

У випуску досліджено актуальні питання подолання негативних макроекономічних тенденцій та відновлення різних складових фінансової системи. Особливе місце посідають фінансове забезпечення регіонального розвитку та фінансова децентралізація, фінансово-бюджетні механізми соціально-економічного розвитку, забезпечення бюджетної та боргової безпеки держави, здійснення державного фінансового контролю в Україні; приділяється увага питанням підприємництва, зокрема вдосконаленню організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та їх інноваційному розвитку; розглянуто напрями інвестування та шляхи підвищення інвестиційної активності в країні; аналізуються соціально-економічні наслідки неефективного регулювання доходів у сучасній економіці; оцінюється вплив інших країн на ключові показники функціонування національної економіки.

Для наукових працівників, практиків, викладачів, аспірантів, студентів.

В выпуске исследованы актуальные вопросы преодоления негативных макроекономических тенденций и восстановления различных составляющих финансовой системы. Особое место занимают финансовое обеспечение регионального развития и фискальная децентрализация, финансово-бюджетные механизмы социально-экономического развития, обеспечение бюджетной и долговой безопасности государства, осуществление государственного контроля в Украине; уделяется внимание вопросам предпринимательства, в частности совершенствованию организации внешнеэкономической деятельности предприятий и их инновационному развитию; рассмотрены направления инвестирования и пути повышения инвестиционной активности в стране; анализируются социально-экономические последствия неэффективного регулирования доходов в современной экономике; оценивается влияние других стран на ключевые показатели функционирования национальной экономики.

Для научных работников, практиков, преподавателей, аспирантов, студентов.

The current issues to overcome negative macroeconomic trends and restore various components of the financial system are released in the issue. Financial support of regional development and fiscal decentralization, fiscal and budgetary mechanisms of socio-economic development, budget and debt security, the state financial control in Ukraine take a special place; the issues of business, including the improvement of foreign economic activity of enterprises and their innovation development, are focused; investment trends and ways of increasing investment activity in the country are considered; the socio-economic consequences of ineffective regulation of income in a modern economy are analyzed; the influence of other countries on the key performance indicators of the national economy is estimated.

For researchers, practitioners, teachers and students.

**ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР
РЕДАКЦІЙНА
КОЛЕГІЯ**

В.Д. Базилевич, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України

Г. О. Харламова, канд. екон. наук, доц. (відп. секр.) (Україна); С. Х. Аггелопулос, д-р наук, проф. (Греція); Х. Алпас, д-р екон. наук, проф. (Туреччина); Х. Батзіос, д-р наук, проф. (Греція); Х. Я. Башев, д-р екон. наук, проф. (Болгарія); М. Ван Рооїджен, д-р наук, проф. (Великобританія); К. Віталє, д-р наук, проф. (Хорватія); В. Дитріх, д-р наук, проф. (Німеччина); Г. Друтейкіне, д-р наук, проф. (Литва); М. Зінельдін, д-р наук, проф. (Швеція); А. Савватеев, канд. наук, проф. (РФ); Р. С. Сербу, канд. наук, проф. (Румунія); Е. Стойка, канд. наук, доц. (Румунія); О. І. Жилінська, канд. екон. наук, доц. (Україна); Б. А. Засадний, канд. екон. наук, доц. (Україна); А. І. Ігнатюк, д-р екон. наук, проф. (Україна); Н. В. Ковтун, д-р екон. наук, проф. (Україна); Г. І. Купалова, д-р екон. наук, проф. (Україна); І. О. Лютий, д-р екон. наук, проф. (Україна); І. І. Мазур, д-р екон. наук, проф. (Україна); С. В. Науменкова, д-р екон. наук, проф. (Україна); Р. В. Пікус, канд. екон. наук, проф. (Україна); А. О. Старостіна, д-р екон. наук, проф. (Україна); Г. М. Филюк, д-р екон. наук, проф. (Україна); О. І. Черняк, д-р екон. наук, проф. (Україна); В. Г. Швець, д-р екон. наук, проф. (Україна)

Адреса редколегії

03022, Київ-22, вул. Васильківська, 90-а, економічний факультет
☎ (38044) 259 71 82; <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua>

Затверджено

Вченою радою економічного факультету
07.04.15 (протокол № 7)

Атестовано

Вищою атестаційною комісією України.
Постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 10.11.10

Зареєстровано

Державною реєстраційною службою України.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 19866-9666ПР від 29.04.13

Засновник
та видавець

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".
Свідоцтво внесено до Державного реєстру
ДК № 1103 від 31.10.02

Адреса видавця

01601, Київ-601, 6-р Т.Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 31 72, 239 32 22; факс 239 31 28

Журнал входить
до наукометричних баз /
Abstracted and Indexed:

RINC (E-Library), Science Index, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, RepEc, Socionet, Index Copernicus (ICV 2013 = 6.54), CyberLeninka, OCLC WorldCat, CrossRef, J-Gate, Microsoft Academic Search, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), IDEAS, EconPapers, CiteFactor, the Maksymovych Scientific Library of the Taras Shevchenko Kyiv National University, National Library of Ukraine Vernadsky

BULLETIN

OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

ISSN 1728-2667

ECONOMICS

3(168)/2015

Established in 1958

The current issues to overcome negative macroeconomic trends and restore various components of the financial system are released in the issue. Financial support of regional development and fiscal decentralization, fiscal and budgetary mechanisms of socio-economic development, budget and debt security, the state financial control in Ukraine take a special place; the issues of business, including the improvement of foreign economic activity of enterprises and their innovation development, are focused; investment trends and ways of increasing investment activity in the country are considered; the socio-economic consequences of ineffective regulation of income in a modern economy are analyzed; the influence of other countries on the key performance indicators of the national economy is estimated.

For researchers, practitioners, teachers and students.

У випуску досліджено актуальні питання подолання негативних макроекономічних тенденцій та відновлення різних складових фінансової системи. Особливе місце посідають фінансове забезпечення регіонального розвитку та фіскальна децентралізація, фіскально-бюджетні механізми соціально-економічного розвитку, забезпечення бюджетної та боргової безпеки держави, здійснення державного фінансового контролю в Україні; приділяється увага питанням підприємництва, зокрема вдосконаленню організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та їх інноваційному розвитку; розглянуто напрями інвестування та шляхи підвищення інвестиційної активності в країні; аналізуються соціально-економічні наслідки неефективного регулювання доходів у сучасній економіці; оцінюється вплив інших країн на ключові показники функціонування національної економіки.

Для наукових працівників, практиків, викладачів, аспірантів, студентів.

В выпуске исследованы актуальные вопросы преодоления негативных макроэкономических тенденций и восстановления различных составляющих финансовой системы. Особое место занимают финансовое обеспечение регионального развития и фискальная децентрализация, фискально-бюджетные механизмы социально-экономического развития, обеспечение бюджетной и долговой безопасности государства, осуществление государственного контроля в Украине; уделяется внимание вопросам предпринимательства, в частности совершенствованию организации внешнеэкономической деятельности предприятий и их инновационному развитию; рассмотрены направления инвестирования и пути повышения инвестиционной активности в стране; анализируются социально-экономические последствия неэффективного регулирования доходов в современной экономике; оценивается влияние других стран на ключевые показатели функционирования национальной экономики.

Для научных работников, практиков, преподавателей, аспирантов, студентов.

CHIEF EDITOR	Prof. Viktor Bazylevych (Ukraine)
EDITORIAL BOARD	Dr. Kharlamova Ganna (Executive Editor) (Ukraine); Prof. Aggelopoulos Stamatis Ch. (Greece); Prof. Alpas Hami (Turkey); Prof. Bachev Hrabrin (Bulgaria); Prof. Batzios Christos (Greece); Prof. Chernyak Oleksandr (Ukraine); Prof. Ditrih Walter (Germany); Prof. Druteikiene Greta (Lithuania); Prof. Filyuk Galyna (Ukraine); Prof. Ignatyuk Angela (Ukraine); Prof. Kovtun Natalia (Ukraine); Prof. Kupalova Galyna (Ukraine); Prof. Lyutyy Igor (Ukraine); Prof. Mazur Iryna (Ukraine); Prof. Naumenkova Svetlana (Ukraine); Prof. Pikus Ruslana (Ukraine); Prof. Savaateev Alexey (Russia); Dr. Serbu Razvan Sorin (Romania); Dr. Stoica Eduard (Romania); Prof. Shvets Viktor (Ukraine); Prof. Starostina Alla (Ukraine); Prof. Vitale Ksenia (Croatia); Prof. Van Rooijen Maurits (UK); Dr. Zasadnyy Bohdan (Ukraine); Prof. Zhilinskaya Oksana (Ukraine); Prof. Zineldin Mosad (Sweden)
Editorial address	90-A, Vasyl'kivska str., room. 701, 808; Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 03022, Kyiv, phone: +38 044 259-71-82; E-mail: visnuk.econom@gmail.com Web: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/index.php/en/
Approved by	The Academic Council of the Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Protocol # 7 of 7th April 2015)
Accreditation	The journal is in the List of specialized scientific publications, which are to publish the main results of dissertations in Economic Sciences (Resolution of the Presidium of HAC of Ukraine №1-05/7 of 10.11.2010)
Registration	SRSU. Registration certificate KV No. 19866-9666PR dated 29.04.13
Publisher	Taras Shevchenko National University of Kyiv Publishing center "Kyiv University". DK №1103 of 31.10.02
Address of publisher	01601, Kyiv-601, Boulevard Shevchenko, 14, room. 43 ☎: +38 044 239-31-72, +38 044 239-32-22; fax: +38 044 239-31-28

ЗМІСТ

Пікус Р., Нестерова Д. Ефективність інвестиційної стратегії страхових компаній в Україні	6
Гаманкова О., Шимків С. Інституційне забезпечення соціального страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні	12
Волохова Л., Євсєєнко О. Стале страхування як ключовий фактор підтримки сталого розвитку суспільства	18
Березіна С. Сучасні тенденції в реформуванні системи соціального страхування України	25
Залєтов О. Страхова політика та стратегія її реформування в Україні	31
Приказюк Н., Моташко Т. Нові вектори розвитку автотранспортного страхування в Україні	37
Шолойко А. Особливості бухгалтерського обігу та аудиту в страхових організаціях України	47
Тлуста Г., Ерастов В. Зарубіжний досвід функціонування та розвитку інтернет-страхування	55
Лобова О. Особливості страхування професійної відповідальності в Україні	62
Олійник Г. Державно-приватне партнерство як механізм зменшення ризиків соціальної сфери	67
Пікус Р., Заколюдажний В. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності	72
Веретнов В. Особливості забезпечення конкурентоспроможності перестраховувальних операцій цедента, перестраховика на вітчизняному та міжнародному страховому ринку	80
Додаток 1 Анотація та література (латинізація)	87
Додаток 2 Інформація про автора	95

СОДЕРЖАНИЕ

Пикус Р., Нестерова Д. Эффективность инвестиционной стратегии страховых компаний в Украине	6
Гаманкова О., Шимкив С. Институциональное обеспечение социального страхования от несчастных случаев на производстве в Украине.....	12
Волохова Л., Евсеенко О. Устойчивое страхования как ключевой фактор поддержки устойчивого развития общества	18
Березина С. Современные тенденции в реформировании системы социального страхования Украины.....	25
Залетов А. Страховая политика и стратегия ее реформирования в Украине	31
Приказюк Н., Моташко Т. Новые векторы развития автотранспортного страхования в Украине	37
Шолойко А. Особенности бухгалтерского учета и аудита в страховых организациях Украины	47
Тлустая А., Эрстов В. Зарубежный опыт функционирования и развития интернет-страхования.....	55
Лобова О. Особенности страхования профессиональной ответственности в Украине	62
Олейник А. Государственно-частное партнерство как механизм уменьшения рисков социальной сферы	67
Пикус Р., Заколюдажный В. Инновационное развитие страховой деятельности как основа повышения ее эффективности	72
Веретнов В. Особенности обеспечения конкурентоспособности перестраховочных операций цедента, перестраховщика на отечественном и международном страховом рынке	80
Приложение 1 Аннотация и литература (латинизация).....	87
Приложение 2 Сведения об авторах.....	95

CONTENTS

Pikus R., Nesterova D. Efficiency of the Investment Strategy of the Insurance Companies in Ukraine.....	6
Gamankova O., Shymkiv S. Institutional Support Social Insurance Against Occupational Accidents in Ukraine	12
Volokhova L., Evseenko O. Sustainable Insurance as a Key Factor of Sustainable Development Support.....	18
Berezina S. Modern Trends in Reforming of Social Insurance in Ukraine	25
Zaletov O. Policy of Insurance Protection and Strategy of its Reform in Ukraine	31
Prikazyuk N., Motashko T. New Vectors of the Motor Insurance Development in Ukraine	37
Sholoiko A. Features of Accounting and Audit of Insurance Organizations in Ukraine.....	47
Ilusta A., Erastov V. Foreign Experience in Internet Insurance Operation	55
Lobova O. Features of Professional Liability Insurance Realization in Ukraine	62
Oleynik A. Public Private Partnership as a Mechanism to Reduce Social Risks	67
Pikus R., Zakolodiazhnyi V. Innovative Development of Insurance Activity as Basis of Increasing its Efficiency	72
Veretnov V. Features to Ensure the Competitiveness of Reinsurance Operations of the Cedent and the Reinsurer in the Domestic and International Insurance Market	80
Appendix 1 Annotation and References (in Latin): (Translation/Transliteration/Transcription).....	87
Appendix 2 Information about Authors (Meta-Data)	95

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

У статті досліджено структуру інвестиційного портфеля страхових компаній в Україні з метою оцінки ефективності інвестиційної діяльності та інвестиційної стратегії, яку проводять дані страхові організації. Визначено основні напрями інвестування коштів компаній-лідерів на страховому ринку України.

Ключові слова: інвестиційна діяльність страхових компаній; структура інвестиційного портфеля; інвестиційна стратегія страховика; напрями розміщення активів страховика; інвестиційні ресурси страхової компанії.

ВСТУП.

Актуальність проблематики. Страхування в економічно розвинених країнах відіграє значну роль у сфері забезпечення фінансової і соціальної стабільності суспільства та залучення додаткових інвестиційних ресурсів. Однак це відбувається тільки за певних економічних і фінансових умов. Необхідною умовою розвитку страхування є високий рівень розвитку фінансового і, насамперед, фондового ринку, значне зростання добробуту населення. Саме істотне поліпшення матеріального добробуту населення, масштабний розвиток великого, середнього та малого бізнесу формує основу розвитку страхового ринку. Проте в Україні у сучасних умовах спостерігається рецесія економіки та криза на фінансовому ринку, тому дотримання ефективної організації страхової та інвестиційної діяльності страхових компаній та формування оптимального інвестиційного портфеля є однією з головних проблем на вітчизняному страховому ринку.

Постановка проблеми. З урахуванням складної економічної та політичної ситуації в Україні, необхідно на основі структури інвестиційного портфеля вітчизняних страхових компаній проаналізувати ефективність інвестиційної діяльності страхових організацій та визначити, які інвестиційні стратегії застосовують компанії-лідери на вітчизняному страховому ринку. Необхідно визначити чи є ефективними консервативна, помірна та агресивна інвестиційна стратегія на вітчизняному страховому ринку. Відповідно, враховуючи отримані результати з інвестиційної діяльності для даних страхових компаній, доцільно визначити найбільш ефективну інвестиційну стратегію для вітчизняних страхових компаній в умовах дефіциту ресурсів на фінансовому ринку України.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Стабілізація економічної ситуації в Україні набуває все більшого значення. У цьому контексті аналіз розвитку страхового ринку як принципово нового напрямку пошуку коштів для фінансування економіки країни є недостатньо дослідженим. Необхідною умовою забезпечення фінансової стабільності страхового ринку України є процес оптимізації інвестиційної діяльності вітчизняних страхових компаній, що передбачає розробку ефективної інвестиційної стратегії та формування оптимального інвестиційного портфеля. Необхідність створення ефективної інвестиційної стратегії та методу якісного управління інвестиційною діяльністю страхових компаній, що враховує особливості ринкових відносин у вітчизняній економіці та необхідність адаптації інвестиційного портфеля, визначили мету та завдання даної роботи.

Завданнями даної статті є:

- визначення особливостей агресивної, консервативної та помірної інвестиційної стратегії;
- дослідження структури інвестиційного портфеля страхової компанії на вітчизняному страховому ринку в залежності від обраної інвестиційної стратегії;

- визначення основних напрямів інвестування коштів страхових компаній в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі формування інвестиційної стратегії страховими компаніями.

Предметом дослідження є структура інвестиційного портфеля страхової компанії відповідно до обраної інвестиційної стратегії.

Перша частина статті присвячена обґрунтуванню теоретичних основ сутності класифікації інвестиційної стратегії страхових організацій.

Друга частина статті присвячена визначенню структури інвестиційного портфеля страхової компанії відповідно до обраної нею інвестиційної стратегії, що дає можливість визначити ефективність інвестиційної діяльності страхової організації на вітчизняному страховому ринку; на основі статистичних даних досліджено основні напрями інвестування коштів на страховому ринку України.

Так у пункті 2.1. досліджено особливості формування інвестиційного портфеля страхової компанії за умови агресивної інвестиційної стратегії. У пункті 2.2. визначено напрями інвестування та структуру інвестиційного портфеля за умови консервативної інвестиційної стратегії страхової компанії на вітчизняному страховому ринку. У пункті 2.3. охарактеризовано особливості інвестиційного портфеля страховика у разі ведення помірно-консервативної інвестиційної стратегії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти управління інвестиційною діяльністю страхових організацій на макроекономічному та мікроекономічному рівні порушувалися у працях таких зарубіжних учених як І.Т. Балабанов, Дж. К. Ван Хорн, Е.Ф. Жуков, О.В. Забеліна (у питаннях дослідження теоретичних аспектів інвестиційної діяльності страхових компаній), Д. Норткотт, Л.А. Орланюк-Малицька (в частині особливостей розробки інвестиційної стратегії), В.С. Райхер (у питанні визначення страхування як форми "організації централізованого страхового фонду за рахунок децентралізованих джерел: з внесків, зроблених в цей фонд його учасниками"), Л.І. Рейтман, В.В. Шахов (в частині трактування понять "страховий резерв" та "страховий фонд", Р.Т. Юлдашев (зосереджує свою увагу на практичних аспектах інвестиційної діяльності), В.Е. Янов (у дослідженні принципів організації, регулювання та оптимізації інвестиційної діяльності страхових компаній), У. Шарп (у процесі побудови теорії портфельного інвестування), а також інших.

Також, питання здійснення інвестицій страховиками та проблеми інвестиційної діяльності страхових компаній розглядаються в наукових роботах і вітчизняних вчених.

Значний внесок у дослідження особливостей формування і регулювання страхового ринку, у тому числі інвестиційної діяльності страхових компаній, належить

В.Д. Базилевичу Так, В. Д. Базилевич зазначає, що основним джерелом отримання прибутку для страхової компанії є не тільки збір страхових платежів, а також інвестиційна діяльність, тобто вкладення частини тимчасово вільних коштів резервного страхового фонду в прибуткові проекти [1].

Сферою наукових інтересів А. В. Василенко є інвестиційна діяльність страхових компаній як об'єкт державного регулювання, у її наукових працях дістала подальшого розвитку класифікація інвестицій страхових компаній. А.В. Василенко зазначає, що інвестиційна діяльність страхових компаній як сукупність дій щодо реалізації інвестицій віддзеркалює інвестиційну функцію страхування, має галузеву специфіку і тісний взаємозв'язок зі страховими операціями. Макроекономічні функції інвестиційної діяльності страховиків полягають у мобілізації капіталу, перерозподілі вільних ресурсів на фінансових ринках, підвищенні загальної ефективності національної економіки та забезпеченні її конкурентоспроможності. Мікроекономічні функції інвестиційних операцій страхових компаній пов'язані з гарантуванням платоспроможності, підвищенням капіталізації, зменшенням ризиків через диверсифікацію вкладень, забезпеченням приросту капіталу власників страхових полісів. Інвестиційна діяльність страхових компаній залежить від двох основних чинників – спеціалізації та розміру інвестиційного потенціалу страховика [2, с. 11].

Н. В. Ткаченко відзначає, що інвестиційна діяльність є головною, бо вона створює умови для виконання страхових зобов'язань перед клієнтами [2, с. 6].

О. Небилиця, аналізуючи інвестиційну стратегію страхової компанії, показує, що вона становить єдине ціле з основною її діяльністю – здійснення різних видів страхування і не може бути відірвана від цієї діяльності. А це означає, що створені в процесі страхової діяльності фінансові фонди повинні бути ефективно розміщені на інвестиційному полі України [4, с. 48-49].

Результати наукових праць можуть виступати теоретичною та методологічною базою дослідження.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорії інвестиційного розвитку, менеджменту страхових компаній, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі теорії страхування і управління інвестиційною діяльністю страховиків. Методологічною основою дослідження стали такі методи наукового пізнання, як спостереження, узагальнення, аналіз і синтез, аналогія, індукція, а також системний підхід до вирішення певних завдань з ціллю досягнення мети дослідження.

У процесі проведення дослідження автором були використані наступні статистичні методи: метод вибіркового дослідження, побудови статистичних таблиць, методи вивчення структури і динаміки соціально-економічних процесів і явищ, індексний метод, метод аналізу.

У якості інформаційної бази дослідження, що забезпечує репрезентативність вихідних даних, достовірність, надійність і точність висновків, пропозицій і рекомендацій, виступає нормативно-правова база, що регулює функціонування страхових компаній в Україні; офіційно опубліковані дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг; експертні оцінки та розробки вітчизняних і зарубіжних економістів; матеріали офіційно опублікованої вітчизняної статистики страхового ринку; фінансова звітність страхових компаній в Україні, матеріали, представлені в мережі Інтернет, а також особисті дослідження автора.

Теорія інвестиційного портфеля була розроблена американським вченим Марковіцем, який визначав зміст портфеля як способу вкладання інвестором своїх заоща-

джень у різні види активів, та Уільямом Шарпом, який визначає послідовність формування інвестиційного портфеля, а саме: вибір інвестиційної політики, аналіз ринку цінних паперів, формування портфеля цінних паперів.

РЕЗУЛЬТАТИ.

1. Теоретичні основи визначення інвестиційної стратегії страхової компанії

У вітчизняній економічній літературі до визначення сутності інвестиційного портфеля страхової компанії як економічної категорії приділено недостатньо уваги. Інвестиційний портфель – це сукупність різних інвестиційних цінностей, які виступають інструментом досягнення конкретної інвестиційної мети. **Головною метою інвестиційного портфеля** є забезпечення реалізації інвестиційної стратегії компанії шляхом підбору найбільш ефективних та безпечних об'єктів інвестування. Основним завданням у процесі формування інвестиційного портфеля страхової компанії є оптимальний розподіл інвестиційних ресурсів страхової відповідно до розробленої інвестиційної стратегії.

Інвестиційна стратегія є системою довгострокових цілей інвестиційної діяльності страхової компанії, які визначаються загальними завданнями її розвитку та інвестиційною політикою, а також передбачає вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення [5, с. 41].

Інвестиційний портфель формується відповідно до інвестиційної стратегії (політики) з урахуванням таких чинників:

- фінансової можливості інвестора (наявності внутрішніх джерел фінансування);
- можливості залучення зовнішніх джерел фінансування, вітчизняних та іноземних;
- інвестиційного клімату;
- кон'юнктури інвестиційного ринку;
- особливостей інвестиційної стратегії (рівень агресивності інвестиційної стратегії, схильність інвестора до ризику, спроможність ефективно управляти портфелем) [6, с. 43].

В залежності від менталітету та поведінки страховика, з урахуванням факторів доходності та ризикованості розміщення коштів, інвестиційна стратегія може бути:

- консервативна;
- помірна;
- збалансована;
- агресивна.

Відповідно, найменш ризикованою є консервативна інвестиційна стратегія, але при цьому її прибутковість є стабільною і невисокою. Загалом, більшість вітчизняних страхових компаній дотримуються саме консервативної інвестиційної стратегії.

Помірна та збалансована інвестиційні стратегії передбачають отримання середнього рівня прибутковості з урахуванням помірного рівня ризику.

Найбільш ризикованою є агресивна інвестиційна стратегія, яка націлена на тримання максимальної прибутковості та прийняття високо рівня ризику втрат розміщених інвестиційних ресурсів.

З урахуванням складної економічної та політичної ситуації в Україні, необхідно проаналізувати ефективність інвестиційної діяльності страхових компаній та визначити, які інвестиційні стратегії застосовують компанії-лідери на вітчизняному страховому ринку. Необхідно визначити чи є ефективними консервативна, помірна та агресивна інвестиційна стратегія на вітчизняному страховому ринку. Відповідно, враховуючи отримані результати з інвестиційної діяльності для даних страхових компаній, доцільно розробити оптимальну інвестиційну стратегію в умовах дефіциту ресурсів на фінансовому ринку України.

Розглянемо динаміку структурного співвідношення активів декількох страхових організацій на страховому ринку України, що входять в першу двадцятку лідерів, проаналізуємо динаміку структури інвестицій даних компаній з метою оцінки ефективності їх інвестиційної діяльності та визначення їх інвестиційної стратегії.

З метою дослідження ефективності інвестиційної діяльності страхових компаній, обрано вітчизняні страхові компанії, які проводять:

1. Агресивну інвестиційну стратегію.
2. Консервативну інвестиційну стратегію;
3. Помірну інвестиційну стратегію.

2.1. Інвестиційний портфель страхової компанії за умови агресивної інвестиційної стратегії.

З метою дослідження інвестиційної діяльності страхової компанії, що займається страхуванням життя та проводить агресивну інвестиційну стратегію обрано страхову компанію "Ренесанс-Життя".

Дана компанія займає лідируючі позиції на ринку страхування життя в Україні, оскільки стабільно входить до ТОП-10 страхових компаній, які займаються страхуванням життя, так за 2013 рік компанія у рейтингу страхових компаній посіла:

- 6 місце за розміром отриманого інвестиційного доходу;
- 1 місце за розміром валових страхових премій;
- 2 місце за кількістю укладених договорів;
- 9 місце за розміром активів;
- 9 місце за розміром страхових резервів;
- 17 місце за розміром власного капіталу [7].

Основною метою інвестиційних операцій страхової компанії "Ренесанс Життя" є отримання максимальної прибутковості від розміщення коштів страхових резервів і власних коштів компанії при дотриманні умов надійності та ліквідності активів [8].

Таким чином, страхова компанія ТОВ СК "Ренесанс Життя" є агресивним інвестором, орієнтованим, насамперед, на прибутковість і надійність вкладень. Усі рішення приймаються колегіально шляхом щомісячних або позачергових зборів Інвестиційного комітету на основі детального аналізу будь-яких видів інвестицій.

Вибір об'єктів інвестування страховою компанією "Ренесанс-життя" здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. Страхова компанія здійснює інвестиції наступних типів:

- розміщує кошти на депозитних рахунках;
- Частина інвестиційних ресурсів страхової компанії розміщені на банківських депозитах українських банків, які мають високий міжнародний рейтинг надійності (такі банки як Ощадбанк, ЮніКредит Банк, Райффайзенбанк, ПриватБанк). Депозити відкриті як на довгостроковий,

так і середньостроковий період. Цей захід дозволяє знизити ризики різкої зміни процентних ставок і використовувати грошові кошти максимально ефективно. Депозити розміщені у національній валюті, проте укладені з банками угоди дозволяють оперативно розмістити кошти і в іноземній валюті. Дана умова дозволяє знизити ризики коливань курсу гривні по відношенню до долара США або євро.

- розміщує кошти в акції та облігації українських емітентів;

Частка коштів, розміщених в акціях, вартість яких істотно залежить від ринкової ситуації і може помітно коливатися, досягає майже 30% від загального обсягу інвестованих коштів. Дані активи складаються з цінних паперів емітентів, потенціал зростання яких досить високий як в середньостроковій, так і в довгостроковій перспективі, а платоспроможність емітентів може бути підтримана державою. У 2013 році дані активи придбані з середньостроковим і довгостроковим періодом інвестування, і короткострокові коливання їх ринкової вартості не впливають на прибутковість в майбутньому. В інвестиційному портфелі СК "Ренесанс-Життя" кошти розміщено в акції Авдіївського коксохімічного заводу, Єнакіївського металургійного комбінату, ПАТ "Укрнафта", ПАТ "Домінанта-Колект", ВАТ "Завод ГТМК", ВАТ "Закритий інвестиційний фонд "Таурис Юкрейн Девелопмент", ПАТ "Закритий інвестиційний фонд "AMPITA" та інші.

Портфель облігацій ТОВ "СК "Ренесанс Життя" складається з емітентів, що мають як найвищий кредитний рейтинг міжнародних рейтингових агентств (Moody's, S&P, Fitch), так і входять до котирувального списку вищого рівня на фондовому ринку України (компанії-емітенти з високою капіталізацією, ліквідністю і надійністю). В облігаційному портфелі компанії присутні як корпоративні, так і державні облігації. В інвестиційному портфелі є облігації таких емітентів: ПАТ Миронівський хлібопродукт, ЗАТ "Оптима Плюс", ВАТ Банк "ВТБ".

- частину активів передає в довірче управління.

ТОВ "СК" Ренесанс Життя співпрацює тільки з надійними керуючими компаніями, що мають значний досвід роботи на фінансових ринках і високий кредитний рейтинг.

Загалом СК "Ренесанс життя" здійснює інвестиції у такі категорії активів, визначені статтею 31 Закону України "Про страхування" для представлення страхових резервів: грошові кошти на поточних рахунках та банківські вклади, нерухоме майно, цінні папери, інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України та надає кредити страхувальникам-громадянам (табл.1).

Таблиця 1. Структура інвестиційного портфеля страхової компанії "Ренесанс Життя"

Активи	2011	2012	2013	I півр. 2014
грошові кошти на поточних рахунках	30,63%	20,47%	15,14%	4,09%
нерухоме майно	20,94%	20,12%	23,21%	20,1%
акції	30,00%	25,29%	25,03%	27,03%
облігації	2,5%	3,1%	-	3,09
банківські вклади (депозити)	0,00%	15,00%	20,00%	0,01%
цінні папери, що емітуються державою	0,00%	0,54%	0,80%	44,72%
інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України	15,75%	15,34%	15,73%	0,73%
кредити страхувальникам-громадянам	0,18%	0,05%	0,09%	0,23%
Усього	100%	100%	100%	100%

*Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності [8]

Можна констатувати, що інвестиційна політика страхової компанії "Ренесанс Життя" є досить активною, компанія швидко реагує на зміни на фінансовому ринку та адекватно формує структуру інвестиційного портфеля

відповідно до умов ринку. Інвестиційна стратегія є агресивною, ознаками цього є такі дані:

По-перше, незначна частка вкладень в інвестиційному портфелі припадає на активи, що мають середню

доходність і водночас володіють низьким ступенем ліквідності – це нерухоме майно (впродовж 2011 – I півріч. 2014 рр. частка в інвестиційному портфелі складає приблизно 20%) та інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України (впродовж 2011 – 2013 рр. частка в інвестиційному портфелі складає приблизно 15%, і лише, починаючи з 2014 року їх частка суттєво зменшена до практично 1%).

По-друге, компанія активно використовує істинно ринкові вкладення – акції та інші цінні папери підприємств. На кінець аналізованого періоду їх сумарна частка становила більше 27%. Причому якщо б ми вважали інвестиційну політику досліджуваного страховика консервативною, то вкладення в цьому напрямі мали б становити облігації. Однак на кінець аналізованого періоду майже всі вкладення зроблені в акції, а це більш ризиковий інструмент.

По-третє, після 2013 року незначна частка вкладень (лише 4% станом на 6 міс. 2014 р.) припадає на грошові кошти – актив, що володіє абсолютною ліквідністю, але і не приносить дохід.

2.2. Інвестиційний портфель страхової компанії за умови консервативної інвестиційної стратегії.

З метою дослідження інвестиційної діяльності страхової компанії, що займається страхуванням життя та проводить консервативну інвестиційну стратегію обрано страхову компанію "Планета страхування".

Дана компанія займає високі позиції на ринку страхування життя в Україні, стабільно входить до ТОП-20 страхових компаній, які займаються страхуванням життя, так за 2013 рік компанія у рейтингу страхових компаній посіла:

- 18 місце за розміром отриманого інвестиційного доходу;
- 22 місце за розміром валових страхових премій;
- 18 місце за кількістю укладених договорів;
- 19 місце за розміром активів;
- 19 місце за розміром страхових резервів;
- 22 місце за розміром власного капіталу [7].

Основною метою інвестиційних операцій страхової компанії "Планета страхування" є отримання прибутковості від розміщення коштів страхових резервів і власних коштів компанії при дотриманні умов максимальної надійності та ліквідності активів [9].

Таким чином, страхова компанія "Планета страхування" є консервативним інвестором, орієнтованим, насамперед, на надійність та ліквідність вкладень. Усі інвестиційні рішення приймаються на основі детального аналізу варіантів розміщення коштів.

Вибір об'єктів інвестування страховою компанією "Планета страхування" здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. Страхова компанія здійснює інвестиції наступних типів:

- розміщує кошти на депозитних рахунках;

Значна частина інвестиційних ресурсів страхової компанії розміщена на банківських депозитах українських банків, які мають високий міжнародний рейтинг надійності (такі банки як Ощадбанк, ПАТ "Інтеграл-банк", ПАТ "Platinum Bank", ПАТ "Піреус Банк", АТ "Райффайзен Банк Аваль"). Депозити відкриті як на довгостроковий, так і середньостроковий період. Депозити розміщені у національній валюті і в іноземній валюті (долар США та євро). Кошти розміщені у найбільш вигідні депозитні програми з високими відсотковими ставками.

- інвестує кошти у цінні папери, що емітує держава;

Кошти розміщено в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), при цьому їх частка у структурі інвестиційного портфеля поступово зростає.

- розміщує кошти в акції та облігації українських емітентів;

Частка коштів, розміщених в акціях українських підприємств, вартість яких істотно залежить від ринкової ситуації і може суттєво коливатися, не перевищує 10% від загального обсягу інвестованих коштів. Дані активи складаються з цінних паперів емітентів, платоспроможність яких може бути підтримана державою. У 2011 році дані активи придбані з середньостроковим періодом інвестування. В інвестиційному портфелі СК "Планета страхування" кошти розміщено в акції ВАТ "Укренерготранссервіс", ВАТ "Енергометалокоонтрак" та інші.

Портфель облігацій "СК "Планета страхування" складається з емітентів, які входять до котирувального списку вищого рівня на фондовому ринку України (компанії-емітенти з високою капіталізацією, ліквідністю і надійністю). В інвестиційному портфелі є облігації таких емітентів: ПАТ "Укртелеком", ТОВ "Актив Буд-Інвест", ПАТ "УкрСиббанк".

- здійснює інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України.

СК "Планета страхування" інвестує кошти за такими напрямками як будівництво житла та розвиток інфраструктури туризму.

Загалом СК "Планета страхування" здійснює інвестиції у такі категорії активів, визначені статтею 31 Закону України "Про страхування" для представлення страхових резервів: грошові кошти на поточних рахунках та банківські вклади, нерухоме майно, цінні папери, права вимоги до перестраховиків, інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України та надає кредити страхувальникам-громадянам (табл. 2).

Таблиця 2. Структура інвестиційного портфеля страхової компанії "Планета страхування"

Активи	2011	2012	2013	I півр. 2014
грошові кошти на поточних рахунках	19,10%	18,47%	15,14%	14,50%
нерухоме майно	11,21%	12,10%	13,20%	13,20%
акції	9,10%	7,40%	5,70%	2,30%
облігації	10,50%	9,10%	8,10%	3,09%
банківські вклади (депозити)	30,00%	32,00%	35,00%	25,01%
цінні папери, що емітуються державою	10,00%	9,40%	5,80%	24,72%
інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України	5,23%	5,37%	5,73%	4,75%
права вимоги до перестраховиків	5,00%	6,00%	10,10%	11,20%
кредити страхувальникам-громадянам	0,10%	0,05%	1,09%	1,23%

*Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності [8]

У інвестиційній діяльності СК "Планета страхування" можна виділити наступні складові, що відповідають вимогам консервативної стратегії:

- компанія інвестує кошти, що відповідають розміру страхових зобов'язань перед клієнтами, а також власні кошти;

- інвестиційна діяльність страхової компанії спрямована на забезпечення здатності компанії відповідати за своїми зобов'язаннями перед клієнтами за будь-яких умов;

- необхідною умовою здійснення інвестиційних вкладень є абсолютне дотримання законодавства України, що стосується страхової та інвестиційної діяльності;

• пріоритетом при здійсненні інвестиційних вкладень компанії є надійність, тобто збереження коштів клієнтів, а також власних коштів компанії;

• максимізація прибутковості інвестиційних операцій допустима лише за умови дотримання критерію надійності

Проте, проаналізувавши структуру інвестиційного портфеля СК "Планета страхування", можна виокремити наступні недоліки:

• портфель має невисоку ступінь диверсифікації за об'єктами інвестування;

• інвестиції проводяться в основному в активи у національній валюті, що на рівні сучасної волатильності на ринку валют створює певний валютний ризик;

• СК "Планета страхування" приймає на себе високий ризик розміщення більшої частини свого фінансового потенціалу у фінансовий сектор економіки у зв'язку з тим, що останній має вкрай високі кредитні ризики на сучасному етапі;

• організація недостатньо гнучко і професійно керує портфелем цінних паперів, не враховує можливі зміни тренда в економічній ситуації в Україні;

2.1. Інвестиційний портфель страхової компанії за умови помірно-консервативної інвестиційної стратегії.

З метою дослідження інвестиційної діяльності страхової компанії, що займається страхуванням життя та проводить помірно-консервативну інвестиційну стратегію обрано страхову компанію ПрАТ "УАСК АСКА-ЖИТТЯ".

Страхова компанія "АСКА-ЖИТТЯ" позиціонується на національному ринку як одна з провідних та надійних страхових компаній зі страхування життя. Напрямок діяльності страхової компанії є популяризація страхування життя як джерела надходження в економіку країни довгострокових інвестиційних ресурсів.

Компанія проводить вивчення ринків інвестицій для забезпечення високої прибутковості страхових резервів. Відповідно до Закону України "Про страхування" 85% (19 442 тис. грн.) отриманого інвестиційного доходу у 2013 році було спрямовано на збільшення страхових резервів, що забезпечило компанії додатковий інвестиційний прибуток. Статутний фонд страхової компанії становить 19 385 тис. грн., що повністю відповідає вимогам Закону України "Про страхування" [10].

Структура активів компанії відповідає вимогам законодавства України, а основну частку активів складають грошові кошти, тобто активи, що мають високий рівень ліквідності (табл. 3).

Таблиця 3. Структура активів ПрАТ "УАСК АСКА-ЖИТТЯ" на кінець 2013 року*

	розмір активів, тис.грн	частка активів
Грошові кошти	147 179,0	68,02%
Основні засоби	16 460,0	7,61%
Довгострокові інвестиції	52 189,0	24,12%
Нематеріальні активи	537,0	0,25%
Всього	216 365,0	100%

*Джерело: складено на основі [11]

Для забезпечення платоспроможності за укладеними договорами добровільного страхування життя станом на 30.06.2014 року ПрАТ "УАСК АСКА-ЖИТТЯ" сформувало страхові резерви в обсязі 163 505 тис. грн., що на 1 415 тис. грн. більше, ніж станом на

30.06.2013 року. Страхові резерви сформовані відповідно до вимог чинного законодавства України виключно якісними і високоліквідними активами. Структуру інвестиційного портфеля страхової компанії у 2013 році наведено у таблиці 4.

Таблиця 4. Структура розміщення активів для представлення резервів СК "УАСК АСКА-ЖИТТЯ" у 2011 та 2013 рр.*

Категорії активів, визначені статтею 31 Закону України "Про страхування" для представлення страхових резервів	2011		2013	
	резерви із страхування життя, тис. грн	Частка активів, %	резерви із страхування життя, тис. грн	Частка активів, %
Усього:	147200,0	100%	166239,0	100,00
грошові кошти на поточних рахунках	793	0,5	11731	7,06
банківські вклади (депозити)	78780,0	53,5	113377	68,20
— у тому числі в іноземній валюті	0,00	0,00	552	0,33
банківські метали	0,00	0,00	0,00	0,00
нерухоме майно	15800,0	10,80	16110	9,69
акції	12908,75	25,0	15427	9,28
облігації	5163,5	10,0	9299	5,59
іпотечні сертифікати	0,00	0,00	0,00	0,00
цінні папери, що емітуються державою	0,00	0,00	0,00	0,00
права вимоги до перестраховиків	175,0	0,1	295	0,18
кредити страхувальникам	37,0	0,1	0,00	0,00

*Джерело: складено автором на основі [11]

Як бачимо, за даними табл. 4. основну частку інвестиційних коштів страхової компанії складають банківські вклади. Даний напрям інвестування є достатньо прибутковим на фінансовому ринку України, хоча з урахуванням складної економічної ситуації, відбір банківських установ має бути максимально відкореговано за критерієм їх надійності та платоспроможності.

Значну частку у структурі інвестиційного портфеля компанії у 2013 р. (приблизно 10%) займають акції підприємств. Цей напрям інвестування є одним з найбільш прибуткових, але при цьому і досить ризикованим. При цьому,

частка акцій у структурі портфеля у 2011 році була значно вищою і складала 25%. Це означає, що у 2011 р. Інвестиційна стратегія компанії була більш агресивною та спрямованою на отримання максимального прибутку.

Страхова компанія "АСКА-ЖИТТЯ" впродовж 2011-2014 р. абсолютно не використовує такі напрями інвестування коштів як: банківські метали, цінні папери, що емітуються державою та інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України. Дана особливість компанії є не характерною для

більшості страхових компаній, що є лідерами на страховому ринку життя в Україні.

Вибір об'єктів інвестування страховою компанією "УАСК АСКА-ЖИТТЯ" здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. Страхова компанія здійснює інвестиції наступних типів:

- основні кошти розміщує на депозитних рахунках таких банків: Дельта Банк, Мегабанк (Київська філія), Укрсоцбанк, ПроФінБанк, Актив-Банк Альфа-Банк, Всеукраїнський Банк Розвитку, Індустріал Банк, Піреус Банк, Правекс-Банк, ПУМБ, Платинум Банк, Стандар, Банк Фінанси та Кредит, Кредит Дніпро Банк, БМ Банк, Укресімбанк філія (м.Львів), Укресімбанк філія (м.Дніпропетровськ), Укресімбанк філія (м.Донецьк), Укрбізнесбанк, Хрещатик, Всеукраїнський Акціонерний Банк Київська Русь Банк, Форум Банкта інші [11].

Як бачимо зі списку банків, можна зробити висновок, що надалі страховій компанії необхідно переглянути список банків, у які вкладаються кошти, оскільки деякі банки є ризиковими для інвестування, хоча ставки за депозитами в них є високими

- розміщує кошти в акції та облігації українських емітентів;

Розміщено акції у такі українські підприємства: Азовсталь, Алчевський МК, Алчевський коксохімічний завод, Авдіївський коксохімічний завод, Донецькокс, Донецький металопрокатний завод, Дніпроенерго, Жидачівський целюлозно-паперовий комбінат, Західенерго, Запорізький МК, "Запоріжсталь", Запоріжобленерго, Закарпаттяобленерго ЕК, Запорожжюкс, Київенерго АЕК, Львівобленерго, Маріупольський металургійний комбінат ім.Ілліча, Одесаобленерго ЕК, Роганська картонна фабрика, Стахановський завод феросплавів, Стахановський вагобудівний завод, Тернопільобленерго, Українська автомобільна корпорація, Укртелеком, Центральний гірничо-збагачувальний комбінат, Харківобленерго, Харцизький трубний завод, Прискорення ЗНКІФ, Донецький металургійний завод, Дніпропетровський трубний завод та інші [11].

Як бачимо зі списку підприємств у акції яких розміщено кошти компанії, можна зробити висновок, що надалі страховій компанії необхідно переглянути список підприємств, у які вкладаються кошти, оскільки деякі об'єкти є ризиковими для інвестування, хоча станом на 2013 рік їх акції і були прибутковими.

Розміщено облігації у такі українські підприємств та установи: "Київхліб", Мегабанк, Межрегіональна Академія управління персоналом, "Концерн Хлібопром", Харцизький трубний завод, "Таскомбанк", "Альфа-Банк" [11].

Облігації компанії, у які розміщено кошти страхової компанії "АСКА-ЖИТТЯ" є досить надійними та прибутковими, тому даний напрям розміщення активів компанії можна залишити незмінним.

Отже, розглянувши структуру інвестиційного портфеля страхової компанії "АСКА-ЖИТТЯ", можна зробити висновок, що компанія дотримується помірно-консервативної інвестиційної стратегії.

У ході дослідження структури і складу інвестиційного портфеля страхової компанії ПрАТ "УАСК АСКА-ЖИТТЯ" на початок 2014 р. можуть бути зроблені наступні висновки:

- портфель компанії має невисоку ступінь диверсифікації за об'єктами інвестування (основним напрямом інвестування, а це більше 60%, є банківські депозити);

- інвестиції компанії здійснюються в основному в гривневі активи у національній валюті, що на рівні сучасної волатильності на ринку валют створює певний валютний ризик;

- загальний ризик інвестиційного портфеля оцінюється як "середній";

- прибутковість від розміщення коштів на депозитах у комерційних банках варіюється в межах 15-19% річних, що нижче рівня інфляції в Україні за I півріччя 2014 року, а портфель акцій може принести страховій компанії збиток, оскільки значна частка акцій – це акції підприємств металургійного та паливно-енергетичного комплексу, які знаходяться на Сході України і тимчасово призупинили свою діяльність у зв'язку з військовими діями;

- страхова організація недостатньо гнучко і професійно керує портфелем цінних паперів, не враховує можливі зміни тренда;

- не використовуються потенційні можливості "входу" на вітчизняний ринок пайових інструментів після затяжного зниження його капіталізації;

- не використовуються усі можливі напрями інвестування власних коштів компанії та коштів страхових резервів відповідно активів, у які можна розміщувати страхові резерви, згідно ст. 31 Закону України "Про страхування".

Результати інвестиційної діяльності даної компанії у 2013 році є позитивними, але визначивши об'єкти, у які компанія інвестує кошти і враховуючи сучасний економічний стан в країні та проблеми на фінансовому ринку, необхідно переглянути та розробити нову інвестиційну стратегію даної компанії.

Відповідно, у майбутніх дослідженнях виникає необхідність побудови оптимальної інвестиційної стратегії для страхової компанії "АСКА-ЖИТТЯ", яка б враховувала дефіцит ресурсів на фінансовому ринку України та відповідала концепції побудови оптимального інвестиційного портфеля з урахуванням принципу диверсифікації та прибутковості.

Таким чином, згідно проведених досліджень, у структурі розміщення страхових резервів страхових компаній в Україні основну частку інвестиційного портфеля страховиків-лідерів займають банківські вклади (депозити), цінні папери, що емітуються державою та акції вітчизняних підприємств.

ВИСНОВКИ.

Отже, на страховому ринку України компанії надають перевагу консервативній інвестиційній стратегії і, відповідно формують консервативний інвестиційний портфель.

Проте, визначивши структуру інвестиційного портфеля страхової компанії "Ренесанс-Життя", доведено, що дана компанія проводить агресивну інвестиційну стратегію, оскільки значну частку у структурі її портфелю займають високо ризикові та прибуткові інструменти, а саме акції українських підприємств. Страхова компанія "Планета страхування" проводить консервативну інвестиційну стратегію, оскільки у структурі її інвестиційного портфеля значну частку займають надійні активи такі як цінні папери, що емітуються державою, боргові цінні папери та нерухомість, також 25% портфелю складають банківські депозити, що є характерним для більшості вітчизняних страхових компаній, тобто портфель даної компанії є диверсифікованим. Страхова компанія "АСКА-ЖИТТЯ" є компанією, що здійснює помірно-консервативну інвестиційну стратегію. Так, у структурі її інвестиційного портфеля переважають банківські вклади, акції, облігації та нерухомість, тобто є як ризикові і прибуткові інструменти, так і надійні високоліквідні активи.

Оскільки існує тісний взаємозв'язок між інвестиційною та страховою діяльністю, а на вітчизняному страховому ринку інвестиційна діяльність страхових компаній по відношенню до страхової діяльності є другорядною на фінансовому ринку в Україні, а також враховуючи жорстко регламентований характер державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних страхових організацій, необхідно активізувати діяльність страхових компаній у питанні структурування їх інвестицій-

ного портфеля з метою збільшення рентабельності інвестицій страховика.

Проаналізувавши особливості розміщення коштів вітчизняних страхових компаній, доведено необхідність розробки концепції оптимальної інвестиційної стратегії та оптимізації структури інвестиційного портфеля страхової компанії з метою підвищення його ефективності, надійності та прибутковості.

ДИСКУСІЯ. Незважаючи на суттєвий обсяг публікацій з дослідження проблем розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній слід констатувати відсутність робіт, присвячених оцінці якості управління інвестиційною діяльністю страхових компаній в Україні з урахуванням особливостей їх основного виду діяльності та рейтингу на вітчизняному страховому ринку.

Необхідно розробити комплексну систему оцінки рівня якості управління інвестиційною діяльністю страхової компанії, який включає експрес-діагностику управління з подальшим розрахунком інтегрального показника якості, що відрізняється від наявних наукових методик, і яка буде враховувати стан національної економіки та дефіцит фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Страхування: підруч. / В. Д. Базилевич, К. Базилевич, Р.В. Пікус та ін. / за ред. В. Д.Базилевич / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.

Р. Пікус, канд. екон. наук, проф.,
Д. Нестерова, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ В УКРАИНЕ

В статье исследована структура инвестиционного портфеля страховых компаний в Украине с целью оценки эффективности инвестиционной деятельности и инвестиционной стратегии, которую проводят данные страховые организации. Определены основные направления инвестирования средств компаний-лидеров на страховом рынке Украины.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность страховых компаний, структура инвестиционного портфеля, инвестиционная стратегия страховщика, направления размещения активов страховщика, инвестиционные ресурсы страховой компании.

R. Pikus, PhD in Economics, Professor,
D. Nesterova, PhD Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

EFFICIENCY OF THE INVESTMENT STRATEGY OF THE INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE

The article explores the theoretical basis for the formation of an effective investment strategy of the insurance company. It was determined that, depending on the insurer's conduct and risk factor and yield of funds, investment strategy can be aggressive, moderate and conservative. The main factors that characterize conservative, aggressive and moderately conservative investment strategy are defined. The characteristic of the structure of the investment portfolio of domestic insurance companies is determined. There are insurance companies which conduct an aggressive, conservative and moderately conservative investment strategy. In the article defined the main directions of investments of insurance companies in Ukraine which include bank deposits, government securities and shares. Determined that majority of insurance companies in the insurance market of Ukraine followed a conservative investment strategy which is the least risky. It is noted that in view of difficult economic situation in Ukraine, insurance companies need to develop an effective investment strategy to ensure their ability to pay.

Keywords: investment activity of insurance companies, structure of the investment portfolio, investment strategy of the insurer, directions of the assets of the insurer, investment funds of the insurance company.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 12-18

УДК: 364.32

JEL: G 20, 22, 29

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/2

О. Гаманкова, д-р екон. наук, проф.,
С. Шимків, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються особливості формування взаємовідносин між суб'єктами соціального страхування у процесі його реформування. Вивчаються умови інституційного забезпечення соціального страхування від нещасних випадків на виробництві з урахуванням останніх тенденцій реформування даної сфери. Розглядаються основні принципи, спрямовані на досягнення оптимального балансу економічних і соціальних потреб забезпечення соціальним захистом громадян України.

Ключові слова: соціальне страхування, обов'язкове страхування, добровільне страхування, єдиний соціальний внесок, Фонд соціального страхування України.

Вступ. Актуальність дослідження соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, його інституційного забезпечен-

ня визначається декількома групами факторів. По-перше, даний вид страхування забезпечує надання соціальних гарантій, закріплених у Конституції України,

2. Василенко А.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "гроші, фінанси і кредит" / А.В. Василенко; КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – 16 с.

3. Ткаченко Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / Н. В. Ткаченко; НАН України; Ін-т економіч. прогнозів. – К., 2004. – 20 с.

4. Небилиця О. Оцінка інвестиційної стратегії страхової компанії // Економіст. – 2001. – №3. – С. 48–49.

5. Лахметкіна Н.І. Інвестиційна стратегія підприємства: навч. посіб. / Н.І. Лахметкіна. – М.: КНОРУС, 2006. – 184 с.

6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т. В. Майорова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

7. Електронний журнал про страхування "Форіншурер". Інформація про рейтинг страхових компаній життя в Україні за 2013 рік <http://forinsurer.com/ratings/life/>

8. Офіційний сайт страхової компанії "Ренесанс Життя", структура інвестиційного портфеля за даними фінансової звітності компанії за 2011 – I півр. 2014 рр.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.renlife.com/company/disclosure/portfolio.html>

9. Офіційний сайт страхової компанії "Планета страхування", структура інвестиційного портфеля за даними фінансової звітності компанії за 2011 – I півр. 2014 рр.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://planetlife.com.ua/index.php?id=18>

10. Інформація про страхову компанію ПрАТ "УАСК АСКА – ЖИТТЯ": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aska-life.com.ua/news/REZULTATY_8174.html

11. Фінансова звітність страхової компанії ПрАТ "УАСК АСКА – ЖИТТЯ" за 2013 рік: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aska-life.com.ua/docs/zvit2013.pdf>

Надійшла до редколегії 21.01.15

отже, його розвиток має відповідати тим критеріям, які задаються характеристиками соціальної держави. По-друге, обов'язкова форма даного виду страхування і його належність до системи соціального страхування сприяють формуванню консервативних уявлень щодо тенденції його розвитку, і тому створюють передумови його недостатньо ефективної реалізації на практиці. По-третє, теоретичне обґрунтування принципово важливих параметрів здійснення цього виду страхування орієнтоване більшою мірою на трудові відносини і відносини соціального забезпечення, ніж на страхові.

Соціальне страхування має відмінну від комерційного страхування нормативно-правову базу, що поступово призводить до того, що і теоретичні питання, пов'язані з його розвитком, розглядаються як автономні по відношенню до загальної теорії страхування. В результаті напрям розвитку страхування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань виявився незначним, а ключові питання проведення даного виду страхування не мають ґрунтовної теоретичної основи. У зв'язку з цим існує потреба в науковому обґрунтуванні ключових аспектів організації та здійснення страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні.

Метою даної роботи є дослідження питань інституційного забезпечення страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні як однієї з головних складових соціального захисту громадян та підвищення ефективності здійснення страхової діяльності в даній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематика розвитку загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань досить рідко посідала центральне місце у відповідних наукових дослідженнях. У переважній більшості праць українських учених вона фрагментарно висвітлювалась паралельно з питаннями соціального страхування в цілому і його найбільш вагомої підгалузі – пенсійного страхування. Така її постановка наочно відображена в роботах Н.А.Болотіної, Н.М.Внукової, Н.М.Зеленко, О.П.Коваля [6], Ю.С.Конопліної, Т.В.Яворської та інших науковців.

Лише останніми роками ця проблематика стає об'єктом окремих наукових публікацій, монографій та дисертаційних досліджень, зокрема О.М.Залєтова, Г.М.Третьякової, К.С.Слюсаренко та ін. Однак, як правило, досліджуються переважно окремі питання соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Разом з тим, роботи вітчизняних економістів зі страхування і теорії страхування включають в себе питання соціального страхування і, зокрема, питання страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Такі напрацювання переважно представлені у вигляді підручників та навчальних посібників за ред. В.Д.Базилевича, В.О.Безуглої, О.А.Гришної, С.С.Осадця, Р.В.Пікуса, С.О.Кропельницької та інших відомих вітчизняних учених.

Наукові публікації з даної тематики становлять значний обсяг сайту енциклопедії Міжнародної організації праці [1], де можна ознайомитися зі статтями зарубіжних фахівців у цій галузі Р.Рея, Т.Окубо, Д.Шноубаля та ін. Однак висвітлення розвитку страхування від нещасних випадків на виробництві тут пропонується лише як міжнародний досвід, в якому українська практика страхування не представлена взагалі.

Переважає більшість праць із зазначеної тематики не торкається фундаментальних зв'язків теорії страхування та теорії соціального захисту, не пропонує науково обґрунтованих методів обчислення страхових тарифів за окремими видами соціального страхування, не

окреслює перспектив подальшого розвитку соціального страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань.

Методологія дослідження. Страхування від нещасних випадків – одна з форм соціального захисту, оскільки його основною метою є відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю потерпілого внаслідок нещасного випадку. З метою комплексного дослідження функціонування системи соціального страхування від нещасних випадків необхідно звернутися, передусім, до визначення сутності етимології поняття категорії "соціальне страхування", принципів його організації та інституційного забезпечення.

Останнім часом в українському суспільстві досить активно обговорюються проблеми реформування системи соціального страхування. Це об'єктивно зумовлено потребою щодо змін у галузі державної соціальної політики, адже соціальне страхування, використовується, передусім, для підтримки активного, працездатного населення, тобто тієї частини суспільства, яка створює матеріальні і нематеріальні блага.

Останні заходи щодо реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні, потребують детального вивчення, яке багато в чому забезпечується порівняльним аналізом умов його здійснення (зокрема, показників діяльності Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні), в тому числі законодавчо-правового забезпечення.

Слід зазначити, що діяльність Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні є доволі закритою. Аналіз статистичних даних, які характеризують даний вид соціального страхування, унеможливується через значні проблеми при їх отриманні. Ми вважаємо, що публікація зазначених статистичних даних, яка, відповідно до вимог профільних Законів, має розміщуватися в офіційних друкованих виданнях Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, не може задовольнити потреби громадськості в отриманні інформації щодо діяльності Фондів соціального страхування. Ми підтримуємо думку фахівців, які вважають, що заходом, який "докорінно може змінити та виправити таку ситуацію може бути лише публікація на офіційних веб-сторінках Фондів" [2]. Лише таким чином можна буде здійснювати аналіз їх роботи, що в свою чергу сприятиме удосконаленню та підвищенню ефективності діяльності Фондів, здійсненню прогностичних фінансових розрахунків.

В системі соціального страхування лише Пенсійний фонд України "...забезпечує проведення щорічних актуарних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування на наступні 1, 5, 10 та через кожні 5 років – на 75 років" [3]. Проте відповідний звіт у десятиденний термін після підписання надсилається лише правлінню Пенсійного фонду, Наглядовій раді та Кабінету Міністрів України. Ми погоджуємося з думкою тих учених, які пропонують поширити аналогічну практику на діяльність інших Фондів вітчизняної системи соціального страхування [2].

Результати. Страхування від нещасних випадків в Україні забезпечується діяльністю державних і недержавних інститутів щодо здійснення заходів, які спрямовані на попередження або пом'якшення негативних наслідків для людини і її сім'ї при настанні певних соціально значимих обставин (у тому числі нещасних випадків), а також на збереження та відновлення гідного і необхідного рівня їх соціального благополуччя і безпеки. Зазначене страхування здійснюється у двох формах: добровільній, здійснюваній на комерційній основі, та законодавчо визначеній обов'язкової формі (в тому числі державній загальнообов'язкової). Виникнення

обов'язкових видів страхування від нещасних випадків пов'язане із необхідністю захисту суспільних інтересів, при цьому ступінь волевиявлення сторін щодо участі у даному виді страхування істотно обмежується. Замість права на укладання договору у страхувальника з'являється обов'язок укласти договір страхування, а у страховика – обов'язок прийняти ризик зі страхування, тобто принцип обов'язковості однаково поширюється і на страхувальника, і на страховика. Перший має обов'язково застрахувати передбачений законодавством об'єкт, а другий не в праві відмовити йому в цьому. Право на діяльність у сфері надання страхових послуг щодо обов'язкових видів страхування може отримати винятково така страхова компанія (страховик), яка має відповідну ліцензію на здійснення обов'язкових видів страхування. На комерційне страхування від нещасних випадків покладається вимога доповнення гарантій, наданих в межах соціального забезпечення і соціального страхування, до максимально можливих у сучасних умовах стандартів. Це стосується, в першу чергу, проведення дорогих видів лікування і діагностики; застосування сучасних медичних технологій; забезпечення комфортних умов лікування; здійснення тих видів лікування, що включені в сферу "медичної допомоги за життєвими показниками" [4].

Потреба у створенні власної дієвої та ефективної системи державного соціального страхування нарізла після того, як Україна стала незалежною державою. Для реалізації цього завдання Державним комітетом з нагляду за охороною праці України було розроблено та опрацьовано проект Закону "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", який у 1999 році був прийнятий та набув чинності з 01.04.2001 року. Саме з цього моменту і до 2014 року включно загальнообов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків і профзахворювань здійснювалось – Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України – одним із 4 цільових фондів соціального страхування, що діяли на території України. Його діяльність від моменту створення і до теперішнього часу регулювалась Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань" від 21.12.2000 року №2180-III, який визначав правову основу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що призвели до втрати працездатності або загибелі застрахованих на виробництві [5]. Сфера дії даного Закону спрямовувалась та поширювалась на осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, незалежно від їх форм власності та господарювання, які працюють у фізичних осіб, а також на тих осіб, які забезпечують себе роботою самостійно та на громадян – суб'єктів підприємницької діяльності.

Починаючи з 2014 р. у зв'язку зі складною фінансово-економічною ситуацією, що склалась в Україні, та з метою реалізації заходів щодо економного та раціонального використання державних коштів, недопущення втрат бюджету та створення умов для зниження навантаження на фонд оплати праці, а отже підвищення ефективності управління у сфері соціального страхування, скорочення та оптимізації витрат на управління, спрощення обслуговування застрахованих осіб і роботодавців, було прийнято Закон України "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" від 29.12.2014 року №1573 (далі – Закон), розділ 7 якого

передбачає ліквідацію Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України з подальшим утворенням Фонду соціального страхування України та його робочих органів, на які покладено виконання функцій та завдань, які відповідно були покладено на робочі органи Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [6]. Таким чином з 1 січня 2015 року головним інститутом, що забезпечуватиме організацію соціального страхування у сфері страхування від нещасних випадків та страхування з тимчасової втрати працездатності є новостворений Фонд соціального страхування України. Очікується, що об'єднання фондів сприятиме скороченню адміністративних видатків фондів на 600млн гривень. Крім того, легалізація фонду заробітної плати в обсязі 11млрд грн (2,2% від фонду заробітної плати в економіці) дозволить збільшити надходження до фондів соціального страхування на 3,3млрд грн [7].

Загальнообов'язкове соціальне страхування визнається цим Законом система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України. Разом з тим, в Законі "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" поняття "соціального страхування" визначається як система прав, обов'язків і гарантій, що передбачає надання соціального захисту, в тому числі і матеріального забезпечення непрацездатних внаслідок настання соціальних ризиків громадян, за рахунок спеціальних грошових фондів, які формуються зі страхових внесків роботодавців, громадян, а також бюджетних та інших коштів [8]. На нашу думку друге визначення є коректнішим, ширшим, оскільки визначає перелік осіб, які здійснюють страхові внески. Разом з тим, жодне з них не вважаємо повним та таким, що розкриває сутність категорії "соціальне страхування", адже визначення даної категорії як системи прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення та надання соціальних послуг застрахованим особам, не відображає характерних ознак, що виокремлюють соціальне страхування із системи соціального захисту громадян.

Фактично соціальне страхування ототожнюється з соціальним забезпеченням, а його ідентифікація ставиться в залежність від вимог чинного або майбутнього законодавства [9]. Визначення, яке наводять "Основи законодавства...", окреслює джерело матеріального забезпечення, а саме: грошові фонди, що формуються шляхом сплати страхових внесків, але самі по собі страхові фонди не є ідентифікуючою ознакою соціального страхування, а є лише певною його частиною. Так, наприклад, благодійні організаційні фонди теоретично також можуть підпадати під наведене визначення соціального страхування, особливо враховуючи, що джерелами їх наповнення є внески.

Отже, сутнісні характеристики соціального страхування вимагають свого уточнення. Соціальне страхування має здійснюватися відповідно до задекларованих законодавством принципів:

- 1) законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального страхування;
- 2) обов'язковості страхування осіб відповідно до видів соціального страхування та можливості добровільності страхування у випадках, передбачених законом;
- 3) державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав;

4) обов'язковості фінансування Фондом витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, в обсягах, передбачених цим Законом;

5) формування та використання страхових коштів на засадах солідарності та субсидування;

6) диференціації розміру виплати допомоги залежно від страхового стажу;

7) диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві;

8) економічної заінтересованості суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці;

9) цільового використання коштів соціального страхування;

10) відповідальності роботодавців та Фонду за реалізацію права застрахованої особи на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за цим Законом [6].

Кожен із зазначених принципів визначає умови надання і організації страхового захисту застрахованим особам у системі соціального страхування. Зупинимося на деяких з них детальніше.

Формування та використання страхових коштів на засадах солідарності та субсидування. На нашу думку, саме цей принцип є одним з основних при розкритті економічної сутності соціального страхування, адже солідарність є однією з основних ознак при здійсненні страхування того чи іншого виду, враховуючи і соціальне. Як вже згадувалось вище, фінансування системи соціального страхування в переважній частині здійснюється за рахунок внесків учасників, що є однією з головних ознак для розкриття сутності соціального страхування. Адже йдеться про залежність між участю у фінансуванні цієї системи та отриманням страхових виплат, тобто про платність і солідарність.

Залежність участі у фінансуванні системи соціального страхування та отримання виплат з неї має базуватися на ще одній важливій умові соціального страхування, якою є еквівалентність страхових виплат. Обсяги внесків повинні забезпечувати вірогідний обсяг виплат, тобто повинна існувати чітка залежність між цими показниками, а ступінь такої залежності має формувати повноту застосування страхового принципу у соціальному страхуванні. При цьому ми наголошуємо на слові "страхового".

Виходячи з вищевикладеного, принципами, що, на наш погляд, характеризують соціальне страхування, є винятково три: платність, солідарність та еквівалентність відшкодування. За відсутності хоча б одного з них система втрачає страхову ознаку. Тому ці три принципи можна об'єднати поєднавши в дефініцію "страховий принцип". Наша думка знаходить підтвердження в працях інших дослідників [2].

Щодо платності, на сьогодні, згідно до Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 2 грудня 2010 року N 2755-VI, сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок) для роботодавців визначається відповідно до класу професійного ризику, тарифікація здійснюється шляхом встановлення 67 класів професійного ризику для всіх підприємств різних галузей [10]. Страховий тариф визначається відповідно до класу професійного ризику та нараховується як загальний відсоток на фонд оплати праці, який має сплатити роботодавець (див. табл. 1).

Таблиця 1. Розмір єдиного внеску залежно від класу професійного ризику*

КР	%	КР	%	КР	%	КР	%	КР	%	КР	%	КР	%	КР	%
1	36,76	10	36,88	19	37,16	28	37,51	37	37,87	46	38,19	55	38,66	64	40,4
2	36,77	11	36,9	20	37,17	29	37,58	38	37,96	47	38,24	56	38,74	65	42,61
3	36,78	12	36,92	21	37,18	30	37,6	39	37,97	48	38,26	57	39,01	66	42,72
4	36,79	13	36,93	22	37,19	31	37,61	40	37,99	49	38,28	58	39,02	67	49,7
5	36,8	14	36,95	23	37,26	32	37,65	41	38	50	38,45	59	39,1		
6	36,82	15	37	24	37,3	33	37,66	42	38,03	51	38,47	60	39,48		
7	36,83	16	37,04	25	37,33	34	37,77	43	38,05	52	38,52	61	39,76		
8	36,85	17	37,06	26	37,39	35	37,78	44	38,1	53	38,54	62	39,9		
9	36,86	18	37,13	27	37,45	36	37,86	45	38,11	54	38,57	63	40,19		

*Примітка. КР – клас професійного ризику

*Джерело: [10,11]

З урахуванням основних положень Закону України "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" від 29.12.2014 року №1573, до частини бази нарахування єдиного внеску, що перевищує двократний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої Законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід, винагорода), ставка єдиного внеску, встановлена для відповідної категорії платника, застосовується з понижувальним коефіцієнтом 0,4 [6].

Для роботодавців визначена сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до класу професійного ризику, до якого він належить, відповідно до Постанови КМУ від 30.01.15 №30 "Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" розподіляється між видами соціального страхування у такому відсотковому співвідношенні (див. табл. 2):

Таблиця 2. Розподіл єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування між Фондами загальнообов'язкового соціального страхування*

Державне соціальне страхування на випадок безробіття, %	Державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, %	Державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві, %	Державне пенсійне страхування (до солідарної системи), %
3,1997	4,6243	3,886	88,29

*Джерело: складено авторами за даними [12]

Враховуючи, що після прийняття Закону, фактично відбулось об'єднання двох фондів, бюджет новоствореного Фонду соціального страхування зростає, відповідно, більша ніж вдвічі. Для аналізу об'ємів надходжень

до фондів розглянемо розмір надходжень до Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві за останні декілька років (див. рис 1).

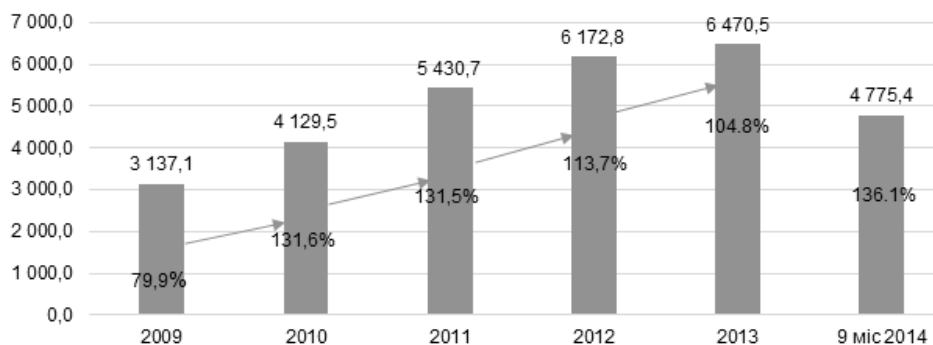


Рис. 1. Надходження до Фонду державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у 2009-2014 рр, млн грн

*Джерело: складено авторами за даними [13]

Як видно з рисунку, протягом останніх років простежується чітка тенденція до зростання надходжень до бюджету Фонду. Темпи приросту у 2010 і 2011 роках склали понад 30%, у 2012 і 2013 роках приріст надходжень відбувався дещо повільнішими темпами: 13,7% і 4,8% відповідно. Обсяги Фонду на кінець 2013р досягли 6 470,5млн грн. За 9 місяців 2014 року до Фонду надійшло на 36,1% більше внесків у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року [13]. Таким чином, протягом досліджуваного періоду, простежується чітка тенденція щодо збільшення та нарощення обсягів даного Фонду за рахунок зростання відрахувань (внесків) роботодавців.

Розглядаючи об'єднання даних фондів, з метою побудови ефективної системи управління в галузі соціального страхування та скорочення управлінських витрат, слід зважати на те, що відрахування до Фонду загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань здійснювали виключно роботодавці, тоді як до Фонду загальнообов'язкового соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності також ще і наймані працівники. Крім того, є очевидним, що "реорганізація розтягнеться принаймні на 1,5-2 роки. Протягом цього перехідного періоду управління та нагляд за соціальним страхуванням гарантовано будуть

послаблені. Поточним задачам віддаватиметься перевага над перспективними. Це, своєю чергою, стане сприятливим підґрунтям для різного роду зловживань" [2].

Враховуючи, що тепер функції цих двох фондів виконуватиме один уніфікований, при чому на нього також покладено розвиток державного соціального медичного страхування, то, як свідчить вітчизняний досвід попередніх років, подібне злиття структур веде не до скорочення, а, навпаки, до збільшення кількості управлінського персоналу, а отже й до зростання управлінських витрат.

Розглядаючи структуру витратної частини бюджету Фонду страхування від нещасних випадків, слід відмітити, що вона є достатньо усталеною. Її унаочнює рис. 2, на якому подана структура витрат Фонду страхування від нещасних випадків у 2013р. З рис.2 видно, що значну частину становили видатки на відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я – 6 200млн грн. (85,3%), на другому місці за розмірам управлінські витрати, що становили 487,7млн грн. або 6,7% у загальній структурі видатків Фонду, при чому ще 95,6млн грн спрямовані на виконання "інших статутних напрямів роботи Фонду", які в оприлюдненій звітності Фонду не розшифровуються [13]. Таким чином значна частина коштів щорічно спрямовувалась на утримання Фонду страхування від нещасних випадків.



Рис. 2. Структура видатків Фонду державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у 2013р, млн грн

*Джерело: складено авторами за даними [13]

Варто окремо зупинитись на такому напрямі використання коштів Фонду державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві як профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Відповідно до ст. 12 Закону, Фонд соціального страхування і надалі матиме право на здійснення заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, викликаній умовами праці, у тому числі:

- 1) надаватиме страхувальникам необхідні консультації, сприятиме у створенні ними та реалізації ефектної системи управління охороною праці;
- 2) братиме участь:
 - у навчанні, підвищенні рівня знань працівників, які виришують питання охорони праці;
 - у здійсненні наукових досліджень у сфері охорони та медицини праці;
- 3) перевірятиме стан профілактичної роботи та охорони праці на підприємствах, братиме участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві, а також професійних захворювань;
- 4) проводитиме пропаганду безпечних та нешкідливих умов праці, організовуватиме створення тематичних кінофільмів, радіо- і телепередач, видає та розповсюджує нормативні акти, підручники, журнали, іншу спеціальну літературу, плакати, пам'ятки тощо з питань соціального страхування від нещасного випадку та охорони праці;
- 5) братиме участь у розробленні законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці;
- 6) вивчатиме та поширюватиме позитивний досвід створення безпечних та нешкідливих умов виробництва;
- 7) виконуватиме інші профілактичні роботи [6].

Даний перелік напрямів, спрямованих на запобігання нещасних випадків, широкий, є, на нашу думку, недостатньо конкретним, а недостатній ступінь контролю, може створювати підґрунтя для зловживань. При чому, з точки зору страхового принципу про профілактику нещасних випадків першочергово повинні турбуватись виключно роботодавці і виключно на власних умовах відповідальності та фінансування. Фонд соціального страхування має надавати роботодавцям необхідну інформаційну допомогу по усіх вищенаведених пунктах, але дана допомога повинна мати виключно нематеріальний характер, в іншому випадку знову ж таки втрачається страховий принцип діяльності такої системи страхування.

З рис. 2 видно, що у 2013 році на профілактичні заходи Фондом державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань було витрачено 31, 5млн грн. Ми вважаємо, що фінансування таких заходів за рахунок коштів Фонду державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві слід розцінювати як порушення страхового принципу цільового використання коштів. Нашу думку поділяють й інші автори [2].

Висновки. Діюча в Україні система державного соціального страхування від нещасних випадків має низку недоліків. Перш за все, втрачається страховий принцип при організації соціального страхування. До принципів роботи інституту страхування, органічно притаманних системі, додаються інші, надлишкові принципи, які створюють підґрунтя для нецільового використання коштів та різного роду зловживань. При реформуванні цієї системи головною проблемою залишається збереження в її організації нестрахових принципів, в тому числі фінансування витрат нестрахового характеру.

Дискусійним залишається доцільність витрат в новоствореному Фонді соціального страхування, спрямованих на фінансування профілактичних заходів з попе-

редження настання нещасних випадків на виробництві. Серед негативних тенденцій можна назвати також збереження множинності страхових тарифів, встановлених державою для підприємств при нарахуванні та сплаті єдиного соціального внеску. Навіть незважаючи на нововведений знижувальний коефіцієнт.

Організаційні, правові та економічні прогалини в діяльності системи страхування від нещасних випадків, нівелювання при цьому страхових принципів можуть призвести до руйнації соціального страхування та переходу до соціального забезпечення за рахунок державного бюджету. Отже, існує об'єктивна необхідність у постійному вивченні та удосконаленні практики здійснення страхового захисту громадян від нещасних випадків на виробництві. Це сприятиме забезпеченню гідних умов життя і вільного розвитку всіх груп населення соціальної держави за допомогою проведення нею соціально-орієнтованої економічної політики, заснованої на діючих в країні міжнародних, загальнонаціональних, регіональних нормативно-законодавчих актах.

При цьому забезпечення позитивного ефекту від реформування системи соціального страхування шляхом об'єднання Фонду загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та Фонду загальнообов'язкового соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, досягнення мети такого об'єднання – скорочення управлінських витрат – можливе лише за умови посилення контролю за діяльністю Фонду соціального страхування, забезпечення транспарентності його доходів і витрат.

Дискусія. Продовження подальших досліджень у сфері соціального страхування від нещасних випадків, які стосуються висвітлення його сутності, принципів організації, інституційно-правового забезпечення обумовлюється необхідністю розвитку даного виду страхування у напрямку попередження або пом'якшення негативних наслідків для людини і її сім'ї при настанні нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань, збереження та відновлення гідного і необхідного рівня соціального добробуту і безпеки громадян України.

Особливої уваги при цьому потребують питання розкриття фінансового механізму організації та здійснення страхування від нещасних випадків, методичних підходів до формування тарифу єдиного соціального внеску для підприємств з урахуванням знижувального коефіцієнта, прозорість розподілу цих коштів між соціальними фондами.

Список використаних джерел

1. Безпечна праця в світі / Енциклопедія Міжнародної організації праці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.safework.ru/ilo/Enciclopedia
2. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О.П. Коваль. – К.: НІСД, 2014. – 38 с.
3. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 09.07.2003р. №1058-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Рекомендації Міжнародної організації праці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ilo.org/ilolex/english/index.htm
5. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" від 23 вересня 1999 року № 1105 – XIV / [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1105k/99-вр>
6. Закон України "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" від 29.12.2014 року №1573/ [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/56-19>
7. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці".- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (Accessed 7 January 2014).
8. Закон України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 14.01.1998 № 16/98-ВР – [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>

9. Коваль О.П. Страховий принцип як домінанта соціального страхування / О.П. Коваль // Стратегічні пріоритети, 2014. – №1 (30). – С.91-95.

10. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 8 липня 2010 року № 2464-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

11. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання" від 13.09.00 р. № 1423 / [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1423-2000-p>

12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 30.01.15 №30. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/6502-postanova-kmu-vid-26-11-14-675-pro-zatverdzhennya-proporsij-rozpodilu-edinogo-vnesku-na-zagalnoobov-yazkove-derzhavne-sotsialne-strakhuvannya>

13. Статистичні дані: облік страхувальників та доходів Фонду у 2009-2014 рр.- [Електронний ресурс] / Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua/activity/stat>

Надійшла до редколегії 20.01.15

О. Гаманкова, д-р экон. наук, проф.

С. Шимків, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ В УКРАИНЕ

В статье исследуются особенности формирования взаимоотношений в процессе реформирования социального страхования. Изучаются условия институционального обеспечения социального страхования от несчастных случаев на производстве с учетом последних тенденций реформирования данной сферы. Рассматриваются основные принципы, направленные на достижение оптимального баланса экономических и социальных потребностей обеспечения социальной защиты граждан Украины.

Ключевые слова: социальное страхование, обязательное страхование, добровольное страхование, единый социальный взнос, Фонд социального страхования Украины.

O. Gamankova, PhD in Economics, Professor,

S. Shimkiv, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INSTITUTIONAL SUPPORT SOCIAL INSURANCE AGAINST OCCUPATIONAL ACCIDENTS IN UKRAINE

The paper deals with the peculiarities of formation of relationships in the reform of social security. Examines institutional support provided social insurance accidents with the latest trends reform of the sector. The study notes that the organization of social security is lost insurance principle, the general principles of the Social Insurance Institute, added other excess principles that form the basis for misappropriation of funds and various abuses. These problems are urgent and require research. The paper reviews the basic principles to achieve the optimal balance of economic and social needs of providing social protection of citizens of Ukraine. The results emphasize the need for heightened security procedures for consolidation of compulsory state social insurance against industrial accidents and the State Mandatory Social Insurance against disability.

Keywords: Social Security, compulsory insurance against accidents, voluntary insurance, compulsory insurance, Single Social Contribution, Social Security Fund of Ukraine.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 18-25

УДК 368

JEL G22

DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/3](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/3)

Л. Волохова, канд. экон. наук, доц.,

О. Євсєєнко, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАЛЕ СТРАХУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Встановлено місце страхового сектору у підтримці сталого розвитку та запропоновано можливі заходи щодо зменшення соціальної та економічної шкоди від настання ризикових подій, оснований на ефективному ризик-менеджменті, передачі ризиків та сталому інвестуванні. Виявлено гостру необхідність покращення системи підготовки населення до ризикових подій та необхідність співпраці страхового сектора з іншими зацікавленими сторонами.

Ключові слова: стаке страхування, сталий розвиток, стаке інвестування, ризик-менеджмент, передача ризику, Принципи сталого страхування, спільнота.

ВСТУП. Світ, у якому нині проживає сім мільярдів чоловік, стає дедалі ризикованішим місцем для проживання та функціонування у результаті постійного збільшення рівня використання природних ресурсів, поглиблення взаємозв'язку суспільств, економічної та політичної інтеграції. Якщо на початку 2000 року заяви про важливість підтримки сталого розвитку та відповідального стилю життя мали поодинокий характер, сьогодні ж, як прості споживачі, так і бізнес сектор набагато краще усвідомлюють усю серйозність ситуації. За 14 років останнього сторіччя більше, ніж 1 мільйон чоловік загинув від природних катастроф [2]. Наслідки катастроф можуть відчуватися ще довгий час після самого лиха: глобальні економічні збитки від природних катастроф у 2013 році прирівнювалися до 131 мільярдів доларів США [8]. Крім того, неконтрольований економі-

чний розвиток дедалі поглиблює соціальну нерівність через нівелювання прав людини (зловживання дешевою робочою силою, неналежні умови праці, незаконне виселення з територій тощо).

Багато з цього можна було б уникнути побудувавши стійкі до природного лиха економіки та общини з чітким контролем за дотриманням прав людини. У багатьох країнах існує дисбаланс витрат на уникнення лиха або попередніх заходів щодо послаблення його наслідків та витрат на покриття збитків. Водночас, визначено, що кожен долар, витрачений на попередження шкоди повертається у розмірі від двох до десяти доларів, заощаджених на покритті збитків [10]. Відіграючи важливу соціальну та економічну роль у суспільстві, страхові компанії мають стати на вістрі підтримки сталого розвитку та етичної економічної діяльності оскільки саме во-

ни, перш за все, мають змогу управляти ризиками, являються носіями ризиків та здійснюють активну інвестиційну діяльність [4].

Проте, наукове дослідження сталого страхування (як відповідального страхування) потребує подальшого вивчення та аналізу. До кінця не усвідомлена роль страхових компаній як важелів сталого розвитку у реалізації ефективних векторів ризик-менеджменту для досягнення головної цілі.

Мета статті полягає у вивченні ключових принципів та ознак сталого страхування на основі аналізу зарубіжних кейсів та практичного матеріалу бізнес-звітів, що дозволить оцінити роль страхових компаній у процесі підтримки сталого розвитку. Такий методологічний підхід дозволить конкретизувати заходи, які можуть бути використані страховими компаніями на практиці в Україні.

Предметом дослідження є вивчення сталого страхування як одного з важливих факторів сталого розвитку економіки та суспільства в цілому. Об'єктом дослідження є система економічних відносин щодо забезпечення сталого страхування для розвитку економіки.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. На сучасному етапі проблеми страхування приділяється велика увага в науковій літературі. Проблематикою страхування у контексті сталого розвитку, інтернаціоналізації на світовому страховому ринку, ризиками та суперечливостями міжнародного руху капіталу тощо займалися такі вітчизняні та іноземні вчені як І.О. Александров, В. В. Андрійко, В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, К. А. Байренклау, Б.В. Буркінський, Н. М. Внукова, Т.П. Галушкіна, Б.М. Данилишин, Х. Сонг, В.Я.Шевчук та ін.

Сучасні тенденції формування ефективної інвестиційної моделі страхового розвитку відображені в дослідженнях вітчизняних науковців: М.І. Долішного, С.І. Дорогунцова, В. І. Нечепоренко, С.С. Осадець, Р.В. Пікус, О.Ф. Савченко.

Дослідження інвестиційної діяльності страхових компаній спирається переважно на зарубіжний досвід функціонування національних страхових ринків, які забезпечують надходження інвестиційних ресурсів в реальний сектор економіки. Досвід інвестиційної діяльності страхових компанії європейських країн та США свідчить, що у даних країнах вироблені правила діяльності та норми для страхових організацій у сфері розміщення тимчасово вільних коштів. Основними принципами розміщення страхових резервів в світі є надійність та прибутковість. В Україні інвестиційна діяльність для страхових організацій, на жаль, не є основною, що пояснюється особливостями розвитку вітчизняного фінансового ринку.

Проблема активізації інноваційної діяльності та посилення інноваційної спрямованості Української економіки висуває нові вимоги до страхування результатів інтелектуальної діяльності. Окремі аспекти, що стосуються теоретичних основ та особливостей формування ринку страхування інтелектуальної власності досліджені в роботах таких вчених як: Жилінська, О. В. Козменко, Л.Г. Мельник, О.І.Паламарчук та ін. Сучасні тенденції свідчать, що все більшого значення у розвиненій ринковій економіці набувають нематеріальні активи та світовими лідерами стають держави, які мають у своєму розпорядженні науковесмі технології. Конкурентна боротьба обумовлює необхідність суб'єктів господарювання до комерціалізації, зокрема, об'єктів права інтелектуальної власності. Отже, інноваційні види страхування стають новими потужними галузями ринку страхових послуг, тому науковці та практики на основі світових тенденцій визначають перспективи розвитку інноваційного страхування і для України.

Особливості формування та розвитку ринку страхових послуг пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища в Україні є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких провідне місце займають публікації: Купалової Г.І., Е. Стаффорд, Т. Татаріної, В.М. Трегубчук, П.-М. Феньоскі, К. Хартман, К. Хатчинсон.

Необхідність дослідження даного питання пояснюється тим, що природні катастрофи і техногенні аварії за останні роки задають суспільству все більше масштабних збитків. Це призводить до підвищення вартості потенційних об'єктів страхування. Широкомасштабні збитки внаслідок катастроф природного і техногенного характеру можуть впливати не лише на результати діяльності страховиків, а й перестраховиків на рівень їх капіталізації. Тому постає необхідність вирішення цієї частини проблеми за допомогою визначення попереджувальних заходів щодо стабілізації та зменшення впливу катастрофічних ризиків на фінансовий стан страхових компаній та забезпечення стабільного економічного зростання.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Відповідно до сучасних наукових теорій базовими засадами методології дослідження даної статті є встановлення окремих факторів, які на основі індукції та дедукції (переходу від окремого визначення до загального усвідомлення) поступово накопичуються, узагальнюються та систематизуються. Це дозволяє визначити принципово нові наукові поняття (категорії, дефініції).

Категоріальний апарат даної статті передбачає вивчення таких термінів як:

- сталий розвиток (з англ. "sustainable development", синонімом є також "відповідальний розвиток") може бути визначено як розвиток, що спрямований на забезпечення потреб сьогодення без створення загрози того, що наступні покоління не матимуть змоги задовольняти свої власні потреби [9]. Сталий розвиток включає в себе три взаємопов'язані складові: екологічну, соціальну та управлінську, які мають економічну спрямованість та створюють ризики, що їх розподіляють між собою страховий сектор, бізнес-сектор, державне управління та суспільство у цілому.

- ESG – Environment, Society, Governance. У світовій практиці це абревіатура, яка включає сукупність екологічних, соціальних та управлінсько-етичних факторів сталого страхування. Прикладами ESG питань можуть бути кліматичні зміни та надзвичайні погодні явища, природні катастрофи, деградація природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, збільшення соціальної нерівності, стандарти праці, старіюче населення, ризики для здоров'я, обмежений доступ до страхування, питання довіри та репутації, недостатня прозорість та нечесне поводження з клієнтами.

- стає (відповідальне) страхування (з англ. sustainable insurance) – це стратегічний підхід, за яким кожен етап страхової діяльності здійснюється на засадах відповідальності через виявлення, оцінку, управління та моніторингу ризиків пов'язаних з ESG проблемами. Відповідальне страхування (не плутати зі страхуванням відповідальності) має на меті зменшення ризиків, розробку інноваційних рішень, покращення успішності бізнесу та підтримку безпечного розвитку [9].

- спільнота (громада) – (з англ. community – спільнота). Зазвичай у світовій науковій термінології це означає утворення певних груп населення, громадськості за територіальною ознакою, яка займаються певним видом діяльності, може бути підпорядкована органам

місцевого самоврядування та залежна від ESG. У вітчизняній науковій літературі дана категорія практично не використовується, але вже створені всі теоретико-методологічні передумови для її усвідомлення та використання. Разом з тим дана категорія потребує подальшого обґрунтування та адаптації для українського страхового ринку.

Головним визначальним елементом методології наукового дослідження вважається принцип, який підпорядковує собі нові елементи, органічно пов'язує їх в одне ціле. В роботі запропоновані принципи сталого страхування. Слід пам'ятати, що принципи, на відміну від законів, об'єктивно не існують, їх створюють суб'єкти пізнання як основу підпорядкування знань. Тому в процесі наукового дослідження головна роль належить не самим факторам, а методам їх обробки, зокрема, збиранню, систематизації, аналізу, узагальненню, і логічному осмисленню.

Дана стаття ґрунтувалось на загальнонаукових та економічних методах дослідження. Насамперед, це методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження (індукція, дедукція, системний підхід). Індукція та дедукція використовувались при визначенні та аналізу основних дефініцій, категорій, зокрема: "стале страхування", "спільнота" тощо. Визначальним науково-теоретичним методом був системний підхід де об'єкт дослідження розглядається як система, що об'єднує певну множину взаємодіючих елементів в єдине ціле. Взаємозв'язок системи і її складових підпорядковуються діалектиці цілого і частинного.

В роботі знайшли відображення методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження. Насамперед, це аналіз соціально-економічних явищ, який передбачає поділ предмета на складові з метою всебічного його вивчення, і синтез, який, в свою чергу, об'єднує раніше виділені предмети. Використовувалась аргументація, як обґрунтування та оцінювання доводів на захист певної тези та абстрагування, що дозволяє зробити відокремлення істотного від неістотного.

В ході аналізу використовувався такий спосіб пізнання як аналогія, за яким, на основі подібності об'єктів за певними ознаками, робиться умовивід щодо подібності їх за іншими ознаками. Крім того результати дослідження були інтерпретовані, тобто зміст явища розкрито у доступній формі, що необхідно для їх розуміння.

Серед методів емпіричного дослідження в роботі знайшли відображення методи збору інформації, зокрема вибіркове спостереження. Збір інформації потребує зведення та групування, що дає можливість упорядкувати первинний матеріал, систематизувати досліджену сукупність. За логікою наукового дослідження це створює базу для подальшого аналізу, порівняння та оцінювання.

Особлива увага була приділена візуально-графічним методам. Таблично – графічні методи дозволяють наукове узагальнення фактів, з'ясування закономірностей, систематизації впливу різних факторів тощо. Графіки, як подання інформації у формі кількісних показників за допомогою геометричних ліній та фігур сприяють наочності та кращому розумінні тенденцій і закономірностей.

У статті наведені секторні і стрічкові діаграми. Ці види діаграм ефективні при зображенні, коли використовуються різноспрямовані показники динаміки. Особливу групу графіків представляють картограми та картодіаграми. Координатною сіткою цих графіків слугують контурні географічні карти, з просторовими орієнтирами.

Картограми за допомогою умовних знаків зображують розподіл певного явища по території.

З точки зору функціональної ознаки економічного аналізу в роботі був здійснений аналіз практичного матеріалу бізнес-звітів, який відноситься до фінансово-бюджетного аналізу та економіко-екологічного аналізу. Серед методів детермінованого (функціонального) факторного аналізу були використані балансовий та індексний методи аналізу. Метод прогнозування дозволив вивчити тенденції та перспективи розвитку.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. Страхові компанії є невід'ємною частиною суспільства тому вони відчувають на собі ризики, пов'язані зі, скажімо, певними природними явищами, що трапляються на їх території. Їх першочергове завдання – допомогти мешканцям спільноти побороти наслідки катастрофи, і саме на практиці страхові компанії здобувають необхідну кваліфікацію для кращої оцінки ризиків спільноти та можливих заходів по їх запобіганню [7]. Отже, стале страхування відіграє подвійну роль з підтримки сталого розвитку: по-перше, воно відшкодовує збитки при настанні страхової події та вживає заходів для полегшення відновлювального процесу своєї спільноти, а по-друге – має змогу значно зменшити потенційну шкоду від страхової події співпрацюючи з урядом та іншими зацікавленими сторонами для підготовки спільноти до можливого лиха [7].

Звичайно, поодинокі ініціативи окремих страхових компаній не змогли б принести бажаних результатів. За останні роки було створено декілька світових об'єднань та ініціатив, метою яких є покращення організації сталого страхування та спонукання страховиків та представників бізнесу до підтримки відповідальної поведінки.

1992 року на Світовому саміті у Ріо де Жанейро було покладено початок курсу на сталий розвиток, а у червні 2012 року на саміті Ріо+20 Фінансова ініціатива Програми навколишнього середовища Організації об'єднаних націй впровадила так звані Принципи сталого страхування, що мають на меті об'єднання якомога більшої кількості страхових компаній спільними цінностями та принципами ведення страхової діяльності, особливо ризик-менеджменту.

Ініціатива щодо розробки Принципів розпочалася після того, як Програма навколишнього середовища Організації об'єднаних націй провела ряд досліджень з 2006 по 2009 роки, що стосувалися ризиків та можливостей страхового сектору, пов'язаних з питаннями ESG. Протягом 2011 року Фінансова ініціатива Програми навколишнього середовища здійснювала консультаційні зустрічі у Африці, Азії, Європі, Латинській Америці, Середньому Сході, Північній Африці, Північній Америці та Океанії задля здобуття глобального внеску у проект Принципів. У зустрічах взяло участь понад 500 представників найвищого рівня від страхового сектору, бізнес-структур, державних службовців, міждержавних і недержавних організацій та науковців.

Створені у результаті таких переговорів принципи мають лише спонукати страховиків до певної діяльності та не є обов'язковими для виконання. Підписуючи Принципи сталого страхування, страхові компанії публічно демонструють свою підтримку сталого розвитку та відкритість в управлінні ESG питань. Вони також автоматично здобувають доступ до наукових та матеріально-технічних ресурсів Організації об'єднаних націй, мають право бути присутніми на діалогах з державами та інвесторами щодо ESG проблем, ризик менеджменту та страхування, а також брати участь у Щорічних генеральних зборах підписників. Іншими словами, страхові компанії

здобувають доступ до безцінної інформації для організації найбільш ефективного ризик-менеджменту. У разі невиконання підписаних ними Принципів страхування не несуть ніякої матеріальної відповідальності окрім можливого погіршення іміджу компанії.

Серед інших ініціатив, що підтримують сталий розвиток, можна виділити Принципи сталого інвестування (спрямовані на забезпеченні інвестиційної діяльності на підтримку сталого розвитку як страховим, так і не страховим компаніям, що здійснюють інвестиційну діяльність) та Глобальний договір ООН (підтримує сталий розвиток та відповідальну економічну діяльність представників усіх бізнес-секторів) [6].

Крім того, у квітні 2007 року Інститутом сталого лідерства університету Кембриджу було створено глобальну групу Climate Wise для підтримки страхових компаній з питань ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Зараз група налічує близько 40 страхових організацій з Азії, Європи, Північної Америки та Південної Африки [11].

Спираючись на Принципи сталого страхування, страхові компанії мають змогу підтримати сталий розвиток на наступних 4-х засадах:

1. Розробка тактики та стратегії страхування з урахуванням ESG проблем:

- стратегія компанії (діалог з керівництвом та акціонерами компанії щодо стратегічного значення ESG для розвитку компанії, запровадження рекрутингових та тренувальних програм для персоналу, що працює з ESG ризиками);

- ризик-менеджмент та андеррайтинг (забезпечення необхідної інформації стосовно ризиків, оцінка ризиків, що включені в портфоліо компанії, оцінка можливих наслідків реалізації ризиків);

- розробка страхового продукту та послуг (розробка продуктів та послуг, що зменшують ризик, мають позитивний вплив на ESG проблеми та підтримують ефективний ризик-менеджмент, розробка та підтримка навчальних програм з ризику та страхування ESG аспектів);

- управління запитами (швидка, чесна, прозора та відповідальна відповідь на запити клієнтів у будь-який час, чітке пояснення клієнту процесу обробки запиту, впровадження сервісу заміни, полегшення тощо для ESG проблем);

- продаж та маркетинг (ознайомлення персоналу відділів продажу та маркетингу з ESG проблемами та впровадження найголовніших аспектів сталого страхування в маркетингові компанії, чітке пояснення характеристик продукту та послуг, його переваг та витрат);

- інвестиційний менеджмент (здійснення інвестиційної діяльності з урахуванням ESG проблем, наприклад, на засадах Принципів сталого інвестування).

2. Співпраця з клієнтами та бізнес-партнерами задля підвищення суспільної свідомості з ESG питань, управління ризиками та розробки вирішень ESG проблем:

- клієнти та постачальники (діалог з клієнтами та постачальниками з приводу переваг управління ESG питаннями, позиції компанії та її очікувань у цьому аспекті, надання клієнтам та постачальникам інформації та засобів задля управління ESG проблемами, впровадження ESG аспектів у тендерну політику та процес вибору постачальників);

- страховики, перестраховики та посередники (просування Принципів сталого страхування, підтримка

включення ESG питань до професійного навчання та етичних принципів страхового сектору).

3. Співпраця з урядами, регуляторами та іншими зацікавленими сторонами задля просування та розповсюдження ESG питань серед широких верств населення:

- уряди, регулятори та інші законодавці (підтримка регуляторних та законодавчих актів, що забезпечують зменшення ризику, інновації та покращення менеджменту ESG питань, діалоги з урядами та законодавцями з приводу розробки спільних заходів щодо управління ризиками та альтернатив їх передачі);

- інші ключові зацікавлені сторони (діалог з міждержавними та недержавними організаціями щодо підтримки сталого розвитку через ризик-менеджмент та надання експертизи передачі ризику, діалог з представниками бізнес-сектору задля кращого розуміння та управління ESG ризиками по секторах та географічному положенню, діалог з науковцями щодо спонукання наукових досліджень та розвитку наукових програм стосовно ESG питань у контексті страхового бізнесу, діалог із засобами масової інформації задля розширення соціальної свідомості громадян).

4. Прозорість виконання положень Принципів (забезпечити вільний доступ до звітів компанії, приймати участь у створенні відповідних звітів третіми сторонами, діалог з клієнтами, регуляторами та рейтинговими компаніями задля здобуття взаємного розуміння оцінки діяльності компанії у ESG аспекті) [6].

Природа впливу страхових компаній на процес сталого розвитку змінюється залежно від виду ESG питання. Проблеми ризиків навколишнього середовища найкраще вирішувати за допомогою ризик менеджменту та передачі ризиків, а от соціальні питання страхові компанії мають змогу контролювати завдяки своїй інвестиційній діяльності і співпраці з клієнтами та постачальниками. Слід зазначити також, що і наслідки для самих страхових компаній при цьому будуть різними: природні лиха принесуть переважно матеріальний збиток, у той час як управління соціальним аспектом сталого розвитку впливатиме, перш за все, на статус та репутацію компаній.

Поняття ризик-менеджменту у контексті сталого страхування використовується як допоміжні заходи, що їх приймають страхові компанії для зменшення ESG ризиків. Воно включає в себе ідентифікацію ризику, оцінку ризику, заходи з попередження та зменшення збитку. Під передачею ризику тут розуміють власне основну страхову діяльність, а саме: андеррайтинг, розробка страхового продукту, управління запитами та перестраховування [5].

Саме ризик-менеджменту, а не передачі ризику належить майбутнє сталого страхування та сталого розвитку, адже набагато вигіднішим є попередження збитків, ніж їх відшкодування, не розглядаючи вже й той факт, що багато із попереджувальних заходів (таких як своєчасна евакуація мешканців, побудова захисних дамб, конструкція сейсмічно стійких споруд, дотримання правил безпеки на робочих місцях) змогла б попередити втрату тисячі життів, котрих не може відшкодувати жодна страхова компанія (Рис.1).

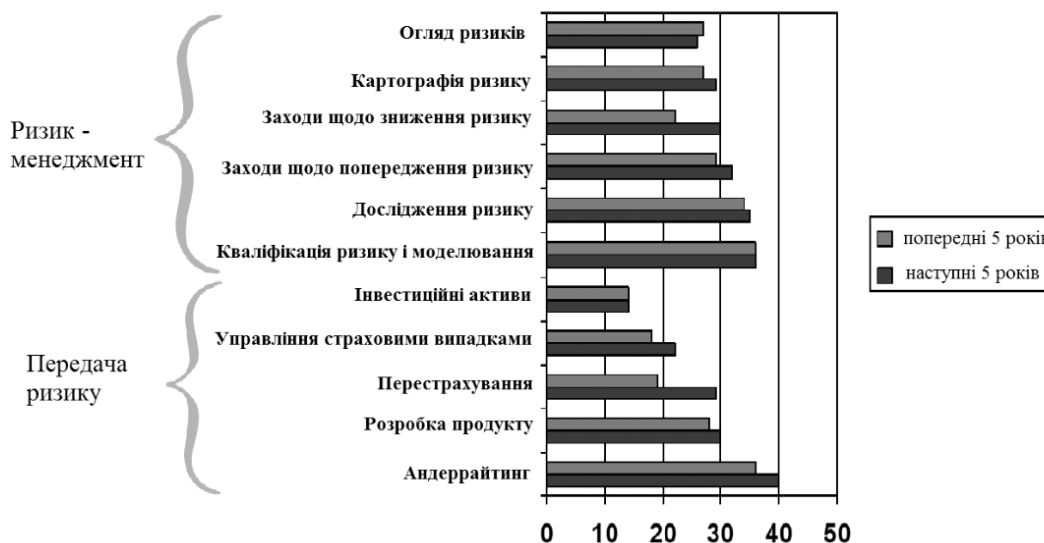


Рис. 1. Зміни у найбільш поширених заходах сталого страхування, вжитих страховими компаніями світу за попередні 5 та наступні 5 років

*Джерело: [5, с. 12]

Серед видів страхових продуктів, найбільш пов'язаних зі сталим страхуванням, виділяють страхування майна, сільськогосподарське страхування, авіація, транспорт, суднобудівний комплекс та інженерні розробки. Страхування життя та здоров'я посідає окреме місце у системі сталого страхування, адже сутність організації цього виду страхування є досить складною та неоднозначною. З одного боку, страхування життя займаються лише найбільші страхові компанії провідних країн світу, де людські жертви від ESG факторів є мінімальними у порівнянні з бідними країнами. Тому, вважається, що страхування життя та здоров'я не має прямого впливу на проблеми ESG на сьогоднішній день. З іншого боку, глобальні ініціативи, такі як Принципи сталого страхування, передбачають збільшення рівня допомоги нерозвиненим країнам світу у подоланні наслідків катастроф, отже хоча б теоретично, можна сподіватися на позитивні зрушення у цьому напрямку. Крім того, дослідженнями передбачається значне погіршення стану здоров'я мешканців нашої планети як наслідок кліматичних змін та глобального потепління [5].

Слід зазначити, також, що не всі ESG ризики можуть бути передані приватним страховим компаніям. В ідеалі, ризик має відповідати наступним 6 умовам:

- наявність великої кількості подібних об'єктів страхування;

- базування відшкодування на випадкових втратах, що сталися незалежно від контролю страхувальника;
- вимірювальність втрат;
- вимірювальність вірогідного розподілу;
- не певна вірогідність настання катастрофи;
- економічна можливість [7].

З точки зору рентабельності та переваг у сталого страхування виділяють наступні схеми страхування:

- приватне страхування;
- державне страхування;
- приватно-державне страхування;
- індексне страхування;
- страхування відшкодування збитків.

Найефективнішим серед цих схем є державно-приватне страхування, оскільки найкращий ризик-менеджмент страхова компанія може провести лише за умови співпраці з іншими зацікавленими сторонами, перш за все – державними урядами та приватними інвесторами (Рис. 3). Саме ці сторони, поряд зі страховими компаніями, зазвичай, надають кошти для будівництва інфраструктури, необхідної для попередження катастрофи та зменшення ESG ризиків.

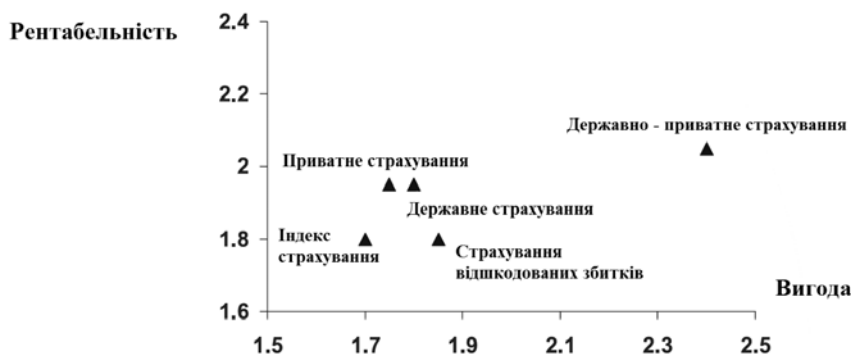


Рис. 2. Рентабельність страхових схем

*Джерело: [5, с. 15]

За традиційного підходу, ґрунтованого на схемі страхування відшкодування збитків, страхове відшкодування виплачується на основі фактичних втрат страхувальника від настання ризикової події. Альтернативний підхід, що його усе частіше використовують страхові компанії у сталому страхуванні, переважно страхуванні майна, заснований на так званих індексах (відомий також як непараметричне страхування). Індексне страхування вступає в силу за настанням певної фізичної події, наприклад, страхове відшкодування може виплачуватися у разі, коли на певній території випало забагато, або замало дощу, незалежно від фактичних втрат страхувальника.

Такий метод має певні переваги саме для сталого страхування. По-перше, зникає необхідність оцінки втрат, оскільки настання страхової події може бути підтверджено простими спостереженнями. Це значно прискорює процес виплати відшкодування та зменшує адміністративні витрати. По-друге, оскільки страхова по-

дія настає незалежно від страхувальника, його персональних характеристик та діяльності, страхова компанія має змогу уникнути страхування лише проблемних клієнтів та нівелює можливі втрати, пов'язані з невиконанням клієнтами власного ризик-менеджменту. І, по-третє, природу дії такого методу страхування значно простіше пояснити клієнту.

Недоліком індексного методу являється те, що розмір відшкодування не залежить від фактичних втрат страхувальника, в результаті чого, сума відшкодування буде або значно більшою, або значно меншою, ніж сума збитку. Крім того, розрахунки індексу вимагають ретельної оцінки історичних кліматично-природних умов конкретного географічного середовища, оснований на достовірній інформації, що не завжди є можливим [5]. Рисунок 2 змальовує використання індексного страхування та страхування відшкодування ризиків за видами страхування на прикладі ризиків, пов'язаних зі змінами кліматичних умов.

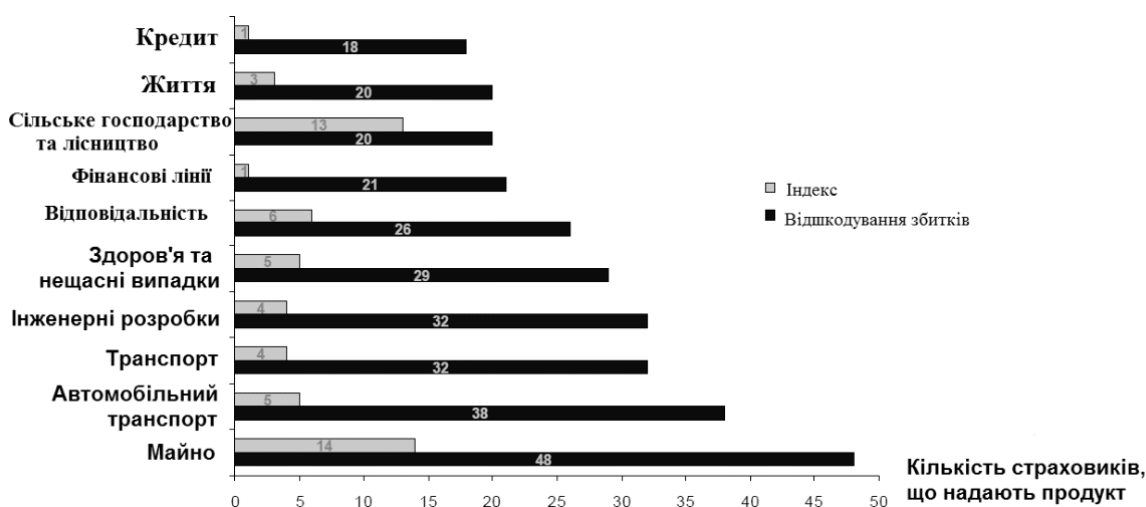


Рис. 3. Використання індексного страхування та страхування відшкодування ризиків за видами страхування на прикладі ризиків, пов'язаних зі змінами кліматичних умов

*Джерело: [5, с. 30]

Окрім власних ініціатив із забезпечення підтримки сталого розвитку засобами ризик-менеджменту та передачі ризику, страхові компанії мають змогу впливати на діяльність інших представників бізнес-сектору здійснюючи відповідну сталу інвестиційну діяльність. Станом на червень 2014 року, 70 страхових організацій офіційно підтримали Принципи сталого страхування, що складає приблизно 15% обсягу світових страхових премій та 8 трильйонів доларів США інвестиційних активів [2].

Стала інвестиційна діяльність впливає на успішність страхових компаній як з точки зору іміджу та репутації, так і якості інвестиційного портфолію. Часто існує досить тісний зв'язок між дотриманням компаніями ESG принципів сталого розвитку та фінансовими показниками їх діяльності. Наприклад, недотримання умов безпе-

ки праці приведе до збільшення частоти нещасних випадків на виробництві, та у довгостроковій перспективі матиме негативний вплив на успішність компанії. Так само, зневажання думки мешканців спільнот та впливу виробництва на спільноту може привести до бойкотів або мітингів, а погані умови праці шахтарів – до страйків та переривання процесу виробництва. Слід зазначити, що, перш за все, інвестиційна діяльність має змогу вплинути на забезпечення соціального аспекту ESG, зокрема, контролювати дотримання прав людини бізнес-сектором. Рисунок 4 відображає процентне відношення компаній, що вже користуються у своїй інвестиційній діяльності цінні папери, прив'язані до страхування для диверсифікації та покращення якості свого портфолію.

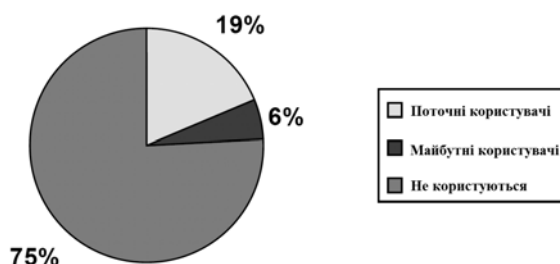


Рис. 4. Структура використання в інвестиційній діяльності цінних паперів, прив'язаних до страхування

*Джерело: [5, с. 31]

Виділяються наступні три кроки до інтеграції ESG факторів у страховий сектор:

1. Розробка нормативних актів. Залежно від її внутрішньої організації, страхова компанія може розробити окремі нормативні акти стосовно дотримання аспектів сталого страхування, або ввести положення про сталий розвиток в уже діючі нормативні акти компанії. В ідеальному варіанті, цінності сталого страхування мають втілитися у бізнес-культуру страхової компанії.

2. Проведення комплексної експертизи. Страховим компаніям необхідно оцінити найбільш характерні для конкретної спільноти ризики та перевірити дотримання концепцій сталого розвитку зацікавленими сторонами. Виділяють ризики, що пов'язані з конкретним бізнес-сектором, та ризики, що пов'язані з певною країною та її географічним розташуванням. Наприклад, у контексті дотримання прав людини, найбільш ризиковими є такі галузі, як промислове виробництво, сільське господарство, будівництво та вугільна промисловість. Примітно, що серед країн, що найменше дотримуються прав людини, провідну позицію займають країни зі швидкими темпами економічного зростання. Такий феномен можна пояснити тим, що розвиток їх бізнесу побудовано на експлуатації праці та неповазі до сталого розвитку в цілому. З метою підтримки проведення більш досконалої комплексної експертизи, компанія Maplesoft розробила Атлас ризику прав людини, що визначає Індекс ризику прав людини у 197 країнах світу [4, с. 8]. Цей індекс надасть змогу страховим компаніям та іншим інвесторам регулярно отримувати повну достовірну інформацію про дотримання прав людини у тій чи іншій країні та оцінити можливі тенденції подальшого розвитку проблеми.

3. Андеррайтинг. Ефективність інвестиційного впливу страхових компаній залежить від декількох факторів. По-перше, чи відноситься страхове покриття до однієї, або декількох територіальних одиниць, по-друге, чи являється страхова компанія єдиним та головним, чи другорядним страховиком, і, по-третє, чи співпрацює страхова компанія з клієнтом напряму, або через брокера [4].

Найбільший ефект від сталої страхової діяльності можна очікувати, звичайно, за умов комплексного підходу та співпраці з іншими інвесторами і зацікавленими сторонами, наприклад, через підписання Принципів сталого інвестування.

ВИСНОВКИ. Природні катастрофи та соціальна нерівність щорічно забирають тисячі життів і перешкоджають вільному економічному та культурному розвитку населення світу. З огляду на це, надзвичайної важливості набувають шляхи підготовки мешканців до природних катаклізм та зменшення ризиків втрат від їх настання. Крім того, недотримання прав людини має прямий негативний вплив на ефективність функціонування бізнесу та суспільства.

Страхові компанії, як такі що мають у своєму розпорядженні належну експертизу для управління ризиками, достатній вплив на бізнес-сектор та зацікавленість у зменшенні збитків від настання ризикових подій, відіграють ключову роль у підтримці, просуванні та забезпеченні сталого розвитку. По-перше, вони мають змогу сприяти вжи-

ванню заходів із зменшення (або й запобігання) потенційних страхових збитків, а по-друге – допомогти населенню впоратися із наслідками страхового випадку.

Для комплексної та ефективної організації страхових компаній у системі сталого страхування були визначені принципи сталого страхування, які вводять сталий розвиток у серце страхового процесу та спрямовують бізнес у напрямку відповідальної діяльності. Це обумовлює необхідність вдосконалювати засоби виміру успішності страхових компаній з точки зору сталого страхування задля оцінки впливу його на сталий розвиток суспільства і навпаки: визначити долю сталого розвитку у показниках діяльності компаній. Вдосконалення процесу андеррайтингу та зниження ризику у нерозвинених системах розширить можливі підходи до ризик-менеджменту країн світу в цілому та України, зокрема.

ДИСКУСІЯ. Дана стаття є продовженням наукового дослідження авторів у сфері страхування. Але попередні роботи переважно були спрямовані на статистичне вивчення страхової діяльності. Зважаючи на те, що в статті розглядаються останні наукові публікації з даної проблеми таких зарубіжних вчених, як Baerenklau, K. A. Song, X. and Feniosky, P.-M. та інших і наголос робиться на аналізі зарубіжних кейсів та практичного матеріалу бізнес-звітів, що дозволяє оцінити роль страхових компаній у процесі підтримки сталого розвитку, роботу можна, у деякій мірі, вважати новаторською. Переконані, що дана проблематика знайде підтримку у наукових дискусіях, з огляду на її неординарність та актуальність. Автори мають на меті продовжити вивчення даної тематики із застосуванням економіко-статистичного аналізу.

Список використаних джерел

1. As World Convenes for First United Nations Environment Assembly, UN and World's Insurers Unite to Tackle Natural Disaster Risk. United Nations Environmental Programme, June, 2014, 3 pp. Available at http://unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2014/06/201406_PSI_press_release.pdf.
2. Building Disaster-resilient Communities and Economies. The PSI Global Resilient Project, PSI Principles for Sustainable Insurance. UNEP Finance Initiative Report, June, 2014, 82 pp.
3. Baerenklau, K. A. (2005) Some simulation results for a Green Insurance Mechanism, Journal of Agricultural and Resource Economics, Vol. 30, No 1, pp. 94-108.
4. Human Rights and Corporate Insurance, CRO Forum, November 2014, 20 pp.
5. Insuring Climate Resilience. How insurers are responding to climate change. And how they can be part of an effective government response. UNEP Finance Initiative Report, November, 2013, 32 pp.
6. PSI Principles for Sustainable Insurance, UNEP Finance Initiative Report, June, 2012, 12 pp.
7. Song, X. and Feniosky, P.-M. (2012) Introducing the Concept of Emissions Liability Insurance in Managing Greenhouse Gas (GHG) Emissions and Promoting Sustainability in Construction Projects. Construction Research Congress, ASCE, pp. 1850 – 1858. DOI: [dx.doi.org/10.1061/9780784412329.186](https://doi.org/10.1061/9780784412329.186)
8. Swiss Re Sigma Report (2014). Available at http://media.swissre.com/documents/sigma1_2014_en.pdf.
9. Understanding the Links: Insurance Regulation and Sustainable Development, UNEP Finance Initiative, 6 pp. Available at <http://unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2015/01/PSI-UNEPInquiry-GlobalConsultation.pdf>.
10. World Bank 2014 World Development Report. Available at: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTWDRS/EXTNWD2013/0,,contentMDK:23459971~pagePK:8261309~piPK:8258028~theSitePK:8258025,00.html>

Надійшла до редколегії 05.02.15

Л. Волохова, канд. экон. наук, доц.,

О. Евсеенко, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

УСТОЙЧИВОЕ СТРАХОВАНИЕ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР ПОДДЕРЖКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Установлено место страхового сектора в поддержке устойчивого развития и предложены возможные меры по уменьшению социального и экономического вреда от наступления рискованных событий, основанных на эффективном риск-менеджменте, передаче рисков и устойчивом инвестировании. Выявлено острую необходимость улучшения системы подготовки населения к рискованным событиям и необходимости сотрудничества страхового сектора с другими заинтересованными сторонами.

Ключевые слова: устойчивое страхование, устойчивое развитие, устойчивое инвестирование, риск-менеджмент, передача риска, Принципы устойчивого страхования, сообщество.

L. Volokhova, PhD in Economics, Associate Professor,
O. Evseenko, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SUSTAINABLE INSURANCE AS A KEY FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT SUPPORT

The role of the insurance sector in the sustainability development support was determined and the possible measures of economic and social loss reduction, based on risk management, risk transfer, and sustainable investment, were proposed. A crucial necessity of the community resilience improvement and cooperation with other stakeholders was indicated. Sustainable insurance sector plays a determinant role in the process of sustainable development as it possess vital leverages to enable and facilitate community resilience, and, therefore, to reduce the possible loss from Economic, Social and Governance issues (ESG issues). First of all, this could be achieved by the means of proper risk management, namely risk assessment and risk reduction. Second, risk transfer will help communities to cope with actual damage made and cover the loss. Finally, sustainable investment activity may be used to make sure that business sector respects the key principles of sustainable development in its day-to-day activity. Cooperation with all the stakeholders of sustainable development, especially governments and communities, will help to develop a better expertise of risk management and create more effective tools for risk reduction. Implementing principles of sustainable investment into the core of their business values, insurance companies are likely to enjoy the improvement of their image and status, higher quality of their investment portfolio, and smaller refund sums paid on claims.

Keywords: sustainable insurance, sustainability development, sustainable investments, risk management, risk transfer, Principles for Sustainable Insurance, community.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 25-31

УДК 338.2

JEL G7

DOI: dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/4

С. Березіна, канд. екон. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті висвітлена роль соціального страхування в соціальній інфраструктурі України. Досліджені напрямки та заходи по удосконаленню сучасної системи соціального страхування та виявлені основні недоліки запроваджених реформ. Проведена діагностика результатів модернізації соціальної сфери за критеріями ефективності.

Ключові слова: соціальне страхування, соціальне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Пенсійний фонд України.

ВСТУП. Реформування системи соціального страхування України зумовлено необхідністю запровадження нової більш ефективної та економічно обґрунтованої системи забезпечення життєдіяльності людей, які з незалежних від них причин опинилися у скрутному матеріальному становищі та потребують соціального захисту. Актуальність обраної проблематики визначена неефективністю діючої системи соціального страхування та відсутністю якісної системи соціальних стандартів. В умовах соціально-економічної кризи реформа системи соціального страхування має посісти провідну роль у започаткованих Україною економічних перетвореннях. В державі з соціально-орієнтованою економікою обов'язковим інструментом соціальної політики країни – є соціальне страхування, яке забезпечує підтримку значної частини суспільства.

Актуальність теми дослідження також зумовлена великим значенням підвищення рівня стандартів соціального захисту населення та досягнення міжнародних стандартів рівня життя для збереження стабільності та соціальної рівноваги в суспільстві.

Об'єктом дослідження є система соціального страхування України, спрямована на реалізацію інституційних позицій соціального захисту населення, тобто діяльність держави по втіленню в життя цілей соціальної політики, з метою реалізації законодавчо закріплених соціальних норм і створення ефективних інститутів соціального страхування для працюючих та соціальної підтримки для соціально вразливих категорій населення.

В період формування сучасної соціальної політики значна увага має приділятися питанням реформування системи соціального забезпечення. Нова модель соціального страхування має бути побудована на принципах суспільної солідарності, соціальної справедливості при забезпеченні послідовності в реалізації соціальної політики.

Запропоновані фахівцями методи модернізації системи соціального страхування представляють шлях вирішення проблем у комплексному вигляді, а не відокремлено. Відокремлена ж діагностика прогнозованих змін в рамках започаткованої реформи в соціальній сфері є першочерговою необхідністю при розробці комплексу рекомендацій та управлінських рішень в галузі соціального страхування.

Метою роботи є дослідження та аналіз очікуваних наслідків від запропонованого кардинального рішення об'єднання існуючих фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування в єдиний Фонд соціального страхування.

Виходячи з мети дослідження основними завданнями роботи є визначення основних сучасних тенденцій реформування системи соціального страхування, дослідження вже запропонованих варіантів реформування системи, аналіз очікуваних результатів від запропонованих реформ та формування обґрунтованих пропозицій щодо оптимізації процесу реформування національної системи соціального страхування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Незважаючи на те, що останнім часом як у нашій державі, так і за кордоном проблеми соціального захисту стали об'єктом уваги фахівців соціальних питань різних галузевих наук, доводиться констатувати, що на сьогодні відсутній системний підхід у визначенні шляхів реформування системи.

Визначення ролі та функціонального призначення соціального страхування містяться у працях вчених: Базилевича В., Залетова О., Кричевського М., Роїка В.

Серед спільноти фахівців ведуться дискусії з метою визначення найбільш ефективних напрямків модернізації національної системи соціального страхування. Дослідження Ковалю О. містять рекомендації, необхідні для створення в Україні національної доктрини соціального страхування.

© Березіна С., 2015

льного страхування в органічній прив'язці до системи заробітної плати, податкової системи, стану та політики на ринку праці, демографічної ситуації.

Одним з методів трансформації соціальної системи є варіант злиття фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Багато років навколо даного питання не вщухають дискусії в експертному середовищі. Проблематика функціонування позабюджетних цільових фондів, у тому числі фондів соціального страхування, висвітлена в роботах Воронової Л., Зайчук О., Кучерявенко М., Крохіної Ю., Нечай А., Хімічевої Н.

У наукових публікаціях Полозенко Д., Балакіревої О. автори наголошують на можливості вирішення проблем соціального страхування на рівні формування соціальної політики.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Системний підхід роботи дозволив комплексно дослідити соціальне страхування як систему, тобто як єдине ціле з узгодженим функціонуванням усіх елементів і складових. В основу дослідження покладено політологічний аналіз, який містить у собі історичний метод, системний, порівняльний, інституціональний аналіз та ін., а також узагальнення та інтерпретацію методичних та практичних даних. Використання історичного методу дало можливість дослідити процес становлення системи соціального захисту, трансформацію його у соціальне страхування, виявити внутрішні і зовнішні зв'язки та закономірності.

В роботі був здійснений аналіз процесу виникнення феномену "соціальний захист" та правової фіксації його інституційних ознак за допомогою інституційного методу дослідження. Інституційний аналіз також застосовувався у дослідженні суб'єктів соціального захисту, в першу чергу держави як гаранта соціального забезпечення своїх громадян.

Порівняльний підхід мав значення для виявлення розбіжностей між різними моделями соціального захисту.

Важливе значення для проведення даного дослідження мав метод моделювання. Моделювання як метод дослідження соціальних процесів в державі дає можливість для поглиблення та перевірки знань для свідомого управління суспільними процесами.

Також важливим є аксіологічний метод, який дає змогу розглянути дійсність соціальної сфери з погляду соціальних цінностей. Аксіологічний метод служить для розуміння сучасної моделі організації сфери соціального страхування у цивілізаційно-історичному контексті розвитку соціального страхування в країні.

Дослідження системи соціального страхування буде неповним без застосування нормативного методу, який передбачає використання норм і нормативів для налагодження ефективної діяльності органів соціальної сфери. Індикатором ефективної соціальної політики є рівень прожиткового мінімуму, мінімальної пенсії і т.д. З обов'язковим урахуванням діючих нормативів формуються бюджети соціальних фондів, визначаються розміри дотацій, розраховуються об'єми фінансування законопроектів.

Застосування різних методів дослідження дає змогу усвідомити складові існуючих проблем соціальної сфери та визначити напрямками подолання кризових явищ в системі соціального страхування України.

Результати. Підвищення ефективності виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань Україною у сфері вдосконалення системи соціального захисту населення, підвищення рівня соціальних стандартів та інтеграції вітчизняної системи у європейську ставить перед нашою державою складні завдання, які потребують якнайшвидшого вирішення.

Право на соціальний захист є одним із загальновизнаних соціально-економічних прав людини. У ст. 25 Загальної декларації прав людини (1948 р.) зазначено: "Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини" [1].

Розбудова ефективної системи соціального захисту є органічною частиною процесів інтеграції України в європейський простір. Виходячи з цього, потребують докладного вивчення такі проблеми, як еволюція соціального захисту в західноєвропейських країнах та використання досвіду розвинутих держав у сфері формування і розвитку систем соціального захисту.

Для більшості працюючих людей заробітна плата є основним джерелом доходів, необхідних для існування. Доки робітник здоровий та працездатний у нього є можливість продавати свою працю. Хвороби, каліцтва, похилий вік, вагітність та післяпологовий період впливають на працездатність працівника та призводять до незабезпеченості з послідуємим виникненням невпевненості у завтрашньому дні. Забезпечити матеріальну підтримку громадян у можливих випадках нужди може соціальне забезпечення, яке реалізується через систему соціального страхування.

Запроваджене Отто фон Бісмарком соціальне страхування в кінці 19 ст. в Німеччині протягом півстоліття дістало поширення в більшості економічно розвинених країн світу та дозволило створити ефективні страхові системи соціального захисту населення. Особливістю вказаних систем є не просто захист людини від соціальних ризиків, а й попередження, недопущення різкої матеріальної і соціальної нерівності, соціальна підтримка. Для забезпечення соціальних функцій держави використовують бюджетне фінансування соціальних програм. Витрати на державні соціальні програми невинні зростають: від 7-8% ВВП в 50-х роках минулого століття до 15-29% ВВП у другому десятилітті нинішнього століття (Таб.1). В промислово розвинених країнах саме держава несе основну відповідальність за фінансування соціальної сфери (понад 87% усіх соціальних видатків в країнах ОЕСР).

Таблиця 1. Видатки на соціальне забезпечення в економічно розвинених країнах, % ВВП*

Країна	1980 рік	1990 рік	2011 рік
Німеччина	20,5	22,8	26,7
Франція	23,2	26,4	29,2
Італія	18,4	22,3	25,0
Великобританія	13,9	15,0	21,3
Швеція	23,2	24,0	29,4
США	11,9	12,4	15,9
Японія	12,0	12,9	18,6

*Джерело: [2 ст.131]

З кінця 90-х років минулого століття зростає кількість критичних заяв на рахунок устрою соціальних держав, які пов'язані в першу чергу з непомірними економічними соціальними зобов'язаннями держав (1/3 ВВП в країнах Західної Європи) та проблемами "старіння" населення. З метою вирішення проблем соціальної сфери на даний час в багатьох країнах триває "ревізія" соціальних бюджетів, пошук нових співвідношень базових принципів соціальної політики з формами соціальних гарантій, які стимулюватимуть до трудової діяльності. Досвід модернізації соціального страхування в економічно розвинених країнах вказує на існування системних викликів для його функціонування. Існуючі проблеми соціальної сфери світу пов'язані зі старінням населення, змінами соціально-трудових відносин, глобалізацією. Не є виключення й система соціального страхування України.

Збудована на кращих європейських зразках система надає матеріальне забезпечення та послуги понад 30 млн. застрахованим особам, єдиний соціальний внесок сплачують 14 млн. працівників та 1,5 млн. роботодавців. До причин, які призвели до кризових явищ в соціальних системах країн світу в Україні додається надзвичайна ситуація, пов'язана з анексією Криму та веденням бойових дій на сході країни. В соціальному забезпеченні громадян України виникли складні проблеми, серед яких в першу чергу слід назвати:

1. Низький рівень пенсії та соціальних виплат.
2. Розмір пенсії не відповідає трудовому внеску протягом працездатного періоду.
3. Несвоєчасність соціальних виплат.
4. При однаковому рівні відрахувань на пенсійне забезпечення, окремі категорії працівників мають значні переваги та пільги в пенсійному забезпеченні.

Економічне становище, яке склалося в країні, фінансовий стан підприємств, тінізація фонду оплати праці, фінансування за рахунок страхових внесків виплат, не пов'язаних з трудовою діяльністю – ці та інші проблеми в певній мірі обумовлюються недосконалістю функціонуючої в країні моделі соціального страхування.

Існуючі довготермінові тенденції в розвитку економіки та соціальної сфери ставлять перед керівництвом органів соціального забезпечення складні завдання, серед яких:

1. Мотивація пізнішого виходу на пенсію.
2. Стимулювання безробітних до пошуку роботи.
3. Розвиток культури здорового способу життя з метою зменшення кількості та попередження можливості захворювань працівників.

4. Дотримання правил безпеки праці тощо.

Та головним завданням, яке гостро стоїть перед експертною спільнотою соціальної сфери – підвищити окупність системи соціального страхування.

Формування сучасної української системи соціального страхування включає створення державних позабюджетних фондів страхування. В залежності від соціального ризику законодавством України передбачені наступні види державного соціального страхування:

1. Страхування на випадок безробіття;
2. Страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;
3. Страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
4. Пенсійне страхування;

5. Медичне страхування.

Організаційно-адміністративне функціонування соціального страхування забезпечується на підставі профільних законів відповідними фондами:

- 1) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- 2) Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- 3) Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України;
- 4) Пенсійний фонд України.

Серед основних недоліків української системи соціального страхування, які вказують на нагальну потребу у реформуванні:

- a) складність адміністрування страхових внесків;
- b) обтяжливість розміру відрахувань для підприємств;
- c) над витрати на забезпечення функціонування фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Модернізація чинної вітчизняної системи соціального страхування має відбуватись за наступними напрямками:

1. Забезпечення більш тісного зв'язку між розміром страхових виплат та страхових внесків до системи соціального страхування. Такий підхід дозволить посилити страховий характер системи соціального страхування і створити механізм для мотивації застрахованих до участі у фінансуванні системи, та знизити можливість ухилення від сплати страхових внесків.

2. Скорочення кількості фондів соціального страхування та концентрація в них управління видами страхування. Завдяки вказаному заходу значно зменшаться витрати на утримання соціальної системи.

3. Збереження статусу соціальних страхових фондів як самоврядних організацій, які управляються соціальними партнерами (профспілками і роботодавцями) з одночасним посиленням функцій державного нагляду, з метою врахування інтересів всіх сторін.

4. Реальне відокремлення страхових коштів від Держбюджету. Для гарантій стабільності роботи фондів і збереження коштів обслуговування фондів страхування здійснювати в банківській системі, зокрема, в державних банках.

5. Інституційне і функціональне розмежування системи страхування на випадок безробіття та органів, які реалізують політику зайнятості (служби зайнятості); системи пенсійного страхування та системи державних допомог (доплат, надбавок і т.д.).

6. Легалізація трудових відносин та зменшення єдиного соціального внеску за умови збереження гарантій із страхових виплат та соціальних послуг застрахованим особам.

7. Максимальна орієнтація системи страхування на забезпечення громадян страховими виплатами і пов'язаними з ними соціальними послугами, оптимізація витрат на утримання робочих органів та поступове упорядкування не страхових виплат з урахуванням визначення джерел їх фінансування.

8. Виключення контролюючих функцій фондів соціального страхування по відношенню до платників внесків.

9. Підготовка інституційної бази для запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

З перерахованих напрямів модернізації системи соціального страхування детальніше зупинимося на питанні об'єднання фондів. Існує декілька варіантів скорочення кількості фондів соціального страхування шля-

хом злиття, запропоновані соціальними партнерами. У пошуках шляхів вирішення існуючих проблем в соціальній сфері одним з першочергових кроків, запропоно-

ваних урядом, є об'єднання фондів соціального страхування за концепцією 1.

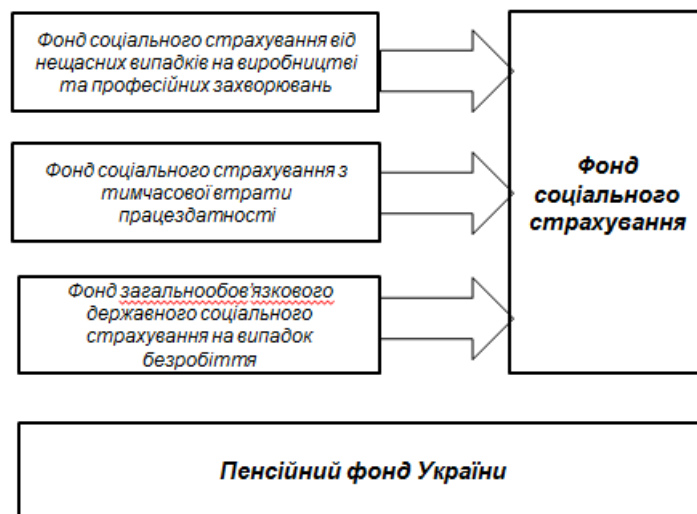


Рис.1. Урядова концепція об'єднання фондів соціального страхування

*Джерело: [3]

Мова йде про створення Фонду соціального страхування України, об'єднавши Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань і Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на базі Фонду соціального страхування на випадок безробіття та його робочих органів. Пропонується визначити новоутворений Фонд центральним органом виконавчої влади, утримання якого буде здійснюватись за рахунок коштів, що надійшли від єдиного соціального внеску, а не за рахунок державного бюджету. Пенсійний Фонд України залишиться самостійною структурною одиницею з встановленим правовим статусом – центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра праці та соціальної політики [Рис.1].

За прогнозами фахівців результатами радикального рішення об'єднання фондів за урядовою концепцією 1 стануть:

1. Скорочення адміністративних видатків фондів.
2. Уніфікація системи управління.
3. Підвищення якості обслуговування громадян.
4. Посилення контрольної функції держави.

За рахунок оптимізації організаційно-управлінських витрат видатки фондів планується зменшити з 2,29 млрд.грн в рік до 1,69 млрд.грн [3] (Рис.2). У цілому по реформі соціального страхування запланована оптимізація видатків становитиме 1,8 млрд.грн.

1. Скорочення адміністративних видатків фондів має бути забезпечено шляхом об'єднання функцій адміністрування окремих видів соціального страхування за спільними функціональними ознаками в межах однієї установи.

2. Під уніфікацією системи управління у сфері соціального страхування слід розуміти ефективність вико-

ристання людських ресурсів, що вкрай є необхідною сьогодні. Та не слід забувати, що реорганізація розтягнеться принаймні на 1,5-2 роки, під час якої нагляд та управління за соціальним страхуванням можуть бути послаблені, що, в свою чергу, призведе до зловживань.

3. При об'єднанні фондів планується підвищити рівень обслуговування громадян за рахунок надання можливості отримання послуг соціального характеру в "єдиному" вікні. Тобто відпаде необхідність відвідування декількох фондів – весь спектр соціальних послуг буде надаватись в одній структурі.

4. Необхідність в посиленні контрольної функції держави в соціальній сфері – спірне питання. Не всі учасники соціального діалогу підтримують дану пропозицію. Та не викликає сумнівів те, що, виходячи із сучасних реалій, робота фондів має бути прозорою, відкритою, та обсяги оприлюдненої інформації мають бути більшими, ніж консолідований звіт у розрізі доходів та видатків.

Негативні наслідки злиття фондів соціального страхування за концепцією 1:

1. Порушення принципу тристороннього паритетного управління як самоврядних організацій з метою посилення державного впливу на управління фондом.

2. Скорочення видів та обсягів матеріального забезпечення та соціальних послуг з метою зменшення матеріальних витрат.

3. Залишок коштів певного виду соціального страхування "перекидатиметься" на наявні "діри" інших видів соціального страхування замість того, щоб бути направленими на розвиток конкретного виду страхування [4].

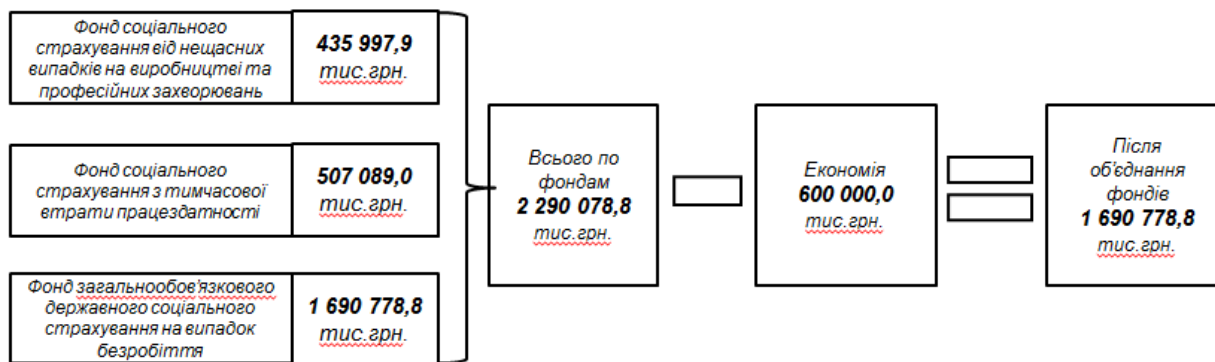


Рис. 2. Адміністративні видатки фондів соціального страхування

*Джерело: [3]

Представники соціального діалогу – сторони роботодавців та профспілок виступили проти даного варіанту злиття, оскільки вважають, що створення вказаної моделі соціального страхування, направлене на "одержавлення" соціальних фондів, знищить позитивні надбання в сфері соціального захисту та призведе до посилення соціальної напруги в державі. Представники всеукраїнських об'єднань профспілок та об'єднань роботодавців на національному рівні запропонували альтернативну модель трансформування фондів соціального страхування (Рис.3).

Основна мета скорочення кількості фондів соціального страхування є спільною у всіх сторін соціального діалогу: оптимізація використання фінансових ресурсів. Та урядова ініціатива створення мегафонду як центрального органу виконавчої влади, підпорядкованого Міністерству соціальної політики, не знайшла підтримки у соціальних партнерів, оскільки, на думку представників роботодавців та робітників, загрожує знищенням основоположного принципу соціального страхування – паритетності в управлінні соціальним страхуванням. За альтернативною схемою об'єднання новостворений Фонд соціального страхування об'єднає в собі фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та майбутній фонд обов'язкового медичного страхування. До пенсійного фонду України приєднується Фонд соціального страхування від безробіття. Державну службу зайнятості пропонується виокремити в самостійну структуру, яка за статусом буде функціонувати як центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Міністерству соціальної політики. Два ж фонди, пенсійний та соціального страхування, пропонується переструктурувати в реальні самоврядні фонди.

Функції новостворених структур мають бути поділені наступним чином:

1. Служба зайнятості:

- надання послуг по забезпеченню зайнятості усьому населенню;
- виплата державних допомог незастрахованим;
- виплата матеріальної допомоги безробітним.

2. Пенсійний фонд:

- акумуляція коштів для виплати страхових пенсій та матеріальної допомоги по безробіттю;
- облік пенсіонерів;
- виплата страхових пенсій;
- перерахування Службі зайнятості коштів для страхових виплат по безробіттю.

3. Фонд соціального страхування:

- акумуляція коштів для фінансування витрат страхування з тимчасової втрати працездатності;
- оплата надання медичної допомоги, медичних послуг;
- виплата допомоги у разі стійкої втрати працездатності;
- адміністрування загальнообов'язкового державного медичного страхування.

Основними аргументами вибору саме цієї моделі модернізації соціальної сфери для представників соціального діалогу є збереження загальноновизначених європейських стандартів та принципів побудови системи загальнообов'язкового соціального страхування: принцип самоврядування та ефективний контроль за діяльністю фондів з боку застрахованих та роботодавців.

Запропонований варіант не є виключним і потребує доопрацювання. Досягнення поставленої мети створення високоефективної системи соціального страхування в Україні можливе при роботі в режимі діалогу щодо формування та реалізації державної політики в соціальній сфері, враховуючи існуючі домовленості між сторонами профспілок, роботодавців і органів влади при забезпеченні публічної дискусії, які стануть запорукою визначення правильних напрямків модернізації системи соціального страхування.

28 грудня 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці" №77-VII, запропонований урядом України [3].

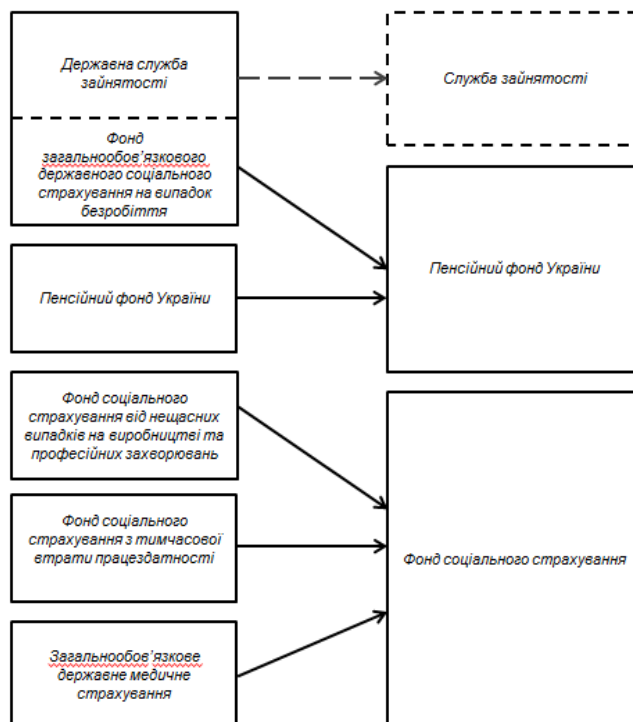


Рис.3. Об'єднання фондів соціального страхування за концепцією об'єднань соціальних партнерів

*Джерело: [5]

Відповідно до зазначеного закону Фонд соціального страхування України є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, проводить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно з затвердженим статутом [6].

Отже, закон передбачає створення Фонду соціального страхування України, реорганізувавши шляхом злиття Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Пенсійний фонд України та Фонд соціального страхування від безробіття залишаться самостійними структурними одиницями, підпорядкованими Міністерству соціальної політики України.

ВИСНОВКИ. Однією з умов успішної розбудови соціальної держави в Україні є гідний рівень життя усіх громадян, особливо соціально вразливих верств населення. В умовах нових світових реалій національна система соціального страхування потребує якнайшвидшого проведення комплексних реформ у соціальній сфері.

Надмірне зволікання з модернізацією системи соціального страхування може призвести до складних економічних наслідків. Потребують вдосконалення принципи та механізми всієї системи соціального захисту.

Серед основних завдань реформування:

- оптимізація використання коштів усіма фондами соціального страхування;
- удосконалення адміністрування системи соціального страхування;
- узгодження чинного законодавства у сфері соціального страхування з чинним бюджетним законодавством;
- інтеграція системи соціального страхування України у міжнародну, зокрема у європейську.

Вирішенню вказаних завдань може сприяти радикальний метод реформування – об'єднання фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Впровадження даного методу дозволить:

- скоротити видатки фондів;
- відновити довіру громадян до державних позабюджетних фондів за рахунок задекларованого посиленого контролю держави.

Водночас мають бути продовжені дослідження щодо самої моделі об'єднання фондів задля мінімізації негативних наслідків вказаного методу модернізації системи соціального страхування. Основними принципами затвердженої моделі мають бути:

- раціональне використання коштів соціального страхування;
- прозорість фінансових потоків для суб'єктів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Державна соціальна політика покликана запровадити ефективні механізми підвищення рівня соціального захисту населення задля соціальної справедливості та задоволення соціальних потреб людей, збільшення людського потенціалу з метою підвищення конкурентоздатності країни. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що Україна має достатні ресурси і може створити необхідні умови для вирішення проблем реформування соціальної системи.

ДИСКУСІЯ. Незважаючи на те, що Верховна Рада України 28 грудня 2014 року прийняла Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці" №77-VII, запропонований урядом України, дискусії щодо доцільності об'єднання фондів соціального страхування тривають.

Побудова ефективної системи соціального страхування є частиною процесів інтеграції нашої держави в європейський простір.

Зазначена проблематика розглядалась у дослідженні Коваль О.П. "Модернізація системи соціального страхування в Україні" [4]., Булат Г.В., Федчишина Н.І. "Підходи

до реформування системи соціального страхування в Україні" [7]. Павлюк К.В., Степанова О.В. "Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні" [8] та інших вчених.

Але аналіз останніх досліджень та публікацій щодо реформування системи соціального страхування вказує на те, що більшість авторів зосередили свою увагу на окремих видах соціального страхування. А комплексний науковий підхід у дослідженні реформування системи соціального страхування та механізмів функціонування єдиного соціального фонду потребує подальшого вивчення.

Отже, потенціал використання МСФЗ в обліковій політиці вітчизняних підприємств як стимулу розвитку бізнесу може бути реалізований лише у разі проведення інституційних реформ, які допоможуть подолати формальне ставлення більшості власників і керівників підприємств до МСФЗ. На нашу думку, такі заходи мають спрямовуватися, в першу чергу, на підвищення інвестиційної привабливості вітчизняного бізнесу, зокрема, на подолання корупції та забезпечення відкритості і прозорості ринку цінних паперів, а також на удосконалення нормативного та методичного забезпечення з організації системи обліку на МСФЗ.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948р.// Офіційний вісник України. – 2008. – №93. – ст. 3103.

2. Соціальне страхування : [підручник] / Поік В.Д. – М.:Юрайт, 2014. – 509 с.

3. Сайт Верховної Ради України. – <http://rada.gov.ua>

4. Модернізація системи соціального страхування в Україні: [Аналіз. доп.] / Коваль О.П. – К.: НІСД, 2014. – 38 с.

5. Постанова Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності про законопроект № 5080 від 15.09.2014 "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" від 26.09.2014 р. №15/2014.

6. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці" №77-VII від 28.12.2014 р. // Голос України №252-1(6002), спеціальний випуск, 30 грудня 2014 р. – С.1-10.

7. Підходи до реформування системи соціального страхування в Україні / Булат Г.В., Федчишина Н.І. – Молодий вчений, №8 (11), серпень 2014. – С. 68-71

8. Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні / Павлюк К.В., Степанова О.В. / Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 15-29.

9. Соціальне страхування: [підручник] / Архіпов А.П. – М.: Юрайт, 2014. – 387 с.

10. Страхова справа / Базилевич В.Д., Базилевич К.С. – 5-те вид. стер. – К.: Знання, 2006. – 351 с.

11. Вплив соціально-економічної нерівності на економічну поведінку населення України / Балакірева О. / Економіка України. – 2011. – № 11. – С. 60-68.

12. Основні напрями соціальної політики на сучасному етапі розвитку економіки України / Полозенко Д. / Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 83-89.

13. Роль недержавних пенсійних фондів у розвитку фінансового ринку України / Ткаченко Н. / Фінанси України. – 2010. – № 12. – С. 69-79.

14. Шляхи подолання соціальної несправедливості й нерівності в Україні / Ярош О. / Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 70-77.

Надійшла до редколегії 19.01.15

С. Березина, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

В РЕФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ УКРАИНЫ

В статье освещена роль социального страхования в социальной инфраструктуре Украины. Исследованы направления и меры по совершенствованию современной системы социального страхования, выявлены недостатки предложенных реформ. Проведена диагностика результатов модернизации социальной сферы по критериям эффективности.

Ключевые слова: социальное страхование, социальное обеспечение, общеобязательное государственное социальное страхование, фонды социального страхования, Пенсионный фонд Украины.

S. Berezina, PhD in Economics, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kiev, Kiev, Ukraine

MODERN TRENDS IN REFORMING OF SOCIAL INSURANCE IN UKRAINE

In this article an analysis of social insurance in social infrastructure in Ukraine was made. The main problems of social maintenance were distinguished. Priorities goals for social insurance funds were set. The forecast results of consolidation social insurance funds was made. Development issues of current social insurance system were researched and the main problems of proposed reforms were found. Diagnostic of results for the modernizations of social sphere by the effectiveness criteria was held. Optimization options of the process of reforming the national system of social insurance were made.

Keywords: social insurance, social maintenance, compulsory state social insurance, Pension Fund of Ukraine.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 31-37

УДК 368

JEL G22

DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/5](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/5)

О. Залетов, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТРАХОВА ПОЛІТИКА ТА СТРАТЕГІЯ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянута сутність, роль та завдання страхової політики в сучасних умовах. Визначено страхову політику як систему заходів владних структур та суб'єктів господарювання щодо використання інструментів страхування та фінансових ресурсів страховиків з метою ефективного управління ризиками та забезпечення реалізації цілей і завдань соціально-економічного розвитку країни (регіонів) та суб'єктів господарювання. Виділено страхову політику держави, корпоративного сектору, домогосподарств та страхових (перестрахових) компаній. Окреслено економічну, соціальну та інформаційну категорії державного регулювання у сфері страхування. Наголошено на необхідності реформування страхового ринку з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх загроз. Визначено мету та принципи реалізації стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України. Запропоновані пріоритетні напрямки розвитку страхового ринку на основі дерегуляції та спрощення регуляторного середовища, удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду, забезпечення захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страхового ринку.

Ключові слова: державне регулювання, страхова компанія, споживачі страхових послуг, страхова політика, стратегія, страхування, страховий ринок.

ВСТУП. Постановка проблеми. У сучасних умовах страхування грає досить важливу роль у забезпеченні функціонування ринкової системи господарювання

будь-якої держави. Воно забезпечує фінансовий захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб від шкоди, викликаній різними по природі й величині ризиками.

© Залетов О., 2015

У той же час акумуляція страховиками страхових внесків приводить до утворення значних інвестиційних ресурсів, що дозволяють забезпечити фінансову стійкість не тільки самої страхової організації, але й, при відповідній розумній державній політиці, – стабільний економічний розвиток всієї економіки країни.

Міжнародний досвід переконливо засвідчив, що економічне зростання і забезпечення ефективних умов для розвитку приватного сектору, покращання соціального захисту та добробуту можливі лише за умов ефективного розвитку страхового ринку як одного з головних елементів ринкової економіки. Вплив страхування на економічний і соціальний розвиток суспільства здійснюється в рамках відповідної страхової політики.

Розробка стратегії реформування страхової політики зумовлена необхідністю підвищення ролі страхового ринку в сучасному соціально-економічному житті України та виникненням ознак стагнації на цьому ринку.

Метою даної роботи є визначення сутності страхової політики, розроблення науково-практичних рекомендацій щодо стратегії реформування державного регулювання, спрямованого на підвищення ефективності функціонування страхового ринку України в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхування зробили такі вчені України, зокрема, В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, О. О. Гаманкова, С. С. Осадець, Р. В. Пікус, В. С. Приходько, Д. П. Расшивалов, Т. А. Ротова, Я. П. Шумелда, а також закордонні науковці такі як Є. В. Коломін, Л. А. Орланок-Малицька, К. Є. Турбіна, В. В. Шахов, О. А. Циганов, А. І. Худяков, Р. Т. Юлдашев та ін. Віддаючи належне їх напрацюванням, водночас цілий ряд питань залишається недостатньо дослідженим з погляду і теоретико-методологічних засад, зокрема сутність страхової політики та вплив страхової політики на розвиток страхового ринку. Також поза увагою вітчизняних науковців залишаю питання окреслення мети, стратегічних напрямів та принципів реформування державного регулювання страхової діяльності з урахуванням завдань, визначених положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основними категоріями даного дослідження виступають " страхова політика" та "державне регулювання страхової діяльності", дефініції яких для цілей даної статті взято з відповідних законодавчих актів та літературних джерел, використовуючи метод синтезу.

Враховуючи зазначене та визначення Закону України "Про страхування", Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23 листопада 2011 року № 1070, державне регулювання страхової діяльності здійснюється Нацкомфінпослуг та його органами на місцях з метою дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників.

Головними джерелами інформації для окреслення мети, стратегічних напрямів та принципів реформування державного регулювання страхової діяльності виступають загальні та спеціальні нормативно-правові акти у вказаній сфері. При цьому для вирішення поставлених у даній статті завдань використовується метод співставлення та порівняння окремих положень з ура-

хуванням завдань, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційною Угодою, Стратегією сталого розвитку "Україна-2020".

Для виділення певних груп особливостей щодо страхової політики та стратегічних напрямів реформування державного регулювання страхової діяльності використано метод групування, а для формулювання висновків дослідження застосовується метод узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ. У будь-якому суспільстві держава використовує фінанси для здійснення своїх функцій і завдань, досягнення певних цілей. Важливу роль в реалізації поставлених цілей відіграє фінансова політика. У процесі її вироблення і втілення в життя забезпечуються умови виконання завдань, що стоять перед суспільством, тому вона виступає активним важелем впливу на економічні інтереси.

Фінансова політика є структурним елементом системи управління фінансами. Від неї залежить ефективність використання фінансових відносин в економіці. Фінансова політика покликана забезпечувати реалізацію цілей і завдань соціально-економічної політики держави.

Основною метою фінансової політики є оптимальний розподіл валового внутрішнього продукту між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі має забезпечуватися стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку господарських утворень різних форм власності, спільних підприємств з іноземним капіталом, акціонерних товариств, орендних і комерціалізованих підприємств. За цих умов важливе значення має також створення надійних соціальних гарантій населенню.

Фінансова політика – явище багатопланове і певною мірою інтегроване. Вона включає як самостійні складові частини – бюджетну, податкову, кредитну, грошову, валютну, інвестиційну політику, так і певні напрямки в галузі страхування, державного боргу, фондового ринку, співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями тощо [1, 34].

С.Л. Лоднар, О.В. Тимошенко також відносять до складових фінансової політики страху [2, 44].

На думку О.В. Галасюк, фінанси страхових організацій є складовою частиною фінансової системи України. Поряд з фінансами підприємств інших сфер економіки, фінанси страхових організацій – вихідна ланка, основа всієї фінансової системи країни. Функціонування та розвиток страхової діяльності має безпосередній вплив на стан фінансової діяльності держави загалом [3, 282].

Страхування як окрему ланку фінансової системи та потужний захисний механізм, без якого неможливе функціонування економіки, окреслюють С. Г. Максименко, М. В. Пирогова [4].

Страхування як окрему ланку фінансової системи, що відображає відносини з приводу формування і використання страхових фондів, розглядають Г. Г. Кірейцев, М. М. Александрова та С. О. Маслова. На їхню думку, у фінансовій системі України страхування займає проміжне місце між суб'єктами господарювання і державними фінансами [5, 62]. З ними погоджується Є. Ю. Грачова, котра вважає, що як ланка фінансової системи фонди страхування взаємодіють з іншими ланками системи і, в найбільшій мірі, з бюджетною системою [6, 116].

А. А. Тягунов зазначає, що страхова політика повинна бути складовою частиною економіки країни [7, 13].

Д.П. Расшивалов [8, 205] взагалі відносить страху до галузь до головних складових світової фінансової системи.

Разом з тим, не можна погодитись з думкою В. Г. Боронос [9, 61] про те, що політика у сфері стра-

хового ринку взагалі ніяк не стосується фінансової політики держави через те, що процеси формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів державними інститутами фактично не спостерігаються. На його думку, твердження, що держава приймає законодавчо-нормативні акти, у тому числі через уповноважені органи безпосереднього регулювання цих ринків, не свідчить про їх участь у русі фінансових ресурсів. Крім цього він надводить факт про те, що держава страхує окремі категорії службовців і осіб, умови праці яких пов'язані із значним ризиком, але обсяги таких операцій є несуттєвими для ринку в цілому, тому і вплив буде відсутнім.

Натомість С.С. Осадець справедливо наголошує [10, 77], що сьогодні держава не в змозі вирішувати такі важливі соціальні питання, як медичне обслуговування, виплата пенсій, надання допомоги з безробіття, відшкодування витрат при травматизмі на виробництві і т. ін. лише за рахунок державного бюджету. Отже, потрібно залучати кошти підприємств, роботодавців, працівників. Якщо таке залучення здійснювати напямую, то це фактично означатиме введення нових видів податків. Крім того, кошти, які залучаються, мають деякий час розміщуватися так, щоб приносити додатковий дохід. Такі завдання може виконати страховий ринок. Відносини, які виникають при залученні страхового ринку до вирішення соціальних програм, якісно відрізняються від відносин, пов'язаних із прямим відчуженням коштів. Роботодавці, підприємства та працівники вступають у гарантійні цивільно-правові відносини, де страхова компанія бере зобов'язання отримати додатковий дохід завдяки розміщенню взятих коштів і здійснити ті виплати, під які взято зобов'язання (пенсії, допомога, компенсації тощо).

Досвід країн із ринковою економікою підтверджує, що розвинута система страхування активно сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, активізації інвестиційних процесів і розв'язанню соціальних проблем [1, 34].

За визначенням В.М. Федосова, фінансова політика держави в галузі страхування полягає у законодавчому та нормативно-правовому регулюванні страхової діяльності, залученні страхового ринку до вирішення важливих фінансових питань соціального страхування, створенні цільових резервів для компенсації неспроможності окремих страхових компаній виконати зобов'язання за договорами страхування життя, здійсненні державного нагляду за фінансовою діяльністю страховиків [11, 301].

Ряд вчених вважають [12, 144], що наявність у державі ефективної системи страхування визначає рівень розвиненості ринкових відносин і соціально-економічної захищеності громадян.

З огляду на значення страхової діяльності у проведенні соціально-економічних реформ та стабілізації макроекономічної ситуації державна політика в цій сфері економіки має важливе значення [13, 471].

Є. Хандшке визначає страхову політику як комплекс теоретичних і практичних дій осіб, спрямованих на створення страхових потреб, зміну і надання страхових послуг [14, 35].

Таким чином, під страховою політикою пропонується розуміти систему заходів владних структур та суб'єктів господарювання щодо використання інструментів страхування та фінансових ресурсів страховиків з метою ефективного управління ризиками та забезпечення реалізації цілей і завдань соціально-економічного розвитку країни (регіонів) та суб'єктів господарювання.

Страхова політика має суттєве значення для економіки та суспільства, тому що охоплює не тільки її макрорівень, але й окремі галузі, мікроекономіку й соціальну сферу.

На нашу думку, слід розрізняти страхову політику держави, корпоративного сектору, домогосподарств та страхових (перестрахових) компаній.

Страхову політику можна розглядати в певному часовому періоді: довгостроковому (перспективному) чи короткостроковому (поточному). Поточна страхова політика пов'язана з оперативним управлінням ризиками через збалансування страхування і самострахування. Перспективна страхова політика розрахована на тривалий період. Вона має забезпечити виконання стратегічних масштабних завдань, які найчастіше пов'язують зі структурними змінами на страховому ринку.

Страхова політика повинна бути підпорядкована стратегічній меті – досягненню підвищення суспільного добробуту. Але для цього вона повинна також сприяти зростанню ефективності виробництва і насамперед підвищенню продуктивності праці, впровадженню матеріально- та ресурсозберігаючих технологій, побудові раціональної структури економіки тощо.

Основні завдання страхової політики:

1) мобілізація й використання фінансових ресурсів для забезпечення соціальних гарантій;

2) сприяння розвитку виробництва, підтримання підприємницької активності та підвищення рівня зайнятості населення;

3) сприяння раціональному використанню природних ресурсів, забороні технологій, що загрожують здоров'ю людини.

Завдання страхової політики в кожному конкретному випадку, в кожній державі, в певний проміжок часу можуть змінюватися.

Реалізація страхової політики в Україні та державне регулювання страхового ринку здійснюються через відповідну систему органів законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських організацій та громадських рад при органах державної влади. При цьому державне регулювання страхового ринку слід розглядати як систему певних заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, що здійснюються уповноваженими державними установами, громадськими організаціями та громадськими радами при органах державної влади на засадах державно-приватного партнерства з метою забезпечення стабільності функціонування страхового ринку з урахуванням значимості страхування в процесі суспільного відтворення.

Про необхідність державного регулювання страхового ринку свідчить також той факт, що страхування є досить складною послугою, про яку потенційному споживачеві досить складно скласти правильне уявлення у зв'язку з відсутністю спеціальних знань. У той же час страховик є професіоналом у цій сфері та може зловживати своїми знаннями.

Крім цього однією з особливостей страхової послуги є досить значний розрив у часі між строками сплати страхових внесків і виконанням зобов'язань страховиками (так звана інверсія виробничого циклу). Тому страхувальнику буває досить складно оцінити те, наскільки страховик виявиться здатний в майбутньому здійснити страхові виплати при настанні страхового випадку [15, 45].

Існують різні теорії, що пояснюють причини і результати регулювання страхового ринку.

Необхідність державного втручання в управління економічними процесами на страховому ринку пояснюється в рамках наступних теорій:

1. Відповідно до теорії суспільного інтересу (Дж. Стіглер [16, 11], П. Джосков і Р. Нолл [17, 22]) регулювання в умовах "провалів страхового ринку" призводить до зростання суспільного добробуту;

2. відповідно до теорії регуляторного захоплення (П. Джордан [18, 4], М. Бернштейн [19, 17]) регулювання не пов'язане з наявністю "провалів страхового ринку", а направлено на дотримання інтересів певних групи страховиків і на збільшення їхнього прибутку. Тобто регулювання або вводиться у відповідь на запит самих страховиків, або вони контролюють законодавчі та виконавчі регулюючі органи;

3. відповідно до економічної теорії регулювання (С. Пельтцман [20, 24], Г. Бекер [21, 16]) саме регулювання здійснюється з метою максимізації політичної підтримки і найбільш імовірно при "провалах страхового ринку", коли виграв одних груп виявляється істотно вище, ніж втрати інших. При цьому навіть якщо регулювання здійснюється в інтересах страховиків, з цього не випливає, що воно має на меті максимізацію їх прибутку – стримуючим фактором тут виступають інтереси споживачів страхових послуг;

4. відповідно до інструментальної теорії існує дилема між "провалами страхового ринку" і "провалами держави" (Ф. МакЧесні [22, 23], Д. Акемоглу і Т. Вердіер [23, 13]), і регулювання пояснюється корупційними мотивами, тому будь-яке державне втручання, спрямоване на "провали страхового ринку", призводить до виникнення ренти, яка може бути присвоєна державними службовцями. При цьому рівень корупції та рівень конкуренції знаходяться в прямому взаємозв'язку.

Виходячи з цього робимо висновок про те, що регулювання конкуренції на страховому ринку на основі інститутів, перш за все, орієнтованих на досягнення економічного зростання, створюють бар'єри для входу на страховий ринок нових учасників з метою усунення або зниження прояву "провалів ринку" і недопущення створення монополій.

Існуючі закономірності розвитку регулювання діяльності страховиків дозволяють виділити три основні категорії регулювання:

1. економічне регулювання. До цієї категорії відноситься прямий контроль цін (встановлення максимальних розмірів страхових тарифів за обов'язковими видами страхування), встановлення вимог до мінімального капіталу, інвестиційної діяльності й складу активів страховиків, регулювання прибутку (затвердження регулятором витрат на ведення справи), регулювання умов страхування (затвердження порядку та правил прове-

дення обов'язкового страхування, затвердження форми типового договору обов'язкового страхування, встановлення особливих умов ліцензування обов'язкового страхування, встановлення розміру страхових сум за обов'язковими видами страхування, встановлення вимог до перестрахування), регулювання входу й виходу на ринок (ліцензування страхової діяльності, встановлення особливостей реорганізації та процедури банкрутства страховика).

2. соціальне регулювання. Включає державну політику щодо обмеження виробничих процесів, виду і якості пропонованих страхових послуг у зв'язку із проблемами охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, надійності, безпеки й інших суспільних цілей. Це в першу чергу вимоги до працевлаштування інвалідів, створення нешкідливих умов праці, запровадження пільгових умов для інвалідів та пенсіонерів з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, дотримання стандартів соціальної відповідальності страхового бізнесу (публікація не фінансових звітів).

3. інформаційне регулювання. До цього виду регулювання відносяться вимоги надання певної інформації про страховика та його страхові послуги (обов'язкова публікація щорічної фінансової звітності, обов'язкове ознайомлення страхувальників з правилами та умовами страхування, запровадження типових договорів страхування).

Система державного регулювання страхової діяльності в Україні не завжди має збалансований та системний характер. Правова база обмежується рамковим законодавством стосовно захисту прав споживачів, інвесторів, кредиторів, що разом з відсутністю спеціального законодавства стримує інтенсивність розвитку страхового ринку, знижує його інвестиційну привабливість, деформує його роль у розвитку економіки України в цілому.

Недостатня ефективність державного регулювання та нагляду, надмірна зарегульованість дозвільних процедур, прояви недобросовісної поведінки службовців під час вирішення регуляторних питань необґрунтовано підвищують вартість надання страхових послуг споживачам.

Сучасний розвиток страхування в Україні стримується як за рахунок проблем, які притаманні суто страховому ринку, так і тих, що знаходяться поза нього (табл. 1).

Таблиця 1. Зовнішні та внутрішні загрози страховому ринку України*

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
– повільні темпи ринкової трансформації та реструктуризації реального сектору економіки; – слабкий та недостатньо прозорий фінансовий стан значної частини суб'єктів господарювання, низька платіжна дисципліна; – прояви адміністративного впливу з боку органів державної влади на діяльність окремих страховиків; – недоліки податкового законодавства; – слабкий розвиток інфраструктури ринку землі та нерухомості та законодавчі обмеження операцій на цьому ринку; – слабкість законодавчого захисту прав кредиторів, включаючи недоліки правозастосування.	– недостатній рівень капіталізації страхових компаній; – відсутність у страховиків ефективних механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку; – низька рентабельність страховиків через загальну низьку якість активів, високу питому вагу неприбуткових активів у загальних активах страховиків та невиправдано високу вартість ведення бізнесу; – низький рівень страхового менеджменту та корпоративного управління; – недостатня ефективність страхового нагляду, зокрема в частині нагляду на основі оцінки ризиків страхової діяльності.

*Джерело: розробка автора

Розбудова страхового ринку має бути органічною складовою загальних зусиль з боку усіх гілок влади та Нацкомфінпослуг в напрямі зміцнення економіки держави. Розвиток страхового ринку та виконання ним поставлених цілей і пріоритетних завдань можливі за умов:

- забезпечення сталого розвитку економіки держави;

- усунення диспропорцій в структурі та темпах розвитку економіки України та її страхового ринку;
- проведення ефективної макроекономічної політики, яка передбачає: збалансовану бюджетну політику, що базується на своєчасній підготовці та затвердженні реальних бюджетів всіх рівнів та їх чіткому виконанні, помірковану фіскальну політику, спрямовану на зни-

ження податкового тиску та впорядкування практики податкових пільг, адекватну загальноекономічну ситуацію грошово-кредитну політику;

- узгодженість дій органів державної влади щодо страхового ринку;
- комплексність та системність розвитку законодавства з метою усунення колізій та прогалин;
- розвиток фінансових ринків;
- безперервне та ефективне функціонування платіжної системи.

З урахуванням завдань, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційною Угодою, Стратегією сталого розвитку "Україна-2020", а також положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони зазначене потребує окреслення мета, напрямів та принципів реалізації стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України на довгостроковій основі (табл. 2).

Таблиця 2. Мета, напрями та принципи реалізації стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України*

Мета	Реформування державного регулювання страхового ринку для забезпечення сприятливих умов його подальшого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та відновлення довіри споживачів страхових послуг
Напрями	Дерегуляція та спрощення регуляторного середовища; Удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду; Захист інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страхового ринку; Регуляторний вплив на розвиток страхового ринку (пріоритети).
Принципи	Забезпечення відкритості, прозорості, неупередженості, професійності, передбачуваності, законності, недискримінаційності діяльності регулятора, відповідальності за дотримання законних прав та інтересів учасників страхового ринку

*Джерело: розробка автора

Дерегуляція та спрощення регуляторного середовища на страховому ринку передбачає усунення надмірного регулювання та зняття адміністративних бар'єрів, оптимізацію реєстраційних та дозвільних процедур, створення сприятливих умов для ведення страхового бізнесу, запровадження принципів та цілей державного регулювання та нагляду відповідно до міжнародних стандартів IAIS (Міжнародної асоціації органів страхового нагляду), а також гармонізація законодавства України, що регулює страхову діяльність, до директив ЄС, імплементація яких передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду передбачає запровадження нової моделі взаємовідносин між державним регулятором та учасниками страхового ринку, спрямованої на перехід до державного сервісу, обов'язкових консультацій з інститутами громадянського суспільства. Це передбачає зменшення наглядового навантаження на тих страховиків, діяльність яких не несе загрози невиконання зобов'язань перед споживачами-фізичними особами, і посилення наглядових зусиль за тими, діяльність яких є чи може бути загрозою для виконання таких зобов'язань.

Регуляторний вплив на розвиток страхового ринку передбачає встановлення пріоритетів щодо створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку страхових послуг, здатних забезпечувати реальний сектор економіки необхідними фінансовими ресурсами, задовольняти потреби споживачів у якісних фінансових послугах, підвищити ефективність використання коштів державного та місцевих бюджетів під час управління ризиками транспортних аварій, природних катаклізмів та техногенних катастроф, а також створення нових робочих місць, шляхом проведення державної політики зваженого регулювання та нагляду.

У рамках реалізації цього напрямку важливо сконцентруватись на виконання наступних завдань:

удосконалення податкового законодавства та валютного регулювання у сфері страхування;

сприяння удосконаленню діяльності компаній зі страхування життя як значущих інституційних інвесторів у економіку України шляхом розширення спектра та підвищення якості страхових послуг, створення умов участі страховиків у системі недержавного пенсійного

забезпечення з метою формування та залучення довгострокового інвестиційного ресурсу в економіку країни;

реформування правового забезпечення діяльності суб'єктів страхового та перестрахового брокерства, страхових агентів та стимулювання розвитку діяльності суб'єктів допоміжної діяльності на страховому ринку;

удосконалення взаємовідносин банків та страховиків шляхом врегулювання проблемних питань банкрутства, забезпечення додаткових гарантій по депозитах, пов'язаних з розрахунком рівня платоспроможності страховиків;

реформування ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів шляхом запровадження механізму зв'язування частини коштів страхових резервів страховиків у складі фонду захисту потерпілих, удосконалення тарифної політики з орієнтацією на перехід до вільного ціноутворення, створення організаційно-нормативних передумов до запровадження системи "прямого врегулювання" та "електронного поліса", створення ефективної системи регламентних виплат;

створення умов та розвиток обов'язкового державного соціального медичного страхування за участю страхових компаній та забезпечення стимулів для добровільного медичного страхування;

сприяння імплементації норм і практик ЄС у сфері ядерного страхування, зокрема тих, що передбачені Віденською, Паризькою конвенціями про цивільну відповідальність за ядерну шкоду, Конвенцією про додаткову компенсацію за ядерну шкоду, в т.ч. визначення системи фінансового забезпечення цивільної відповідальності за ядерну шкоду, створення багаторівневого захисту, збільшення лімітів відповідальності та страхових сум, приведення поняття ядерної шкоди, яка підлягає відшкодуванню, у відповідність до вказаних міжнародних конвенцій, зокрема, включення шкоди, яка заподіяна навколишньому середовищу, витрат на превентивні заходи, упущеної вигоди та ін., врегулювання проблемних питань щодо строку позовної давності (10 років), тероризму, звичайних радіоактивних викидів, моральної шкоди, трансграничної шкоди, єдиного компетентного суду, витрат на врегулювання збитків, в т.ч. судових витрат;

підвищення рівня страхового захисту громадян на час подорожей за кордоном, а також створення умов для запровадження фінансового забезпечення (бан-

ківської гарантії або договору страхування) у суб'єкта туристичної діяльності на випадок неплатоспроможності та банкрутства;

розвиток системи сільськогосподарського страхування, що здійснюється з державною підтримкою, шляхом удосконалення ліцензування страхової діяльності, встановлення додаткових вимог щодо платоспроможності, якості активів і звітності страховиків, кваліфікаційних вимог до фахівців, задіяних у процесі страхування сільськогосподарської продукції, запровадження єдиних стандартів андеррайтингу та врегулювання збитків, удосконалення процесу наповнення інформаційних баз даних, необхідних для актуарного обчислення страхових тарифів, удосконалення гарантійного механізму забезпечення страхових виплат, в т.ч. за рахунок перестрахування та державної фінансової підтримки, запровадження норм щодо обов'язкової наявності договору страхування сільськогосподарської продукції як умови надання сільськогосподарським товаровиробникам окремих видів державної підтримки та дотацій, визначених Кабінетом Міністрів України, а також забезпечення страхування сільськогосподарської продукції, що є об'єктом державного цінного регулювання, з державною підтримкою виключно за типовими страховими продуктами, удосконалення діяльності Об'єднання страховиків "Аграрний страховий пул" на засадах відкритості і прозорості вступу;

створення умов для розвитку страхування нерухомості юридичними та фізичними особами від природних катастроф та техногенних аварій;

створення умов для запровадження фінансового забезпечення здійснення діяльності суб'єктами підприємницької діяльності шляхом запровадження обов'язкової наявності договору страхування професійної відповідальності адвокатів, незалежних директорів, цивільної відповідальності імпортерів за заподіяння шкоди органам доходів і зборів України при ввезенні та/або переміщенні товарів під митним контролем на/через митну територію України, перевізника за заподіяння шкоди життю, здоров'ю та майну пасажирів автомобільного, міського електричного, залізничного, морського перевізника та перевізника на внутрішніх водних шляхах, а також інших видів страхування відповідальності у відповідних сферах суспільного життя.

Реалізація вимог стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України повинна здійснюватись згідно з відповідним Планом заходів щодо її виконання та індикаторами ефективності реалізації, що затверджується Нацкомфінпослуг щорічно на наступний рік.

ВИСНОВКИ. Перспективи розвитку страхового ринку визначаються ефективністю державної регуляторної політики, функціональністю нормативно-правових актів, спрямованих на створення дієвого механізму державного регулювання та нагляду, зниженням витрат діяльності фінансових установ, спричинених надлишковим та неефективним державним регулюванням, забезпеченням конкуренції на ринку страхових послуг, запобіганням діяльності недобросовісних і неплатоспроможних страховиків, скоординованістю із сучасними процесами реформування та дерегуляції економіки України.

Розвиток страхового ринку має бути спрямований на збільшення обсягів страхового захисту суспільства та державних інтересів в усіх регіонах країни. Страхові послуги повинні стати доступними, привабливими та різноманітними за видами та умовами. Страховикам слід стати активними учасниками розвитку фондового та іпотечного ринків. При цьому всі ефективно працюючі страховики незалежно від розміру повинні мати

рівні шанси стати учасниками ринку, знайти свою нішу та свого клієнта.

Саме на такому баченні розвитку та розбудови страхового ринку, яке можна досягти через дотримання визначених цілей та впровадження послідовної, всебічної програми заходів держави, повинна бути реалізована стратегія реформування державного регулювання страхового ринку України.

ДИСКУСІЯ. Розбудова страхового ринку вимагає комплексного та системного характеру, що потребує координації зусиль всіх учасників процесу – держави, суспільства, страхових компаній та їх об'єднань, страхових посередників, актуаріїв та інших учасників страхового ринку. Зазначене сприятиме виробленню якісно нових, більш цілеспрямованих підходів до розбудови такого страхового ринку, який стимулюватиме розвиток економіки, викликатиме довіру населення та буде конкурентоспроможним на зовнішніх ринках.

На перше місце повинно вийти забезпечення системної стабільності, зменшення вразливості страхового ринку до зовнішніх та внутрішніх факторів дестабілізації, підвищення якості та ефективності діяльності учасників страхового ринку.

Особливої уваги при цьому потребують розкриття питання використання ринкових механізмів впливу на суб'єктів страхового ринку, в тому числі застосування сучасних норм пруденційного нагляду, методичних підходів до формування та розміщення страхових резервів та регулятивного капіталу страховиків з урахуванням надійності, ліквідності та диверсифікації.

Список використаних джерел

1. Василюк О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000. – 416 с.
2. Лондар С. Л. Фінанси [Книга]: навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с.
3. Галасюк О. В. Страхування – складова частина фінансової діяльності держави // Іноваційна економіка. – 2012. – №5(31). – С. 282-284.
4. Максименко С. Г., Пирогова М. В. Концептуальні засади розвитку системи державного регулювання страхової діяльності в Україні в умовах кризи // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58185.doc.htm
5. Гроші. Фінанси. Кредит: навч.-метод. посібник / [Г. Г. Кірейцев, Н. М. Александрова, С. О. Маслова] / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 312 с.
6. Грачёва Е. Ю. Финансовое право: Учебник / Е. Ю. Грачёва, Г. П. Толстополютенко – М.: Изд-во "ООО "ТК Велби", 2003. – 124 с.
7. Тягунов А. А. Эволюция российского страхового законодательства // Реформирование российского страхового рынка в контексте вступления в силу Соглашения о партнерстве и сотрудничестве Российской Федерации и Европейского Союза и предстоящего вступления в ВТО. Материалы международной научно-практической конференции. М., 1999. – С. 13.
8. Расшивалов Д. П. Страхування як складова світової фінансової системи / Д. П. Расшивалов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. – 2002. – Вип. 21-24. – С. 204-209.
DOI: [dx.doi.org/10.17721](https://doi.org/10.17721)
9. Боронос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія / В. Г. Боронос. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 310 с.
10. Страхування: Підручник / Кер. авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадечь. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – КНЕУ, 2002. – 599 с.
11. Федосов В. М. Теорія фінансів: підручник. / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеев та ін.]; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611с.
12. Фінанси (теоретичні основи): Підручник / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осипчук та ін.; Під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчиної, В. Б. Захожая. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.
13. Жабинець О. Державна страхова політика в Україні та основні напрямки її вдосконалення // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. (Серія економічна.) – Львів. – 2004. – Вип. 33. – С. 470-474.
14. Хандшке С. Теоретичні і практичні аспекти страхової політики // Страхова справа. – 2002. – №8. – С. 34-35.
15. Сплетунов Ю. Государственное регулирование страховой деятельности // Аудитор. – 2000. – №2. – С. 44-47.
16. Stigler, G. (1957) 'Perfect competition, historically contemplated', Journal of Political Economy 65(1).

17. Joskow P.L., Noll R.C. Regulation in Theory and Practice: An Overview. In: Studies in Public Regulation. Ed. by Fromm G. MIT Press, 1981.
18. Kolomak E. Subfederal administrative regulation in Russia. Moscow: EERC, 2007.
19. Bernstein M.H. Regulating Business by Independent Commission. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1955.
20. Peltzman S. Toward a More General Theory of Regulation, Journal of Law and Economics 19 (2), 1976, p. 211-240.

21. Becker G. A Theory of Competition among Pressure Groups for Political Influence, Quarterly Journal of Economics 98 (3), 1983, p. 371-400.
22. McChesney F. Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation. Journal of Legal Studies 16, 1987, p. 101-118.
23. Acemoglu D., Verdier T. The Choice Between Market Failures and Corruption. The American Economic Review 90 (1), 2000, p. 194-211.

Надійшла до редколегії 01.03.15

А. Залетов, канд. екон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СТРАХОВАЯ ПОЛІТИКА І СТРАТЕГІЯ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто сутність, роль і задачі страхової політики в сучасних умовах. Визначено страхову політику як систему заходів властей і суб'єктів господарювання по використанню інструментів страхування і фінансових ресурсів страховиків з метою ефективного управління ризиками і забезпечення реалізації цілей і задач соціально-економічного розвитку країни (регіону) і суб'єктів господарювання. Виділено страхову політику держави, корпоративного сектора, домогосподарств і страхових (перестраховочних) компаній. Визначено економічну, соціальну і інформаційну категорії державного регулювання в сфері страхування. Підкреслено необхідність реформування страхового ринку з урахування зовнішніх і внутрішніх загроз. Визначено цілі і принципи реалізації стратегії реформування системи державного регулювання страхового ринку України. Предложено пріоритетні напрями розвитку страхового ринку на основі дерегуляції і спрощення регуляторної середовища, удосконалення діяльності регулятора і підвищення ефективності державного нагляду, забезпечення захисту інтересів споживачів страхових послуг і відновлення довіри до страхового ринку.

Ключові слова: державне регулювання, страхова компанія, споживачі страхових послуг, страхова політика, стратегія, страхування, страховий ринок.

A. Zaletov, PhD (Economics), Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

POLICY OF INSURANCE PROTECTION AND STRATEGY OF ITS REFORM IN UKRAINE

The article deals with the essence of the role and tasks of the insurance policy in modern conditions. Insurance is defined as a system of policy measures authorities and business entities to use the tools of insurance and financial resources of insurers in order to effectively manage risks and ensure the implementation of the goals and objectives of socio-economic development of the country (region) and business entities. Allocated to the insurance policy of the state, the corporate sector, households and insurance (reinsurance) companies. The economic, social and informational categories of state regulation in the insurance industry, underlined the need to reform the insurance market taking into account the influence of external and internal threats. Define the objectives and principles of the strategy of reforming the system of state regulation of the insurance market of Ukraine. Proposed priorities for the development of the insurance market on the basis of deregulation and simplification of the regulatory environment, improvement of activity control and efficiency of state supervision, protecting the interests of insurance consumers and restore confidence in the insurance market.

Keywords: government regulation, insurance company, insurance consumers, insurance policy, strategy, insurance, insurance market.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 37-47

УДК 368

JEL G22

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/6

Н. Приказюк, канд. екон. наук, доц.,

Т. Моташко, канд. екон. наук, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено теоретичні аспекти автотранспортного страхування. Проаналізовано розвиток автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються, у світі. Виявлено актуальні проблеми та окреслено нові вектори розвитку вітчизняного ринку автострахування.

Ключові слова: автотранспортне страхування, добровільне автотранспортне страхування, ОСЦПВВНТЗ, телематика, інформаційні технології в автострахуванні.

ВСТУП. Автотранспортне страхування є одним з основних видів страхування, які характеризуються не до кінця значною історією розвитку і високою актуальністю в наш час. У зв'язку з тим, що використання автотранспорту супроводжується багатьма ризиками, автотранспортне страхування є достатньо популярним видом страхування для юридичних і фізичних осіб. Крім того, автотранспортне страхування, враховуючи його соціальне значення, особливо у контексті обов'язкового страхування

На сьогодні в багатьох країнах світу премії з автотранспортного страхування займають найбільшу питому вагу в структурі страхових премій загальних видів страхування. З огляду на зазначене, автотранспортне страхування є одним із найпопулярніших видів страхування на європейському страховому ринку та у світі загалом. Проте, попри значну популярність та високий рівень розвитку автотранспортного страхування в країнах з високорозвиненою ринковою економікою, автотранспортне страхування "не стоїть на місці", а постійно удосконалю-

ється в якісному аспекті шляхом застосування інноваційних підходів в його організації та здійсненні.

В Україні на сьогоднішній день хоча і спостерігаються певні досягнення в сфері автотранспортного страхування, однак, вітчизняний ринок автострахування значно відстає у своєму якісному розвитку від ринків багатьох зарубіжних країн. Крім того, в умовах уповільнення темпів зростання автотранспортного страхування, спричиненого економічною кризою, загострюється конкуренція між страховими компаніями, які працюють в цій сфері.

Отже, існує необхідність пошуку резервів розвитку автотранспортного страхування через покращення якості обслуговування клієнтів та підвищення довіри споживачів відповідних страхових послуг. Бажаних позитивних зрушень можна досягти шляхом запровадження та розвитку ряду нововведень на ринку автотранспортного страхування України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У процес дослідження теоретичних та практичних аспектів

функціонування ринку автотранспортного страхування здійснили значний внесок такі вчені як В. Базилевич [1], О. Гаманкова [2], Р. Пікус [1], С. Осадець [3], Т. Яворська [4] та ін. Актуальні проблеми функціонування ринку автотранспортного страхування в зарубіжних країнах в певній мірі досліджувала значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, серед яких Дж. Андерсон [5], Р. Грабко [6], О. Грішан [7], С. Карол [5], К. Коннар [8], М. Межебицький [6], П. Пауль [5] та ін. Аналізу особливостей прямого врегулювання збитків у сфері автотранспортного страхування присвятили свої праці О. Залетов [9], І. Іванюк [10], К. Лібіх [11], В. Романишин [12] та ін.

Більшість вітчизняних науковців здійснювали дослідження автотранспортного страхування в контексті вивчення страхового ринку, розглядаючи автотранспортне страхування як один з основних сегментів цього ринку. Здебільшого автотранспортне страхування розглядалося в працях вітчизняних вчених з позиції його становлення в Україні, аналізу сучасного стану та факторів, що на нього впливають. Недостатня увага при цьому приділена новітнім тенденціям світового ринку у сфері автотранспортного страхування, інноваціям на ринку автотранспортного страхування в Україні. З погляду на те, що автотранспортне страхування є високорозвиненим видом страхування у світі і досить перспективним в Україні, існує потреба в дослідженні інновацій у сфері автотранспортного страхування з метою визначення можливостей удосконалення його здійснення та окреслення перспектив його подальшого розвитку на вітчизняному ринку.

Метою статті є дослідження автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються та окреслення нових векторів розвитку автотранспортного страхування в Україні.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. У процесі дослідження використовувалися загальнотеоретичні та спе-

ціальні методи. При дослідженні теоретичних аспектів автотранспортного страхування використано системний та абстрактний методи. При вивченні світового досвіду у сфері автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються, використовувалися методи аналізу та синтезу. До спеціальних економічних методів дослідження, які використані при написанні роботи, належать економіко-статистичні (економічні, порівняльні) та економіко-математичні методи, за допомогою яких був проведений комплексний аналіз структури і динаміки автотранспортного страхування в Україні. Також для досягнення поставленої мети методологічною основою дослідження стали такі прийоми, як групування, класифікація та графічне представлення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та нормативні акти, що визначають умови автотранспортного страхування, офіційні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Моторно (транспортного) страхового бюро України. У роботі широко використовувалися інформаційні джерела міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з досліджуваної проблематики, а також особисті дослідження авторів.

РЕЗУЛЬТАТИ. Перш ніж аналізувати особливості автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що здійснюються на вітчизняному та міжнародному страховому ринках, доцільно визначити сутність поняття автотранспортного страхування. Теоретичні засади автотранспортного страхування, з'ясування його сутності знайшли своє відображення у працях багатьох науковців. Зокрема, підходи вітчизняних науковців щодо сутності поняття автотранспортного страхування наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Підходи вчених щодо сутності поняття "автотранспортне страхування"

№ п/п	Автор	Сутність поняття
1	Базилевич В.Д.	Послуги, що забезпечують захист від усіх ризиків, які можуть призвести до пошкодження або знищення транспорту Страхувальника, а також до фінансової відповідальності Страхувальника за шкоду, завдану майну, життю та здоров'ю інших учасників руху, та завдання шкоди життю та здоров'ю водія і пасажирів застрахованого транспорту; комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів.
2	Говорушко Т.А.	Комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів. Охоплює страхування механізованих автотранспортних засобів (КАСКО), водіїв, пасажирів, багажу, цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.
3	Дема Д.І.	Автотранспортне страхування необхідно розглядати як комплекс страхових послуг, спрямованих на захист майнових та особистих інтересів як самих власників автотранспортних засобів, так і третіх осіб (вигодонабувачів), які є безпосередніми учасниками дорожнього руху.
4	Осадець С.С.	Узагальнене поняття при страхуванні всіх видів транспортних засобів. Може охоплювати як самі транспортні засоби, страхування вантажів, а також відповідальності.
5	Яворська Т.В.	Страхування транспортних засобів від небезпек.
6	Фисун В. І.	Спеціалізована галузь страхування, яка пов'язана з експлуатацією засобів автотранспорту. Автотранспортне страхування містить в якості самостійних видів: страхування засобів автотранспорту та страхування цивільної відповідальності власників засобів автотранспорту за збиток, спричинений ними третім особам.

*Джерело: складено авторами за даними [1; 13; 14; 3; 4; 15]

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що більшість авторів дотримується думки, з якою варто погодитися, що автотранспортне страхування являє собою комплекс певних видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як самого майна, так і відповідальності.

Загалом, можна виокремити два види автотранспортного страхування за формою його проведення: добровільне та обов'язкове. Основні засади добровільного страхування (наприклад, КАСКО, добровільне страху-

вання цивільно-правової відповідальності власника наземних транспортних засобів) розробляються кожним страховиком самостійно та зазначаються у правилах страхування, складених відповідно до вимог чинного законодавства. Тобто, особливості добровільного автострахування (страхові суми, страхові премії, тарифи, ризики, які покриваються та ін.) у різних страхових компаніях можуть суттєво відрізнятися. Що ж стосується обов'язкової форми автотранспортного страхування, то її підвиди (обов'язкове страхування цивільно-правової

відповідальності власників наземних транспортних засобів (внутрішні договори) (ОСЦПВВНТЗ), "Зелена картка") та їх основні характеристики запроваджені на за-

конодавчому рівні. Характерні особливості автотранспортного страхування у розрізі його добровільної та обов'язкової форм наведені у таблиці 2.

Таблиця 2. Особливості автотранспортного страхування*

Характеристика	Добровільне автотранспортне страхування	Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
Основний акт, яким керуються при договірних відносинах	Договір автотранспортного страхування	Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів"
Термін укладення договору	Договір може бути укладений на термін від декількох днів до одного року і набуває чинності з 00 годин дня наступного за днем надходження страхового платежу на розрахунковий рахунок страхової компанії.	Внутрішні договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності укладаються строком на один рік. Їх укладення на строк менший, ніж один рік, але не менш як на 15 днів допускається виключно щодо транспортних засобів: незареєстрованих – на час до їх реєстрації, тимчасово зареєстрованих – на час до їх постійної реєстрації, зареєстрованих на території іноземних держав – на час їх перебування на території України. Міжнародний договір "Зелена картка" може укладатися на строк 15 днів, 1 місяць, 2 місяці, 3 місяці, 4 місяці, 5 місяців, 6 місяців, 7 місяців, 8 місяців, 9 місяців, 10 місяців, 11 місяців або один рік.
Суб'єкти страхування	– Страхувальники; – страховики; – потерпілі.	– Страхувальники; – страховики; – особи, цивільно-правова відповідальність яких застрахована; – Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ); – потерпілі.
Об'єкт страхування	Майнові інтереси, що не суперечать чинному законодавству та пов'язані з правом володіння, користування й розпорядження засобом наземного транспорту, термін експлуатації якого не перевищує 10 років.	Майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих
Страховий випадок	Знищення пошкодження або втрата транспортного засобу внаслідок: – дорожньо-транспортної пригоди (ДТП); – стихійних лих (бурі, повені, землетрусу та ін.), нападу тварин, пожежі або вибуху в транспортному засобі; – протиправних дій третіх осіб (крім угону та крадіжки); – угону та крадіжки.	Подія, внаслідок якої заподіяна шкода третім особам під час дорожньо-транспортної пригоди.
Страхова сума	Встановлюється на підставі страхової оцінки автотранспортного засобу.	- 50 тисяч гривень на одного потерпілого – за шкоду, заподіяну майну потерпілих, становить; - 100 тисяч гривень на одного потерпілого – за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю потерпілих.
Страховий тариф	Коливається залежно від тарифної політики компанії страховика, що враховує кон'юнктуру страхового ринку.	Визначається шляхом множення базового страхового тарифу, який закріплено законодавчо, на коригуючі коефіцієнти з врахування системи бонус-малус.
Страхове відшкодування	Здійснюється у розмірі заподіяного збитку в межах визначеної договором страхування страхової суми	Здійснюється у фіксованих розмірах, визначених законодавством, залежно від виду заподіяної шкоди.

*Джерело: складено авторами на основі [1; 16; 17].

Найбільш популярним серед видів автострахування є страхування відповідальності, яке набуває обов'язкової форми у більшості країн світу. Варто зазначити, що історія страхування відповідальності бере свій початок ще у тридцяті роки XX століття і пов'язана з різким збільшенням кількості жертв в результаті автомобільних аварій на дорогах США і Європи [8].

Автотранспортне страхування залишається основним сектором в структурі non-life страхування в бага-

тьох країнах світу. Зокрема, на європейському страховому ринку його частка становить майже 30 % від загального обсягу ризикових премій (табл. 3). Європейські страхові премії в секторі автострахування у 2012 році були зібрані в обсязі 134 млрд. євро, однак це лише на 0,5 % більше, ніж у попередньому році.

Таблиця 3. Частка автотранспортного страхування на страховому ринку Європи у 2006 – 2012 рр.*

Показник	Роки						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Страхові премії з автотранспортного страхування, млн євро	127483	129705	126620	121062	124426	131456	133615
Страхові премії non-life, млн євро	407648	415454	417662	412703	426857	440719	450669
Частка автотранспортного страхування (ряд 1 / ряд 2), %	31,27	31,22	30,32	29,33	29,15	29,83	29,65

*Джерело: складено та розраховано авторами на основі [18]

Аналізуючи сучасні особливості автотранспортного страхування, слід зазначити, що в розвинених країнах страхові послуги у сфері автотранспортного страхування реалізуються, як правило, через традиційні канали, такі, як страхові агенти та страхові брокери. Однак, поряд з традиційними каналами значного поширення набувають Інтернет-продажі. Зокрема, частка премій, зібраних за допомогою онлайн-продаж, зростає в багатьох країнах. Цьому суттєво сприяє стандартизація полісів автострахування, яка, на жаль, сьогодні ще не

здійснена в Україні. Наприклад, у Великобританії, де вперше технологія Інтернет-продажу була впроваджена у 2000 році, реалізація полісів з автотранспортного страхування через Інтернет складає близько 33 %. У США через Інтернет купується 72 % полісів автострахування. Однак, не дивлячись на це, кількість бажаючих скористатися мережею Інтернет для придбання полісу страхування щороку зростає, адже на сайтах страхових компаній представлена різноманітна інформація щодо необхідного їм продукту (табл. 4).

Таблиця 4. Доступні онлайн функції з автострахування на веб-сайтах страховиків в різних країнах і регіонах*

Онлайн функція	Країна / регіон					
	Велика Британія	ПАР	Латинська Америка	США	Південна Азія	Китай
Опис продукту	Більше 50% страхових компаній					
Загальні відомості про ціни	Менше 10% страхових компаній		Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Менше 10% страхових компаній		Більше 50% страхових компаній
Спеціальна цінова пропозиція	Більше 50% страхових компаній	Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Більше 50% страхових компаній			
Можливість завершення покупки	Більше 50% страхових компаній	Менше 10% страхових компаній	Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Більше 50% страхових компаній		
Опція "чат спілкування"	Менше 10% страхових компаній		Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Менше 10% страхових компаній	Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	

*Джерело: складено авторами на основі [19]

Крім того, в практиці розвинених країн споживачі можуть використовувати Інтернет для ініціювання процедури претензії. У деяких випадках, вони можуть також змінити умови покриття, оновити інформацію про застраховане майно, змінити платіжну інформацію, а для блоку, пов'язаного зі страхуванням життя – змінювати розміщення активів.

Останнім часом, закордоном в автострахуванні набуло поширення та продовжує розвиватися таке явище, як телематика. Телематика являє собою інтегровані засоби телекомунікаційної та інформаційної обробки й передачі інформації, що значно спрощує та прискорює страхові процеси. Мобільні пристрої, встановлені в автомобілях, можуть записувати в режимі реального часу дані про водія, такі як місце розташування, пройдений шлях, час доби, швидкість та порушення.

Інновацією у сфері автострахування, що базується на використанні телематички, є Usage-based insurance (UBI). Usage-based insurance (UBI) – це програма, яка дозволяє надавати знижки водіям, відстежуючи їх проїзд. Першою страховою компанією, яка впровадила UBI програми ще у 1990 рр., була американська страхова компанія Progressive. З того часу більше ніж 1,4 млн водіїв у США, завдяки використанню програми UBI, отримали знижку зі страхової премії у розмірі 10–15 %. Багато інших страховиків, зокрема State Farm й Allstate

в США та Allianz в Європі, також запровадили телематику в автострахуванні.

Великобританія також відзначається інтенсивним впровадженням телематики в сфері автотранспортного страхування. Так, у Великобританії число активних користувачів телематики різко зросло з 2009 року. Загалом передбачається, що кількість контрольованих водіїв у всьому світі продовжуватиме зростати і до 2017 року зросте до 89 млн, порівняно з 1850000 в 2010 році.

Враховуючи міжнародний досвід у сфері автотранспортного страхування, можна зазначити, що автострахування наразі є одним із найпопулярніших видів страхування у світі. Однак, не дивлячись на це, воно продовжує активно розвиватися і надалі.

Щодо вітчизняного ринку автострахування, то він представлений такими видами як обов'язкове та добровільне страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, КАСКО, "Зелена картка".

На страховому ринку України автотранспортне страхування займає найбільшу частку. Зокрема питома вага автострахування (КАСКО, ОСЦПВВНТЗ, "Зелена картка") у структурі чистих страхових премій у 2013 р. становила 27,8 % (у 2012 р. даний показник становив 29,3 %) (табл. 5).

Таблиця 5. Питома вага автострахування у структурі чистих страхових премій та виплат в Україні у 2009-2013 рр., %*

Показник	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Частка чистих страхових премій	39	38	32	29,3	27,8
Частка чистих страхових виплат	50	43	50	50,0	57,9

*Джерело: складено та розраховано авторами за даними [20; 21; 22; 23]

Важливим сегментом ринку автострахування є добровільне страхування автотранспорту, а саме страху-

вання КАСКО. Варто зазначити, що його частка в автострахуванні є досить значною та сягає 56 % (табл. 6).

Таблиця 6. Структура валових страхових премій та валових страхових виплат у секторі автострахування у 2009 – 2013 рр., %*

Вид автострахування	Роки									
	2009		2010		2011		2012		2013	
	п*	в**	п*	в**	п*	в**	п*	в**	п*	в**
КАСКО	69,78	79,54	63,97	67,64	57,58	57,64	55,97	58,69	56,01	59,31
ОСЦПВВНТЗ	25,68	18,18	31,04	28,90	37,55	38,23	38,47	37,90	37,57	36,83
"Зелена картка"	4,54	2,28	4,98	3,45	4,87	4,14	5,56	3,41	6,42	3,86
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*п – валові страхові премії;

**в – валові страхові виплати;

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [20; 21; 22; 23]

Слід відмітити, що надходження валових страхових премій при страхуванні КАСКО за 2013 рік збільшилося на 6,7 % у порівнянні з 2012 роком і становило 3735,2 млн грн, а при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів обсяг валових страхових премій збільшився на 4,2 % і становив 2505,8 млн грн. Однак, таке збільшення є незначним порівняно з загальноринковим.

Лідерами на ринку автострахування є такі компанії як Оранта, АХА Страхування, Провідна, УНІКА, РЗУ Україна, ПРОСТО-страхування, ІНГО-Україна, Княжа та інші. Зокрема, частка автострахування у їх портфелі складає більше 50% (наприклад, у структурі портфеля страхової компанії "РЗУ Україна" частка автотранспортного страхування становила 54 %, а у портфелі страхової компанії "ПРОСТО-страхування" – 76,1 %) [24; 25].

Однак, не дивлячись на значну питому вагу досліджуваного виду страхування у портфелях страхових

компаній, їх діяльність по впровадженню новітніх технологій у сфері автострахування, є не достатньо активною та ефективною. Як свідчить інформація, представлена на сайтах окремих страховиків-лідерів вітчизняного ринку автотранспортного страхування, у деяких страхових компаній пропозиція онлайн покупки страхового полісу відсутня (табл. 7). Але, навіть за її наявності, завершення повного циклу придбання страховки дистанційно є не можливим. Таким чином, на сьогодні, опція "Онлайн продаж", що представлена на сайтах деяких страхових компаній, фактично виконує функцію Інтернет-магазину. Крім того, деякі страховики не надають навіть можливості розрахунку вартості полісу в режимі онлайн. Спостерігається також "приховування" інформації щодо вартості самої страховки, що характерне і для сайтів страхових компаній, які функціонують на зарубіжних ринках.

Таблиця 7. Доступні онлайн функції з автострахування на веб-сайтах вітчизняних страховиків*

Онлайн функція	Страхова компанія					
	Оранта	АХА Страхування	Провідна	УНІКА	РЗУ Україна	ПРОСТО-страхування
Опис продукту	+	+	+	+	+	+
Загальні відомості про ціни	-	-	-	+	-	-
Онлайн калькулятор	+	+	+	-	+	+
Можливість завершення покупки	+/-	+/-	+/-	-	+/-	-
Опція "чат спілкування"	+	+	+	-	-	-

*Джерело: складено авторами за даними [26; 27; 28; 29; 30; 31]

Таким чином, як свідчить проведене дослідження, протягом 2009-2013 рр. частка автострахування є значною (середній її розмір за досліджувані роки становив 33,2%). Однак протягом аналізованого періоду спостерігається зменшення частки чистих страхових премій у загальній структурі страхових премій (з 39 % у 2009 році до 27,8 % у 2013 році), що викликано незначним зростанням обсягів даного виду страхування порівняно з загальним зростанням страхового ринку. Слід зазначити, що на розвиток автотранспортного страхування в Україні суттєво впливають економічні фактори. Так, уповільнення темпів зростання автострахування (особливо КАСКО) значним чином було зумовлене знижен-

ням обсягів автокредитування, яке спостерігалось на вітчизняному ринку.

У таких умовах на ринку автотранспортного страхування додатково зросла конкуренція в сфері залучення клієнтів, яка проявляється через небезпечний для ринку, страховиків і страхувальників демпінг, оскільки на сьогодні, на ринку автострахування України працює біля 300 страхових компаній, які надають послуги різноманітного характеру.

Отже, хоча в сфері автострахування спостерігаються певні позитивні тенденції, однак є ряд проблем, які потребують вирішення. Серед них варто виокремити терміни виплати страхового відшкодування (лише

біля 37 % вимог врегульовуються терміном до 90 днів, який відповідає чинному законодавству). Крім того, на ринку простежується тенденція ведення агресивної політики захоплення ринку за рахунок проявів недобросовісної конкуренції.

На сьогоднішній день з метою залучення нових клієнтів та утримання уже існуючих страхові компанії на ринку автострахування вдаються до різноманітних заходів: розстрочки платежів; онлайн-продажу полісів; надання кількох додаткових місяців страхового захисту до річного полісу; розширення переліку ризиків, що покриваються, додаючи до базових опцій специфічні випадки; заміни автомобіля на час ремонту застрахованого транспортного засобу; надання додаткових знижок; забезпечення можливості отримати експрес-виплату протягом п'яти днів; страховики від збитку, заподіяного в ДТП, винуватцем якого був саме застрахований водій.

Крім того, страховики, які функціонують на вітчизняному страховому ринку, з метою покращення своїх конкурентних позицій намагаються розвивати нові канали реалізації страхових послуг, серед яких – Інтернет. Автострахування є одним із видів страхування, для якого в Україні майже впроваджена досить проста процедура придбання полісу. Так, вибираючи відповідний розділ на сайті компанії, клієнт вводить в спеціальну форму персональну інформацію: дані про осіб, допущених до управління автомобілем (ПІБ, вік і водійський стаж, контактні відомості), параметри самого автомобіля (марка, модель, рік випуску, вартість, VIN та реєстраційний знак). Інтеграція порталу зі страховою інформаційною системою дозволяє провести перевірку введених даних і розрахувати попередню вартість страхового поліса.

Якщо клієнта влаштовує вартість поліса, йому пропонується ввести додаткові відомості: точні дані про водія (номер, дата видачі прав), інформацію про встановлене на автомобілі обладнання (наприклад, протитупінна система), інформацію щодо історії аварійності, а також будь-яку іншу інформацію згідно з правилами

страхування, які використовуються в компанії. Також вводиться термін дії поліса і обирається порядок його оплати (наприклад, клієнт може оплатити поліс протягом трьох місяців рівними платежами).

При оформленні полісів забезпечується повний захист інформації. Додатковим захисним інструментом є використання механізму реєстрації і аутентифікації клієнтів по імені (адресі електронної пошти) і пароллю.

На заключному етапі клієнт може ще раз переглянути дані, які будуть відображені в полісі, обрати способи його оплати та доставки. У результаті процес продажу поліса практично автоматизований [32].

Однак, розвиток ринку Інтернет-страхування в Україні стримує ряд факторів, а саме: продаючи через Інтернет поліси КАСКО, компанії не скасовують вимоги про обов'язковий огляд автомобіля; КАСКО можна купити через Інтернет лише в тому випадку, якщо автомобіль не перебуває в заставі у банку; продаж страхових послуг через Інтернет залишається не достатньо врегульованим нормативно.

Не дивлячись на зазначене, Інтернет-страхування набирає обертів і стає все більш популярним, проте існує потреба в удосконаленні його організації. Серед першочергових заходів, реалізація яких забезпечуватиме сталий розвиток обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності можна визначити впровадження "електронного полісу", який не передбачає наявності паперового документа у формі стандартизованого, централізовано виготовленого бланка страхового поліса. Адже вартість виготовлення одного комплексу бланків полісу та стікера сьогодні становить 1,68 грн. Щорічні прямі втрати ринку страхування від використання паперових бланків суворой звітності значно перевищують 100 млн грн. Це означає, що щорічно ринок буде суттєво економити від паперових бланків (табл. 8). При такому підході необхідною і достатньою умовою наявності страхового забезпечення є наявність запису в базі МТСБУ.

Таблиця 8. Переваги та недоліки різних форм полісу автострахування*

Форма	Електронний поліс	Паперовий поліс
Переваги	Підвищення якості послуг	Доступність
	Економія часу	
	Зменшення витрат на документообіг та звітність	
	Зниження шахрайства	
	Збережність	
	Зменшення вартості полісу	
Недоліки	Інструмент контролю страховиків-членів МТСБУ	Шахрайство
	Додаткові інвестиції (на навчання персоналу, обладнання робочих місць)	Висока вартість (значні витрати на виготовлення бланків, зберігання, утилізацію та ін.)
		Значна трудомісткість (облік бланків)
	Демпінг страхових компаній	Реалізація втрачених полісів
		Реалізація полісів страховими компаніями, які не мають ліцензії
	Необізнаність населення	Викривлення даних недобросовісних агентів та страховиків
		Укладення договору автострахування після настання страхового випадку
		Реалізація полісів старого зразку
		Реалізація полісів за старими тарифами
		Затримка та викривлення даних за реалізованими полісами при внесенні до бази даних МТСБУ
		Можливість пошкодження або втрати

*Джерело: розроблено авторами

Для забезпечення нормального ефективного функціонування автотранспортного страхування, впровадження системи "електронного полісу" має базуватися на певних принципах, а саме:

- сучасності, швидкодії та ефективності;

- побудови на базі вільного та відкритого програмного забезпечення;
- пропозиції прогресивним страховикам інструментарію інтеграції їх інформаційних систем за допомогою веб-сервісів;
- здатності справлятися з високим навантаженням;

- здатності працювати безперервно;
- відповідності найвищим вимогам інформаційної безпеки;

- інтегрованості з базою даних Національної автоматизованої інформаційної системи Департаменту Державної автомобільної інспекції, базою даних пільгових посвідчень, реєстрами фізичних та юридичних осіб.

Крім того, система "електронного полісу" повинна мати мобільні додатки для основних мобільних операційних систем. Це дозволить агентам швидше здійснювати страхування в тих регіонах, де швидкість бездротового Інтернету дуже повільна.

У свою чергу МТСБУ повинне розробити єдиний сайт для страховиків, які не готові до інтеграції з допомогою веб-сервісів (а таких сьогодні переважна більшість) і використовують застарілі інформаційні системи. Через такий сайт агенти і співробітники страхових компаній зможуть в рамках виділених їм прав реалізовувати електронні поліси від імені страховика. При цьому єдиний сайт повинен бути розроблений так, щоб його інтерфейс коректно відображався у всіх популярних настільних і мобільних браузерів, підтримуючи найбільш поширені їх версії.

В цьому контексті заслуговує на увагу досвід Латвії, де у 2008 році відбувся перехід на електронний поліс ОСТА (аналог нашої автоцивілки). З цього часу процедура здійснення автотранспортного страхування спростилася. Клієнт, щоб застрахуватися, лише заповнює два обов'язкових поля: реєстраційний номер і номер технічного паспорту транспортного засобу. При потребі додатково вказується номер свідоцтва інваліда, за яким (після перевірки у відповідній базі даних) застосовується пільга. При заповненні потрібної інформації, автомобіль автоматично ідентифікується в базі даних ДАІ і на основі інформації про нього, яка зберігається в базі даних (місто реєстрації, марка і модель, об'єм двигуна, число ДТП (розрахунок бонус-малус) тощо) розраховується страховий платіж, сплатити який можна безготівково. Одразу після сплати коштів поліс вступає в дію, а перевірити його можна за допомогою електронних засобів.

Варто наголосити, що даний напрям розвитку автострахування в Україні буде мати успіх лише за умови, якщо всі поліси імітуватимуться виключно в системі "електронний поліс". Крім того, без законодавчих змін впровадження "електронного полісу" неможливим.

Отже, створення та впровадження інформаційної системи "Електронний поліс" дозволить: забезпечити оперативне внесення повної достовірної інформації про укладені договори страхування; здійснити контроль за наявністю чинного полісу для будь-якого транспортного засобу, зареєстрованого в Україні; унеможливити виготовлення та використання фальшивих полісів та протидіяти страховому шахрайству.

Досліджуючи нові вектори розвитку автотранспортного страхування, не можна залишити поза увагою і можливості, які надають мобільні технології. У зв'язку з розвитком мобільних технологій, що включають в себе стільникові телефони, смартфони і планшети, а також відстеження та дистанційне керування пристроями, доцільно розвивати реалізацію страхових послуг за їх допомогою. Адже, у той час як Інтернет забезпечує прямий контакт між клієнтами і страховиками, мобільні технології дозволяють страховикам і їх клієнтам взаємодіяти майже в будь-який час та в будь-якому місці. Мобільні пристрої дозволяють користувачам негайно отримувати і відправляти інформацію (пасивно або активно) з різних місць, що не потребує витрачання часу. Як і Інтернет, мобільні технології мають потенціал, щоб скоротити витрати і підвищити контакт з клієнтом на

кожному етапі процесу розподілу страхування. Крім того, мобільні пристрої забезпечують велику зручність і полегшення збору та відстеження даних щодо поведінки клієнта, дозволяючи розширити доступ споживачів страхових послуг. В автострахуванні, мобільні додатки можуть також включити підтримку технології краш-моніторингу, що допомагає розслідувати страхові випадки.

Варто відзначити, що вітчизняний ринок автострахування характеризується значним рівнем шахрайств як з боку страхових агентів, страхових компаній та клієнтів, так і іноземних груп страхових шахраїв (у випадку міжнародного автострахування). Страхова статистика в Україні щодо шахрайства не ведеться, проте, за різними даними, збиток страхових компаній від дій шахраїв складає 10-15 %, а в деяких компаніях – до 25 % від загальної суми страхового відшкодування.

Тому, з метою його зниження як за внутрішніми, так і за міжнародними договорами автострахування, вживаються певні інноваційні заходи. Одним із них стало запровадження у 2013 році обов'язкової реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Такий захід став наслідком збільшення чисельності страхових агентів, які реалізують поліси автоцивілки, та випадків недобросовісної їх поведінки і шахрайства. Так, нерідко страховальники дізнаються про призупинення ліцензії страховика лише після укладення договорів, оскільки продавці полісів (страхові агенти) навмисне не попереджають їх про цей факт.

Формування, функціонування та доступ до відкритої інформації реєстру страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів забезпечено МТСБУ.

Реєстрація страхових агентів здійснюється шляхом унесення до електронної автоматизованої системи збору, накопичення та обробки даних про страхових агентів інформації, необхідної для реєстрації та ідентифікації страхового агента, а також відомостей щодо його діяльності у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Інформація, що міститься в Реєстрі, поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженням доступом. До відкритої інформації належать відомості про наявність чи відсутність у Реєстрі страхового агента, який має право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, а також повне найменування та код за ЄДРПОУ страховика, від імені та за дорученням якого такий страховий агент укладає договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності. Відкрита інформація надається страховикам – членам МТСБУ, Дирекції МТСБУ, органам державної влади, підприємствам, установам, організаціям, громадянам шляхом доступу через мережу Інтернет до відповідного інформаційного ресурсу та/або в порядку, визначеному законодавством. До інформації з обмеженням доступом належать відомості про страхового агента та/або працівників страхового агента, отримані страховиком при внесенні інформації до Реєстру [33].

Отримати інформацію з Реєстру страхових агентів можна через офіційний Інтернет-портал МТСБУ, який надає інформацію про те, які договори має право укладати агент – міжнародного чи внутрішнього страхування, з яким страховиком він співпрацює і який період. Пошуковий запит здійснюється за одним із двох ключових параметрів:

- для агентів-фізичних осіб: код ІПН або прізвище, ім'я, по батькові;

• для агентів-юридичних осіб: код ЄДРПОУ або найменування.

Станом на 22.12.2014 р. у Реєстрі страхових агентів зареєстровано 13601 особа [34].

Разом з тим, доцільним є впровадження сертифікації всіх страхових агентів, що працюють у сфері автотранспортного страхування, яке б сприяло зростанню їх професійного рівня та, як наслідок, підвищенню довіри споживачів, збільшенню їх попиту на страхові послуги та зростанню конкурентоспроможності ринку загалом.

Крім того, існує потреба створення єдиної централізованої ефективної дієвої бази даних МТСБУ щодо випадків шахрайства у автотранспортному страхуванні, яка забезпечуватиме накопичення відомостей про страхові випадки, що мали місце, транспортні засоби та їх власників для організації обміну інформацією та протидії страховому шахрайству.

Ще однією новацією в українському страховому законодавстві у сфері автострахування стало введення у 2011 році європротоколу, що являє собою систему врегулювання збитків при ДТП, яка базується на використанні спеціальної уніфікованої форми європейського зразка. Таке повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду може бути укладене лише за умови участі тільки забезпечених транспортних засобів; за відсутності травмованих (загиблих) людей; за згодою водіїв транспортних засобів щодо обставин скоєння ДТП та за відсутності у них ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Варто зазначити, що за умови оформлення європротоколу максимальна сума відшкодувань не може перевищувати 25 тис грн. Однак, такий механізм є недостатньо успішним та не користується попитом серед водіїв. Адже будь які неточності у оформленні європротоколу стають підставою у відмові з боку страхових компаній у виплаті страхових відшкодувань.

Наступним кроком у розвитку ринку автотранспортного страхування та дієвим інноваційним інструментом зниження шахрайства стало запровадження, починаючи з 01.03.2014, укладання договорів міжнародного страхування "Зелена картка" із одночасним внесенням інформації про укладений договір страхування в єдину централізовану базу даних (ЦБД) МТСБУ за допомогою підсистеми "Green Card online" [35].

Оформлення договорів міжнародного страхування із застосуванням підсистеми "Green Card online" здійснюється в офісах страхових компаній та страховими агентами, що мають доступ до Інтернету. Страхові агенти мають також можливість оформити договір страхування та отримати контрольний код за допомогою інструменту SMS запитів до ЦБД. Таким чином, лише в травні 2014 року через систему "Green Card online" укладено 50,8 % договорів міжнародного страхування від загальної кількості укладених договорів "Зелена карта" в цей період. Слід зазначити, що стимулюючим фактором впровадження даної технології страховиками є зменшення відрахувань до фонду страхових гарантій від премій за договорами "Зелена карта" з 4 % до 2 %.

Перевагами даного нововведення для розвитку вітчизняного ринку автострахування є:

- прискорення роботи МТСБУ по страховим виплатам за кордоном;
- забезпечення якісного контролю дійсності договорів міжнародного страхування "Зелена картка" при перетині кордону;
- можливість укладення договорів "Зелена карта" в будь-якому місці (в офісі як страховика, так і страхового посередника), де є доступ до Інтернету;

• зниження ризику придбання страхувальниками фальшивих полісів;

• зниження ймовірності недоотримання страховими компаніями страхових премій за укладеними договорами.

Як зазначалося вище, однією з проблем функціонування вітчизняного страхового ринку є низький рівень врегулювання претензій за договорами. Тому, на сьогодні необхідним є підвищення довіри до страхових компаній. З огляду на зазначене, новим вектором розвитку автострахування в Україні має стати впровадження системи прямого відшкодування збитків, яка ефективно функціонує на багатьох розвинених страхових ринках Європи, зокрема, у Франції, Бельгії, Італії, а також у Російській Федерації та Білорусії. Пряме відшкодування збитків передбачає одержання грошової компенсації потерпілою особою від страховика, з яким вона має укладений договір страхування цивільної відповідальності автовласника (тобто "прямий страховик"), з подальшою компенсацією виплаченого відшкодування прямому страховику страховиком винної особи. Загалом, з метою впровадження в Україні системи прямого відшкодування збитків за договорами ОСЦПВВНТЗ необхідно здійснити такі заходи: 1) створити єдину в країні систему незалежної експертизи транспортних засобів; 2) розробити механізм взаєморозрахунків за прямим відшкодуванням збитків між страховиками через Кліринговий центр і внести корективи до законодавства; 3) законодавчо визначити порядок здійснення прямого відшкодування збитків; 4) страховикам – членам МТСБУ укласти між собою багатосторонні угоди про пряме відшкодування збитків [11].

На сьогодні дуже важливо страховому бізнесу України в сфері автотранспортного страхування консолідувати зусилля членів Моторного (транспортного) страхового бюро на захист інтересів потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах з метою повної компенсації втрат і підвищення довіри до страхових компаній.

У цьому контексті розробка нового порядку моніторингу та методики оцінки діяльності страхових компаній, що здійснюють автотранспортне страхування, дасть об'єктивну оцінку страховику і надалі не допустить його банкрутства і невиконання зобов'язань.

ВИСНОВКИ. Автотранспортне страхування являє собою комплекс певних видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як самого майна, так і відповідальності. Автотранспортне страхування може здійснюватися в добровільній та обов'язковій формі, кожна з яких має свої особливості.

Найбільш популярним серед видів автострахування є страхування відповідальності, яке є обов'язковим у більшості країн світу. Загалом, автотранспортне страхування значний час залишається основним сектором в структурі non-life страхування в багатьох країнах. Зокрема, на європейському страховому ринку його частка становить майже 30% від загального обсягу ризикових премій.

Враховуючи міжнародний досвід у сфері автотранспортного страхування, можна зазначити, що воно наразі є одним із найпопулярніших видів страхування та продовжує якісно розвиватися і надалі. Так, у розвинених країнах поряд із традиційними каналами реалізації страхових послуг значного поширення набувають Інтернет-продажі. При цьому на веб-сайтах страховиків доступне широке коло онлайн функцій з автострахування.

Останнім часом, закордоном в автострахуванні набуло поширення та продовжує розвиватися таке явище, як телематика. Інновації у сфері автострахування, що базується на використанні телематики, є Usage-based

insurance (UBI), тобто спеціальна програма, яка дозволяє надавати знижки водіям, відстежуючи їх пробіг.

Щодо вітчизняного ринку автострахування, то він представлений такими видами як обов'язкове та добровільне страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, КАСКО, "Зелена картка".

Як свідчить проведене дослідження, протягом 2009-2013 рр. частка автострахування на ринку страхових послуг України є значною (середній її розмір за досліджувані роки становив 33,2 %). Важливим сегментом ринку автострахування є добровільне страхування автотранспорту, а саме страхування КАСКО, частка якого сягає 56%. Однак, не дивлячись на значну питому вагу досліджуваного виду страхування в портфелях страхових компаній, їх діяльність по впровадженню новітніх технологій у сфері автострахування, є не достатньо активною та ефективною.

Крім того протягом аналізованого періоду спостерігається зменшення частки чистих страхових премій з автострахування у загальній структурі страхових премій, що викликано незначним зростанням обсягів даного виду страхування порівняно з загальним зростанням вітчизняного страхового ринку. На розвиток автотранспортного страхування в Україні суттєво впливають економічні фактори. Так, уповільнення темпів зростання автострахування (особливо КАСКО) значним чином було зумовлене зниженням обсягів авто кредитування, яке спостерігалось на вітчизняному ринку. В таких умовах на ринку автотранспортного страхування додатково зросла конкуренція у сфері залучення клієнтів, яка проявляється через небезпечний для ринку, страховиків і страхувальників демпінг.

У таких умовах з метою залучення нових клієнтів та утримання уже існуючих страхові компанії на вітчизняному ринку автострахування вдаються до різноманітних заходів. Зокрема, страховики з метою покращення своїх конкурентних позицій намагаються розвивати нові канали реалізації страхових послуг, серед яких – Інтернет. Не дивлячись на те, що Інтернет-страхування набирає обертів і стає все більш популярним в Україні, існує потреба в удосконаленні його організації. Як свідчить інформація, представлена на сайтах окремих страховиків-лідерів вітчизняного ринку автотранспортного страхування, у деяких з них відсутня пропозиція онлайн покупки страхового полісу, але, навіть за її наявності, завершення повного циклу придбання страховки дистанційно є не можливим.

Серед першочергових інноваційних заходів, реалізація яких забезпечуватиме розвиток Інтернет-страхування та сталий розвиток обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності можна визначити впровадження "електронного полісу", який не передбачає наявності паперового документа. Створення та впровадження інформаційної системи "Електронний поліс", на визначених принципах, дозволить забезпечити оперативне внесення повної достовірної інформації про укладені договори страхування, здійснювати контроль за наявністю чинного полісу для будь-якого транспортного засобу, зареєстрованого в Україні, унеможливити виготовлення та використання фальшивих полісів та протидіяти страховому шахрайству.

Іншим новим вектором розвитку автотранспортного страхування є застосування можливостей, які надають мобільні технології. У зв'язку з розвитком мобільних технологій, що включають в себе основні стільникові телефони, смартфони і планшети, а також відстеження та дистанційне керування пристроями, доцільно

розвивати реалізацію та обслуговування страхових послуг за їх допомогою.

Оскільки вітчизняний ринок автострахування характеризується значним рівнем шахрайств як з боку страхових агентів, страхових компаній та клієнтів, так і іноземних груп страхових шахраїв (у випадку міжнародного автострахування), тому, з метою його зниження за внутрішніми та міжнародними договорами автострахування вживаються певні інноваційні заходи.

Одним із таких новітніх заходів стало запровадження у 2013 році обов'язкової реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Разом з тим, доцільним є впровадження сертифікації всіх страхових агентів, що працюють у сфері автотранспортного страхування, яке б сприяло зростанню їх професійного рівня та, як наслідок, підвищенню довіри споживачів, збільшенню їх попиту на страхові послуги та зростанню конкурентоспроможності ринку загалом.

Наступним кроком у розвитку ринку автотранспортного страхування та дієвим інноваційним інструментом зниження шахрайства стало запровадження, починаючи з 01.03.2014, процедури укладання договорів міжнародного страхування "Зелена картка" із одночасним внесенням інформації про укладений договір страхування в єдину централізовану базу даних МТСБУ за допомогою підсистеми "Green Card online".

Однією з проблем функціонування вітчизняного страхового ринку є низький рівень врегулювання претензій за договорами у сфері автотранспортного страхування. Тому, на сьогодні необхідним є підвищення довіри споживачів до страхових компаній. З огляду на зазначене, новим вектором розвитку автострахування в Україні має стати впровадження системи прямого відшкодування збитків. При цьому необхідним є створення організаційно-нормативних передумов до запровадження системи "прямого врегулювання" у сфері ОСЦПВВНТЗ.

Крім того, важливими напрямками розвитку автострахування в Україні мають стати: застосування заходів впливу до компаній, які вдаються до використання демпінгових тарифів; удосконалення страхового моніторингу та системного аналізу активів страховиків-членів МТСБУ; посилення ефективності застосування європротоколу; створення єдиної централізованої ефективно діючої бази даних МТСБУ щодо випадків шахрайства у автострахуванні.

Здійснення зазначених інноваційних заходів сприятиме покращенню якості роботи страхових компаній у сфері автотранспортного страхування та підвищенню довіри споживачів страхових послуг до них, і, як наслідок, розвитку вітчизняного ринку автострахування.

ДИСКУСІЯ. На розвиток страхових ринків сьогодні впливають процеси глобалізації, розширення інформаційних технологій і віртуалізації економічних відносин. В таких умовах особливого значення набувають проведені авторами дослідження теоретичних та практичних аспектів використання Інтернету в реалізації страхових послуг на вітчизняному страховому ринку, та розробка пропозицій щодо розвитку Інтернет-страхування, а також визначення нових векторів розвитку автотранспортного страхування в Україні.

Однак, на наш погляд, дана проблематика, попри значну актуальність, досі не набула належного масштабу наукових дискусій, а тому потребує більш широкого висвітлення і теоретичного обґрунтування.

Перспективним напрямом подальших досліджень нових векторів розвитку автотранспортного страхування та ринку страхових послуг в цілому є використання телема-

тики у сфері страхування з позиції аналізу практики розвинених країн та можливостей її запровадження в Україні.

Список використаних джерел

1. Страхіві послуги: [підручник]: у 2 ч. / [Базилевич В.Д., Пікус Р.В., Приказюк Н.В., Моташко Т.П. та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – Ч. 2 – К.: Логос, 2014. – 544 с.
2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: [монографія] / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.
3. Страхіві послуги: [Підручник] / [С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.]; Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. Осадець С.С. і доц. Артюх Т.М. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.
4. Яворська Т.В. Страхіві послуги: [навчальний посібник] / Т.В. Яворська. – К.: Знання, 2008. – 350 с.
5. James M. Anderson. The U.S. Experience with No-Fault Automobile Insurance: [Monographs] / [James M. Anderson, Paul Heaton, Stephen J. Carroll]. – Santa Monica: RAND Corporation, 2010. – 190 p.
6. Межебицький М. Пряме врегулювання: зарубіжний досвід та перспективи впровадження в Україні / М. Межебицький, Р. Грабко // Финансовые услуги. – 2010. – № 3–4. – С. 17–19.
7. Гришан Ю. Можно ли прекратить демпинг в ОСАГО? / Ю. Гришан // Финансовые услуги. – 2012. – № 6(96). – С. 24–26.
8. Kenneth Cannar. Motor Insurance: Theory & Practice / Kenneth Cannar. – London: Witherby & Co, 2005. – 440 p.
9. Автомобільне страхування в системі безпеки дорожнього руху: [Кол. моногр.] / [О.М. Залетов, О.В. Кнейслер, В.М. Стецюк, О.Ю. Толстенко та ін.]; Наук. ред. та кер. кол. авт. О.М. Залетов. – К.: Міжнародна агенція "BeeZone", 2012. – 509 с.
10. Іванюк І. Тенденції та проблеми розвитку ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів / І. Іванюк // Финансовые услуги. – 2009. – № 1–2. – С. 20–22.
11. Лібіх К.О. Пряме відшкодування збитків у страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів / К.О. Лібіх // Финанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 129–136.
12. Романишин В. Інтереси страхувальника – наш спільний пріоритет / В. Романишин // Финансовые услуги. – 2009. – № 1–2. – С. 2–4.
13. Говорушко Т.А. Страхіві послуги: [Підручник] / Т.А. Говорушко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.
14. Страхіві послуги: [навч. посіб.] / [Д.І. Дема, О.М. Віленчук, І.В. Демянюк]; за ред. Д.І. Деми. – Житомир: ЖНАЕУ, 2010. – 482 с.
15. Фисун В.І. Страхування: [Навч. посіб.] / В.І. Фисун, Г.М. Ярова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.
16. Закон України "Про страхування" від 07.03.1996 № 85/96-ВР: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" від 1 липня 2004 року № 1961-IV: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
18. European Insurance in Figures [Електронний ресурс] // Insurance Europe: [сайт]. – Електрон. дані // Insurance Europe Statistics. – № 46. – January 2013. – Режим доступу: www.insuranceeurope.eu.
19. Digital distribution in insurance: a quiet revolution [Електронний ресурс] // Swiss Re sigma. – № 2. – 2014. – Режим доступу: http://www.the-digital-insurer.com/wp-content/uploads/2014/06/295-sigma2_2014_en.pdf.
20. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання

у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202010.pdf.

21. Підсумки діяльності страхових компаній за 2011 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202011.pdf.

22. Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf.

23. Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202013.pdf.

24. Підсумки діяльності страхових компаній "PZU Україна" за 2013 рік: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "PZU Україна": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pzu.com.ua/about/finance/Pidsumky%20diyal%20SA%20B9nosti%20za%202013%20rik.html>.

25. Деятельность АО "ПРОСТО-страхование" за 9 месяцев 2014 года: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "ПРОСТО-страхування": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pro100.ua/ru/o-kompanii/otchotnost>.

26. Страхування автотранспортних засобів: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "Оранта": [сайт]. Режим доступу: http://www.oranta.ua/ukr/vehicles_insurance.php.

27. Автострахування: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "АХА Страхування": [сайт]. Режим доступу: <http://aha-ukraine.com/ru/insurance/auto-insurance/>.

28. Страхіві продукти: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "Провідна": [сайт]. Режим доступу: <http://www.providna.ua/uk/content/strahovie-produkti>.

29. Авто: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "УНІКА": [сайт]. Режим доступу: http://www.unika.ua/home/02_Private/Auto/.

30. Автострахування: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "PZU Україна": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pzu.com.ua/individual/avto.html>.

31. Автострахування: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "ПРОСТО-страхування": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pro100.com.ua/ru/fizicheskim-licam/avtostrahovanie>.

32. Приказюк Н.В. Роль Інтернету в реалізації страхових послуг / Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – № 156. – С. 45 – 52. DOI: 10.17721

33. Порядок реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, у Моторному (транспортному) страховому бюро України: [затверджено розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 18.04.2013 № 1270]. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0760-13/conv>.

34. Річні підсумки функціонування Реєстру страхових агентів: [Електронний ресурс] / Моторне (транспортне) страхове бюро України: [сайт]. Режим доступу: <http://www.mtsbu.kiev.ua/ru/presscenter/news/112725/>.

35. Положення про єдину централізовану базу даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: [затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 09.07.2010 № 566]. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0691-10/print1389890191796144>

Надійшла до редколегії 01.03.15

Н. Приказюк, канд. экон. наук, доц.,
Т. Моташко, канд. экон. наук, ассист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

НОВЫЕ ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Исследованы теоретические аспекты автотранспортного страхования. Проанализировано развитие автотранспортного страхования с позиции инновационных мероприятий, которые в нем осуществляются, в мире. Выявлено актуальные проблемы и определены новые векторы развития отечественного рынка автострахования.

Ключевые слова: автотранспортное страхование, добровольное автотранспортное страхование, обязательное страхование гражданско-правовой ответственности владельцев наземных транспортных средств, телематика, информационные технологии в автостраховании.

N. Prikazyuk, PhD in Economics, Associate Professor,
T. Motashko, PhD in Economics, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

NEW VECTORS OF THE MOTOR INSURANCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

The essence and features of different forms of motor insurance are studied. As investigated, the motor insurance is one of the most popular types of insurance in many countries, and continues its further quality development. It is stated that the following new vectors of development have been recently observed in developed countries: Internet sales are getting significantly prevalent along with the traditional channels of insurance distribution; insurers' websites provide a wide range of online features in motor insurance; innovations in motor insurance based on the use of telematics, particularly the usage-based insurance, are widely spread. Basic types of motor insurance, which represent the domestic market, are analyzed. It was found that the share of motor insurance in the insurance market of Ukraine is significant. As established, the proportion of net premiums of motor insurance is decreasing, because its development is significantly influenced by economic factors. Measures, applied by insurance companies in the domestic market of motor insurance to attract new customers and retain the existing ones, are defined. In particular, insurers are trying to develop the implementation of insurance services online, and use possibilities offered by mobile technologies. It was found

that the domestic market of motor insurance is characterized by a high level of fraud, that is why some innovative measures in the domestic and international motor insurance agreements are taken to decrease it, such as the introduction of mandatory registration of insurance agents, who have the right to perform mediatory activity in compulsory civil liability insurance of owners of motor vehicles (CCLIMOV), and procedures for contracting the international insurance "Green Card" agreements with simultaneous entering the information on concluded agreement into a unified centralized database of Motor (transport) insurance bureau of Ukraine using the "Green Card online" subsystem.

Keywords: motor insurance, voluntary motor insurance, CCLIMOV, telematics, information technology in motor insurance.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 47-54

УДК 657.1:657.6:368.03

JEL M 41, M 42, G 22

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/7

А. Шолойко, канд. екон. наук, ст. наук. співроб., асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ

Узагальнено особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України, а також чинники, що їх зумовлюють. Розглянуто тенденції переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності в країнах світу. Виділено три групи вимог вітчизняного страхового законодавства щодо організації обліку діяльності страховиків. Виявлено необхідність поєднання дотримання страховиками вимог МСФЗ та положень вітчизняних нормативно-правових актів щодо подання фінансової звітності.

Ключові слова: страхові організації, бухгалтерський облік, аудит, міжнародні стандарти фінансової звітності.

ВСТУП. Завдяки веденню бухгалтерського обліку відбувається узагальнення та систематизація інформації про діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, тоді як аудит покликаний підтвердити достовірність даних обліку або виявити упущення. З огляду на специфіку діяльності в тій чи іншій галузі національної економіки бухгалтерський облік та аудит можуть характеризуватися певними особливостями. Їх наявність у страховій галузі не є винятком. Об'єктивна необхідність узагальнення особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України пояснюється наступними чинниками:

- бухгалтерський облік і аудит відіграють роль важливих інструментів регулювання страхової галузі в контексті вимог до фінансової стійкості та надійності страховиків;
- дані бухгалтерського обліку і аудиту слугують базою для прийняття рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами інформації;
- специфічні характеристики бухгалтерського обліку та аудиту страхової діяльності лежать в основі багатьох програмних продуктів для автоматизації організації ведення страхового бізнесу, а відтак серед низки вимог до працівників страхової компанії висуваються ще й вимоги щодо знання відповідних особливостей;
- врахування специфічних характеристик бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях виступає необхідною передумовою для подальшого вдосконалення способів, методів і підходів до організації страхової діяльності.

В контексті останнього твердження, як правило, і розглядаються ті чи інші особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях. Натомість існує потреба в комплексному їх розгляді з урахуванням змін законодавства з переходом страховиків на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

У зв'язку з цим **мета статті** полягає у виявленні та узагальненні особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України.

Завдання, поставлені в даній роботі, зорієнтовані на досягнення мети дослідження і полягають у наступному:

- узагальнити особливості бухгалтерського обліку в страхових організаціях України;
- визначити особливості аудиту страхової діяльності України.

Об'єкт дослідження: особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні положення щодо бухгалтерського обліку і аудиту в страхових організаціях України.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. З огляду на те, що бухгалтерський облік і аудит організовується та здійснюється згідно з вимогами законодавчих актів, які досить часто удосконалюються через внесення змін до них, то відповідно при виявленні особливостей доцільним є дослідження безпосередньо останніх редакцій загальних і спеціальних документів щодо бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України, характеристику яких представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Характеристика нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку та аудиту України*

№ з/п	Назва документу, джерело	Характеристика
1	2	3
1.	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1]	Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
2.	Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [2]	Закон встановлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг. Містить положення щодо обліку в фінансових установах
3.	Закон України "Про страхування" [3]	Закон регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. Містить положення щодо бухгалтерського обліку та аудиту звітності страховиків
4.	Закон України "Про аудиторську діяльність" [4]	Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації

Закінчення табл. 1

№ з/п	Назва документу, джерело	Характеристика
5.	Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards, IFRS) [5]	Документи, прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), якими визначено порядок складання фінансової звітності [1]. Стандарти, що були видані до 2001 р. називаються Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (International Accounting Standards, IAS)
6.	Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (International quality control, auditing, review, other assurance, and related services pronouncements) [6]	Стандарти, що підготовлені Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (РМСАНВ), і видаються Міжнародною федерацією бухгалтерів (МФБ) та регулюють виконання завдань з аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, які здійснюються відповідно до Міжнародних стандартів
7.	Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку подання фінансової звітності" [7]	Положення Порядку поширюються на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми господарювання і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством
8.	Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (Держфінпослуг) "Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків" [8]	Порядок визначає процедуру складання, термін подання до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, звітних даних щодо здійснення страхової діяльності
9.	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [9]	Застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (крім банків і бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб

Критичний огляд вищезазначеної нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку та аудиту щодо страхових організацій України також лежить в основі дисертаційних досліджень, монографій та посібників із вказаних питань, зокрема слід виділити праці М.О. Белгородцевої, О.В. Бондаренко, О.О. Гаманкової, В.С. Леня [10], Я.Б. Федорової. Однак враховуючи зміну законодавства з переходом страховиків на застосування МСФЗ, важливого значення набувають останні публікації в наукових фахових періодичних виданнях (К.В. Бойко, О.Г. Софіюк) [11]. Без детального врахування галузевої специфіки питання обліку та аудиту за МСФЗ висвітлені у працях таких вчених як: Б.А. Засадний, Л.Г. Ловінська, О.О. Канцуров, В.Г. Швець [12] та інших.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основними категоріями даного дослідження виступають "бухгалтерський облік" та "аудит", дефініції яких для цілей даної статті взято з відповідних законодавчих актів, використовуючи метод синтезу, з огляду зорієнтованості на конкретних суб'єктів господарювання, тобто страховиків, що відповідно до ст. 2 Закону України "Про страхування" визначаються як фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України "Про господарські товариства", з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [3].

Враховуючи зазначене та визначення Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", бухгалтерський облік у страхових організаціях розглядається як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність страхової компанії зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Метою ведення такого обов'язкового виду обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів страхової компанії. Слід зазначити, що фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник (грошова одиниця України), ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [1].

Щодо аудиту страхових організацій, то враховуючи визначення Закону України "Про аудиторську діяльність", – це є перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності страхової організації з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України згідно з вимогами користувачів [4].

Головними джерелами інформації для дослідження особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України виступають загальні та спеціальні нормативно-правові акти у вказаній сфері. При цьому для вирішення поставлених у даній статті завдань використовується метод співставлення та порівняння окремих положень вітчизняних законодавчих актів між собою, а також з положеннями міжнародних стандартів фінансової звітності.

Для представлення прикладів інших країн, що використовують МСФЗ, взято узагальнені Міністерством фінансів України дані, що розміщені на спеціально створеному ним спеціалізованому інформаційному ресурсі щодо застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, а саме: msfz.minfin.gov.ua [13; 14].

Для виділення певних груп особливостей щодо бухгалтерського обліку в страхових організаціях використано метод групування, а для формулювання висновків дослідження застосовується метод узагальнення.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. Основні особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України впливають з вимог головних законодавчих актів та специфіки страхової діяльності.

Так, відповідно до ст. 7.3.1 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" фінансова установа може розпочати надання фінансових послуг, лише якщо: облікова і реєструюча системи відповідають вимогам, встановленим нормативно-правовими актами [2]. Тобто, належна організація системи обліку є необхідною умовою для діяльності фінансової установи, якою є страхова організація, оскільки вона надає страхові послуги, що належать до фінансових.

Згідно зі статтею 14 п. 4 Закону "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" страховики належать до установ, що зобов'язані не пізніше ніж до 30 квітня року, що настає за звітним періодом, оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідова-

ну фінансову звітність разом з аудиторським висновком шляхом розміщення на власній веб-сторінці з опублікуванням у періодичних або неперіодичних виданнях [1].

З даної особливості та на підставі статті 8 п. 4 вищезазначеного Закону для страховиків впливає наступна особливість: для компаній, звітність яких повинна оприлюднюватися, заборонено використовувати таку форму організації бухгалтерського обліку як самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником організації. А дозволеними є наступні:

1) введення до штату посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

2) користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який

здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

3) ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою [1].

До того ж, відповідно до статті 12-1 п. 2 Закону "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" страховики складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за МСФЗ, починаючи з 2012 р. [1]. Тобто, страхові організації вже не використовують національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) [15] при складанні звітності. Приклади країн, в яких складають фінансову звітність за міжнародними стандартами представлено в табл. 2.

Таблиця 2. Перелік країн, що застосовують МСФЗ*

№ з/п	Країна	Рік прийняття МСФЗ на законодавчому рівні	Дата введення МСФЗ /в дію	МСФЗ для публічних компаній	Аудит звітності публічних компаній складеної за МСФЗ	МСФЗ для інших компаній
1	2	3	4	5	6	7
1.	Австрія, Іспанія, Швеція	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	МСФЗ дозволені при складанні консолідованої звітності, заборонені при складанні окремої звітності
2.	Бельгія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками та кредитними установами, дозволені для застосування іншими компаніями. Заборонені при складанні окремої звітності компаній
3.	Білорусь	2007	2008	Обов'язкові для банків	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками
4.	Велика Британія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування за винятком благодійних організацій
5.	Вірменія	2008	2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
6.	Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Франція	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені
7.	Грузія	2005	2005-2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
8.	Естонія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, дозволені для застосування всіма іншими
9.	Індія	2010	2011-2014	В процесі змін	Необов'язковий	Заборонені
10.	Італія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування за винятком деяких малих, страхових та компаній, діяльність яких регулюється державою
11.	Казахстан	2002	2004-2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками, акціонерними товариствами та іншими суб'єктами суспільного інтересу
12.	Канада	2006	2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені
13.	Киргизстан	2002	2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
14.	Латвія, Литва	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими
15.	Люксембург	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування у разі схвалення
16.	Молдова	2008	2012	В перехідному періоді	Необов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими
17.	Німеччина Угорщина	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування, також обов'язково складається фінансова звітність за національними стандартами бухгалтерського обліку
18.	Південна Корея	2006	2009-2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами і державними компаніями. Дозволені для застосування іншими

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
19.	Польща	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками, дозволені при складанні консолідованої звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Дозволені при складанні окремої фінансової звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Заборонені при складанні фінансової звітності іншими компаніями
20.	Португалія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками та фінансовими установами, дозволені для застосування іншими. Дозволені при складанні окремої фінансової звітності компаніями, які входять до групи компаній, що складають консолідовану звітність відповідно до МСФЗ. Заборонені для застосування іншими компаніями
21.	Росія	2011	2012	В перехідному періоді	Необов'язковий	Дозволені для застосування паралельно з національними стандартами бухгалтерського обліку
22.	Румунія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками, дозволені при складанні консолідованої звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Заборонені при складанні окремої фінансової звітності іншими компаніями
23.	Сербія	2002	2004	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
24.	Словаччина	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
25.	Словенія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами. Дозволені для застосування іншими
26.	США	2008	2011-2015	В перехідному періоді	Необов'язковий	Дозволені
27.	Таджикистан	2002	2004-2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
28.	Хорватія	2007	2010	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування всіма фінансовими установами та великими компаніями, дозволені для застосування іншими
29.	Чеська Республіка	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені при складанні консолідованої звітності. Дозволені для застосування компаніями, що входять до групи компаній, яка складає консолідовану фінансову звітність
30.	Японія	2009	2010	Дозволені	Необов'язковий	Заборонені

*Джерело: складено на основі [14]

За даними табл. 2 чітко відслідковується тенденція до поширення використання МСФЗ не лише в країнах ЄС, а й в Канаді, Південній Кореї та країнах СНД.

Слід звернути особливу увагу на один з небагатьох галузевих міжнародних стандартів фінансової звітності "Страхові контракти", метою якого є визначення процесу підготовки фінансової звітності стосовно страхових

контрактів суб'єкта господарювання, який випускає такі контракти, тобто страховика [5]. Враховуючи окремі положення даного стандарту та вітчизняних законодавчих актів, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), надає деякі рекомендації страховим організаціям (табл. 3).

Таблиця 3. Рекомендації Нацкомфінпослуг щодо врахування вимог МСФЗ 4 "Страхові контракти"

№ з/п	Положення МСФЗ 4 "Страхові контракти"	Рекомендації Нацкомфінпослуг
1.	Страховик: а) не повинен визнавати як зобов'язання будь-які резерви щодо ймовірних майбутніх страхових виплат, якщо такі страхові виплати виникають за страховими контрактами, які не існують на кінець звітного періоду (такі як резерв катастроф та коливань збитковості); б) повинен проводити перевірку адекватності зобов'язань; в) повинен вилучити страхові зобов'язання (або частину страхового зобов'язання) зі свого звіту про фінансовий стан, якщо і тільки якщо воно припиняється – тобто, коли передбачене контрактом зобов'язання виконується, скасовується або закінчується термін його дії; г) не повинен проводити згортання: і) активів перестрахування проти відповідних страхових зобов'язань; або ii) доходів або витрат за договорами перестрахування проти витрат або доходів за відповідними страховими контрактами; г) повинен слідувати за тим, чи не зменшилась корисність його активів перестрахування [5]	З урахуванням того, що МСБО та МСФЗ не визначають методів формування резервів, але мають певні застереження, при формуванні резерву незароблених премій пропонується застосовувати метод розрахунку "1/365", а при формуванні резерву збитків, які виникли, але не заявлені – актуарні методи розрахунку

Закінчення табл. 3

№ з/п	Положення МСФЗ 4 "Страхові контракти"	Рекомендації Нацкомфінпослуг
2.	Страховик повинен на кінець кожного звітного періоду оцінювати адекватність своїх визнаних страхових зобов'язань, використовуючи для цього поточні оцінки майбутніх грошових потоків за своїми страховими контрактами. Якщо ця оцінка показує, що балансова вартість його страхових зобов'язань (за вирахуванням відповідних відстрочених аквізиційних витрат та відповідних нематеріальних активів) є неадекватною в контексті очікуваних майбутніх грошових потоків, тоді нестачу треба повністю визнавати у прибутку чи збитку [5]	Згідно з частиною дев'ятою ст. 30 Закону України "Про страхування" страхові зобов'язання приймаються рівними обсягам страхових резервів, які страховик зобов'язаний формувати у порядку, передбаченому цим Законом. Пропонується оцінці адекватності страхових зобов'язань піддавати резерв незароблених премій, резерв заявлених, але не виплачених збитків, резерв збитків, які виникли, але не заявлені та резерв катастроф, який формується за договором обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду. У зв'язку з тим, що резерв коливань збитковості згідно з вимогами МСФЗ 4 "Страхові контракти" не визнається та не відображається у фінансовій звітності як страхове зобов'язання, пропонується не здійснювати перевірку резерву коливань збитковості на адекватність зобов'язань. Пропонується здійснювати перевірку адекватності страхових зобов'язань на підставі аналізу адекватних даних, з урахуванням обґрунтованих припущень і обранням найкращої оцінки та з використанням загальноприйнятих актуарних методів, зокрема методів для аналізу розвитку збитків для оцінки резерву збитків, які виникли, але не заявлені. До оцінки адекватності страхових зобов'язань пропонується залучати актуаріїв та фахівців з актуарної та фінансової математики

*Джерело: складено на основі [5; 13]

Із переходом страхових організацій на МСФЗ зберігається застосування плану рахунків бухгалтерського обліку для відображення господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації про страхову діяльність без обов'язковості використання Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 [9; 15]. У зв'язку з тим, що будь-яка проводка із використанням бухгалтерських рахунків складається на основі первинних облікових документів, які фіксують факт здійснення господарської операції [1, ст. 9.1], то відповідно і первинна документація для страхових компаній не втрачає своєї обов'язковості, незважаючи на те, що "МСФЗ прямо не передбачено та не дається переліку первинної документації й порядку проведення інвентаризації суб'єктами господарювання" [12].

Виходячи із специфіки страхової діяльності та відповідно до плану рахунків бухгалтерського обліку, лише для страховиків характерне використання наступних рахунків:

- 49 "Страхові резерви";
- 76 "Страхові платежі" [9].

Міжнародні стандарти фінансової звітності не встановлюють стандартні форми звітності, однак регламентують види звітності, а також висвітлення та змістовне наповнення складових статей [10, с. 327; 11]. Так, МСБО 1 "Подання фінансової звітності" передбачає наступні види:

- а) звіт про фінансовий стан на кінець періоду;
- б) звіт про сукупні доходи за період;
- в) звіт про зміни у власному капіталі за період;
- г) звіт про рух грошових коштів за період;
- г) примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення [5].

Тобто в рамках міжнародних стандартів зростає вага облікової політики.

Закон України "Про страхування" також встановлює певні вимоги щодо бухгалтерського обліку в сфері страхової діяльності, на основі чого можна виділити три групи особливостей за напрямком регулювання (табл. 4):

Таблиця 4. Вимоги щодо бухгалтерського обліку в сфері страхової діяльності відповідно до Закону України "Про страхування"

№ з/п	Напрямок регулювання	Особливості відповідно до положень Закону
1.	Облік договорів і вимог (заяв)	– Страховики, які здійснюють страхування життя, зобов'язані вести персоналізований (індивідуальний) облік договорів страхування життя в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом [3, ст. 16]; – страховики, які здійснюють страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, зобов'язані вести персоналізований (індивідуальний) облік договорів страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну аграрну політику [3, ст. 16]; – страховики зобов'язані вести облік договорів страхування і вимог (заяв) страхувальників щодо виплати страхової суми або страхового відшкодування за формою, яка забезпечить отримання інформації, необхідної для врахування при формуванні страхових резервів. Уповноважений орган може встановити порядок та форму ведення обліку договорів страхування і вимог (заяв) страхувальників щодо виплати страхової суми або страхового відшкодування [3, ст. 31]
2.	Облік страхових резервів	– Страховики зобов'язані формувати і вести облік страхових резервів у порядку та обсягах, встановлених Законом "Про страхування", станом день. При цьому вони зобов'язані письмово повідомити Уповноважений орган про запровадження формування і ведення обліку визначених технічних резервів за видами страхування, іншими ніж страхування життя, не пізніше ніж за 45 днів до початку календарного року [3, ст. 31]; – страховики, які мають право укладати договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, формують та ведуть облік страхового резерву збитків, які виникли, але не заявлені, та страхового резерву коливань збитковості в обов'язковому порядку [3, ст. 31]; – окремий перелік резервів по медичному страхуванню, а також порядок їх формування та обліку може визначатися відповідними нормативно-правовими актами [3, ст. 31]; – страховик зобов'язаний обліковувати кошти резервів із страхування життя на окремому балансі і вести їх окремий облік [3, ст. 31]

Закінчення табл. 4

№ з/п	Напрямок регулювання	Особливості відповідно до положень Закону
3.	Звітність	– Страховики зобов'язані щоквартально подавати Уповноваженому органу фінансову звітність та інші звітні дані за формою, встановленою Уповноваженим органом, затверджені власником (уповноваженим ним органом) страховика, а також давати на запити Уповноваженого органу необхідні пояснення щодо звітних даних [3, ст. 33]; – страховики публікують свій річний баланс за формою і в порядку, встановленими Уповноваженим органом. Достовірність та повнота річного балансу і звітності страховиків повинна бути підтверджена аудитором (аудиторською фірмою) [3, ст. 34]

*Джерело: складено на основі [3]

За даними табл. 4, зокрема, виходячи з третьої групи особливостей можна зробити висновок, що вимоги до фінансової звітності страховиків встановлюються не лише на підставі Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" і Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку подання фінансової звітності", а й відповідно до вимог

Закону України "Про страхування" і Уповноваженого органу, тобто йдеться про Розпорядження Держфінпослуг "Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків". Порівняльна характеристика положень щодо фінансової звітності на основі вказаних документів представлена в табл. 5.

Таблиця 5. Порівняльна характеристика положень щодо фінансової звітності страхових організацій за різними нормативно-правовими актами*

№ з/п	Ознака	Нормативно-правовий акт	
		Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку подання фінансової звітності" № 419 від 28.02.2000 р.	Розпорядження Держфінпослуг "Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків" № 39 від 03.02.2004 р.
1.	Підстава для розробки та дії нормативно-правового акту	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"	Ст. 28 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"; Ст. 33-34 Закону України "Про страхування"; ст. 14 Закону "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"
2.	Сфера дії	Дія Порядку поширюється на всіх юридичних осіб, які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством	Дія поширюється на суб'єктів господарювання, що здійснюють страхову діяльність
3.	Одержувач звітності	Фінансова звітність подається органам, до сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, а також згідно із законодавством – іншим органам та користувачам, зокрема органам державної статистики	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
4.	Склад звітності	Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або МСФЗ відповідно до законодавства	За строками складання звітність поділяється на проміжну і річну. Проміжна звітність страховика складається щоквартально нарастаючим підсумком із початку звітного періоду за станом на останній день кварталу. Щокварталу страховик складає такі форми звітності: а) загальні відомості про страховика (додаток 1); б) звіт про доходи та витрати страховика (додаток 2); в) звіт про страхові платежі та виплати за структурними підрозділами страховика (додаток 3); г) пояснювальну записку до звітних даних страховика (додаток 4), яка складається із 7 розділів; г) проміжну фінансову звітність відповідно до вимог Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Щороку страховик складає документи в обсязі, визначеному для річної фінансової звітності частиною другою статті 11 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", та звітні дані відповідно до додатків до цього Порядку. Страховики, створені у формі акціонерних товариств, разом з річною звітністю подають звіт про корпоративне управління (додаток 5)
5.	Терміни подання	Квартальна фінансова звітність (крім зведеної та консолідованої) подається підприємствами не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна – не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	
6.	Умови складання звітності	Перед складанням річної фінансової звітності обов'язкове проведення інвентаризації активів та зобов'язань підприємства	Не визначено
7.	Форма подання	Не визначено	Форми звітних даних складаються у вигляді документів, передбачених даним Порядком, у електронній та паперовій формах. Електронна форма звітності складається та подається страховиками через веб-інтерфейс на офіційному сайті Нацкомфінпослуг в режимі он-лайн
8.	Підтвердження достовірності	Не визначено	Достовірність та повнота річної звітності страховиків повинна бути підтверджена аудитором, який внесений до Реєстру аудиторів, які можуть проводити аудиторські перевірки фінансових установ

Закінчення табл. 5

№ з/п	Ознака	Нормативно-правовий акт	
		Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку подання фінансової звітності" № 419 від 28.02.2000 р.	Розпорядження Держфінпослуг "Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків" № 39 від 03.02.2004 р.
9.	Терміни оприлюднення	Не визначено	У термін до 30 квітня року, наступного за звітним, страховики оприлюднюють річну фінансову звітність та річну консолідовану звітність разом з аудиторським висновком шляхом розміщення на власній веб-сторінці з опублікуванням у періодичних або неперіодичних виданнях. У термін до 1 червня року, наступного за звітним, страховики подають до Нацкомфінпослуг копії оприлюдненої річної фінансової звітності та консолідованої звітності разом із супроводжувальним листом. У термін до 1 липня року, наступного за звітним, страховики подають до Нацкомфінпослуг аудиторський висновок про фінансову звітність у цілому щодо річної фінансової звітності та аудиторський висновок про надання впевненості щодо річних звітних даних страховика

*Джерело: складено на основі [7; 8]

З матеріалів табл. 5 можна зробити узагальнення щодо особливостей подання фінансової звітності страховиками. По-перше, якщо вітчизняне законодавство вимагає від страховиків складання проміжної (квартальної) та річної фінансової звітності, то відповідно до п. 36 МСБО 1 "Подання фінансової звітності" – це річна звітність [5]. По-друге, якщо в Постанові КМУ № 419 від 28.02.2000 р. йдеться в загальному про порядок подання виключно квартальної та річної фінансової звітності за формами згідно із стандартами відповідно до законодавства, то в Розпорядженні Держфінпослуг № 39 від 03.02.2004 р. окрім даної звітності також йдеться про звітні дані страховика, що подаються за формами, представленими в додатках вказаного Розпорядження. Таку звітність В.С. Лень визначає як спеціалізовану фінансову звітність страховика, що відображає специфіку страхової діяльності [10, с. 353].

Також на практиці щодо аудиту складається ситуація, за якої достовірність річної фінансової звітності страховика за МСФЗ на вимогу акціонерів може підтверджуватися аудиторським висновком міжнародних аудиторських компаній (KPMG, Ernst&Young), а на вимогу законодавця – аудиторським висновком вітчизняних аудиторських компаній.

Слід зазначити, що обов'язковість зовнішнього аудиту для підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності страхових організацій впливає із ст. 8.1 Закону України "Про аудиторську діяльність", оскільки страховики належать до фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню [4].

До того ж аудиторський висновок (звіт) за підсумками аудиту річної звітності небанківських фінансових установ повинен відповідати вимогам Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [15]. Вони не мають переважної сили над національними законодавчими чи нормативними документами, які регулюють аудит історичних фінансових звітів або завдань з надання впевненості щодо іншої інформації у конкретній країні та яких необхідно дотримуватися відповідно до національних стандартів країни [6]. Проте Рішенням Аудиторської палати України (АПУ) від 31.03.2011 № 229/7 дані стандарти прийняті як Національні стандарти аудиту [15]. При цьому:

- Міжнародні стандарти аудиту, МСА (International Standards on Auditing (ISA)) слід застосовувати під час аудиту історичної фінансової інформації;

- Міжнародні стандарти завдань з огляду (МСЗО) слід застосовувати під час огляду історичної фінансової інформації;

- Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості (МСЗНВ) треба застосовувати під час завдань з надання впевненості, які не є аудитом або оглядом історичної фінансової інформації;

- Міжнародні стандарти супутніх послуг (МССП) необхідно застосовувати під час виконання завдань з підготовки фінансової інформації, завдань з виконання погоджених процедур та інших супутніх послуг. МСА, МСЗО, МСЗНВ та МССП разом називаються Стандартами завдань РМСАНВ;

- Міжнародні стандарти контролю якості (МСКЯ) слід застосовувати при наданні всіх послуг, на які поширюється дія Стандартів завдань РМСАНВ [6].

ВИСНОВКИ. Врахування специфіки страхової діяльності та положень нормативно-правової бази дало змогу виявити та узагальнити наступні особливості бухгалтерського обліку і аудиту в страхових організаціях України:

- належна організація обліку є необхідною умовою провадження діяльності фінансовою установою;

- наявність у вітчизняному страховому законодавстві трьох груп вимог щодо організації бухгалтерського обліку, зокрема, щодо: обліку договорів і заяв; обліку страхових резервів, а також формування та подання фінансової звітності;

- застосування МСФЗ замість вітчизняних НП(С)БО при складанні звітності для страхових організацій в Україні є обов'язковим і дана тенденція спостерігається не лише в країнах ЄС, а й в Канаді, Південній Кореї та країнах СНД;

- незважаючи на перехід страхових організацій України на МСФЗ обов'язковими для них залишаються складання первинних документів та застосування вітчизняного Плану рахунків бухгалтерського обліку із використанням характерних лише для страхової діяльності бухгалтерських рахунків (49 "Страхові резерви"; 76 "Страхові платежі");

- необхідність урахування спеціальних вимог галузевого МСФЗ 4 "Страхові контракти";

- поєднання дотримання вимог МСФЗ та положень вітчизняних нормативно-правових актів, зокрема щодо частоти подання звітності, формування та подання не лише повного комплексу фінансової звітності (стандартні форми яких не встановлені МСФЗ), а й повного комплексу спеціалізованих звітних даних страховика (стандартні форми встановлені Розпорядженням Держфінпослуг), які на практиці підтверджуються аудиторськими організаціями;

• страхові організації належать до категорії установ, що в обов'язковому порядку повинні оприлюднювати річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком про її достовірність, і даній категорії установ заборонено використовувати таку форму організації бухгалтерського обліку як самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником організації;

• обов'язковість проведення аудиту річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності страхових організацій відповідно до положень Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, що за Рішенням Аудиторської палати України прийняті як Національним стандарти аудиту.

ДИСКУСІЯ. Особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях дуже пов'язані з етапами впровадження МСФЗ в українську практику. Так:

• до запровадження в Україні обов'язковості переходу страхових організацій на застосування МСФЗ у дослідженнях вчених мова йшла про гармонізацію положень вітчизняних ПСБО з міжнародними стандартами;

• в умовах переходу – праці присвячувалися специфіці першого застосування положень МСФЗ при складанні фінансової звітності;

• після переходу – в дослідженнях приділяється увага врахуванню при складанні звітності особливих вимог галузевого стандарту МСФЗ 4 "Страхові контракти" щодо оцінки адекватності визнаних страхових зобов'язань, необхідності класифікації страхових контрактів, що зазначається в обліковій політиці тощо.

В даній статті розглянуто в загальному основні особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України. Тоді як в подальших дослідженнях доцільним є підхід "від загального до конкретного", за якого в межах кожної виділеної особливості будуть покладені більш глибокі дослідження щодо удосконалення та перспектив розвитку обліку і аудиту в сфері страхової діяльності.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг Закон України від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page>.

А. Шолойко, канд. экон. наук, ст. науч. сотр., ассист.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И АУДИТА В СТРАХОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УКРАИНЫ

Обобщены особенности бухгалтерского учета и аудита в страховых организациях Украины, а также факторы, которые их обуславливают. Рассмотрены тенденции перехода на международные стандарты финансовой отчетности в странах мира. Выделены три группы требований отечественного страхового законодательства по организации учета деятельности страховщиков. Выявлена необходимость сочетания соблюдения страховщиками требований МСФО и положений отечественных нормативно-правовых актов по представлению финансовой отчетности.

Ключевые слова: страховые организации, бухгалтерский учет, аудит, международные стандарты финансовой отчетности.

A. Sholoiko, PhD in Economics, Senior Fellow, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FEATURES OF ACCOUNTING AND AUDIT OF INSURANCE ORGANIZATIONS IN UKRAINE

Features of accounting and audit of insurance organizations in Ukraine that are based on the specific characteristics of the insurance activity and legislation are considered. The main of them are the next: the proper organization of accounting is a necessary condition of the activity of the financial institution; there are three groups of requirements to accounting of insurer, including: accounting of contracts; accounting of insurance reserves, formation financial reports in the Ukrainian insurance legislation; the use of IFRS instead of national accounting standards in preparing financial reports of insurance organizations in Ukraine is obligatory and despite of this compilation of primary documents and application of National Chart of Accounts by insurance organizations of Ukraine remains mandatory; it is necessary to follow the frequency of reporting according to national legislation; insurance companies are classified as institutions that must necessarily publish annual financial statements together with the auditor's report about its accuracy, and this category of institutions are prohibited from using such form of organization of accounting and reporting as directly by the owner or the head of organization; audit of the annual financial statements and consolidated financial statements of insurance companies is mandatory and conducted in accordance with International quality control, auditing, review, other assurance, and related services pronouncements which adopted as national auditing standards by the Audit Chamber of Ukraine. These generalizations are done to make possible the further investigations of developing and improving in this field.

Keywords: insurance organizations, accounting, audit, International Financial Reporting Standards.

3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.

5. Міжнародні стандарти фінансової звітності від 01.01.2015 [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962.

6. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг у 2-х частинах, Ч. 1. – К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2013. – 1026 с.

7. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.

8. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків: Розпорядження Держфінпослуг від 03.02.2004 № 39 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04>.

9. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>.

10. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посіб. – 2 вид., випр. / Лень В.С. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 584 с.

11. Бойко К.В. Особливості складання фінансової звітності страховими компаніями за міжнародними стандартами / Бойко К.В., Софіюк О.Г. // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Економічні науки. Серія "Облік і фінанси". – 2013. – Випуск 10 (37). – Частина 1. – С. 55-64.

12. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності: [Монографія] / [О.О. Канцуров, В.Г. Швець, Б.А. Засадний та ін.]; за заг. ред. Л.Г. Ловінської. – К.: ДНУ "Акад. фін. управління", 2013. – 294 с.

13. Щодо особливостей складання звітних даних страховиків у зв'язку з переходом на міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/MSFZ/osoblivusk0312.pdf>.

14. Перелік країн, що застосовують МСФЗ [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України, Міжнародні стандарти фінансової звітності: [сайт]. – Режим доступу: <http://msfz.minfin.gov.ua/uk/lfrsOtherCountries/AboutIFRSInOtherCountries/Pages/ListCountriesUsingIFRS.aspx>.

15. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України та оприлюднення інформаційного повідомлення щодо запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та складання аудиторських висновків (звітів), які подаються до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, при розкритті інформації фінансовими установами: Розпорядження Нацкомфінпослуг від 20.11.2012 р. № 2316 [Електронний ресурс] // Проект документу: [сайт]. – Режим доступу: <http://document.ua/proviznannja-takimi-sho-vtratil-chinnist-dejakih-rozporjad-doc136887.html>.

Надійшла до редколегії 20.01.15

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 55-62

УДК 368.02

JEL: G20; G22; G29

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/8

Г. Тлуста, канд. екон. наук, доц.,
В. Ерастов, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ

В даній статті розглядається розвиток Інтернет-страхування в зарубіжних країнах. Вивчаються основні умови та тенденції розвитку ринку Інтернет-страхування в процесі інформатизації класичного страхового ринку через дослідження розвитку електронного самообслуговування у страховому секторі. Наведені основні концепції взаємодії між суб'єктами страхового ринку за допомогою Інтернет сайту. Стаття розкриває необхідність та доцільність використання новітніх підходів до аквізиції страхових послуг з використанням мережі Інтернет.

Ключові слова: Страхові послуги, страхова компанія, Інтернет-страхування, Інтернет-аквізиція, сайт страхової компанії, Інтернет-портал, інтерфейс взаємодії із страхувальником, власний кабінет, "великі дані".

ВСТУП. Глобалізація електронної економіки спричинила помітне зростання світового ринку бізнес-послуг. Останні досягнення інформаційних технологій та Інтернет змінили уявлення про межі використання та технології ведення бізнесу. Стрімкий ріст інформаційних технологій відкриває перед Інтернет-страхуванням нові можливості та ставить нові завдання. Насичення традиційних товарних ринків вимагає повсякчасного пошуку нових підходів до споживача.

У сучасному світі будь-яка поважаюча себе компанія, що працює на свій імідж, має корпоративний сайт. Потенційним клієнтам набагато зручніше дізнаватися про товари і послуги, що їх цікавлять, сидячи за комп'ютером, ніж дзвонити по телефону, або відвідувати офіс фірми. Кількість послуг, що надаються різноманітними фінансовими установами онлайн, постійно зростає. Слідом за банками, що надають своїм клієнтам віддалене обслуговування рахунків за допомогою онлайн банкінгу, у бік Інтернету все більше починають звертати увагу багато страхових організацій, демонструючи готовність надати послуги онлайн страхування.

Впровадження системи електронного документообігу та Інтернет-страхування, разом з подальшим розвитком вже існуючих на світовому ринку систем клієнтського обслуговування та централізованого управління новоствореним інститутом Інтернет страхових порталів є особливо нагальним. На сьогодні актуальність обумовлена розвитком та глобальним поширенням комп'ютерних мереж та використання їх у різних галузях. Комп'ютерні мережі стали основним середовищем спілкування та ведення бізнесу для мільйонів людей.

Метою даної роботи є дослідження питань розвитку Інтернет-страхування в зарубіжних країнах як однієї з важливих складових новітніх методів страхової аквізиції та забезпечення клієнтів доступом до страхових послуг найзручнішим чином.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематика функціонування та розвитку Інтернет-страхування загалом майже не досліджувалася вітчизняними вченими, оскільки законодавство України чинить значні перепони його розвитку. Зміни у чинному законодавстві створюють підґрунтя для розвитку та функціонування систем інтернет аквізиції. Поштовхом до розробки систем Інтернет-страхування стали плани МТСБУ щодо спрощення системи адміністрування ОСЦПВВНТЗ та переходу на електронну систему аквізиції та обігу полісів.

Лише останніми роками ця проблематика стає об'єктом наукових публікацій та дисертаційних досліджень. Великий внесок у розвиток даної проблематики внесли такі вітчизняні вчені, як В. Базилевич, К. Базилевич, О. Залетов, С. Міщенко, С. Науменкова, Р. Пікус, Н. Приказюк, розглядаючи існуючі на українському ринку приклади функціонуючих систем Інтернет-аквізиції та порівнюючи їх із зарубіжними.

Основними ідеями вітчизняних вчених є визначення основних понять, так Інтернет страхування це укладання страхового поліса безпосередньо через Інтернет-сайт страхової компанії або страхового посередника, який включає в себе вибір страхового продукту, розрахунок тарифу і страхової суми, підписання поліса, оплати, організацію огляду об'єкта страхування та доставки паперової версії поліса (якщо цього вимагають умови страхування). виокремлення видів Інтернет-страхування, та його розподіл на онлайн та офлайн.

Переважаю кількість праць з даної тематики розробили зарубіжні фахівці: Г. Капріо, С. Кол, А. Деміргус-Кант, І. Кірцнер, А. Оперкент. Їх дослідження є основою для розуміння системи функціонування Інтернет-аквізиції в окремих країнах, кожна із яких характеризується певним рівнем розвитку ринку фінансових послуг та власними історичними аспектами функціонування Інтернет-торгівлі.

Огляд систем інтернет аквізиції в зарубіжних країнах, проведений вченими-резидентами цих країн дозволяє на основі статистичних та історико-політичних аспектів прослідкувати закономірності функціонування систем інтернет-страхування. Американські дослідники віддають перевагу системам захисту даних в уже функціонуючих комплексах інтернет-взаємодії. Вчені західної Європи вивчають досвід США та створюють власну модель функціонування інтернет-порталів. В працях вчених зі східної Європи переважають теоретичні відомості про реалізацію систем інтернет-аквізиції та розгляд зарубіжного досвіду.

Переважаю кількість праць торкається лише окремих країн, тому існує потреба у подальшому дослідженні обраної тематики.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Інтернет-страхування – одна із форм аквізиційної діяльності страхової компанії, оскільки перенасичення класичних каналів розповсюдження страхової послуги вимагає створення та розробку нових, більш рентабельних та зручних механізмів взаємодії із клієнтами. З метою комплексного дослідження функціонування та розвитку систем Інтернет-страхування у зарубіжних країнах необхідно звернутися до економічної сутності даного поняття та принципів його організації.

Сучасний стан розвитку страхового ринку характеризується бурхливою автоматизацією бізнес процесів та переходом на хмарні та Інтернет технології. Використання мережі Інтернет, як нового каналу розповсюдження страхових продуктів, дозволяє одночасно полегшити їх отримання клієнтами та зменшує витрати страхової компанії на аквізицію страхових послуг. Зменшення витрат страхової компанії за рахунок електронної комерції не впливає на якість послуг і клієнт отримує той самий набір економічних благ, що й при традиційному підході.

Основним важелем перетворення страхового ринку на високотехнологічну структуру, що потребує все більше прикладних розробок, стало швидке зростання кількості Інтернет користувачів. Почалися зміни в ефективній моделі побудови бізнес процесів. Відбулися радикальні зміни у поведінці окремих споживачів та страхового сегменту в цілому.

Страховання як фінансова послуга, що має нематеріальний характер, – об'єкт, придатний для продажу без прямого контакту між продавцем та покупцем. У першу чергу це стосується тих видів страхування, які не вимагають фізичної присутності представника страховика для оцінки майнового інтересу, що підлягає страхуванню. Отже, йдеться про види страхування з невисокими страховими преміями, фіксованими страховими тарифами та страховими виплатами [2].

Для виявлення особливостей інтернет страхування у зарубіжних країнах було застосовано метод порівняння, що дозволило використати розрізнені територіально дослідження та отримати повну картину явища.

За допомогою методу статистичного аналізу було проведено аналіз сучасного стану та тенденцій функціонування інтернет-страхування, метод графічної інтерпретації аналізованих явищ і процесів було використано для отримання характеристики моделі взаємодії страховика та клієнтів під час Інтернет-страхування.

Слід зазначити, що звітність страхових компаній, що використовують сучасні технології для надання страхо-

вих послуг часто не є диференційованою, що унеможливорює повноцінне дослідження функціонування такого ринкового механізму. Вважаємо, що виокремлення даної інформації із сукупних звітів сприятиме як задоволенню потреб громадськості у доступі до інформації, так і сприятиме поширенню інтересу до новітніх шляхів аквізиції страхової послуги.

На основі проведеного дослідження за допомогою методу графічної інтерпретації аналізованих явищ і процесів було узагальнено отримані результати та проведено прогнозування майбутніх тенденцій розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ. Розвиток Інтернет технологій є незаперечною віхою розвитку сучасного суспільства. Вільний доступ до широкої мережі 3G та 4G з безліччю інтелектуальних пристроїв на більш високих швидкостях означає, що споживачі мають можливість виконувати в мережі усі свої повсякденні завдання у будь-де та будь-коли із все меншими втратами часу (рис. 1 та рис. 2). Такі умови викликають багато дискусій щодо онлайн комерції та її зв'язку із звичайними методами розповсюдження товарів та.

Протягом останніх трьох десятиліть, прямі продажі домінували над "роботизованими", сучасні дослідження вказують на зростання ролі Інтернет комерції в структурі капіталізації багатьох компаній, вважаючи що живе спілкування та людський контакт є ключовими факторами підвищення рівня продажів.



Рис. 1. Рівень продажів ПК в США у 2008-2014рр.

*Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Повністю виключити людський фактор неможливо, проте у більшості випадків зменшення витрат часу на рутинні операції з адміністрування та обслуговування клієнтів є позитивним як для страхових компаній, так і для їх клієнтів.

Однією із причин зростання ринку Інтернет-страхування в розвинутих країнах можна назвати підвищення попиту на системи самообслуговування. Ос-

новні приклади, якими без сумніву можна назвати Інтернет банкінг, каси самообслуговування в супермаркетах вказують на значну популяризацію "використання системи" власноруч. Основним аргументом у відмові від додаткового персоналу та виконання певних операцій самим клієнтом є можливість позбавитись від черг та можливість клієнта виконувати окремі операції в той час та в тому місці, де це необхідно та зручно [11].



Рис. 2. Кількість унікальних Інтернет користувачів в світі

*Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Розвиток самообслуговування у страховому секторі підтверджується повідомленням компанії Junction про те, що більше одного мільйону клієнтів компанії BGL мають можливість керувати власними договорами страхування через мережу Інтернет. Аналогічна ситуація у Ageas Insurance Solutions, найбільшого представника автострахування. Її клієнти перейшли на самообслуговування за допомогою системи Auto Direct, тобто управління власними договорами через сайт страхової компанії. З моменту запуску даного сервісу більш ніж 97% клієнтів перейшли на електронний документообіг, відмовившись від паперових носіїв.

Ігнорування такого рівня попиту на системи самообслуговування є нелогічним. Особливо відчувається необхідність запровадження Інтернет технологій в рамках дуже чутливого до цінової політики ринку із великими сильними гравцями.

Одним з найбільш динамічних представників онлайн страхування є автострахування у Великій Британії, приблизно дві третини ринку складають договори укладені через Інтернет. В умовах поступового падіння рівня премій в даному секторі на перший план виходять обсяг та ефективність залучення клієнтів. В таких умовах використання веб-сайтів, що можуть запропонувати конкурентну цінову політику та можливість самообслуговування стає дедалі доцільніше [8].

Розробка інтерфейсу користувача стала однією з головних задач для страхових компаній, оскільки від нього залежить загальне сприйняття продукту. Новітні портали самообслуговування розроблені з урахуванням досвіду як телефонних так і безпосередніх продажів. З кожним оновленням вони мають все більш довершений дизайн та функціонал, що відповідає як цілям страхової компанії, так і бажанням споживачів [10].

Відповідно до тенденцій, які були започатковані запуском iOS 7 та Windows 8, усі веб сайти стали використовувати більш дружній інтерфейс на простих макетах, роблячи їх якомога простішими у використанні для самообслуговування.

Переваги самообслуговування дуже добре висвітлені. Для клієнтів це можливість запропонувати більш зручний обмін інформацією та управління окремими процесами, тобто задовольнити потреби найвибагливіших клієнтів. Також такий принцип роботи з клієнтами дозволяє надати їм відчуття більш активної участі, оскільки відвідати "власний кабінет" на сайті страхової компанії або через мобільний додаток можна у будь-який час та набагато простіше ніж прийти в офіс, а, іноді, навіть зателефонувати.

Для страхової компанії або брокера відбувається значне зменшення витрат та підвищення ефективності, в тому числі скорочення витрат на ведення паперового документообігу та пришвидшення окремих бізнес процесів. Зокрема подання клієнтами документів у електронному вигляді та автоматичне їх приєднання до їх особового запису дозволяє зменшити витрати часу на ведення справ клієнтів та є підтвердженням часу та повноти наданої інформації, що може стати вирішальним моментом у вирішенні окремих спорів [7].

Більше 85% операцій страхувальники можуть виконувати без звернення за допомогою до співробітників страхової компанії. Це звільняє співробітників страхової компанії від таких рутинних занять, як пошук та адміністрування документів та доказів у страхових справах. В таких умовах персонал може зайнятися нестандартними страховими випадками, обслуговуванням VIP клієнтів та розробкою повністю індивідуальних умов страхового захисту.

Регуляторні органи також переходять на електронний документообіг. Департамент транспорту в даний час проводить повну утилізацію паперових полісів та перехід на електронний їх варіант. Для протидії шахрайства створена централізована база даних, що дає можливість перевірити дійсність та законність кожного страхового поліса.

Інтернет технології, безсумнівно, відкрили нову сторінку для розвитку страхового шахрайства, проте їх використання також дозволяє пришвидшити перевірку отриманих від клієнта даних із різних інших джерел та баз даних.

Окремі гравці інформаційного та страхового ринку, такі як IIL (Insurance Initiatives Limited), та LexisNexis почали взаємодію із великими розробниками програмного забезпечення задля отримання єдиного програмного продукту та бази даних, що можна імплементувати до технологій онлайн продажів страхових компаній та брокерів.

Такий продукт дозволить отримувати повну інформацію щодо клієнта в реальному часі. Така перевірка дозволить гравцям страхового ринку відсіяти потенціальних шахраїв, які вже вимагали від страхових компаній відшкодування неіснуючих збитків або навмисно їх завдавали. Окремим функціоналом даного рішення є більш швидке формування тарифних політик для сумлінних клієнтів та розрахунок додаткових премій і бонусів для них.

Системи самообслуговування також створюють певний персоналізований онлайн слід, котрий може бути використаний страховими компаніями та брокерами для використання та дослідження окремих клієнтських даних. Ці дані дозволяють пропонувати індивідуальні страхові рішення, додаткові опції до вже існуючих договорів та формувати сталий набір клієнтських вимог до функціонування онлайн систем.

Останні розробки та дослідження дозволяють представникам страхового ринку отримати доступ до так званих "великих даних". Їх дослідження та систематизація дозволяють отримати більш повну картину поведінкових аспектів діяльності як кожного окремого клієнта так і їх груп, тобто надає потенційну можливість більш якісно задовольнити вимоги клієнтів, удосконалити існуючі та розробити новітні продукти. Дослідники Amazon та Spotify вважають, що інформація про вже куплені блага дозволяє більш ефективно пропонувати клієнтам наступні можливості придбання для доповнення або покращення експлуатаційних характеристик існуючих [13].

Розробки в галузі Інтернет-страхування дозволяють змодельовувати та автоматизувати більшість рутинних бізнес процесів. Такі розробки дозволяють знизити витрати робочої сили на адміністрування страхових справ та процесів відшкодування, а для клієнта зменшити кількість вимушених контактів з представниками страхових структур та полегшити адміністрування власних страхових полісів.

На сьогодні в США налічується більше 4800 компаній, які мають своє Інтернет-представництво.

За даними останніх досліджень, щорічний Інтернет-оборот світового страхового ринку становить 800 млн доларів, що становить 8-10 % від загального обсягу Інтернет-продажів. В даний час 7% доходів страхових компаній приходить на електронну комерцію. За прогнозами аудиторської фірми PricewaterhouseCoopers ця цифра в 2020 р. досягне 20%. А частка страховиків, які через Інтернет підтримують зв'язок зі своїми клієнтами та залучають нових, за той же період зросте з 11 до 70 відсотків. Зважаючи на динаміку загальних Інтернет-надходжень такий прогноз є цілком обґрунтованим (рис. 3).

Поряд з сайтами окремих компаній в США функціонують спеціалізовані страхові портали. На сайтах порталів (www.insweb.com, Insure.com, insurence.com,

lifeshopper.com та ін.) зібрана інформація про найбільших гравців страхового ринку. Користувач може зіставити ціни різних страховиків на одні й ті ж види послуг, дізнатися, що включено, в певну страховку у тієї чи іншої компанії. Можна також ознайомитися з рейтингами

страхових компаній, складеними як найбільшими агентствами, так і творцями порталів. Додаткова зручність для клієнта полягає в наявності "географічної розбивки". Відвідувач portalу може дізнатися про кращі пропозиції по будь-якій страховці, що діють саме в його штаті.



Рис. 3. Доходи фірм, що надають послуги через Інтернет в США у 2007-2013 рр.

*Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Також існують міні-портали, які об'єднують від 2-х до 10 компаній, які працюють в одній або в різних секторах страхового ринку. Дані портали інтегрують учасників проекту в одну віртуальну страхову систему, через яку клієнт може купити поліс у режимі онлайн. Тим самим, на одному сайті клієнту пропонується безліч різних страхових продуктів. І зазвичай, спочатку потенційному страхувальнику пропонується вибрати потрібну йому страхову програму, а потім вже компанію. Наприклад, до таких порталів відносяться: універсальний портал QuickenInsurance (об'єднує Travelers, Electric Insurance, Reliance Direct і Ohio Casualty Group) і портал медичного страхування eHealthInsurance (Kaiser Permanente, PacificCare, Blue Cross / Blue Shield і Health Net).

Зазвичай на персональних сайтах компанії або на міні- порталах відвідувачеві рекомендується пройти реєстрацію, тобто заповнити анкету з особистими даними, і, якщо на сайті пропонується один вид послуг, даними, які можуть бути використані при подачі заявки на страхування.

Нижче наведені 2 компанії, що здійснюють продаж полісів повністю через Інтернет. Не дивлячись на те, що майже кожна американська страхова компанія володіє власним сайтом, більшість з них для надання своїх послуг у Мережі воліють мати справу зі страховими Інтернет- брокерами – страховими порталами [8].

American International Group, Inc. є провідною міжнародною страховою організацією, що базується в США, і одним з найбільших андеррайтерів комерційного та промислового страхування в Америці. Компанії, що входять до її складу, надають різні види страхування приблизно в 130 країнах (у тому числі і в Росії та Україні). За результатами діяльності 2009 AIG посіла перше місце серед усіх організацій, що базуються в США, які спеціалізуються на страхуванні та фінансових послугах з чистого прибутку і 17 – є місце серед всіх американських публічних корпорацій. Відображенням міцного фінансового становища AIG є її найвищий рейтинг кредитоспроможності (AAA) за оцінками провідних міжнародних рейтингових агентств "Moody's" і "Standard & Poor's".

Основним Інтернет-представництвом AIG є портал www.aig.com, з якого можна потрапити на інші сайти компанії. Для опису загальної інформації про корпорацію та її підрозділів призначений сайт www.aigcorporate.com.

Тут докладно описана історія AIG, представлені новини, пов'язані з діяльністю компанії, відвідувач може ознайомитися з усіма основними річними фінансовими звітами та ін. Компанія володіє також російськомовним сайтом (www.aig.ru) та україномовним (www.aig.com.ua), на якому представлена коротка інформація про види діяльності компанії в Росії та Україні.

Для Інтернет – продажів своїх послуг фізичним особам і малому бізнесу організований спеціальний сайт www.aigdirect.com (тільки для резидентів США). На ньому представлені наступні види страхування: страхування автомобілів, страхування майна, страхування життя, страхування від нещасних випадків та туристичне страхування. Для кожного виду страхування створений спеціальний розділ сайту, в якому представлено опис послуги, можливі види її оплати. Також у кожному розділі влаштований сервіс-центр для клієнта: відповіді на типові запитання, страхової словник, поради фахівців та ін. Для кожної послуги представлений свій страховий калькулятор, де покупець може розрахувати суму страхової премії в залежності не тільки від параметрів страхування, але й від типу виплати премії (одноразово або в розстрочку), від відсоткової ставки нарахування, податкових зборів у визначеному штаті та ін. Найбільш повним і багатим за змістом розділом є розділ присвячений страхуванню автомобілів, тут навіть є практичні поради з управління автомобілем, інформація про захисні системах ТЗ, такі як ABS, ESP, Air Bags та ін. Все це подано у вигляді відео записів високої якості.

Процес купівлі поліса по будь-якому виду страхування виглядає приблизно однаково. Він розбитий на 5-7 етапів, в процесі виконання яких покупцеві потрібно відповісти на деякі питання або заповнити відповідні веб- форми. Спочатку визначається штат, в якому проживає покупець. Потім відбувається заповнення 4-5 анкет, в яких покупець вводить дані про необхідні йому умови програми страхування, дані про об'єкт, що страхується, про метод внесення платежів та ін. Останнім кроком є введення особою інформації про клієнта: адреса, телефон, e-mail та номер пластикової карти, з рахунку якої буде знята страхова премія. Після цього формується страховий поліс і відправляється клієнту поштою. У процесі подачі заяви на купівлю страхового поліса, покупець не може розрахувати суму страхової

премії. Тому, перед подачею заявки, йому слід прорахувати цю суму на страховому калькуляторі.

Також на сайті можна заявити про страховий випадок, заповнивши відповідну анкету.

Компанія Electric Insurance Company була заснована в 1996 році. Основним напрямком діяльності є страхування фізичних осіб – авто-страхування і страхування майна. Компанія була одна з перших, хто вийшов на ринок Інтернет-страхування, а саме у 1996 році. Влітку 2000 року "Gomez Associates" назвала компанію найкращою з надання послуг онлайн-страхування в номінації "Ease of use". А рейтингове агентство S&P присуджує EIC постійно найвищі показники ліквідності.

Сайт компанії містить чотири основні розділи. Перший, описує загальну інформацію про компанію. Тут представлені дані про структуру компанії, її підрозділах, склад ради директорів. Відвідувач може ознайомитися зі статтями з преси, які присвячені компанії. Фінансові показники діяльності EIC на сайті не розкриваються. Натомість існує підрозділ, в якому описуються основні корпоративні цінності.

Інший розділ сайту містить інформацію про страхові продукти компанії. Тут також представлений словник зі страховими термінами і відповіді на актуальні питання. У третьому розділі міститися різні поради, статистика по страхуванню і об'єктам страхування: через що може

бути знижена страхова премія, статистика по викраденню машин залежно від марки та ін.

Останній розділ, четвертий, призначений для клієнтів компанії. Ввівши свій логін і пароль, клієнт може переглянути стан свого поліса та інформацію, пов'язану з оплатою поліса. Також клієнт може оплатити страхову премію за допомогою пластикової карти прямо через Інтернет. У випадку настання страхового випадку клієнтові слід також скористатися цим розділом.

Існують також допоміжні підрозділи: Web-тур, в якому по кроках розібраний процес онлайн-покупки; форма зворотного зв'язку; підрозділ присвячений збереженню персональних даних, інтелектуальної власності та ін.

Сам процес Інтернет-покупки починається з головної сторінки сайту – клієнтові потрібно вибрати його територіальну приналежність та необхідний вид страхування. Якщо клієнт хоче застрахувати майно, то йому належить заповнити всього одну анкету-замовлення на страхування, після чого співробітники компанії зв'яжуться з ним для подальших дій. Онлайн-купівля поліса авто-страхування складається з п'яти етапів, на кожному з яких покупцеві потрібно заповнити кілька анкет (їх загальна кількість варіюється залежно від програми страхування, в середньому близько 12). За допомогою спеціального індикатора, покупець може контролювати, на якому етапі покупки він знаходиться.



Рис. 4. Надходження чистих та Інтернет страхових премій у США за 2009-2013 рр.

*Джерело: побудовано авторами за даними [9]

На першому етапі покупець вводить загальну інформацію про себе: місце проживання, вік, дохід, сімейний стан, загальна інформація про стан автомобіля. На другому етапі задаються детальні питання про страхувальника, як про водія/водіїв: водійський стаж, коли були пройдені курси з водіння, питання про порушення правил за останні 5 років та ін. Третій етап пов'язаний з інформацією про ТЗ: рік випуску, марка, річний пробіг, сигналізація, наявність гаража. Четвертий етап – вибір страхової суми по збитку за можливі негаразди з автомобілем, її викрадення та ін. На останньому етапі визначається основний водій транспортного засобу, якому і буде в майбутньому переданий поліс, підтверджується вся інформація і відправляється заявка. Після цього

співробітники компанії протягом двох годин зв'яжуться з покупцем для обговорення, яким способом буде доставлений поліс. Оплата, як вже було сказано, може здійснюватися по пластиковій карті через Інтернет.

Загалом в США можна побачити чітку тенденцію до зростання страхових надходжень (рис.4). Частка надходжень через мережу Інтернет з кожним роком підвищується та, за висновками експертів має досягти приблизно 20%.

Зважаючи на різницю в історичних аспектах розвитку, загальному економічному розвитку та відношенню до страхування взагалі, європейські страхувальники не завжди виявляють бажання купувати через інтернет, проте позитивна тенденція прослідковується в усіх країнах (рис. 5).

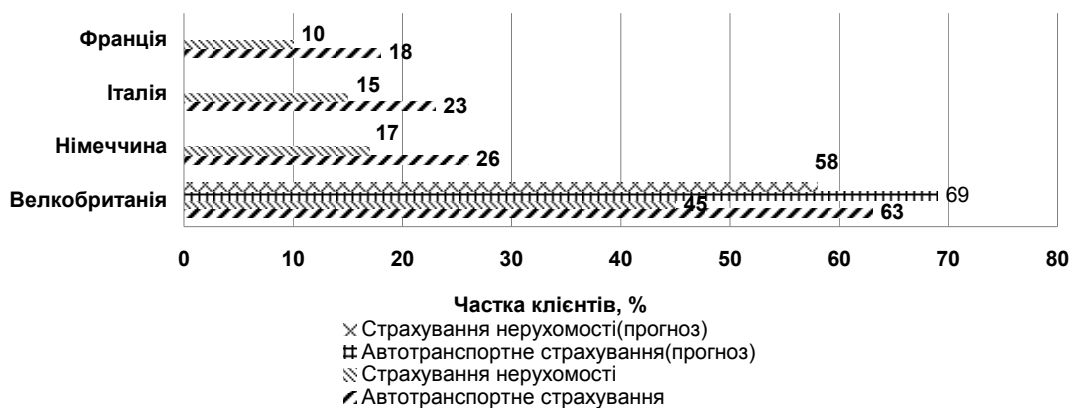


Рис. 5. Відсоток клієнтів страхових компаній Франції, Італії, Німеччини та Великобританії, що використовували онлайн страхування у 2013 році

*Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Окрім далекого закордону, Інтернет страхування розвивається і в країнах, що мають із Україною безпосередні кордони та схожі фінансові системи. Останнім часом більше 120 російських страхових компаній представлено в мережі Інтернет (рис.6). При цьому веб-сайти більшості страхових компаній виконують лише інформаційні функції, розміщуючи на своїх сторінках в

основному тільки загальну інформацію про компанію та пропоновані продукти страхування, іноді опис своєї діяльності та відомості про фінансовий стан. Можливості мережі Інтернет для організації інтерактивних продажів повною мірою використовують поки тільки 4 страхові компанії: "Ренесанс-Страхування", "Інгострах", "РОСНО" та "АВІКОС".

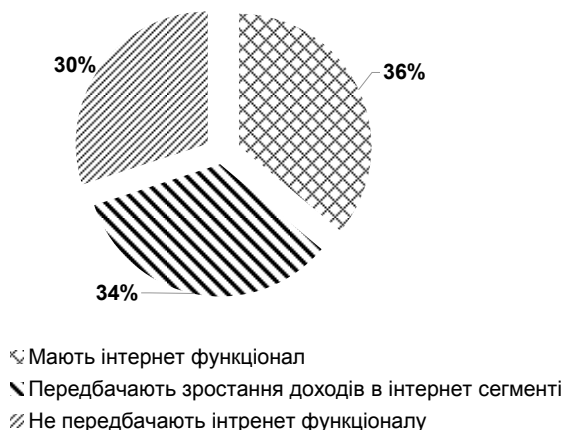


Рис. 6. Особливості забезпечення страховиків Російської Федерації Інтернет-сайтами

*Джерело: розроблено авторами на основі [12]

У силу тих чи інших причин, всі сайти російських страхових компаній не можна назвати повноцінними Інтернет-представництвами цих компаній. У Росії через відсутність законодавства про ЕЦП не можлива передача поліса клієнту по Інтернет. Страховий поліс доставляється страховальнику, або поштою (у цьому випадку поліс підписаний тільки Страховиком), або кур'єрською службою компанії, або ж сам клієнт приїжджає в офіс компанії і забирає його. Так само важлива проблема платіжних систем, за допомогою яких здійснюються розрахунки між продавцем і покупцем. У Росії, в силу відсутності відповідного довіри з боку обох контрагентів до безпеки платіжних систем, що можуть бути використані в мережі Інтернет (пластикові карти, цифрова готівка), невелика кількість страхових компаній може запропонувати своїм клієнтам даний вид розрахунків. Зазвичай використовується післяплата або передача грошей відбувається готівкою при передачі поліса.

Таким чином, на даний момент, основним завданням сайту російської страхової компанії є донесення потенційному клієнту інформації про саму компанію та послугах що нею надаються. Опис компанії в кращому випадку включає в себе:

- історію розвитку компанії,
- короткий зміст основних фінансових показників діяльності (виписка з балансу, звіт про прибутки і збитки),
- інформацію про компанії-перестраховальників і про великих клієнтів,
- інформацію про місце знаходження головного офісу і відділень компанії, інформацію про персонал та ін. [4].

Даний сектор фінансових відносин характеризується значною необхідністю у довірчих відносинах між продавцем і покупцем. І тому, від того наскільки повно і переконливо представлені ці дані, залежить загальне ставлення клієнта до компанії що, в кінцевому підсумку, впливає на його рішення про покупку страхової послуги саме у даного страховика. Реалії сьогодення вказали

російському страховому ринку на те, що за допомогою свого сайту можна створити таке позитивне ставлення клієнта до компанії і, відповідно, непрямо вплинути на обсяг продажів своїх послуг. Тепер російські страхові агентства приходять до розуміння того, що на обсяг продажів за допомогою сайту компанії можна вплинути і безпосередньо, тобто за допомогою продажів своїх страхових продуктів через Інтернет.

Очевидно, що для перетворення інформаційного сайту компанії у повноцінний віртуальний офіс необхідно вирішити цілу низку проблем. У першу чергу це пов'язано з обмеженнями, які накладає сама страхова послуга. Оформлення замовлення на страхування, укладення договору – звичайно це вимагає інтерактивної участі обох сторін. Але все ж, крок за кроком, російські страхові агентства розширюють спектр послуг своїх Інтернет – представництв. Спочатку, з'явилася можливість онлайн-розрахунку страхової премії, потім можливість подавати заяви на купівлю стандартних страхових продуктів, потім надання оплати страховки безпосередньо через Інтернет, і, як остання стадія розвитку, використання кур'єрської служби доставки страхових полісів.

На даний момент в Росії найбільш повний список страхових Інтернет послуг надає лише дві компанії – це "Група Ренесанс Страхування" і страхове агентство "РОСНО". Неповний спектр страхових послуг також можуть надати такі страхові компанії, як "Інгострах" та "Промислово-Страхова Група".

ВИСНОВКИ. Інтернет-страхування це сукупність взаємодіючих елементів, що дозволяють розповсюджувати та адмініструвати договори страхування через мережу Інтернет. Розробка такої системи взаємодії з клієнтами має ряд переваг та недоліків, які отримує компанія разом із можливістю онлайн аквізиції страхової послуги. Кожна страхова компанія має самостійно обирати для себе варіанти та механізми побудови Інтернет-страхування для підвищення конкурентних позицій та нівелювання можливих недоліків.

Сукупність варіантів провадження Інтернет-страхування дозволяє кожній компанії обрати такий алгоритм взаємодії з клієнтом, який найкраще зможе використати наявні ресурси та потребуватиме розумних вкладень нових. Можливість вибору алгоритму взаємодії з клієнтом через мережу Інтернет ліквідує бар'єр виходу в сегмент Інтернет-страхування.

В умовах електронного страхування іншими стануть структура та умови страхування. Страхові компанії, які спеціалізуються на певному виді страхування, зможуть діяти не менш успішно, ніж універсальні страхові корпорації, оскільки ефективність бізнесу буде забезпечувати потужна інформаційна підтримка. Основою комунікацій майбутнього стануть інформаційні магістралі. Мережа Інтернет вже являє собою прообраз інформаційної магістралі. Зміщення сфери ділової діяльності людини в, так званий кіберпростір приведе до зміни самого призначення персонального комп'ютера. З додаткового інструменту він перетворився на повноважного представника клієнта страхової компанії. Очевидно, що для успішного формування єдиного інформаційного простору страхової діяльності потрібна сумісність різних супермагістралей.

Досвід зарубіжних країн вказує на необхідність розвитку Інтернет-страхування, оскільки ріст кількості інтернет користувачів та зростання довіри до онлайн систем призводить до різкого збільшення грошових потоків в мережі Інтернет. Позитивними тенденціями функціонування Інтернет-страхування в зарубіжних країнах є: зниження витрат на обслуговування клієнтів; розширення територіального охоплення страховими продуктами; покращен-

ня страхової культури; створення можливості самообслуговування; зниження впливу людського фактору.

Охарактеризовано модель взаємодії страховика та клієнтів в мережі Інтернет, та визначено, що в умовах електронного страхування іншими є структура та умови страхування. Страхові компанії, які спеціалізуються на певному виді страхування, можуть діяти не менш успішно, ніж універсальні страхові корпорації, оскільки ефективність бізнесу забезпечується потужною інформаційною базою.

Впровадження інформаційних технологій в процес планування і управління діяльністю страхових компаній передбачає не тільки обробку великих та взаємозв'язаних масивів даних, але й може використовуватися для їх аналізу та обґрунтування варіантів управлінських дій. У цьому випадку важливу роль відіграє врахування різноманітних відомостей про сектори економіки, регіони, фірми та господарські суб'єкти, а також облік фінансових, трудових та матеріальних ресурсів. Обсяги інформації, високі вимоги до точності і достовірності, необхідність ефективного аналізу фінансового стану клієнту і страхової фірми – ось основні причини, які визначають необхідність автоматизації страхового бізнесу.

ДИСКУСІЯ. Продовження подальших досліджень у сфері Інтернет-страхування, стосуються висвітлення його розвитку у зарубіжних країнах та в Україні, принципів його організації, технологічного та інформаційного забезпечення. Слід зауважити, що Інтернет широко використовують страхові компанії для популяризації страхового бізнесу, маркетингу, укладання договорів, продажу страхових полісів.

Особливої уваги потребують питання статистичного дослідження Інтернет-страхування, методичних підходів до збору, обробки та використання "великих даних" та використання нових джерел інформації страховими компаніями. В цілому страховий ринок інтернет-продажу України займає поки ще невисоку частку – менше 2%, тоді як у Великобританії – більш ніж 60%. Така статистика дає право стверджувати про велику ємність цієї галузі страхування та її подальший розвиток в Україні.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Страхова справа. – 3-тє вид., перероб. і доп. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2009. – 250 с.
2. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник. / В.Д. Базилевич –К.: Знання, 2008. – 1019 с.
3. Ковтун І.С. Руководство пользователя ПП Форт: Полис 8 / І.С. Ковтун, Д.В. Колганова, А.А. Логвиненко, В.І. Ерастов. – 2013. –130 с.
4. Орлов А., Ананьев А. Во Всемирной Торговой Организации нет согласия по электронной торговле/А. Орлов, А. Ананьев //Business. – М., 2001. – № 1–2.
5. Пікус Р.В. Страхування: практикум: навч. посіб. / Р. В. Пікус, В.Д. Базилевич, К. С. Базилевич, О. Ф. Філонюк, Н. В. Гудима; ред.: В. Д. Базилевич; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 607 с.
6. Пікус Р.В. Теоретико-методичні основи інтеграції банківських і страхових інститутів / Р.В. Пікус // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2008. – Вип. 104. – С. 20-25.
DOI: dx.doi.org/10.17721
7. Расшивалов Д. Посередницькі послуги у страхуванні / Д. Расшивалов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2008. – Вип. 106. – С. 35-37.
DOI: dx.doi.org/10.17721
8. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко та ін. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
9. Insurance Industry Institute [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.iii.org/stat/sandbox/>
10. Kirzner I. Competition and Entrepreneurship / Kirzner I. – Chicago, 1973. – 523 p.
11. Operkent A. Global Economy & Electronic Commerce/ A. Operkent – London: Business School Press, 1999.
12. Wall Street Journal [Електронний ресурс].Режим доступу: <http://online.wsj.com/sandbox/archive/admin/>
13. Wholesale distribution of internet-insurance for human use //Official Journal of the European Communities EN – L113 – 30.04.1992 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>.

А.Тлустая, канд. экон. наук, доц.,
В. Эрастов, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНТЕРНЕТ-СТРАХОВАНИЯ

В данной статье исследуется современное состояние и особенности развития взаимоотношений между субъектами страховой деятельности при осуществлении Интернет-страхования в зарубежных странах. Изучаются основные условия и тенденции развития рынка Интернет-страхования в процессе информатизации страховых компаний. Приведены основные концепции взаимодействия между субъектами страхового рынка с помощью Интернет сайта. Исследование раскрывает необходимость и целесообразность использования новых подходов к аквизиции страховой услуги с использованием сети Интернет. Проблематика внедрения и развития интернет-страхования остается актуальной для всех стран, независимо от состояния развития страхового рынка и финансового рынка в целом.

Ключевые слова: Интернет-страхование, Интернет-Аквизиция, сайт страховой компании, Интернет-портал, интерфейс взаимодействия со страхователем, личный кабинет, "Большие данные".

A.Tlуста, PhD in Economics, Associate Professor,
V.Erastov, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FOREIGN EXPERIENCE IN INTERNET INSURANCE OPERATION

This paper examines the current state and characteristics of the relationship between the insurance entities in the implementation of online insurance in foreign countries. Studied the basic conditions and development trends of the Internet insurance market in the process of informatization of insurance companies. The basic concept of interaction between the subjects of the insurance market through the website were noticed. The study reveals the necessity and expediency of using new approaches of the acquisition of insurance services via Internet. The problems of implementation and development of online insurance remains valid for all countries, regardless of the state of the insurance market and the financial market as a whole.

Keywords: Internet insurance, Internet Acquisitions, site of the insurance company, Internet portal, interface of interaction with the insurer, personal account, "Big data".

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 62-67

УДК 368.86:347.56

JEL G22

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/9

О. Лобова, канд. экон. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТИ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Узагальнено особливості страхування професійної відповідальності. Визначено сутність поняття професійної відповідальності. Охарактеризовано основні елементи договору страхування професійної відповідальності. Розглянуто види страхування професійної відповідальності. Проаналізовано розмір страхових тарифів під час надання послуг зі страхування професійної відповідальності різними страховими компаніями України.

Ключові слова: професійна відповідальність, страхування відповідальності, страхування професійної відповідальності, страхова компанія.

ВСТУП. Час значних економічних трансформацій в Україні змінили підхід і ставлення до страхування. Усвідомлюється необхідність страхування як елемента повноцінного функціонування економічної системи, як засобу захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб.

Однією з відносно молодих галузей страхування є страхування відповідальності. Треба відзначити, що до кінця 20-го століття на вітчизняному страховому ринку практично не були представлені види страхування відповідальності, які широко практикуються в більшості країн світу.

Актуальною передумовою поширення страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності виступає поява нових для економіки нашої країни видів професійної діяльності: аудиторів, оцінювачів, ріелторів, а також їх персональна відповідальність, медичних працівників, інших виготовлювачів продукції, виконавців робіт, послуг в умовах приватної власності та підприємництва. Якщо на початку реформування вітчизняної економіки акцент у розвитку нових професійних груп (і професій) був зроблений на їх кількісні аспекти, то в даний час вони вимагають якісної зміни, в тому числі стандартизації їх діяльності та захисту їх клієнтів від збитків, заподіяних внаслідок такої діяльності.

Отримавши теоретичне осмислення і практичне поширення в країнах постіндустріального розвитку, страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності стало невід'ємним фактором стійкості в соціальних та економічних процесах їх систем і нормою повсякденної діяльності кваліфікованих фахівців. Роз-

виток такого страхування в Україні супроводжується наявністю вітчизняних проблем: незавершеністю процесів формування та ринкового механізму економіки, і страхування; низьким рівнем використання споживачами своїх прав при заподіянні їм шкоди та відстоювання своїх інтересів у судовому порядку; незнання і нерозуміння фахівцями механізмів страхового захисту їх відповідальності та іншими факторами, в результаті чого страждають інтереси і кожного споживача (клієнта, пацієнта), та професійного особи.

Даний напрямок страхування отримав широкий розвиток в країнах з розвинутою ринковою економікою. Страхування професійної відповідальності стало не тільки важливою складовою галузі "страхування відповідальності", але й ефективним методом підтримки підприємств усіх організаційно-правових форм власності, гарантом їх фінансової стійкості і стабільного розвитку економіки.

У зв'язку з цим **мета статті** полягає в узагальненні особливостей страхування професійної відповідальності, характеристики основних видів страхування професійної відповідальності та обґрунтуванні необхідності її застосування на страховому ринку України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Окремі питання і проблеми страхування професійної відповідальності вже розглядалися такими вченими та фахівцями-практиками, як Архіпов А.П., Базилевич В.Д., Воблий К.Г., Гомелля В.Б., Грищенко Н.Б., Дюжікова Е.Ф., Орланюк-Малицької Л.А., Райхера В.К., Рейтмана Л.І., Сплетухова Ю.А., Турбиної К.Е., Шахова В.В., Шинкаренко І.Е., Федорової Т.А. та ін. У їхніх роботах дається

поняття сутності страхування відповідальності, висвітлюється зарубіжний досвід здійснення окремих видів страхування відповідальності.

Питання сутності та особливості здійснення страхування професійної відповідальності розглядаються в працях таких вітчизняних вчених, як: Н. Грищенко, І. Дрозд, Ю. Заїкіна, Т. Казакова, Р. Пікус, Р. Юлдашева.

Принципи і умови страхування професійної відповідальності детально розглядаються в дослідженнях Л.М. Ключенко, Ю.А. Сплетухова, І.Е. Шинкаренко, С.С. Осадця, Я.П. Шумелди.

У зарубіжній літературі ступінь наукової розробленості питань страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності не більш глибока, ніж у вітчизняній, проте вона компенсується досконалою практикою такого страхування та багаторічною історією функціонування правових демократичних держав зі сталою системою ринкового господарства і визначеністю меж персональної відповідальності. У числі зарубіжних авторів, які досліджують проблеми такого страхування, вчені Peter Madge, Albert Rogers, Ichel W. David, Ray W. Hodgins, Frank A. Sloan та інші. В той же час більшість з цих робіт присвячено прикладним аспектам, а методологічним питанням такого страхування приділяється недостатня увага.

Разом з тим, в сучасній науковій літературі не достатньо розроблена проблема розвитку страхування професійної відповідальності як форми захисту фінансових інтересів страхувальника. Багато теоретичних питань, що стосуються організації та здійснення даних страхових відносин, потребують вивчення та вироблення практичних рішень і рекомендацій.

Роботи, що зачіпають страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності, представлені одиничними публікаціями за вузькими питаннями страхування в деяких видах професійної діяльності. Цілісні теоретичні, методологічні та аналітичні дослідження такого страхування на даний час в Україні відсутні.

Недостатня теоретична і практична розробленість проблеми страхування професійної відповідальності визначили необхідність і актуальність теми дослідження.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Теоретичну та методологічну основу роботи становлять дослідження вітчизняних і зарубіжних фахівців з теорії страхування. У процесі дослідження використані нормативні правові акти, актуальні публікації в періодичній пресі та офіційні статистичні дані страхового ринку України.

Для розкриття мети даної статті необхідно окреслити сутність деяких дефініцій. Основною категорією, яка досліджується є "страхування професійної відповідальності". З огляду на те, що дана категорія є похідною від страхування відповідальності, то варто розглянути впершу чергу цю дефініцію.

Існує ряд визначень страхування відповідальності. Так В.В. Шахов характеризує страхування відповідальності як "самостійну сферу страхової діяльності, об'єднуючи ряд видів страхування, які передбачають обов'язки страховика відшкодувати шкоду, заподіяну страхувальником (фізичною або юридичною особою) життю, здоров'ю або майну третіх осіб" [1].

"Страхування відповідальності спрямоване як на захист майнових прав осіб, постраждалих у результаті дії або бездіяльності страхувальника, так і на захист фінансового стану самого страхувальника. За наявності страхового полісу відшкодування збитків постраждалим гарантується страховою компанією і не залежить від платоспроможності страхувальника" [2].

У підручнику "Основи страхової діяльності", страхування професійної відповідальності, визначається як "галузь страхування, об'єктом якої є відшкодування витрат страхувальника, що виникають внаслідок заподіяння їм шкоди життю, здоров'ю або майну інших осіб

(тобто при виникненні цивільної відповідальності страхувальника)" [3].

Ю.А. Сплетухов і Е.Ф. Дюжіков в навчальному посібнику "Страхування" визначають суть страхування відповідальності наступним чином: "суть страхування відповідальності полягає в тому, що страховик, отримуючи страхові внески від страхувальника, бере на себе зобов'язання відшкодувати збитки потерпілим, які іменуються в даному випадку третіми особами, у разі виникнення у них права на отримання компенсації від страхувальника або іншого застрахованої особи у зв'язку із заподіянням в результаті його дій шкоди третім особам" [4].

Слід зазначити, що всі перераховані вище підходи до визначення "страхування відповідальності" містять певні неточності:

визначаючи "страхування відповідальності" В.В. Шахов вводить таке поняття як "сфера страхової діяльності", позбавляючи подібним підходом страхування відповідальності статусу – повноправною галузі страхування і відводячи їй незрозуміле місце в процесі "страхової діяльності",

найбільш чітко особливість страхування відповідальності відображена у визначенні Ю.А. Сплетухова і Е.Ф. Дюжікова; спірним, однак, є введення поняття "застрахована особа", як опис однієї з можливих осіб, які завдають шкоди.

Таким чином, специфічною особливістю страхування відповідальності є те, що тут об'єктом страхування є не конкретна особиста власність громадян або власність організації, як у майновому страхуванні, і не настання певних подій, пов'язаних з життям і працездатністю громадян, які уклали договори, що характерно для особистого страхування, а відповідальність перед третіми особами. Тобто безпосереднім об'єктом страхування відповідальності є також економічні, а точніше майнові інтереси осіб, які потенційно можуть завдати шкоди, які в кожному конкретному випадку знаходять конкретне грошове вираження. Страхування відповідальності передбачає ймовірність заподіяння шкоди як здоров'ю, так і майну третіх осіб

З дослідження категорії страхування відповідальності можна сказати, що ці визначення притаманні і страхуванню професійної відповідальності, але воно направлено на захист відповідальності спеціалістів різних професій.

Отже, страхування професійної відповідальності – це підгалузь страхування відповідальності, яка залежно від професії особи, чия відповідальність підлягає страхуванню, включає в себе елементи як страхування відповідальності за заподіяння шкоди, так і страхування відповідальності за порушення умов договору. Професійна відповідальність як складене поняття може розглядатися з позицій двох поширених наукових категорій – "професія" і "відповідальність". У першому випадку поняття "професійна відповідальність" буде приватним відносно більш загальних категорій сфери трудових відносин, у другому – суспільно-правовою категорією, що входить в ієрархічно більш широке поняття "соціальна відповідальність".

РЕЗУЛЬТАТИ. Розвитку страхування відповідальності в цілому сприяють також відносно зростання добробуту населення і, відповідно, збільшення загальної суми платоспроможності і розмірів збитку, зростання числа випадків її заподіяння, нові ініціативи законодавчої влади, розширювальне тлумачення в судочинстві категорії збитку і, як наслідок цього, розширення отримання прав на відшкодування збитків.

Такі тенденції і проблеми підкреслюють актуальність і значимість страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності в економіці, нерегулярне і обмежене використання якого в даний час має бути вдосконалене шляхом систематизації його методологічних та організаційних основ, розробки та реалізації заходів, спрямованих на сприяння його розвитку в Україні.

Необхідність стимулювання такого страхування також обумовлена приходом на вітчизняний страховий ринок іноземних страхових компаній в рамках програми вступу до СОТ, що вимагає в свою чергу забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних страховиків і приведення рівня їх послуг до міжнародних стандартів. У контексті цієї перспективи саме в страхуванні відповідальності при здійсненні професійної діяльності гостро відчувається проблема методичного забезпечення, на відміну від інших видів страхування, для яких найбільш актуальні лише фінансові питання.

Професійна діяльність, на нашу думку, означає надання послуг, виконання робіт, виробництво продукції, які можуть бути віднесені до того чи іншого роду діяльності (юриспруденція, медицина, аудит, страхування, видавництво, будівництво тощо).

Для визначення особливостей страхування професійної відповідальності доцільно визначити сутність професійної відповідальності. Будь-яка діяльність характеризується її результативністю, при недосягненні або неповному досягненні цілей якої виникають підстави для відповідальності або у вузькому значенні – при отриманні негативних результатах такої діяльності. Необхідними умовами професійної відповідальності є наявність:

- заданих цілей, засобів і результатів професійної діяльності, їх параметри;
- суспільної оцінки результатів такої діяльності.

На нашу думку, професійна відповідальність – це застосування до суб'єкта, який здійснює професійну діяльність, заходів і санкцій у разі отримання ним негативного результату такої діяльності (у тому числі заподіяння шкоди) по відношенню до третьої особи: держави, організації, індивіду.

Ознаками "професійної відповідальності" при здійсненні професійної діяльності виступатимуть наступні:

- наявність у таких осіб певного ступня кваліфікації, професійної освіти та/або професійної підготовки економічного, юридичного, медичного, технічного і іншого профілю;
- отримання негативних результатів (заподіяння шкоди) в результаті її здійснення;
- наявність суспільного значення (цінності) і можливості громадської оцінки результату такої діяльності;
- економічна оцінка наслідків такого результату у формі доходу, ефекту, збитків і т.п.;
- застосування до особи – суб'єкту такої діяльності – заходів і санкцій, спрямованих на компенсацію втрачених благ.

Проявом професійної відповідальності є фінансові результати – збитки, додаткові витрати, що вимагають механізмів та джерел їх компенсації.

Професійна відповідальність (Professional Indemnity) – це майнова відповідальність спеціалістів різних професій, недостатня кваліфікація, помилки та упущення яких внаслідок необачності чи недбалості можуть спричинити шкоду клієнтам [5].

Страхування професійної відповідальності здійснюється на випадок виникнення будь-яких упущень, недодатків, необережності і т.п. особи, що займається професійною діяльністю. При цьому мається на увазі, що ця особа володіє необхідною компетенцією для заняття даним видом діяльності і відноситься до своїх обов'язків сумлінно, виконуючи всі вимоги, що пред'являються до даної професії. Підтвердженням рівня кваліфікації особи, що займається професійною діяльністю, є наяв-

ність у нього сертифікатів, дипломів або інших документів, що підтверджують його професійне вміння.

Залежно від роду діяльності особи певної професії може бути завдано шкоди здоров'ю, матеріальний або фінансовий збиток.

Особливості страхування професійної відповідальності:

- Нерідко проходить значний період часу (кілька років) між здійсненням помилки або упущення страхувальником, фактом нанесення збитку, часом фактичного його виявлення страхувальником і визначення суми понесеного збитку. За цей час інфляція може звести нанівець розмір встановленого за договором ліміту відповідальності, або страховик, який видав поліс, може зникнути з ринку з різних причин (банкрутство, злиття з іншою компанією, відхід з ринку і т.п.);
- Поліси базуються на принципі заявлених збитків, таким чином страховики обмежують свою відповідальність, відсікаючи довготривалі збитки;
- Має місце переважно досудовий або позасудовий спосіб врегулювання претензій у зв'язку з бажанням страхувальника запобігти розголошенню обставин справи і мінімізувати збиток своєї ділової репутації, що часто суперечить інтересам страхової компанії, що віддає перевагу судовий розгляд претензії і зниження суми позову;

У Законі України "Про страхування" серед довгого списку обов'язкових видів значиться і "обов'язкове страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України [6].

У той же час конкретний перелік таких професій Кабмін окремим актом все ще не визначив. До цих пір існує тільки проект цього Переліку.

Страхувати свою професійну відповідальність бажано тим компаніям і підприємцям, бізнес яких несе особливі ризики для їх клієнтів, приміром, є ймовірність нанесення шкоди здоров'ю та життю або майнових втрат (лікарі, архітектори, туроператори).

Однак найчастіше навіть ці компанії намагаються заощадити на страховці. Якщо у випадку з митними брокерами та нотаріусами поліс купується для "галочки" з єдиною метою отримати ліцензію, то "добровольці" розглядають його як рекламний елемент. Відповідно, договори на страхування професійної відповідальності укладаються з мінімальними лімітами відповідальності, а значить, і з мінімальним страховим платежем. Винятком можуть бути хіба що великі компанії, яким поставили вимогу про відповідне страховому покритті зарубіжні партнери.

Найпоширеніше страхування відповідальності для наступних категорій фахівців:

- проектних організацій, архітекторів, дизайнерів;
- бухгалтерів;
- приватних лікарів та медичних установ;
- ріелторів та ріелторських компаній;
- нотаріусів;
- оцінювачів та оцінювальних компаній;
- митних брокерів;
- адвокатів та юридичних компаній;
- охоронних організацій;
- аудиторів та аудиторських компаній тощо.

Страхування професійної відповідальності різних фахівців розглянуто в табл.1., в якій висвітлено страхові випадки, в разі настання яких може виникнути відповідальність фахівця.

Таблиця 1. Характеристика різних видів страхування професійної відповідальності*

Фахівець	Страхові випадки
Архітектор	1. помилковий вибір розрахункових навантажень, правил і норм проектування; 2. прорахунок та помилка при використанні правил і норм проектування чи проведенні інженерних розрахунків; 3. інші помилки при складанні планів, специфікацій та проектно-технічної документації.

Закінчення табл. 1

Фахівець	Страхові випадки
Юрист	- неповне або невірне консультування з правових питань; - помилка при складанні документів правового характеру; - помилка при представленні інтересів третіх осіб в органах державної влади, місцевого самоврядування, судових органах тощо.
Аудитор/бухгалтер	- невиявлення порушень встановлених правил оформлення та складання бухгалтерських та інших документів, а також невідповідності їх змісту законодавству України; - порушення правил ведення обліку та складання звітності, нарахування та сплати податків та інших обов'язкових платежів тощо. - нотаріуса - непопередження клієнта про наслідки нотаріальних дій, внаслідок чого третя особа зазнала збитків; - допущення помилок при вчиненні нотаріальних дій тощо.
Оцінювач	- використання невірно обраного стандарту оцінки вартості об'єкту; - ненавмисна помилка при вимірюваннях та розрахунках; - інші помилки, упущення, що призвели до невірної оцінки;
Нотаріус	- нотаріус не попередив клієнта про наслідки вчинених нотаріальних дій і юридична непоінформованість завдала клієнтові шкоду; - нотаріус не зберіг в таємниці конфіденційну інформацію, що стала йому відома у зв'язку зі здійсненням його професійної діяльності; - нотаріус завдав матеріальної шкоди клієнтові внаслідок допущеної ним при здійсненні нотаріальної дії ненавмисної помилки; - нотаріус завдав третім особам шкоди внаслідок втрати документів, які знаходились у його розпорядженні та належали третім особам.
Митний брокер	- несплати встановлених законодавством України податків і зборів з товарів і транспортних засобів, що ним декларуються; - недотриманням умов і обмежень на використання і розпорядження товарами і транспортними засобами, по відношенню до яких митне оформлення не завершено; - вилученням товарів, транспортних засобів, накладання арешту в результаті ненавмисних порушень Страхувальником митних правил; - ненавмисним розголошенням відомостей, одержаних ним у зв'язку із вчиненням декларування товарів.
Лікар	- заподіяння шкоди здоров'ю пацієнта в результаті ненавмисної помилки страхувальника (застрахованої особи) при встановленні діагнозу; - заподіяння шкоди здоров'ю пацієнта в результаті ненавмисної помилки страхувальника (застрахованої особи) при проведенні курсу лікування; - смерть пацієнта в результаті ненавмисної помилки страхувальника (застрахованої особи); - інші варіанти прояви страхового ризику.

*Джерело: Складено автором на основі [1, 3, 7, 8]

Страховання професійної відповідальності – це страхування, де об'єктом страхування виступає відповідальність перед третіми особами (громадянами та господарюючими суб'єктами) внаслідок якої-небудь дії або бездіяльності страхувальника. Страховання професійної відповідальності передбачає можливість при

заподіянні шкоди як здоров'ю, так і майну третіх осіб в силу закону або за рішенням суду виробляти відповідні виплати, що компенсують заподіяну шкоду. Детальна характеристика особливостей страхування професійної відповідальності наведена на рис. 1.



Рис. 1. Загальна характеристика страхування професійної відповідальності

*Джерело: складено автором на основі [3, 7, 8]

В Україні вартість поліса страхування професійної відповідальності становить від 0,2 до 8% страхової суми (в більшості випадків – 0,5-3%), що наведено в табл. 2. Причин тому кілька. Розмір страхового платежу залежить від умов (страхова сума, франшиза, покриття), від бізнесу клієнта (виду діяльності, наданих послуг, досві-

ду роботи, кількості працівників, які залучаються для здійснення основної діяльності, обороту компанії), а також від історії збитків. Страховий тариф залежить від виду професійної діяльності, обсягів надання послуг, кваліфікації та других факторів.

Таблиця 2. Страхові тарифи зі страхування професійної відповідальності страховими компаніями України*

Страхова компанія	НАСК "Оранта"	ПРАТ СК "Провідна"	ПРАТ СК "HDI страхування"	ПРАТ СК "АРМА"
Тариф	0,3 – 8% страхової суми	0,25 % – 5 % від загального ліміту відповідальності	від 0,35 % – 2,0 % від страхової суми.	від 0,25 % до 1,5 % від страхової суми

*Джерело: складено на основі даних страхових компаній України.

Так як нотаріусу для ведення своєї діяльності необхідно отримати ліцензію, а для неї необхідно застрахувати свою професійну відповідальність, то даний вид стра-

хування найбільш представлений страховими компаніями України. Інформація про умови страхування професійної відповідальності нотаріусів наведена в таблиці 3.

Таблиця 3. Умови страхування професійної відповідальності нотаріусів*

Умови страхування	Страхова сума	Річний страховий тариф
ТДВ СК "Альфа-Гарант"	за домовленістю на момент укладання договору страхування та може становити від 500 тис. грн до 2 млн. грн.	від 0,75 % до 1,5%
ПРАТ СК "Арма"	встановлюється за згодою сторін від 100 тис. грн і вище.	від 0,25 % до 0,6 %
СК "Юніон Гарант"	за погодженням сторін та може складати від 500 тис. грн до 5 млн. грн.	від 0,65 % до 1%
ПАТ "СК "Місто"	Від 100 тис. грн до 1 млн. грн.	від 0,5% до 1%
СК "Український страховий стандарт"	Не менш ніж 1000 мінімальних заробітних плат	від 0,35%
ПрАТ "УТСК"		із стажем роботи понад 10 років – 612 грн. із стажем роботи від 3-х до 10 років – до 800 грн. із стажем роботи до 3-х років – до 1 000 грн.
ПрАТ "СК PZU"		0,15% – для нотаріусів зі стажем роботи до 2-х років 0,12% – для нотаріусів зі стажем роботи від 2-х до 5-ти років 0,08% – для нотаріусів зі стажем роботи понад 5-ть років

*Джерело: Складено автором на основі даних страхових компаній України

В першу чергу такий досить широкий "коридор" тарифів обумовлений тим, що в Україні поки рідкісні випадки судового переслідування фахівців за надання ними неякісних послуг. Крім того, немає простого та ефективного алгоритму розгляду претензій потерпілих і способів визначення розміру моральної та матеріальної збитку по страховому випадку. У зв'язку з цим компанії часто змушені встановлювати максимально можливу вартість поліса щоб уникнути непередбачених збитків. Поодинокі приклади страхування професійної відповідальності, і як результат ще більш рідкі страхові випадки за цими договорами, є поясненням невеликої кількості виплат.

Страхування професійної відповідальності не користується особливою популярністю в Україні. Попит на цю послугу стабілізувався, однак обсяги ринку все одно мізерно малі. Імпульс розвитку може надати лише реформування судово-правової системи або визначення широкого списку професій, які підпадають під обов'язкове страхування професійної відповідальності.

Умови договорів страхування передбачають зазвичай встановлення максимальних меж, виплачуваних страховиком страхових сум, які називаються лімітами відповідальності страховика. Договором може бути обумовлено кілька лімітів відповідальності. Один з них, як правило, передбачає максимально можливий розмір страхової виплати за кожний страховий випадок. Крім того, страховики встановлюють і ліміт відповідальності за весь термін дії договору страхування. Необхідність цього викликана тим, що в період дії договору може відбутися кілька страхових випадків, а

тому страховикам важливо обмежити загальну суму своїх зобов'язань за договором.

Поділяють договори страхування професійної відповідальності осіб, які можуть заподіяти матеріальний (фінансовий) збиток своїм клієнтам (аудитори, нотаріуси, юристи), та осіб, чия діяльність може заподіяти шкоду життю та здоров'ю третіх осіб (наприклад, лікарі, фармацевти).

ВИСНОВКИ: Підсумовуючи все вище сказане необхідно зазначити, що необхідність управління процесом мінімізації та компенсації збитків, зумовлених професійною відповідальністю, представляє одну з важливих проблем сучасної економіки та зумовлює використання різних способів мінімізації, одним з яких виступає страхування. Страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності має поширюватися, у тому числі шляхом його державного стимулювання та введення обов'язкових форм, що є однією з необхідних умов стійкого і цивілізованого розвитку кожного сучасного суспільства (держави) та інтеграції у світову систему.

Професійна діяльність означає надання послуг, виконання робіт, виробництво продукції, які можуть бути віднесені до того чи іншого роду діяльності (юриспруденція, медицина, аудит, страхування, видавництво, будівництво тощо). Її необхідними умовами є: 1) задані цілі, засоби і результати професійної діяльності, їх параметри; 2) суспільна оцінка результатів такої діяльності.

Страхування професійної відповідальності є однією з підгалузей страхування відповідальності. Страхування професійної відповідальності являє собою сукупність

видів страхування, які передбачають обов'язок страховика по страхових виплатах у розмірі повної або часткової компенсації збитку, нанесеного майновим інтересам фізичної особи, яка уклала договір, пов'язаних з обов'язком останнього відшкодувати збиток, заподіяний третім особам, у зв'язку із здійсненням страхувальником професійної діяльності.

ДИСКУСІЯ: Страхування відповідальності при здійсненні професійної діяльності є одним з видів, якому притаманні всі риси і принципи теорії і практики страхування в цілому, в той же час воно має ряд особливостей, що виділяють його в страховій системі та класифікації.

Подальші дослідження з даної проблематики повинні бути направлені на виявлення шляхів впровадження більш широкого кола видів страхування професійної відповідальності на страховому ринку України, які б функціонували не тільки де-юре, а й застосовувались на практиці.

Поширення такого страхування в нашій країні стримується наступними проблемами: недостатньою вивченістю об'єкта страхування – професійної відповідальності, науковою нерозробленістю пов'язаних з нею питань: її сутності, класифікації; прогалинами в теоретичному обґрунтуванні та осмисленні актуальності і потреби його розвитку в Україні; недосконалістю законодавчої

бази, що регулює його організацію та проведення; відсутністю системних заходів з його реалізації в сферах професійної діяльності; невпорядкованістю принципів та особливостей при його розробці та проведенні страховими компаніями. Все це визначає необхідність подальших досліджень в даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Шахов В.В. Страхование / В.В. Шахов. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 311 с.
2. Осадець С.С. Страхування: підручник / С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, [перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
3. Федорова Т.А. Основы страховой деятельности: учебник / Т.А. Федорова – М.: БЭК, 2004. – 875 с.
4. Сплетунов Ю.А. Страхование / Ю.А. Сплетунов, Е.Ф. Дюжиков – М.: "Инфра-М", 2006. – 311 с.
5. Страхування: [практикум] / [В.Д. Базилевич, Р.В. Пікус, К.С. Базилевич, В.А. Кравченко та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 607 с.
6. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Дорош Н. Страхування професійної відповідальності аудиторів / Н. Дорош // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2008. – № 101. – С. 29-31.
DOI: 10.17721
8. Дрозд І.М. Особливості страхування професійної відповідальності / І.М. Дрозд // Університетські наукові записки. – 2006. – №2 (18). – С. 367-370

Надійшла до редколегії 26.01.15

О. Лобова, канд. экон. наук, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ СТРАХОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В УКРАИНЕ

Обобщено особенности страхования профессиональной ответственности. Определена сущность понятия профессиональная ответственность. Охарактеризованы основные элементы договора страхования профессиональной ответственности. Рассмотрены виды страхования профессиональной ответственности. Проанализированы размер страховых тарифов при предоставлении услуг по страхованию профессиональной ответственности различными страховыми компаниями Украины.

Ключевые слова: профессиональная ответственность, страхование ответственности, страхование профессиональной ответственности, страховая компания.

O. Lobova, PhD in Economics, Assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FEATURES OF PROFESSIONAL LIABILITY INSURANCE REALIZATION IN UKRAINE

The signs of professional liability insurance are generalized in the article. It is the presence of losses, additional costs that require mechanisms and sources of compensation. The essence of the professional responsibility concept is determined and it is characterized like specialists material liability of different professions, lack of qualifications, errors and omissions are due to carelessness or negligence may cause harm to the client. The main elements of the professional liability insurance contract, such as insurance objects, insurance compensation, insurance risks are described. The types of professional liability insurance are characterized. There are such types of the professional liability insurance: professional liability insurance of architect, lawyer, auditor (accountant), appraiser, notary, customs broker and doctor. It is determined, that the most widespread in Ukraine is the professional liability insurance of lawyer and customs broker because the policy is purchased for the sole purpose to obtain a license. The size of insurance rates in the provision of professional liability insurance in different insurance companies of Ukraine are analyzed. It is established that insurance rate depends on the type of professional activity, scope of service, qualifications and the other factors. The development impulse can only provide judicial and legal definition of professions wide list that are subject under mandatory professional liability insurance.

Keywords: professional liability, liability insurance, professional liability insurance, insurance company.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 67-72

УДК 334.722

JEL E61

DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/10](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/10)

Г. Олійник, канд. экон. наук, ассист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті визначено роль державно-приватного партнерства у соціально-економічному розвитку країни та її регіонів, визначено основні причини і соціальні фактори на користь впровадження ДПП в Україні, виокремлено основні складові ДПП у соціальній сфері. Визначено сутність соціальних ризиків, фактори, що їх обумовлюють, їх основні ознаки. Розкрито значення ДПП у контексті розподілу соціальних ризиків, визначено роль страхування в угодах про ДПП.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, приватний сектор, соціальна сфера, соціальні ризики, соціальні послуги, страхування.

ВСТУП. Постановка проблеми. На сьогоднішній день все більш очевидним стає той факт, що досягнення стратегічних цілей держави і сталого розвитку її регі-

онів неможливо без злагодженого партнерства держави і приватного сектору. Актуальність державно-приватного партнерства (ДПП) саме у соціальній сфері обумо-

© Олійник Г., 2015

влена складною соціально-економічною ситуацією в країні. В сучасних умовах все гостріше постають питання захисту малозабезпечених верств населення, реформи медичного страхування і низького рівня якості послуг соціальної сфери. ДПП покликане забезпечити доступність суспільних благ, житлово-комунальних послуг і безперервного фінансування сфери здоров'я та соціальної допомоги. Привабливість використання ДПП полягає у можливості об'єднання фінансових, управлінських і інвестиційних ресурсів як державного, так і приватного секторів з метою досягнення більш вагомих результатів в економічній і соціальній сферах. Зацікавленість проектами ДПП з боку держави підвищується також у зв'язку браком бюджетних коштів на суспільно важливі довгострокові проекти, що мають високу вартість реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Успіх проектів ДПП закордоном і переваги, що виникають внаслідок співробітництва державного та приватного секторів привернули увагу багатьох вітчизняних вчених, серед яких: Брайловський І.А., Жмайло А.І., Захарченко П.В. та інші. Наукові праці вітчизняних вчених, у більшості випадків, присвячені партнерству державного та приватного секторів у сферах будівництва, розвитку інфраструктури, транспортної мережі, житлово-комунальних послуг як окремих регіонів, так і країни в цілому. Значно зросла зацікавленість наукової спільноти проектами ДПП після прийняття відповідного закону "Про державно-приватне партнерство" у 2010 році, а також з активізацією співпраці держави і бізнесу при реалізації масштабних проектів під час підготовки до футбольного чемпіонату "Євро 2012". Проблема мінімізації і контролю за соціальними ризиками (як з боку держави, так і приватного сектору) переймаються такі видатні вчені-економісти і практики, як Базилевич В.Д., Залетов О.М., Осадець С.С., Пікус Р.В. Серед зарубіжних вчених, що присвятили свої наукові праці питанням взаємодії державного і приватного секторів при вирішенні соціально важливих проблем, можна виділити наступних: Вологіна Ж.Ю., Стратан Д.І., Хазуєв А.І., Мітчел М. На відміну від українських, зарубіжні науковці значну увагу приділяють ролі ДПП у таких сферах як соціальний захист населення, охорона здоров'я, розвиток освіти, науки і запровадження новітніх технологій.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Оскільки більшість вітчизняних науковців розглядають ДПП крізь призму розвитку інфраструктури і сфери житлово-комунального господарства, а наукові праці присвячені в основному загальним питанням ДПП, аналізу світового досвіду ефективності подібних проектів і перспективам його розвитку в Україні, недостатньо дослідженими залишаються питання співробітництва держави і бізнесу у соціальній сфері, особливо в контексті зменшення ризиків і розподілу відповідальності між державою та приватним партнером при реалізації соціальних проектів.

Метою статті є обґрунтування доцільності використання механізму ДПП при реалізації проектів у соціальній сфері.

Завданнями статті є:

- узагальнити наукові підходи до визначення ДПП;
 - обґрунтувати необхідність застосування проектів ДПП у сучасній економічній ситуації;
 - визначити роль ДПП у соціальній сфері;
 - розкрити значення ДПП у контексті розподілу соціальних ризиків;
 - обґрунтувати роль страхування у проектах ДПП.
- Предметом дослідження** є ДПП в Україні як механізм зменшення ризиків соціальної сфери.

Об'єктом дослідження є система економічних відносин між державним та приватним секторами у сучасних ринкових умовах.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань у статті були використані наступні методи:

- метод узагальнення (узагальнення основних наукових положень щодо трактування поняття і ролі ДПП в розвитку економіки країни та соціальної сфери, зокрема);
- метод синтезу (виокремлення основних складових ДПП у соціальній сфері; виокремлення соціального ризику з-поміж інших ризиків, що виникають під час реалізації проектів ДПП);
- метод порівняння (співставлення соціального ризику і соціального страхового ризику);
- метод опису (опис основних законодавчих положень у сфері ДПП, основних результатів дослідження і формулювання висновків).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ.

У загальному розумінні ДПП являє собою інституційний механізм взаємодії держави з одного боку та одного або декількох приватних партнерів з іншого, з метою реалізації суспільно значущих проектів. Однак існують й інші трактування даної категорії. Приміром, на думку вчених Вологіної Ж.Ю. та Мавлікасова А.Х., ДПП – це правовий механізм узгодження інтересів і забезпечення рівноправності держави і бізнесу в рамках реалізації економічних проектів, спрямованих на досягнення цілей державного управління [1, с. 44].

За визначенням групи Світового банку ДПП передбачає укладання середньострокових та довгострокових угод між державою та приватним сектором, в яких чітко зазначені цілі проекту і строки його виконання, в результаті чого певний обсяг послуг, за які несе відповідальність держава забезпечується за рахунок бізнесу [2].

Не дивлячись на певну розрізненість поглядів щодо ДПП, автори сходяться до думки, що спільні проекти держави і приватного сектору є суспільно важливим явищем. Економічні та соціальні вигоди, що можуть бути досягнуті спільними зусиллями державного та приватного секторів у значній мірі перевищують результати досягнуті кожною стороною окремо. Це пояснюється тим, що при реалізації проектів ДПП досвід держави у забезпеченні населення суспільними благами, а також зацікавленість у соціальній захищеності населення поєднуються із високою мобільністю приватного сектору і схильністю останнього до інновацій, впровадження новітніх технологій і гнучкості в управлінні.

ДПП найчастіше використовується при реалізації проектів, за які держава традиційно несе відповідальність. Це проекти будівництва та житлово-комунальної сфери, освіти і охорони здоров'я, розвиток соціальної інфраструктури, транспортних мереж, реконструкція і утримання суб'єктів спільного використання [3, с. 302]. Найчастіше, такий механізм використовується державою з метою залучення приватних інвестицій при цьому зберігаючи права власності на об'єкт [4].

Одним з основних завдань держави при впровадженні спільних проектів є залучення бізнесу до довгострокових, капіталомістких, а часом, і малоприбуткових проектів, що мають важливе значення для розвитку пріоритетних галузей економіки. Оскільки основною метою приватного сектору є отримання прибутку, державі важливо забезпечити можливість збереження економічних вигод для приватного партнера від подібного роду проектів шляхом надання йому (приватному партнерові) податкових і інших пільг, доступу до певних обсягів фінансових ресурсів держави, всебічної підтримкою та сприянням розвитку такого проекту. З іншого

боку, розрізненість цілей держави і бізнесу може призвести до підвищення ефективності реалізації спільних проектів [5, с. 16].

Приймаючи до уваги значні зусилля, що необхідно докласти при організації співробітництва держави і приватного сектору, конфлікт інтересів і розрізненість цілей, недовіру, що досить часто виникає між державою і бізнесом, існує низка вагомих причин на користь впровадження проектів ДПП, а саме:

- переоцінка ролі ДПП, як для економіки країни в цілому, так і для окремих її регіонів;
- визнання взаємозалежності державного і приватного секторів;
- отримання синергетичного ефекту та економічних переваг для кожної зі сторін при здійсненні спільних проектів [6, с. 4];
- необхідність залучення додаткового фінансування для розвитку пріоритетних галузей економіки.

Серед соціальних факторів ДПП партнерства можна визначити наступні:

- необхідність збільшення середнього класу шляхом подолання значного розриву між "найбагатшими та найбіднішими";

- подолання безробіття, створення нових робочих місць;

- підняття якості соціальних послуг для населення на якісно новий рівень, що передбачає взаємодію державного та приватного секторів у сфері культури, освіти, науки, охорони здоров'я тощо;

- відповідність вартості соціальних послуг прибуткам населення.

Механізм ДПП чітко відображає взаємодію державних і приватних структур, і на нашу думку, може бути використаний у будь-якій галузі економіки, де таке партнерство може дати вагомий економічний і соціальний ефект. Оскільки галузі соціальної сфери грають значну роль у сталому розвитку економіки країни, їх постійне недофінансування державою, низькі стандарти якості соціальних послуг разом із стрімким зростанням цін і напруженою політико-економічною ситуацією ще більше послаблюють позиції держави на світовій арені. Саме тому, варто підкреслити важливість використання ДПП в Україні у соціальній сфері.

На нашу думку, розвиток ДПП у соціальній сфері визначається рядом наступних факторів (рис. 1).



Рис. 1. Основні складові ДПП у соціальній сфері

*Джерело: складено автором на основі [6, с. 3]

Як видно з рисунку 1, спільна діяльність держави і приватного сектору у соціальній сфері потребує відповідного державно-правового регулювання і всебічної державної підтримки. В нашій країні досвід спільних проектів держави і приватного сектору є незначним, і відповідний закон, що регулює ДПП в Україні був прийнятий лише 01.07.2010 року. У зазначеному законі визначені правові засади ДПП, основні принципи його здійснення та сфери застосування, серед яких:

- машинобудування;
- збір, очищення та розподілення води;
- охорона здоров'я;
- туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт;
- забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем;
- оброблення відходів;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії;
- управління нерухомістю" [7].

При цьому, згідно з законом, об'єктами ДПП є "...існуючі, зокрема, відтворювані (шляхом реконструк-

ції, модернізації, технічного переоснащення) об'єкти, у тому числі ділянки надр", що перебувають у державній або комунальній власності [7].

Як бачимо, вітчизняне законодавство визначає спрямованість проектів ДПП саме у сфері суспільних послуг і комунального господарства. Варто погодитись з таким підходом, оскільки першочергово держава несе відповідальність за ці соціально важливі елементи. Однак, на нашу думку, загострення таких соціальних проблем в країні як зростання безробіття, скорочення заробітних плат, збільшення кількості інвалідів потребують термінового вирішення і злагодженої співпраці державного та приватного секторів.

У контексті зазначених соціальних проблем актуальним стає питання розподілу соціальних ризиків. У широкому розумінні під соціальним ризиком прийнято вважати ймовірність настання несприятливих наслідків, обумовлених невідповідністю поведінки суб'єктів ризику і конкретного соціально-культурного простору, до якого дані суб'єкти інтегровані [8, с. 87]. Факторами, що обумовлюють появу соціальних ризиків можуть бути наступні:

- зміна якості трудових ресурсів, професійної мобільності;
- збільшення розриву між соціальними прошарками населення;
- назрівання релігійних та культурних конфліктів;
- порушення прав людини, як з боку держави, так і працедавців;
- небезпечні умови праці;
- порушення громадської безпеки;
- різке погіршення екологічного стану навколишнього середовища тощо.

Варто зазначити, що саме група соціальних ризиків характеризується низкою ознак, не властивих іншим ризикам, а саме:

1. соціальні ризики носять загальний характер, вони не залежать від волі окремої людини, впливають на суспільство в цілому незалежно від соціального статусу, віросповідання, рівня доходів окремого індивіда;
2. неминучість настання соціальних ризиків: соціальні ризики неможливо повністю виключити з життя суспільства, їх можна мінімізувати та управляти ними, у певній мірі;
3. соціальні ризики є потенційним джерелом реалізації інших ризиків (неконтрольований соціальний ризик може призвести до виникнення негативних і несприятливих економічних і політичних наслідків);
4. соціальні ризики не є наслідками природних, технічних і технологічних процесів;
5. відповідальність усіх соціальних, культурних, етнічних, професійних груп за уникнення настання соціального ризику [9].

В контексті зазначених факторів і специфічних ознак соціальних ризиків можна зазначити, що населення всіх регіонів нашої країни постійно знаходиться у групі ризику щодо настання тих чи інших несприятливих соціально-економічних подій. Важливим інструментом фінансування соціальних ризиків є страхування. В контексті страхування доречно розглядати саме соціальний страховий ризик. Соціальний страховий ризик – це певна подія, що виникає незалежно від волевиявлення людини та тягне за собою зміну її матеріального і (або) соціального становища внаслідок втрати працездатності (хвороба, нещасний випадок на виробництві, досягнення особою пенсійного віку тощо) або зменшення попиту на робочу силу (безробіття). У разі настання соціального страхового ризику здійснюється обов'язкове соціальне страхування. Безпосереднє відношення

до мінімізації і контролю за соціальними ризиками має і сфера охорони здоров'я, якість медичного обслуговування і стан медичного страхування в країні.

На нашу думку, ДПП у сфері страхування є одним з найбільш перспективних напрямків співпраці державного і приватного секторів, що сприятиме покращенню соціально-економічної ситуації в країні. На користь співробітництва держави і страхового сегменту можна назвати наступні фактори:

- розподіл ризиків між державою і страховиком;
- наявність державної підтримки і державних гарантій проектів, що стосуються соціального захисту і охорони здоров'я;
- ефективне управління ризиками, що обумовлено самою специфікою і спеціалізацією діяльності страхової компанії;
- більш широкі можливості фінансування проектів, що обумовлено розподілом витрат між державою (бюджетні кошти) і страховою компанією;
- досвід роботи страхової компанії, мобільність управління, схильність до інноваційних підходів, наявність системи ризик-менеджменту;
- більш висока довіра населення до подібних проектів, що обумовлена участю в них держави.

Варто зазначити, що окрім співробітництва держави і приватного сектору у сфері соціального страхування, у багатьох розвинених країнах світу поширеною є практика ДПП в області медичного страхування та агрострахування. Приміром, у США та Індії завдячуючи ДПП у сфері медичного страхування, дорогі медичні послуги і якісне медичне обслуговування мають можливість отримувати особи, що перебувають за межею бідності, оскільки частину страхових внесків за них сплачує уряд. У країнах Західної Європи досить поширеною є практика надання субсидій виробникам сільськогосподарської продукції [10, с.63].

Отже, страхова компанія має бути невід'ємним учасником проектів ДПП. Зарубіжний досвід свідчить, що страховик в даній ситуації може надавати свої професійні послуги або бути безпосередньо стороною угоди ДПП. Приміром, якщо мова йде про проекти, що стосуються надання житлово-комунальних послуг, будівництва, реконструкції, виробництва, машинобудування тощо, страховик надає свої професійні послуги, тобто за певну плату приймає на себе частину ризиків проекту (найчастіше це кредитний або інвестиційний ризик) (рис 2).

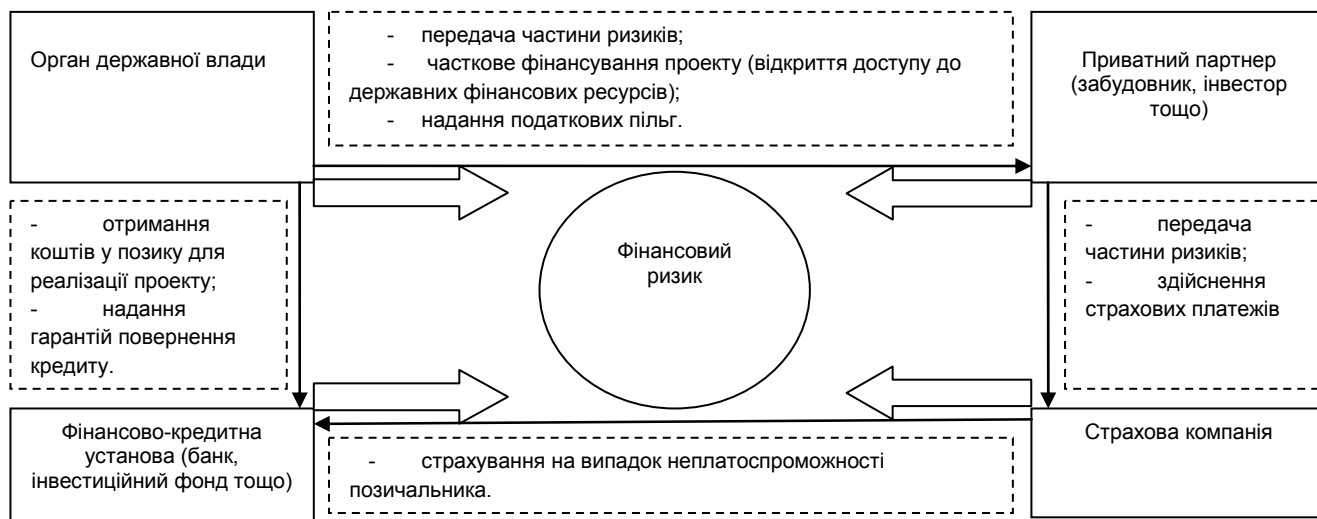


Рис. 2. Розподіл фінансових ризиків між учасниками угоди про ДПП

*Джерело: складено автором

З іншого боку, при реалізації проектів з охорони здоров'я, відновлення працездатності, освіти, підвищення рівня кваліфікації, страхова компанія може

представляти приватний сектор, тобто виступати однією зі сторін концесійної угоди (рис 3).

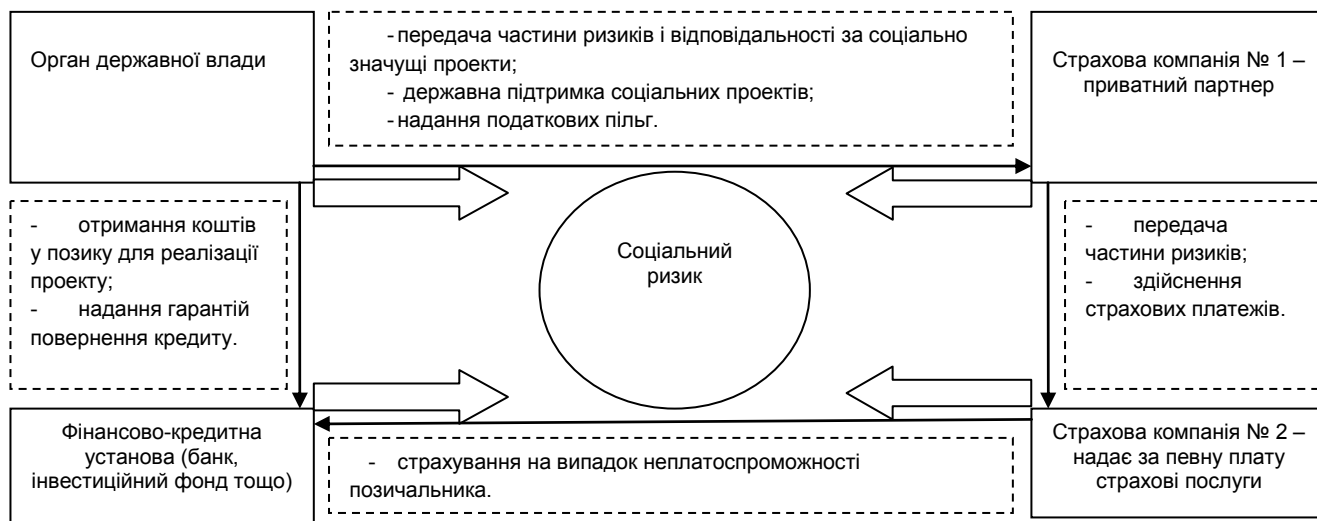


Рис. 3. Розподіл соціальних ризиків між учасниками угоди про ДПП

*Джерело: складено автором

Окрім приватного партнера, з яким безпосередньо укладається угода про співпрацю, у проекті ДПП може приймати участь одна або декілька фінансово-кредитних установ. Фінансово-кредитною установою може бути банк (національний або міжнародний), інвестиційний фонд тощо, що готові надати певний обсяг фінансових ресурсів на довгостроковий період. Інтерес кредиторів до участі у подібних проектах підсилюється тим, що держава є однією зі сторін угоди про ДПП, а отже може виступати гарантом повернення позичених коштів.

Успіх проектів ДПП залежить безпосередньо від всіх його учасників, адже кожен несе певну частку відповідальності. Однак, найбільш вагомим фактором розвитку ДПП в країні є державна політика сприяння і підтримки таких проектів, створення сприятливих умов, мотивація і заохочення приватного сектору до участі у суспільно важливих проектах.

ВИСНОВКИ. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що у складних сучасних політичних, економічних і соціальних умовах, ДПП є одним з найбільш оптимальних шляхів втілення у життя довгострокових, капіталомістких і суспільно значущих проектів. Соціальна сфера, що є особливо чутливою до різного роду потрясінь, потребує особливої уваги з боку органів державної влади. Такі актуальні соціальні проблеми як зростання безробіття, загострення національних конфліктів, зменшення доходів населення вже чинять значний негативний вплив на економіку країни в цілому. Значне навантаження на бюджет та збільшення кількості непередбачуваних витрат ще більше послаблюють можливості держави щодо виконання функцій соціального захисту і, як наслідок, відбувається скорочення соціальних виплат населенню, відміна пільг, збільшення пенсійного віку тощо. Очевидним є той факт, що на сьогодні привабливість ДПП для держави є значно вищою, ніж для приватного сектору, оскільки проекти ДПП характеризуються достатньо значним періодом окупності, а у складних соціально-економічних умовах, їх прибутковість взагалі важко передбачити. Не дивлячись на це, важливість і соціальна значущість подібних проектів залишається достатньо високою, а їх ефективність доведена багаторічним досвідом впровадження таких

проектів у зарубіжних країнах. Необхідність запровадження ДПП саме у соціальній сфері обумовлена неминучістю настання і всеохоплюючим характером, що носять соціальні ризики. Державна підтримка і розвиток страхового сегменту надають можливість державі отримати як надійного партнера в ДПП в особі страхової компанії, так і потужний механізм подолання і фінансування соціальних ризиків.

ДИСКУСІЯ. Оскільки в нашій країні досвід ДПП у соціальній сфері є досить незначним, то виникає ряд дискусійних питань з даної проблематики:

- недостатність нормативно-правового забезпечення і державного регулювання ДПП;
- недосконалість системи оцінки платоспроможності і фінансової стійкості приватного партнера;
- урегулювання відносин між партнерами протягом дії угоди;
- непрозорість держави при виборі приватного партнера;
- високі фінансові і соціальні ризики [10, с. 62].

Також не вирішеними залишаються деякі питання регулювання страхового ринку, адже у сучасних економічних умовах значна кількість страхових компаній відчула певні труднощі із платоспроможністю, а деяким довелося піти з ринку. Ті компанії, що продовжують функціонувати намагаються уникнути надмірних ризиків і займатися виключно такою діяльністю, що приносить стабільний прибуток. Зазначені проблеми ускладнюють впровадження ДПП в Україні і є підґрунтям для подальших досліджень і наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Вологіна Ж. Ю. Государственно-частное партнерство на современном этапе / Ж. Ю. Вологіна, А. Х. Мавликасов // Актуальные вопросы юридических наук: материалы междунар. науч. конф. – 2012. – С. 43-45.
2. What are Public Private Partnerships? [Електронний ресурс] // The World Bank Group: [сайт]. – Режим доступу: <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/overview/what-are-public-private-partnerships>
3. Стратан Д.И. Механизм реализации государственно-частного партнерства в социальной сфере Российской Федерации / Д.И. Стратан, А.И. Хазуев // Проблемы экономики. – 2013. – №3. – с. 300-305.
4. Точеная Т.И. Государственно-частное партнерство как современный фактор регионального развития / Т.И. Точеная, Н.Е. Кунченко [Електронний ресурс]: [сайт]. – Режим доступу: <http://regec.ru/articles/2013/vol3/5.pdf>

5. Брайлівський І. А. Державно-приватне партнерство як угода про взаємні вигоди / І. А. Брайлівський // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка": збірник наукових праць. – 2013. – Випуск 24. – С. 15–18.
6. Mitchell M. An Overview of Public Private Partnerships in Health [Електронний ресурс] // Harvard School of Public Health: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.hsph.harvard.edu/hsg/publications/pdf/PPP-final-MDM.pdf>
7. Закон України "Про державно-приватне партнерство" від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

8. Жмайло А.И. Социальный риск как показатель социальной трансформации современного общества / А.И. Жмайло // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. – 2008. – Выпуск 21 (121) – с. 83-88.
9. Социальные риски [Електронний ресурс] // Управление рисками: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.risk24.ru/sozialriski.htm>
10. Мужилівський В.В. Державно-приватне партнерство як засіб удосконалення обов'язкового страхування в Україні / В.В. Мужилівський // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С. 60-65.

Надійшла до редколегії 30.01.15

А. Олейник, канд. екон. наук, ассист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК МЕХАНИЗМ УМЕНЬШЕНИЯ РИСКОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

В статье определена роль государственно-частного партнерства в социально-экономическом развитии страны и ее регионов, определены основные причины и социальные факторы в пользу внедрения ГЧП в Украине, выделены основные составляющие ГЧП в социальной сфере. Определена сущность социальных рисков, факторы, которые обуславливают их основные признаки. Раскрыто значение ГЧП в контексте распределения социальных рисков, определена роль страхования в соглашениях о ГЧП.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, частный сектор, социальная сфера, социальные риски, социальные услуги, страхование.

A. Oleynik, PhD in Economics, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM TO REDUCE SOCIAL RISKS

The role of public-private partnership in the overall development of the country and its regions is determined in the article. The opinions of foreign and domestic scientists on the interpretation of the concept of PPP are analyzed, the main causes and social factors in favor of the introduction of PPP in Ukraine are determined. Singled out the main components of the PPP in the social sphere, including: public-regulation, public policy, transparency and accountability of PPP, financing and benefits of the project, the division of responsibilities between the public and private partners, taking into account the interests of consumers. Author determined the main provisions of the law of Ukraine "On Public Private Partnership". The essence of social risk factors that cause them, their main features are determined. Differentiated concept of social risk and social insurance risk, the role of insurance in PPP agreements and key factors for cooperation between the state and the insurance segment are determined. Risk sharing agreement between the parties to the PPP when the state is a partner insurance company or other private partner is demonstrated.

Keywords: public-private partnership, private sector, social sphere, social risks, public services, insurance.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 72-80
УДК 368.01
JEL G22
DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/11](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/11)

Р. Пікус, канд. екон. наук, проф.,
В. Заколяжний, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

В статті досліджено сутність та місце інновацій як фактору підвищення ефективності страхової діяльності. Виявлено специфічні особливості інноваційного розвитку страхування, що є результатом особливостей його функціонування, як складової фінансової системи. Виявлено та проаналізовано особливості інноваційного розвитку страхової діяльності в зарубіжних країнах. Охарактеризовано основні тенденції розвитку страхових продуктів, серед яких: соціальні мережі, хмарні технології, інтернет, автоматизація бізнес – процесу та збільшення частки прямих продажів. Визначено тенденції та обґрунтовано перспективи використання сучасних інформаційних технологій в страховій діяльності. Доведено, що автоматизація, інтернет – страхування та розробка онлайн – страхування є необхідною складовою для ефективного управління страховою компанією.

Ключові слова: інновації, хмарні обчислення, інтернет-страхування, бізнес-процес, інформаційна система.

ВСТУП. Посилення ролі глобалізаційних та євроінтеграційних процесів спричинює збільшення конкуренції на ринку, в тому числі на ринку фінансових послуг та ринку страхових послуг як його складової. Сильна конкуренція з боку іноземних страхових компаній на ринку страхових послуг України, насамперед, обумовлюється їх багаторічним досвідом і ефективним інноваційним розвитком як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. В цих умовах інноваційний розвиток страхової діяльності в Україні є головною необхідною умовою для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних страхових компаній.

Складність управління інноваційними процесами в страховій діяльності пов'язана з недостатнім розвитком інфраструктури вітчизняного страхового ринку, відсутністю довгострокових програм розвитку страхової діяльності, обмеженістю механізмів інвестування страхових резервів, відсутністю кваліфікованих кадрів в інно-

ваційній сфері, низькою страховою культурою населення та негативними очікуваннями щодо економічного розвитку країни в цілому.

Вищезазначене свідчить про надзвичайну актуальність наукової проблеми, суть якої полягає у визначенні перспектив та напрямків підвищення ефективності страхової діяльності на основі її інноваційного розвитку.

Впровадження інноваційного розвитку страхової діяльності в Україні є необхідною умовою для конкурентоспроможності вітчизняних страхових компаній, чому сприяє сильна конкуренція з боку іноземних страховиків. Для іноземних страхових компаній найбільш поширеною є нецінова конкуренція, що проявляється саме в інноваційному розвитку і є запорукою їх успіху в жорсткій конкурентній боротьбі на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На сьогоднішній день актуальність теми обумовлена також необхідністю активізації функціонування страхового

ринку України як складової фінансової системи на інноваційній основі. З метою запровадження та розвитку інноваційних процесів в страховій діяльності, в Україні необхідно проаналізувати зарубіжний досвід впровадження інновацій, основні напрямки для розвитку та перепони, які необхідно подолати для забезпечення ефективної страхової діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням теоретичних засад та особливостей розвитку страхової діяльності на основі інноваційного розвитку займалися такі вітчизняні вчені, як В. Базилевич, О. Залетов, Р. Пікус, Н. Приказюк та інші. Серед російських вчених питання інноваційної складової в страховій діяльності висвітлено в працях Ю. Платонова, С. Завялова, Р. Юлдашева, Л. Кісельова, А. Соломатіної, В. Шахова, Р. Фатхутдінова. Серед зарубіжних вчених-економістів питаннями інновацій в страхуванні займалися М. Рейнор, С. Крістенсен, С. Вілпрайт, В. Зултовські, П. Вієлрейчер, Р. Косія, М. Мюлер-Рейхарт, К. Кйонсан, та ін.

Метою статті є визначення місця інновацій в страховій діяльності, особливостей та тенденцій інноваційного розвитку страхової діяльності в зарубіжних країнах та в Україні.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. В процесі дослідження використовувалися загальнотеоретичні та спеціальні методи. При дослідженні теоретичних аспектів інноваційного розвитку страхової діяльності в напрямку підвищення її ефективності використано системний та абстрактний методи. При вивченні досвіду розвинутих країн в галузі інноваційного розвитку страхової діяльності використовувалися методи аналізу та синтезу. До спеціальних економічних методів дослідження, що використанні при написанні статті, належать економіко-статистичні (економічні, порівняльні) та економіко-математичні методи за допомогою яких був проведений комплексний аналіз структури і динаміки інноваційного розвитку страхової діяльності в Україні. Також, для досягнення поставленої мети методологічною основою дослідження стали такі прийоми, як групування, класифікація та графічне представлення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження – є законодавчі та нормативні акти, що визначають умови функціонування та розвитку страхового ринку України, офіційні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. В роботі широко використовувалися інформаційні джерела міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з досліджуваної проблематики, а також особисті дослідження авторів.

РЕЗУЛЬТАТИ. На сучасному етапі розвитку страхової діяльності впровадження інновацій є необхідною умовою для успішної конкуренції на страховому ринку. За своєю суттю інноваційна складова страхової діяльності є невід'ємним її елементом, оскільки страховик повинен розуміти та передбачати потреби своїх потенційних клієнтів і мати можливість ефективно реагувати на них, пропонуючи відповідні страхові послуги.

Більшість керівників страхових компаній визнають важливість інновацій в своїй діяльності, але незначна їх частина чітко розуміє процес реалізації інновацій в своїй бізнес-моделі і успішно інтегрує їх в свою діяльність. Для подальшого розгляду ролі інноваційної складової в підвищенні ефективності страхової діяльності необхідним, в першу чергу, є визначення поняття "інновація".

В економіці вперше даний термін був введений у ХХ ст. в наукових роботах Й.А. Шумпетера, зокрема в книзі "Теорія економічного розвитку" (1912 р.) визначено інновації як будь-які можливі зміни, що виникають в результаті застосування нових та вдосконалених рішень технічного,

технологічного, організаційного характеру в сфері виробництва, збуту, управління тощо [2, с.316-317].

П.Ф. Друкер визначає інновації як особливий інструмент підприємств, засіб, за допомогою якого вони виконують зміни як шанс для здійснення нових видів бізнесу чи послуг. Таким чином, підприємець розглядається як активний елемент інноваційного процесу.

В. Зултовські (PhD Walt Zultowski) та Ж. Мартін (PhD John Martin) у спільній роботі "The Innovation Imperative" визначають інновації як процес генерації ідей, їх вибору та втілення в конкретних матеріальних об'єктах, що краще задовольняють існуючі потреби [16]. Відповідно, інновації з одного боку задовольняють потреби споживачів (втілюючись в конкретних товарах, послугах, інформації тощо), а з іншого – забезпечують ефективність страхової діяльності (шляхом оптимізації організаційної структури, бізнес-процесів, аквізичної діяльності тощо).

На сьогодні також існує міжнародний стандарт визначення поняття "інновація" як:

- впровадження нових чи удосконалених продуктів (товарів чи послуг) чи процесу, нового методу маркетингу чи нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць чи зовнішніх зв'язків (відповідно до визначення ОЕСР, "Керівництво Осло: Рекомендації зі збору та аналізу даних по інноваціях").
- кінцевий результат інноваційної діяльності, що проявляється у формі нового чи вдосконаленого продукту, що впроваджений на ринку; нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг (відповідно до визначення ОЕСР, "Керівництво Фраскати").

Наведені підходи до визначення інновацій вказують на те, що будь-яка ідея стає інновацією тоді, коли вона практично втілена в конкретному продукті, технологічному процесі.

К. Кларк і К. Крістенсен (Kim B. Clark, Clayton M. Christensen), викладачі Гарвардської бізнес школи, виділяють три типи інновацій [9]:

ті, що розширюють існуючі можливості – ці інновації розширюють ринок, дають можливість ширшому колу споживачів користуватися послугами, які раніше були доступними лише для незначної частини (як приклад можна навести один з сучасних напрямків інноваційного розвитку страхування – мікрострахування, або використання хмарних та інтернет-технологій у страховій діяльності);

підтримуючі інновації – проявляються в удосконаленні існуючих страхових продуктів і характерні для більшості сучасних інновацій;

1) ті, що спрямовані на підвищення ефективності страхової діяльності – проявляються в зниженні адміністративних чи виробничих витрат, затрат на просування страхового продукту (в якості прикладу також можна навести використання інтернет-технологій, спеціалізованих програмних комплексів для страхових компаній, що автоматизують бізнес-процеси страховика).

На сучасному етапі розвитку страхового ринку спостерігається активний розвиток програмних комплексів для управління бек- та фронт-офісними задачами страховика, автоматизація його бізнес-процесів, перехід на хмарні та інтернет-технології. Використання Інтернету як каналу збуту призводить до значного розширення страхового поля та зменшення аквізичних витрат страховика. Ці процеси були зумовлені постійним зростанням кількості інтернет-користувачів, зміною поведінки споживачів в сфері страхування, що вимагало відповідних змін у діяльності страхових компаній, їх гнучкості відповідно до змін зовнішнього середовища.

Інновації слід розглядати не тільки як результат чи процес, але й як культуру. На думку Б. Волтера (Benjamin A. Walter), виконавчого директора Hiscox USA, ключовим в страховій діяльності є інноваційно-орієнтована культура страховика, навколо якої будуються всі бізнес-процеси. [17, с.5-6].

Страховання як особливий елемент фінансової системи має специфічні особливості інноваційного розвитку, що є результатом специфіки його функціонування.

До специфіки страхової діяльності можна віднести наступне:

- страхова компанія реалізує специфічний продукт – страхову послугу, якій притаманні такі особливості як відсутність матеріально-речового змісту та неналежність страхових послуг до послуг першої необхідності, внаслідок чого ускладнюється їх реалізація. Страховальники не відчують якості придбаних страхових продуктів страхової компанії до настання страхового випадку, настання якого має ймовірнісний характер;
- невіддільність страхової послуги від страховика, який бере на себе зобов'язання по відшкодуванню збитків, які відбулися внаслідок настання страхового випадку;
- відсутність патентування страхових послуг, що означає можливість копіювання вдалих страхових продуктів конкурентами;
- значне державне регулювання страхової діяльності, що виявляється у вимогах до платоспроможності страхових компаній, розміщенні страхових резервів, регулюванні страхових тарифів (якщо мова йде про обов'язкові види страхування).

Наведені особливості страхової діяльності, визначають специфіку її інноваційного розвитку. Для того, щоб страхові компанії були конкурентоспроможними на ринку, вони повинні постійно вдосконалювати свою діяльність, оновлювати асортимент страхових послуг, вдосконалювати систему взаємодії із клієнтами, освоювати нові канали збуту. Відсутність патентування страхових послуг стимулює до цього.

Науково доведено, що для копіювання страхових продуктів конкурентам необхідно 6 місяців. Проте для формування позитивного іміджу необхідно мінімум 5 років [5, с.136]. Страхова компанія має миттєво реагувати на кон'юнктуру ринку, відчувати потреби потенційних страхувальників і якісно задовольняти їх, що позитивно впливає на імідж страхової компанії. Таким чином, страхова діяльність з самого початку повинна базуватися на інноваційній основі.

Отже, інновації – це ключова конкурентна перевага компанії. Знати потреби клієнтів – половина успіху. Потрібно не тільки надавати зручний та зрозумілий сервіс, але й пропонувати нові нестандартні рішення, які відрізняються від послуг конкурентів. Необхідно передбачати майбутні потреби споживачів, створювати для нього індивідуальну комплексну страхову програму. Саме в такому проактивному інноваційному підході майбутнє страхування.

На основі вище викладеного можна визначити, що об'єктом інновацій в страховій діяльності виступають страхові продукти та їх супровід, система аквізиції, управлінські процеси, процеси взаємодії з зовнішнім середовищем (табл. 1).

Таблиця 1. Види інновацій в страховій діяльності*

№	Об'єкт інновацій	Вид інновації	Приклади
1.	Страховий продукт та його супровід	Продуктова, процесна,	Розробка нових страхових продуктів чи їх вдосконалення
2.	Система аквізиції	Продуктова, процесна, маркетингова	Створення нових каналів збуту, автоматизація процесів збуту
3.	Управлінські процеси	Процесна, організаційна	Використання автоматизованих систем управління бізнес-процесами страхової організації
4.	Процеси взаємодії	Процесна, організаційна	Використання нових методів PR, взаємодії з зовнішнім середовищем

*Джерело: побудовано автором за даними [3; 8, с.94]

Зарубіжний досвід функціонування страхових компаній вказує на те, що ефективність страхової діяльності забезпечується завдяки формуванню в страховій компанії цілісної системи управління інноваціями.

Дослідження The 2013 Accenture Consumer-Driven Innovation демонструють, що страхувальники потребують більш актуальних, зручних страхових продуктів за низькою ціною. Технологічні інновації у сфері страхування привели до змін у каналах продажу страхових продуктів, які використовують страхувальники. Посилення конкуренції на страховому ринку та розвиток інформаційних технологій, зміни в поведінці споживачів

привели до створення альтернативних каналів продажу. Якщо на початковому етапі використання інтернет-технологій сайти страхових компаній в основному використовувалися як рекламний майданчик, на якому розміщувалася основна інформація про компанію та її страхові продукти, то сьогодні через сайти страхових компаній стає можливим спілкування з клієнтами та здійснення продажу страхових продуктів.

За дослідженням, проведеним The Boston Consulting Group, мобільний та Інтернет канали є найбільш дешевими для страхових компаній (табл. 2).

Таблиця 2. Витрати на різні канали збуту (на прикладі Індії)*

Канал збуту	Витрати (індійський рупій / транзакцію)
Відділення	40-50
Call Center	8-10
Offline B2C модель	4-6
Online B2C модель	2-4
Інтернет	0,2 – 0,5
Мобільний канал	< 0,2

*Джерело: [11, с.7]

На сьогодні страхувальники не можуть обійтися без сучасних інформаційних технологій, навіть при використанні традиційних каналів, хоча б в процесі обрання

страхових продуктів, порівнюючи пропозиції страхових компаній на їх сайтах. У США, наряду із окремими сайтами страхових компаній, діють спеціалізовані страхові

портали, на яких збирається інформація про ключових гравців страхового ринку конкретного регіону (штату). Користувачі даних порталів можуть порівнювати страхові пропозиції різних страхових компаній, дізнатися особливості страхових продуктів у тої чи іншої компанії та обрати найбільш прийнятний для себе варіант. Серед прикладів таких спеціалізованих страхових порталів мо-

жна виділити www.lifeshopper.com, www.insurence.com, www.insweb.com, www.insure.com та інші.

Підвищення зручності надання послуг через онлайн сервіси та збільшення функціональності мобільних пристроїв та планшетів продовжують дану тенденцію.

Дані щодо підвищення ролі смартфонів та планшетів у взаємодії між страховиком та страхувальником наведено на рис. 1.



Рис. 1. Значення смартфонів при взаємодії із СК

Джерело: [18]

Рівень розвитку цифрових технологій та аналітики сьогодні дозволяють страховим компаніям надавати персоналізовані послуги клієнтам в тих масштабах та через ті канали, які найбільш бажані страхувальникам.

Прикладом інноваційних страхових послуг з боку іноземних страхових компаній є програми "Name Your Price" американської компанії Progressive Corporation;

телематичні технології, що використовує англійська страхова компанія Insurethebox, програми електронного асистансу з боку американської автомобільної асоціації USAA (табл. 3).

Таблиця 3. Інноваційні страхові послуги страхових компаній*

Страхова компанія	Назва програми	Сфера діяльності	Характеристика
Progressive Corporation	Name Your Price	автострахування	Онлайн-інструмент, що збирає інформацію від потенційних клієнтів, включаючи суму їх бюджету на автострахування, після чого програма рекомендує ті страхові програми, які відповідають бюджету. Також програма дає можливість коригувати елементи страхового покриття, для того щоб страхувальник отримав той страховий продукт, що відповідав би його потребам та можливостям.
Insurethebox	телематичні технології		Повний відхід від традиційного автострахування. В автомобілі встановлюється GPS-пристрій, що відправляє СК інформацію про: час керування (день чи ніч), швидкість, стиль керування (програма відслідковує, коли автомобіль різко гальмує чи прискорюється), пробіг. Клієнт купує "милі" на які буде розповсюджено страхове покриття. Якщо страхувальник відповідає певним критеріям, він нагороджується бонусними "милями".

*Джерело: побудовано автором за даними [12]

Використання компанією Insurethebox телематичних технологій дозволяє страхувальнику відчувати, що він отримує страховий продукт, розроблений спеціально для нього, а також зацікавити страхувальника співпрацювати саме з цією страховою компанією через використання програм лояльності (наприклад, нарахування бонусних "миль"). Страхова компанія Insurethebox використовує мережу EE, найбільшу 3G мережу у Великобританії, що дозволяє швидко обробляти отриману інформацію від страхувальників. Компанія надає свої послуги через свій сайт <http://www.insurethebox.com>, де

можна ознайомитися із страховими послугами, укласти договір страхування та здійснити його оплату, замовити додаткові "милі". За період 2010-2014 рр. страхувальники використали 1 млрд. миль, отримали 150 млн. бонусних миль, а середній бонус станом на вересень 2014 р. становив 58 миль. В середньому страхувальники віком більше 25 років економлять 843 £, а в віці 17-25 років – понад 200 £ [13]. Використання телематичних технологій дозволяє компанії швидко знаходити викрадені автомобілі, страхувальникам відкрита гаряча лінія, що працює в режимі 24/7; а в разі ремонту пошкоджено-

го автомобіля, страхова компанія дає в тимчасове користування інший транспортний засіб.

Можна виділити 4 основні тенденції у розвитку каналів продажу страхових продуктів:

- 1) збільшення ролі Інтернету у продажі страхових продуктів;
- 2) широке використання соціальних мереж в якості альтернативного каналу дистрибуції;
- 3) використання хмарних технологій, SaaS рішень тощо, в процесі використання різних каналів продажу;
- 4) автоматизація бізнес-процесів (андерайтингу, врегулювання збитків тощо) та збільшення частки прямих продажів.

За дослідженнями консалтингової компанії Gartner "Hype cycle for property & casualty (P&C) insurance 2012" серед опитаних 85 страхових компаній хмарні обчислення (cloud computing) входять до п'ятірки найбільш пріоритетних IT-рішень серед директорів по інформаційним технологіям (CIO). Інше дослідження Gartner, проведене серед 116 страховиків зі страхування життя та P&C, показало, що 41% респондентів вже використовують хмарні обчислення в своїй діяльності, ще 41% впроваджує чи планує впровадити хмарні технології в наступні 6-12 місяців. За прогнозами Gartner хмарні

технології будуть широко використовуватися в страховій галузі в наступні 5-10 років [19, с.7].

Інновації є важливим фактором у розвитку нових каналів збуту для страхових послуг, в якості альтернативних каналів широко використовуються інтернет-продажі. Кожен 4^{ий} страхувальник бажає купити страхове покриття онлайн. На сьогодні характерна пряма залежність між рівнем розвитку страхового ринку та часткою каналу онлайн-продажів страхових послуг серед інших каналів збуту. На розвинутих ринках частка агентського каналу складає 50-60%, на середньорозвинутих – 60-70%, на нерозвинутих – 80-90% [4].

Серед основних причин зростання частки онлайн-страхування є:

- 1) можливість обрання персоніфікованих страхових продуктів;
- 2) низька вартість страхового продукту з високою якістю;
- 3) можливість порівняння страхових продуктів страхувальниками;
- 4) зручність для споживачів.

За дослідженням, проведеним The Boston Consulting Group, страхування входить до TOP 5 категорій серед інтернет-користувачів в Європі (рис. 2).



Рис. 2. TOP 5 продуктів серед інтернет-користувачів в Європі

*Джерело: [11, с.11]

В Європі онлайн-страхування займає близько 14% від загального обсягу страхових премій. Основним продуктом онлайн-страхування є автострахування, що пояснюється його стандартизацією. У Великобританії понад 20% акумульованих страхових премій припадає на онлайн-канал [1].

Ринок електронної комерції в страховій діяльності в розвинутих країнах характеризується більшими темпами зростання, ніж зростання страхового ринку в цілому, про що свідчать проаналізовані дані щодо зібраних страхових премій в Японії (рис. 3).

Характеризуючи страховий ринок Японії слід відмітити динамічний розвиток сегменту інтернет-страхування. За період 2008-2013 рр. сукупний середньорічний темп зростання страхового ринку (CAGR) за обсягами страхових премій склав 1,93%, в тому числі: ринку страхування життя 2,15%, а ринку ризикового страхування 1,09%. Обсяги страхових премій, зібраних в галузі страхування життя, від інтернет-страхування у 2013 році склали 143 млн. \$, а за період 2008-2013 рр. CAGR склав 137,3% (рис. 3)

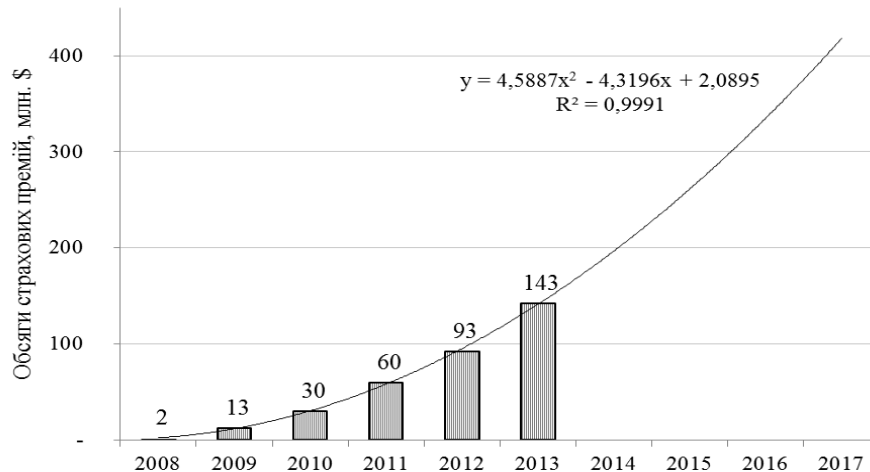


Рис. 3. Надходження страхових премій зі страхування життя за рахунок інтернет-страхування за 2008-2017 рр. (прогноз) в Японії

*Джерело: розраховано автором за даними [15]

Відповідно до побудованої моделі можна прогнозувати, що обсяги премій через інтернет-канал в Японії у 2017 році досягнуть 418 млн. \$.

При здійсненні електронної комерції страхові компанії можуть використовувати або власні інтернет-магазини (наприклад, <https://www.amassurance.com.my>, <http://www.lonpac.com>), або спеціалізовані інтернет-вітрини для страхових компаній, з метою розширення

числа потенційних страхувальників (наприклад, <http://www.ehealthinsurance.com/> чи <http://www.einsuran.com>).

В США та Європі більша частина неопераційних витрат страховиків йде на підтримку та розвиток ІТ-інфраструктури. В Японії інвестиції страхових компаній на розвиток ІТ-інфраструктури коливається в межах 8 млрд. \$, а CAGR за прогнозами консалтингової компанії Celent за період 2010-2015 рр. складатиме 0,35% (рис. 4)

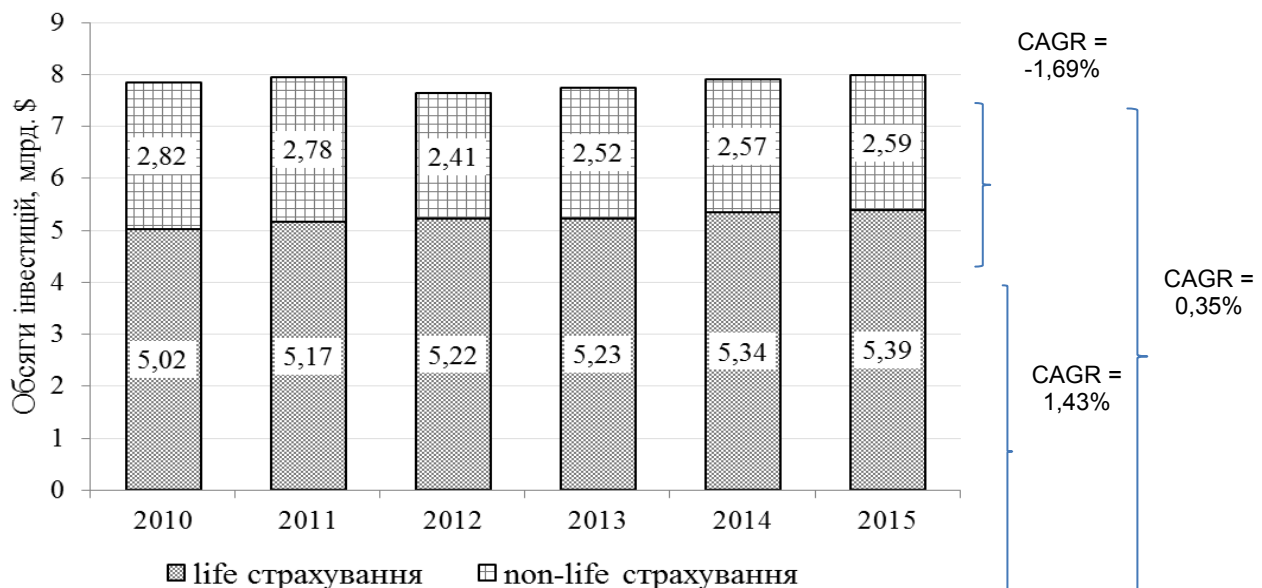


Рис. 4. Обсяги інвестицій страхових компаній в ІТ-інфраструктуру за 2010-2015 рр. (прогноз) в Японії

*Джерело: розраховано автором за даними [14]

Найбільше інвестицій в ІТ-інфраструктуру в Японії здійснюється у сфері страхування життя. За період 2010-2014 рр. їх частка в загальних обсягах інвестицій зросла на 4 п.п. до 68% (рис. 4). Зниження інвестицій у 2012 році пов'язано із потужним землетрусом, що стався в Японії у березні 2011 року та привів до значних людських та матеріальних втрат. Збільшення обсягів інвестицій в ІТ-інфраструктуру з боку страхових компаній в Японії за 2012-2015 рр. (прогноз), пов'язано із необхідністю впровадження підприємствами нових технологій (наприклад хмарні обчислення, рішення SaaS,

PaaS, IaaS тощо), які б сприяли зниженню ризику техногенних катастроф у майбутньому.

Проаналізувавши останні звіти швейцарської Асоціації страхових компаній (Swiss Insurance Association), можна відмітити, що в період з 2009-2011 рр. число працівників, зайнятих в адміністративному апараті, тих хто напряму не працював з клієнтами, залишилося на одному рівні, в той час як кількісний склад відділу продажу мав чітку низхідну тенденцію (з 9 139 осіб в 2009 році до 8 627 – в 2011 році). За даними Департаменту зайнятості Бюро трудової статистики США (US

Department of Labor, Bureau of Labor Statistics), в період 2008-2011 рр. кількість агентів зменшилася з 16 341 осіб у 2008 році до 15 873 – у 2011 році [6, с.270].

Дана тенденція також характерна і для українського страхового ринку (рис. 5). Так, в СК "Альфа Страхування" у 2011 році налічувалося 485 працівників, на кожного з яких в середньому припадало 741 тис. грн. зібраних страхових премій, у 2012 році – 468 працівників із 988 тис. грн. страхових премій, а у 2013 році – 457 працівників із 1281 тис. грн. Це пояснюється активним розвитком інформаційних технологій в страховій компанії, впровадженням системи онлайн страхування протягом 2008-2010 рр. та подальшим розвитком даної стратегії.

Враховуючи інтернет-глобалізацію сфери продажів та підтримки послуг, СК "Альфа Страхування" визначила Direct-продажі як один із важливих елементів стратегічного розвитку. В порівнянні з 2011 роком обсяг Direct-продажів збільшився на 46% [7]. Клієнти компанії можуть придбати широкий спектр страхових продуктів за допомогою інтернет-магазину www.direct.alfaic.ua, системи Portmone.com. Згідно з сучасними тенденціями, все більше число користувачів Інтернету доходять висновку, що здійснення покупки в мережі – це подвійна економія грошей і часу.

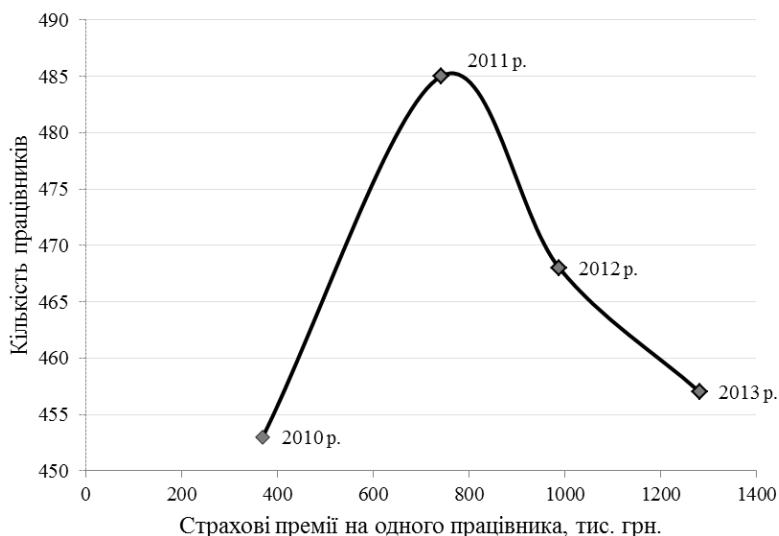


Рис. 5. Вплив розвитку інформаційних технологій в страховій компанії на кількість її працівників (на прикладі СК "Альфа-страхування")

*Джерело: побудовано автором за даними [7]

Завдяки мобільним додаткам збільшується мобільність страхової компанії, прискорюються її бізнес-процеси. Наприклад, третя за обсягами обслуговування фізичних осіб в США страхова компанія Allstate розробила додаток QuickFoto Claim, що дозволяє страхувальникам фотографувати незначні пошкодження застрахованих автомобілів і таким чином робити заяву про відшкодування без необхідності викликати аварійного комісара чи йти до представництва страхової компанії. Програма реалізується через три послідовні кроки: спочатку страхувальник фотографує крупним планом пошкодження, потім фотографує весь автомобіль (при необхідності додаткових фотографій програма сповістить страхувальника), далі прикріплені фото відправляються на адресу страхової компанії і на протязі 3х годин приходить відповідь щодо зарахування заяви про відшкодування. Кінцевим етапом в цьому процесі є перерахування на електронний рахунок клієнта необхідних коштів на відшкодування збитків. Даний додаток доступний для безкоштовного завантаження в iTunes App Store та Google Play. Подібну програму реалізувала також американська страхова група Farmers Insurance через мобільний додаток EZ Estimate.

З метою підвищення якості сервісу для страхувальників, вітчизняна СК "UNIQA" разом з Audatex запустила мобільний додаток "AudaMobile", що прискорює деякі процеси по урегулюванню збитків на транспорті. Додаток працює на планшетах з операційною системою IOS чи Android і доступний для безкоштовного завантаження в iTunes App Store та Google Play. Додаток за-

безпечує економію часу для страхувальників, мобільність працівників страхової компанії, швидкість страхових виплат. Весь процес врегулювання страхового випадку автоматизований. Після завершення огляду пошкодженого транспорту, страхувальнику необхідно лише поставити стилусом підпис на планшеті аварійного комісара, а всі дані автоматично вносять в систему страхової компанії. Страхувальник отримує СМС-повідомлення про успішне проведення страхової операції та про отримання коштів на рахунок.

Компанія Tokio Marine суттєво збільшила продажі страхових продуктів, впровадивши можливість покупки короткострокових страхових полісів за допомогою мобільних додатків, що створені разом із найбільшою телекомунікаційною компанією Японії Nippon Telegraph and Telephone. страхова компанія розробила короткострокові страхові продукти, які купуються на період до декількох тижнів для захисту незначних страхових випадків – т.зв. "One Time Insurance". Мобільний додаток разом із системою GPS визначає місцезнаходження страхувальника і пропонує страхові продукти, які в тому місці є найбільш актуальними, наприклад:

- якщо ви знаходитесь в аеропорту, вам пропонуватиметься туристичне страхування;
- якщо ви відпочиваєте на гірськолижному курорті, вам пропонуватиметься страхування від нещасних випадків тощо.

Покупка такого страхового продукту миттєво завершується в самому мобільному додатку.

Німецька страхова компанія Friendsurance використовує соціальні мережі, щоб реалізовувати страхові послуги. Страхувальники мають можливість об'єднуватися у групи, як це відбувається в будь-якій соціальній мережі, погоджуючись, в разі настання страхового випадку, підтримати один одного на певну мінімальну суму (наприклад, максимум 30 €). Чим більше група, тим більше покриття бере на себе учасник. Страхова компанія покриває збитки, які не може покрити такий "пул". Завдяки такій організації витрати на страхування для страхувальника знижуються до 50%, що пояснюється [10]:

- зниженням випадків шахрайства;
- зменшенням витрат на урегулювання страхових випадків з боку страховика (оскільки невеликі збитки покриваються групою, фактичне це є своєрідною франшизою – т.зв. "network deductible");
- зниженням собівартості страхового продукту (менші витрати на просування).

Мобільна платформа GiffGaff, створена іспанською телекомунікаційною компанією Telefónica S.A., являє собою форум для користувачів (страхувальників), на якому вони можуть задавати питання іншим страхувальникам чи відповідати на них. Завдяки даній платформі страхові компанії суттєво скорочують видатки на утримання call-центрів, оскільки значна частина питань вирішується на форумі.

Деякі страхові компанії не просто створюють мобільні додатки, а й відкривають доступ для їх вдосконалення третім особам. Так, наприклад, французький банк та страхова група Crédit Agricole створили магазин фінансових додатків CStore, який може бути розширений сторонніми мобільними розробками. Фактично ресурс будується на ідеї crowdsourcing, збираючи від клієнтів нові ідеї для фінансових додатків, які потім реалізуються третіми особами. Цей підхід є інноваційним, оскільки нововведення, які можуть пропонуватися страховою компанією обмежені баченням самої компанії, а при використанні ідей краудсорсингу, використанні спільного ресурсу для створення спеціалізованих додатків у страховій діяльності, стає можливим розширення підходів та ідей до створення нових мобільних додатків, які б відповідали потребам страхувальників.

ВИСНОВКИ. Виходячи із специфіки страхової діяльності, визначаються основні особливості інноваційного розвитку страхової діяльності. Відсутність патентування страхових послуг мотивує страхові компанії постійно вдосконалюватися, розробляючи нові підходи у процесах взаємодії із клієнтами, партнерами, освоюючи альтернативні канали збуту. Відповідно, залежно від об'єкту інновацій, можна виділити маркетингові, продуктові, процесні, організаційні інновації.

Оскільки розробки страхових компаній нічим не захищені, єдиним варіантом забезпечення конкурентних переваг компанії є миттєве реагування на кон'юнктуру ринку, що вимагає гнучкості в управлінні бізнес процесами. Збільшується роль інформаційних технологій у страховій діяльності, що вимагає значних витрат на розвиток IT-інфраструктури. Якщо раніше цифровий ("digital") бізнес асоціювався в основному із використанням електронної комерції, то сьогодні із широким застосуванням соціальних мереж, смартфонів та комп'ютерної техніки, спеціалізованих програмних пакетів, систем підтримки управлінських рішень, автоматизованих систем управління, хмарних технологій його масштаби значно розширені.

Використання електронної комерції призводить до оптимізації персоналу СК у бік скорочення працівників відділу продажів та виїзних агентів. Значно розширюється коло потенційних страхувальників. Використання

методів електронної комерції в страхуванні дозволяє персоналізувати страховий поліс до фактично повної його відповідності до потреб кожної людини та підвищити ефективність діяльності самої страхової компанії (прикладом є діяльність СК "Альфа Страхування").

Проектом Закону України Про внесення змін до деяких законів України щодо викладення Закону України "Про страхування" у новій редакції передбачено можливість укладення договору страхування у формі електронного документу, що значно розширює можливості електронної комерції страхового бізнесу в Україні.

Автоматизація інформаційної системи страховика та розвиток онлайн-страхування є необхідною умовою для ефективного управління страховою компанією на сучасному етапі розвитку страхового ринку. Запорукою ефективного бізнесу страхової компанії буде його потужна інформаційна система.

ДИСКУСІЯ. Інноваційний розвиток страхової діяльності в Україні та в світі відбувається під впливом процесів глобалізації, розширення і все більшого використання інформаційних технологій, а також віртуалізації економічних відносин. За таких умов особливого значення набувають проведені авторами дослідження сутності та місця інновацій як фактору підвищення ефективності страхової діяльності, пропозиції щодо перспектив використання сучасних інформаційних технологій в страховій діяльності.

Однак, на наш погляд дана проблематика, по при значній актуальності досі не стала об'єктом широких наукових дискусій, і тому потребує додаткового висвітлення і теоретичного обґрунтування в фахових джерелах.

Перспективним напрямком подальших досліджень в цій сфері є фінансові відносини суб'єктів страхової діяльності в умовах розвитку інновацій з позиції аналізу, інструментів інноваційного розвитку страхової діяльності, механізму інвестування інноваційних проектів, а також аутсорсингу в системі управління інноваційними процесами в сфері страхування.

Список використаних джерел

1. Аккозов Б. Страховики РК готовы к online-страхованию, а законодательство – нет / Б. Аккозов // КУРСИБKz [сайт]. – Режим доступу: http://www.kursiv.kz/news/details/finansy/strakhovshchiki_rk_gotovy_k_onlin_e_strakhovaniyu_a_zakonodatelstvo_net/.
2. Базилевич В.Д. /Історія економічних учень [Текст]: підручник у 2-х ч. / за ред. – Т. 2. – К.:Знання, 2006. – С. 312-324.
3. Керівництво Осло. Рекомендації зі збору та аналізу даних стосовно інновацій [Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition OECD/EC, 2005] // UNESCO [сайт]. – Режим доступу: http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/OECD OsloManual 05_rus.pdf.
4. Павлова О. Страховий бізнес берет курс на інновації / О. Павлова // PCWeek: ідеї і практики автоматизації [сайт]. – Режим доступу: <http://www.pcweek.ru/idea/article/detail.php?ID=123103>.
5. Пікус Р.В. Інновації в страхуванні: світовий досвід, напрямки розвитку в Україні / Р.В. Пікус // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2009. – №18. – С. 135-140.
6. Погорлецкого А.И., С.Ф. Сутырина. – М Международный бизнес. Теория и практика: учебник для бакалавров /.: Юрайт, 2014. – С. 261-275.
7. Річний звіт СК "Альфа страхування" за 2013 рік [Електронний ресурс] // СК "Альфа страхування" [сайт]. – Режим доступу: <https://alfaic.ua/page/otchet-y-i-dokumentatsiya>.
8. Соломатина А.С. Повышение конкурентоспособности страховой компании на основе применения сбалансированной системы показателей [Текст]: дис. к-та экон. наук: 08.00.10 / А.С. Соломатина; Федеральное государственное образовательное бюджетное учреждение высшего профессионального образования "Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации". – Москва, 2014. – С. 3-180.
9. Christensen C. Christensen: We are living the capitalist's dilemma // CNN Edition: International, 2013 [сайт]. – Режим доступу: <http://edition.cnn.com/2013/01/21/business/opinion-clayton-christensen/index.html>.
10. Friendsurance [сайт]. – Режим доступу: <http://www.friendsurance.com/>.
11. Insurance @ Digital – 20X by 2020 // The Boston Consulting Group. – 2014. – Р. 3-38.
12. Insurance Customers Would Consider Buying Insurance from Internet Giants, According to Accenture's Global Research [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://newsroom.accenture.com/news/>

insurance-customers-would-consider-buying-insurance-from-internet-giants-according-to-accentures-global-research.htm.

13. Insurethebox [сайт]. – Режим доступу: <http://www.insurethebox.com/>.

14. Katkov N. IT Spending Trends in the Japanese Insurance Industry: 2011 [Текст] / N. Katkov, KyongSun Kong // Celent [сайт]. – Режим доступу: <http://www.celent.com/reports/it-spending-trends-japanese-insurance-industry-2011>.

15. Kong KyongSun. Online Insurance in Japan: Seeking Avenues for Greater Growth / KyongSun Kong // Celent [сайт]. – Режим доступу: <http://www.celent.com/reports/online-insurance-japan-seeking-avenues-greater-growth>.

16. Martin J. The Innovation Imperative / J. Martin, W. Zultowski // WZ Research + Consulting [сайт]. – Режим доступу: <http://www.wzresearch.com/pdf/innovation.pdf>.

17. Mini-roundtable: Innovation in the insurance industry // Risk&Compliance. – June. – 2014. – P. 3-16.

18. The Accenture 2013 Consumer-Driven Innovation Survey: Explore the data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.accenture.com/microsites/consumerdriveninnovation/Pages/index.aspx>.

19. The digital insurer. A new era in insurance: Cloud computing changes the game // Accenture. – 2012. – P. 4-1

Надійшла до редколегії 16.02.14

Р. Пикус, канд. экон. наук, проф.,

В. Заколядажный, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ СТРАХОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ ЕЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ

В статье исследовано сущность та место инноваций как фактора повышения эффективности страховой деятельности. Выявлены специфические особенности инновационного развития страхования, которые обусловлены особенностями его функционирования как составляющей финансовой системы. Выявлены и проанализированы особенности инновационного развития страхования в зарубежных странах. Охарактеризованы основные тенденции развития страховых продуктов, среди которых: социальные сети, облачные технологии, интернет, автоматизация бизнес-процесса, а также увеличение доли прямых продаж. Определены тенденции и обоснованы перспективы использования современных информационных технологий в страховой деятельности. Доказано, что автоматизация, интернет – страхование и разработка онлайн – страхования являются необходимой составляющей для эффективного управления страховой компанией.

Ключевые слова: инноваций, облачные вычисления, интернет-страхования, бизнес-процесс, информационная система.

R. Pikus, Ph.D in Economics, Professor,

V. Zakolodiazhny, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INSURANCE ACTIVITY AS BASIS FOR INCREASING ITS EFFICIENCY

The essence and place of innovation as a factor of insurance business effectiveness growth are discussed. Peculiar attributes of innovations development resulting from insurance industry being a part of financial system is revealed. Unique features of innovations' development in insurance business across different countries are discovered and analyzed. Fundamental trends of insurance products development are characterized: social networking, cloud computing, internet, business processes automation, market share growth of direct sales. Implementation of modern information technologies in insurance business is substantiated. Automation, internet-insurance and on-line insurance are justified to be essential for management of insurance business.

Key words: innovation, cloud computing, internet insurance, business process, informational system.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 80-85

УДК 368.029

JEL G22

DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/12](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/12)

В. Веретнов, старший викладач

Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, Київ

ОСОБЛИВОСТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЦЕДЕНТА, ПЕРЕСТРАХОВИКА НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ

Економічна ефективність перестраховальних операцій суттєво впливає на конкурентоспроможність цедента і перестраховика. Водночас конкурентоспроможність перестраховальних операцій не завжди забезпечує економічну ефективність цедента і перестраховика. Дано визначення поняття конкурентоспроможності перестраховальних операцій. Виокремлено особливості конкурентоспроможності забезпечення перестраховальних операцій цедента і перестраховика на вітчизняному та міжнародному страховому ринку. Використання зазначених особливостей дозволяє не тільки поліпшити якість перестраховального захисту, що позитивно впливає на фінансову стійкість цедента, але створити такі необхідні для успішної співпраці, добрі особисті та професійні стосунки між цедентом та перестраховиком.

Ключові слова: конкурентоспроможність, перестраховальні операції, цедент, перестраховик.

ВСТУП. Перестраховування в світі останнім часом щорічно збирає близько 200 млрд дол. США премії, захищаючи страхові компанії від крупних, катастрофічних збитків в наслідок землетрусів, цунамі, торнадо, а також коливань збитковості, що збільшується у несприятливі роки. В більшості розвинутих держав працюють виключно комерційні перестраховики, серед яких міжнародними лідерами є Німеччина, Швейцарія: Мюнхенське та Швейцарське перестраховальне товариство що були засновані ще в XIX столітті. Нещодавно Мюнхенське перестраховальне товариство пішло з вітчизняного страхового ринку. З моменту набуття незалежності фахівці Мюнхенського та Кельнського перестраховальних товариств ділились досвідом з вітчизняними страховиками, через проведення семінарів, круглих столів, кон-

ференцій, перестраховальних зустрічей. П'ятнадцять років тому Кельнське перестраховальне товариство через недостатню конкурентоспроможність і фінансові складності придбав 100% Уорен Баффет та змінив назву на перестраховальну групу "GenRe". Єдина за останнє десятиріччя вітчизняна професійна перестраховальна компанія "Лідер Ре" через недостатню конкурентоспроможність та економічні складності відмовилась від перестраховування та повернулася до страхових послуг.

Наукові і практичні завдання дослідника в пошуку інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності перестраховальних операцій з їх перевіркою через впровадження є необхідною передумовою постійного виконання страховиками, перестраховиками своїх зобов'язань

перед своїми клієнтами, стає надзвичайно актуальними під час триваючої міжнародної фінансової кризи.

Отже, як свідчить міжнародна та вітчизняна страхова практика наукова проблема недостатньої конкурентоспроможності перестраховальних операцій потребує її всебічного розгляду, як на міжнародному так і на вітчизняному страховому ринку та формулювання практичних рекомендацій щодо її вирішення.

Дане дослідження із своїм призначенням підвищення конкурентоспроможності, якості, фінансової надійності вітчизняних та міжнародних перестраховальних, страхових операцій безпосередньо пов'язано з науковою тематикою розбудови страхового ринку України в умовах соціально-економічних перетворень.

Науковці сфери страхування присвятили багато праць проблемам конкурентоспроможності страхових операцій страховика. Проте, перестраховальним операціям їх специфіці та можливостям забезпечення їх конкурентоспроможності було приділено недостатню увагу.

Конкурентоспроможність перестраховальних операцій є однією з інтегральних характеристик за якою оцінюють їх економічну ефективність в діяльності цедента, перестраховика. На відміну від страхування у перестраховальних операціях немає правил їх здійснення. Отже, функції (диверсифікація ризику) та принципи (відшкодування збитків та найвищої довіри) на підставі яких укладаються перестраховальні угоди, унормовують відносини цедента та перестраховика [1, с.81]. Ринок міжнародного перестрахування на відміну від внутрішнього, можна віднести до ефективних ринків капіталу, ознакою якого є жорстка конкуренція та складні перепони до потрапляння на нього новачкам [2, с.5]. Для покриття катастрофічних ризиків ефективні ринки капіталу надають свої можливості у вигляді спеціальних катастрофічних облігацій (CatBond).

Вітчизняні страховики все активніше окрім ролі цедента грають і роль перестраховика на міжнародному страховому ринку, змагаючись при цьому з досвідченими професійними перестраховиками. Інколи їм на допомогу приходить перестраховальний брокер, який раніше більш займався розміщенням вітчизняних ризиків за кордоном, то зараз активно залучає ризики від нерезидентів. З кожним днем все гостріше постає питання забезпечення належної конкурентоспроможності перестраховальних операцій цедента і перестраховика на міжнародному страховому ринку. Отже, виокремлення особливостей забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій, дозволить при їх подальшому врахуванні: вітчизняним страховикам здійснювати більш якісний перестраховальний захист та надавати конкурентоздатні перестраховальні послуги нерезидентам, а міжнародним перестраховикам спробувати локалізувати свої можливості відповідно до вимог нашого страхового ринку та конкретних умов певного цедента.

Мета статті. Метою дослідження є розгляд та виокремлення особливостей забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій. Їх врахування в своїй діяльності разом з нашими практичними рекомендаціями дозволять цеденту і перестраховику поліпшити конкурентоспроможність, якість перестраховальних операцій та підвищити економічну ефективність. Предметом дослідження є конкурентоспроможність перестраховальних операцій цедента та перестраховика, як один з інтегральних показників, що впливає на фінансову стійкість як окремих суб'єктів так і на страховий ринок в цілому. Об'єктом дослідження є перестраховальні відносини та операції цедента і перестраховика, належна якість яких є передумовою забезпечення їх конкурентоспроможності та економічної ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процес аналізу безпосередньо конкурентоспроможності суб'єктів господарювання внесли значний внесок такі дослідники, як М. Портер, Д. Ріккардо, Б. Олін, А. Дж. Стрікленд, А. А. Томпсон, К. Омае, Н. Пірсі, А. Гупта, Д. Сондерс, Г. Хулей, І. Ансофф, Е. Петтігрю. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій в певній мірі досліджувала значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: В.Д. Базилевич, О.П. Артамонов, Г.В. Гришин, Є.Б. Ємельянова, С.С. Осадець, Д.С. Маруженко, Є.М. Ніколаєв, М.П. Ніколенко, Д.П.Хлебніков, А.В. Фадєєва, К. Пфайфер, К. Герасевол, К. Клейн.

Один з відомих фахівців, автор теорії конкурентних переваг країни Майкл Портер в своїх працях визначав п'ять конкурентних сил: існуючі конкуренти, новачки ринку, конкуренти, що пропонують товари чи послуги – замітники, влада постачальників та влада замовників, покупців. До його вагомого доробку, також відносять доведення при аналізі чотирьох конкурентних стратегій зокрема чинників з наявних ресурсів та дешевої робочої сили, на підставі накопиченого багатства, інвестицій, інновацій, перевагу саме останньої.

Один з відомих російських фахівців забезпечення конкурентоспроможності страхових, перестраховальних операцій Ніколенко М.П. зазначає, що не має єдиних рецептів, засобів її забезпечення. На його думку, адекватним є діагностика та врахування індивідуальних особливостей конкретного страховика, перестраховика. В залежності від них підбір та впровадження відповідного управлінського інструменту. Це може бути стратегія орієнтації на клієнта, аутсорсинг, реінжиніринг бізнес-процесів та інші. Російський консультант зі стратегічного управління Дмитро Хлебніков при розробці управлінських інструментів для Страхового холдингу "ІФД Капітал Страхування" запропонував матрицю аутсорсингу. Завдяки їй проводився аналіз двох основних факторів перестраховальних операцій: стратегічна важливість та рівень компетенції менеджменту, персоналу по відношенню до конкурентів та в середньому по ринку. При цьому, основним завданням було виокремлення того, що ми робимо в перестраховуванні самостійно, а що віддаємо на аутсорсинг.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Більшість вітчизняних наукових досліджень сфері перестрахування робились з позицій інтересів цедентів, яким потрібен якісний перестраховальний захист. Поза увагою залишалися інтереси перестраховиків, а також механізми оптимальної взаємодії сторін. З розвитком вітчизняного експорту перестраховальних послуг з'явилась потреба в дослідженні, в фокусі якого, знаходилось би забезпечення міжнародного рівня конкурентоспроможності перестраховальних операцій. Отже, подальшого розгляду та виокремлення потребують особливості забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Джерелами інформації для проведення дослідження виступили міжнародні та вітчизняні нормативні правові акти в сфері страхування, статистичні огляди страхових ринків "Нацкомфінпослуг", фахові Інтернет портали з перестрахування, дисертаційні дослідження в сфері перестрахування, статті науковців та практиків сфери перестрахування, матеріали семінарів, конференцій, перестраховальних зустрічей, власний практичний досвід, тощо.

Методи, які використовувались в нашому дослідженні, є загально наукові та конкретно економічні. Серед загально наукових методів при розгляді особливостей забезпечення перестраховальних операцій засто-

совувався діалектичний матеріалізм, що передбачає розгляд економічних явищ в розвитку в переходах кількості в якість. Крім цього, використовувались абстрагування, індукція, дедукція, аналіз і синтез, порівняння, зокрема аналіз поведінки цедента і перестраховика на вітчизняному та міжнародному перестраховальному ринку. Також в намаганні розробки моделі ефективної взаємодії цедента та перестраховика застосовується міждисциплінарний підхід поєднання метафізичних та економічних підходів у пізнанні. Серед конкретно економічних підходів, через брак достовірної статистичної вітчизняної та міжнародної інформації, зокрема поділу даних обсягів перестраховальної премії та виплат за облігаторними, факультативними, пропорційними, непропорційними перестраховальними договорами утримались від імперичного соціально-економічного дослідження та використовували переважно каузальний підхід. Завдяки йому ми намагались визначити, що ми маємо зараз, що хочемо досягти в майбутньому та яким чином до цього рухатись, та які причини і чинники, при цьому матимуть вагомий вплив, тобто сприятимуть чи стануть на заваді. Крім цього, корисним для нашого дослідження виявився синергетичний підхід. В умовах, тривалої фінансової кризи, соціально-економічної нестабільності саме синергетичний підхід враховує множинність, різноспрямованість та різну якість ендогенних та екзогенних чинників забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій цедента та перестраховика на внутрішньому та міжнародному перестраховальному ринку.

РЕЗУЛЬТАТИ. Реалізація принципу страхування диверсифікації ризиків страхових портфелів цедентів в просторі і часі передбачає техніко-економічне обґрунтування їх збалансованості. Достатня збалансованість страхового портфелю цедента, при цьому дозволяє мінімізувати витрати на перестраховання або зовсім відмовитись від нього. Водночас, існуюча конкуренція та помірний попит на страхові послуги не дозволяє проводити страховику бажану селекцію одинорідних та однакових за розмірами ризиків, що слугувало б передумовою для можливої відмови від перестраховання.

Отже, основна бізнес-модель класичного, розвинутого, ринкового, вітчизняного страховика зараз передбачає надання страхових, перестраховальних послуг, і перестраховальний захист власного портфелю. Інколи вітчизняні страховики, ще стають агентами одне одного, наприклад якщо один є повноправним членом МТСБУ, що потребує тримання значних коштів в централізованому фонді, та має відповідну ліцензію, то другий страховик є його агентом з продажів саме цього виду страхування.

Особливість же вітчизняного внутрішнього перестраховання полягає в тому, що воно здійснюється переважно за облігаторною формою та пропорційним методом і часто на основі взаємності. Передумова, що спонукає цедента до такого вибору криється в більш вигідному облігаторному, ніж факультативному і більш простому пропорційному ніж непропорційному перестраховальному покритті. При цьому, взаємність виникає через бажання одночасного отримання перестраховального захисту і надання перестраховальної послуги. За виконання плану по вихідному перестрахованню передбачена додаткова фінансова мотивація у вигляді премій бонусів [3, с.45].

Перш ніж розбирати особливості забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій цедента і перестраховика на вітчизняному та міжнародному страховому ринку, слід дати визначення таким поняттям як, перестраховальна операція, конкурентоспроможність перестраховальних операцій.

Отже, перестраховальна операція – це різновид фінансової операції, сукупність дій, що здійснюється окремим фахівцем, відділом перестраховання страховика, професійного перестраховика, на підставі діючого законодавства та договорів перестраховання, з одного боку, з розпорошення в просторі та часі ризику страхувальника, що здійснюється між суб'єктами вітчизняного чи міжнародного перестраховального ринку цедентом, цесіонарієм, ретроцесіонарієм, з приводу покриття відповідальності страховика, що перевищує його власний пріоритет, з іншого, надання перестраховальної послуги в якій, за отриману перестраховальну премію перестраховик в разі настання страхового випадку, передбаченим договором перестраховання сплачує страховику відповідне страхове відшкодування.

В діловій літературі прийнято розрізняти конкурентоспроможність товару, послуги, роботи та конкурентоспроможність компанії, що їх реалізує чи виконує. Звідси, конкурентоспроможність перестраховальних операцій – це комплексна характеристика перестраховальної послуги, яка визначає її переваги на страховому ринку порівняно з аналогічними послугами конкурентів за ступенем задоволення потреби цедентів в перестраховальному покритті, отриманими доходами та витратами з цим пов'язаними.

Для дослідження особливостей забезпечення перестраховальних операцій для вітчизняних та міжнародних цедентів та перестраховиків слід на нашу думку виокремити відмінності страхового ринку України та світу. Як свідчить вітчизняна та міжнародна практика страхування, перестраховання, чомусь не всі перестраховальні послуги, які успішно надаються на внутрішньому страховому ринку, мають попит на міжнародному. І навпаки багато зарубіжних перестраховиків питались працювати на вітчизняному страховому ринку і потім пішли з нього, як наприклад відоме Мюнхенське перестраховальне товариство. Відповідь на ці нагальні питання можна відшукати в сумісній праці економіста і філософа В.Д. Базилевича, В.В.Ільїна "Метафізика економіки". Однією з тез цієї роботи, є те, що не все в світі вимірюється фінансовими та числовими показниками, економічні закони не працюють в світі автоматично, разом з раціональною поведінкою суб'єктів господарювання часто зустрічається ірраціональна, яка керується іншим виміром та іншими законами духовного світу, які панують як в суспільстві так і в певному соціокультурному просторі.

Відомий вітчизняний науковець сфери страхування, перестраховання О.О.Гаманкова в свій час запропонувала три корисні фільтри для нашого страхового мислення, три ознаки страхування – історичну, економічну, юридичну, використовуючи які можна пізнати сутність тієї чи іншої страхової або перестраховальної послуги. Необхідність подолання фінансових кризових явищ через релевантне розуміння, пізнання економічної реальності спонукає науковців розширення та фокусування уваги на міжпредметних та інноваційних підходах. Виходячи, з притаманних для ринку конкуруючих економічних інтересів суб'єктів для конкурентоспроможних страхових, перестраховальних послуг, до трьох існуючих ми пропонуємо ще три ознаки – когнитивно-інноваційна, ризико-управлінська, соціо-культурна, які покликані дати відповіді на усі існуючі виклики нашого політичного та економічного сьогодення.

Певні перетинання існуючих і нових ознак страхування все ж таки мають місце. Якщо, когнитивно-інноваційна, ризико-управлінська більш співвідносяться з юридичною та економічною ознакою, то соціо-культурна з юридичною, історичною ознакою. При цьому, ризикологія, як економічна наука про управління ризиком, на-

чебто все добре пояснювала і давала відповіді на усі економічні питання. Але на виклик часу, з'явилась, нова окрема наука – філософія ризику, чи як її ще зараз називають філософія "ризикософія", яка саме і передбачає поєднання в ризику двох складових об'єктивного і суб'єктивного елементу, раціональних і ірраціональних складових. Саме соціо-культурними ознаками пояснюються наші методи некомерційного та неформального страхування, зокрема "страхування хресних" через запрошення друзів подружжя стати хрещеними батьками, чи страхування майнових та особистих ризиків співробітників директором підприємства, через створення для цього відповідного директорського фонду. Також були окремі випадки у вітчизняних страховиків, коли вони не повинні були виплачувати страхове відшкодування, але з власних переконань здійснювали страхову виплату. Отже, пізнавально-інноваційна ознака дозволяє науковим інноваціям альтернативних методів управління ризику забезпечувати конкурентоспроможність перестраховальних операцій.

Так само, ризико-управлінська ознака, дозволяє цедентам використовувати обґрунтовані і прораховані технічні ціни перестраховального захисту в комерційних перемовинах серед конкурентів перестраховиків. Соціо-

культурна ознака теж може бути чинником забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій, наприклад її врахування дозволяє визначити перестраховику, що важливіше для цедента – добрі довгострокові стосунки по облігаторним програмам чи вагома разова знижка із запропонованого перестраховального тарифу.

Можна умовно виділити дві групи, а саме екзогенних, макроекономічних і ендогенних, мікроекономічних особливостей забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій для цедента і перестраховика на внутрішньому та міжнародному страховому ринку. Якщо до екзогенних, макроекономічних тобто зовнішніх особливостей можна віднести міжнародне законодавство що регулює, як конкуренті відносини між перестраховиками, так і відносини сторін у перестраховальному договорі, наприклад вітчизняного цедента з міжнародним перестраховиком, то до ендогенних, мікроекономічних слід віднести професійну компетентність, підкріплену практичним досвідом міжнародних перестраховальних операцій. На конкурентоспроможність також має вагомий вплив ділова репутація, кредитний рейтинг перестраховика, а також кредитний рейтинг країни його перебування, надійність фінансово-банківської системи тощо [4 с.98].

Таблиця 1. Рейтинги S&P топ-10 міжнародних перестраховиків*

Місце	Назва перестраховика	Питома вага на світовому ринку	Рейтинг S&P 2001 р.	Рейтинг S&P 2008 р.	Рейтинг S&P 2014 р.
1	Munich Re	21%	AA+	AA-	AA-
2	Swiss Re	14%	AAA	AA-	A+
3	Hannover Re	9%	AA+	AA-	AA-
4	Berkshire Hathaway	8%	AAA	AAA	AA-
5	Lloyds of London	6%	A	A+	A+
6	SCOR	5%	AA-	A-	A-
7	Reinsurance Group of America	4%	A	A-	A-
8	Transatlantic Re	2%	AA	AA-	A+
9	Partner Re	2%	AA-	AA-	AA-
10	Everest Re	2%	AA	AA-	A+

*Джерело: розробка автора за матеріалами сайту S&P <http://www.standardandpoors.com>

Основні тенденції у змінах рейтингу S&P топ-10 світових професійних перестраховиків, що займають сукупну питому вагу 73% премій ринку станом на 2014 рік унаочнено в таблиці 1. Як бачимо на топ-5 перестраховиків припадає 58% обсягу перестраховальної премії. В цілому топ-10 перестраховиків демонструють високі за надійністю кредитні рейтинги S&P, що свідчить зважену андерайтингові політику. Зниження рейтингу S&P у 2008 році порівняно з 2001 роком у Munich Re, Swiss Re, Hannover Re, SCOR, Reinsurance Group of America, Transatlantic Re, Everest Re з періодом несприятливих за частотою та величиною збитків років. За цей період завдяки якісному ризик-менеджменту Berkshire Hathaway Partner Re свої рейтинги відповідно AAA і AA вдалось зберегти, а Lloyds of London навіть підвищити з A до A+. Зниження рейтингу у 2014 році порівняно з 2008 роком у Swiss Re з AA- до A+, Berkshire Hathaway з AAA до AA-, Transatlantic Re з AA- до A+, Everest Re з AA- до A+ пов'язують з триваючою світовою фінансовою кризою. Іншим шести, завдяки відносно сприятливому періоду катастрофічних збитків вдалось уникнути зниження рейтингу S&P.

Низька капіталізація та невисокий кредитний рейтинг вітчизняних страховиків та України не сприяє підвищенню конкурентоспроможності перестраховальних операцій. Іноді розрив між вимогами західних перестраховиків та вітчизняних цедентів вдається нівелювати досвідченим міжнародним перестраховальним брокерам, таким як AON, Marsh, Willis.

До вітчизняних особливостей, що стоять на заваді забезпеченню належної конкурентоспроможності можна віднести недосконале страхове законодавство, разом з не усвідомлення багатьох законодавців необхідності в його терміновому поліпшенні, прийнятті нової редакції закону України "Про страхування". До макроекономічних особливостей забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій є підтримання належного рівня платоспроможності страховика. В Європі та в Україні платоспроможність є показником дотримання, якого контролюється державним регулюючим органом "Нацкомфінпослуг". Стандарт забезпечення платоспроможності SolvencyII, що пропонується для впровадження Європейським Союзом сприяє фінансовій стійкості, конкурентоспроможності завдяки запровадження якісної системи управління ризиками страховика [5 с. 15].

Інноваційний потенціал забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій застосовується при розробці різних видів непропорційного перестраховального покриття з використанням актуаріями методів динамічного фінансового аналізу, який дозволяє оптимізувати розрахунки технічної ціни перестраховування [6 с.42]. Циклічний характер міжнародного перестраховального ринку знаходиться під впливом вдалих чи невдалих для страховиків років. Якщо виникають крупні, катастрофічні збитки, що стаються раз на 5, 10 років, то зростає відповідно рівень перестраховальних тарифів [7 с.7]. Останні 15 років на міжнародному ринку спостерігається швидке зростання регіонального пере-

страхувального ринку Бермуд, з низкою потужних професійних перестраховиків, які мають конкурентні переваги в цінах через економію на несплаті податків. Також вони запрошують на роботу досвідчених фахівців, які і забезпечують належну якість надання перестраховальних послуг [8 с.12]. Іншим динамічним регіональним перестраховальним ринком, який на протязі останніх років є Ірландія. Ця країна для забезпечення власної конкурентоспроможності використала усі свої переваги членство в ЄС, сприятливе податкове і страхове законодавство, наявність кваліфікованих актуаріїв та андеррайтерів, що добре знають страхову справу і ділову англійську мову [9, с. 64].

Іншим важливим чинником – мікроекономічною особливістю забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій є тактична гнучкість та швидкість реакції перестраховика на запити цедента з приводу котирування на факультативній основі тих чи інших ризиків, на етапі укладання перестраховальної угоди. Поведінка цедента при цьому, може базуватися на одній з трьох маркетингових стратегій: орієнтація на лідера в зниженні цін на перестраховальні послуги, орієнтація на інноваційні переваги нових продуктів та підходів співпраці, орієнтація на встановлення з двома перестраховиками добрих, довгострокових, взаємовигідних, професійних та особистих стосунків. Інколи під впливом намагань власника чи менеджменту цедента стратегії можуть змінюватись або поєднуватись в одну змішану стратегію.

Не менш важливим чинником і такою ж особливістю є якість процесу врегулювання збитку і страховика зі страхувальником і перестраховика із цедентом, яка залежить від сумлінності сторін виконанні своїх зобов'язань по договору перестрахування, своєчасній і повній страховій виплаті. На заваді інколи встають шахрайські дії страхувальника, а інколи зговір посадових осіб страхувальника і страховика, і усю тяжкість необґрунтованої виплати несе на собі зазвичай перестраховик нерезидент, який не має змоги перевірити обставини страхової події, сумлінну поведінку страхувальника з приводу вжиття усіх необхідних заходів щодо недопущення збільшення збитків, їх фіксації та можливого зменшення збитків. Протидія і боротьба із фінансово-страховим шахрайством є актуальною тематикою для тренінгів, які проводять досвідчені перестраховики для своїх цедентів. В них зокрема в автострахуванні дається класифікація шести ступенів привабливості застрахованих при селекції клієнтів в страхуванні авто каско. Як виявилось ступінь привабливості страхувальника для страховика залежить від його господарського сумлінного ставлення до об'єкта страхування, в даному випадку автомобілю. Страхувальники користувач орендованого автомобілю більш збиткові ніж сумлінні власники, і тому, якщо і страхуються, то більш високим страховим тарифам.

Іншим внутрішнім актуарно-андерайтинговим чинником – особливістю забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій, як задоволення очікувань цедентів є релевантне формування попиту на форми і методи перестраховального захисту і такої самої пропозиції перестраховиків в наданні якісних перестраховальних послуг. При цьому, в складі фахівців департаменту перестрахування повинні бути високо кваліфіковані та досвідчені актуарії та андерайтери. Як свідчить практика одного із старіших професійних перестраховиків Кельнського перестраховального товариства, яке зараз зветься Перестраховальна група "GenRe" допомога цедентам через практичні семінари по факультативному, облігаторному пропорційному, непропорційному перестрахуванню, потенційним цедентам з аналізом профілю ризику по авто каско дозволяє

підібрати цеденту найбільш оптимальне перестраховальне покриття його моторного страхового портфелю.

При облігаторному перестраховальному захисті вибір цедента зазвичай коливається між договором ексцеденту сум і договором ексцеденту збитку. Вирішальну роль при цьому виборі наприклад по авто каско чи при майновому страховому портфелю його властивості. Нагальне завдання цедента забезпечити завдяки перестрахуванню збалансованість страхового портфелю. Збалансованим вважається той портфель, за яким збір премій є достатнім для того, щоб покрити усі витрати з плановим відсотком прибутку і перш за все усі витрати по зобов'язанням страховика виходячи зі історичної збитковості. По масових видах з невисокими страховими сумами, з технічною збитковістю 50-80%, збір премії повинен перевищувати максимальну лінію по ризику в 100 разів. В не масових видах страхування, як наприклад вантажі, збитковість може бути високою і непередбаченою. Для балансування портфелю в такий ситуації цеденту доречно обирати облігаторний договір ексцеденту сум (surplus treaty). Якщо страховий портфель незбалансований, а збитковість нижче 60%, то доцільно застосовувати комбіноване облігаторне покриття і на пропорційній і на непропорційній основі. Якщо ж збитковість страхового портфелю нижче 50%, і в основному за рахунок рідких збитків, які не більше 30% від розміру максимальної лінії доцільно використовувати облігаторний договір ексцеденту збитку (XL)

Проте, в непропорційному перестрахуванні, досить складним порівняно з пропорційним облігаторним договором ексцеденту сум є розрахунок технічної ціни, яка здійснюється методом екстраполяції, сценарним методом, і може істотно відрізнятись у цедента і перестраховика, як через різні прогнози щодо розвитку збитковості страхового портфелю, так і застосування різних підходів до розрахунків. Проте, як свідчить міжнародна практика перестрахування, після визначення технічної ціни сторонами відбуваються переговори по ринковій ціні з відповідним обсягом покриття. В наслідок цього вступають в силу професійні підходи в переконанні надати знижку за минулу беззбитковість, перспективу довгострокових взаємовигідних стосунків.

Одним із лідерів фінансових інновацій в сфері трансферу ризику, перестрахуванні за допомогою цінних паперів є перестраховальне товариство Swiss Re. За допомогою інвестиційних механізмів фінансового перестрахування, альтернативного перестрахування доволі успішно вдавалось розпоршувати небезпечні ризики у просторі і часі. Американські перестрахові і страхові компанії зараз поєднали свої інвестиційні можливості із інноваціями сфери високих технологій, що можуть бути задіяні в превентивній діяльності усіх учасників страхового ринку. При цьому, якщо інноваційний продукт, послуга, чи робота з використання нано-технологій, біо-технологій, когнітивних чи інформаційних технологій, знижує ризик, або суттєво зменшує збиток чи взагалі рятує від смерті, відновлює здоров'я людини, наприклад в медичному страхуванні, то це безперечно буде вагомим конкурентною перевагою як перестраховика так і співпрацю чого з ним страховика в очах страхувальника.

ВИСНОВКИ. Соціально-культурні та історичні, юридичні, економічні передумови накладають свій відбиток на рівень конкурентоспроможності цедента та перестраховика. Виокремленні макроекономічні, екзогенні, мікроекономічні, та мікроекономічні, ендогенні особливості забезпечення конкурентоспроможності перестраховальних операцій цедента та перестраховика на вітчизняному і світовому страховому ринку дозволяють при їх врахуванні оптимізувати перестраховальний за-

хист, підвищити економічну ефективність співпраці та взаємодії як на етапі укладання так і на етапі виконання перестраховальних угод. Усі існуючі інновації в сфері перестраховальних угод, проводячи постійний бенчмаркінг, можна згодом скопіювати та запровадити у себе. В цій ситуації людський капітал і гнучка довгострокова та далекоглядна корпоративна стратегія цедента, перестраховика, залишається одними з найскладніших об'єктів для копіювання конкурентами. Врешті решт, саме така стратегія дозволяє забезпечувати належний рівень конкурентоспроможності, звичайні вітчизняні страхові компанії перетворити згодом на міжнародні та видатні.

Перспективним напрямом подальших досліджень шляхів підвищення конкурентоспроможності страховиків, перестраховиків є ніша інвестиційних і технічних, високотехнологічних рішень перестраховиків для страховиків, страхувальників, як на етапі консультування з ризик-менеджменту з пропозицією наукомістких рішень щодо його зниження, так і на етапі врегулювання збитків, цими інноваційними продуктами та рішенням. При цьому, можна уникнути загроз матеріальних збитків, лікувати критичні захворювання страхувальників, рятувати життя людини. Страховикам можна було спробувати розробити диверсифіковані фінансово-організаційні механізми, наприклад інвестування в розробку та впровадження нанотехнологічних продуктів, чи рішень які покривають певні ризики, та ще й відновлюють об'єкти майнового чи особистого страхування, знижують рівень збитків.

В США існує спеціальний он-лайн портал – страховий нанофорум, який взяв на себе функцію обговорення як проблем страхування ризиків нанотехнологій та нано-матеріалів, юридичного, правового його унормування, так і інвестування у розвиток превентивних нанотехнологій, продуктів, послуг. В Україні існує ряд вітчизняних науково-виробничих компаній, що спеціалізуються на нано-матеріалах і нанотехнологіях, які мають один з каналів продажу саме перестраховиків, страховиків зі страхування здоров'я, рослинництва, тваринництва та інші, в які, якщо інвестувати в дослідження дозволили би знизити медичні, екологічні, енергетичні витрат на покриття відповідних ризиків не тільки в Україні, але в усьому світі.

ДИСКУСІЯ. Для вітчизняного страхового ринку актуальним дискусійними питаннями залишаються шляхи вдосконалення страхового законодавства, необхідні реформи та перетворення в сфері регулювання пере-

страхувальних відносин. Незважаючи на підписані важливі угоди про асоціацію з ЄС існує величезна відстань між тим де ми знаходимось зараз і де маємо і хотіли би бути в ідеалі. В політичній царині складно змінити поведінку 450 тисяч чиновників державного управління, особливо коли ці зміни суперечать їх інтересам. Серед науковців можна виділити дві групи: науковців консультантів та прикладних теоретиків. Якщо перші виступають за створення більш сприятливих ринкових умов для страховиків, перестраховиків, підтримки їх конкурентоздатності за рахунок виключно ринкових механізмів, необхідної державної підтримки експорту перестраховальних послуг, то другі зазначають успіхи державних перестраховиків Китаю, Індії, Бразилії, Білорусії, і необхідності створення вітчизняного державного мегаперестраховика, який би скоротив би відтік валютних коштів при перестрахованні у нерезидентів за кордон. Також в існуючих умовах високої корупції в сфері економіки та бізнесу та використання перестраховування для оптимізації податкового навантаження, наполягають на більш жорсткому контролі перестраховування. Перспективи успішного вирішення даної дискусії багато в чому буде залежати від політичної волі можновладців, встановлення остаточного миру, вміння домовлятися, швидкості впровадження необхідних для економіки та суспільства реформ.

Список використаних джерел

1. Geratthewohl K. Reinsurance Principles and Practice, Volume 2, P.80,81.
2. Pikus R. The theory and practice of efficient capital market hypothesis. Visnuk 135 Taras Shevchenko Kyiv National University, 2013. – p.5-7.
3. Grishin G., Pierce B. Bringing the curtain down and not before time. Insurance in the Eastern Europe. London, 2003. – p.67.
4. Wolf-Rüdiger Heilmann. Risikotheorie – ein Elfenbeinturm der Versicherungswissenschaft? // Lehrstuhl für Versicherungswissenschaft: Preprint, 1986. – p. 18.
5. Hergesell M. Efficiency of Reinsurance as a Corporate Risk Management Tool – report CEO ZAO Allianz of Third Moscow Reinsurance Conference – 29-30.03.07. – p. 15.
6. Overview of Dynamic Financial Analysis. The Dynamic Financial Analysis Committee of Casualty Actuarial Society, 1999. – p. 44.
7. Williams C.A. jr I in. Principles of risk Management and insurance. T.2. – Mavlem, Pennsylvania, USA., 1981-1981. – p.7.
8. Solvency subcommittee. Issues Paper. March 2000. – p.12.
9. Standard on Supervision of Reinsurers. // International of Insurance Supervisors – Singapore, 2003. – October. – p. 65.
10. Penttinen T., Bonsdorff H., Pesonen M., Rantala J., Ruohonen M. Insurance Solvency and Financial Strength. Finnish Training and Publishing Co, Helsinki, 1989. – p.25.

Надійшла до редколегії 03.01.15

В. Веретнов, ст. препод.

Киевский национальный экономический университет имени В. Гетьмана, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПЕРЕСТРАХОВОЧНЫХ ОПЕРАЦИЙ ЦЕДЕНТА И ПЕРЕСТРАХОВЩИКА НА ОТЕЧЕСТВЕННОМ И МЕЖДУНАРОДНОМ СТРАХОВОМ РЫНКЕ

Экономическая эффективность перестраховочных операций существенно влияет на конкурентоспособность цедента и перестраховщика. Вместе с тем, обеспечение конкурентоспособности перестраховочных операций не всегда приводит к экономической эффективности цедента и перестраховщика. Дается определение понятию конкурентоспособности перестраховочных операций. Выделены особенности обеспечения конкурентоспособности перестраховочных операций цедента и перестраховщика на отечественном и международном страховом рынке. Использование указанных особенностей позволяет, не только улучшить качество перестраховочной защиты, что благотворно сказывается на финансовой устойчивости цедента, но и обеспечивает такие необходимые, доверительные профессиональные и личные отношения цедента и перестраховщика.

Ключевые слова: конкурентоспособность, перестраховочные операции, цедент, перестраховщик.

V. Veretnov, senior teacher insurance department

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

FEATURES TO ENSURE THE COMPETITIVENESS OF REINSURANCE OPERATIONS OF THE CEDENT AND THE REINSURER IN THE DOMESTIC AND INTERNATIONAL INSURANCE MARKET

Abstract. Cost-effectiveness of reinsurance operations significantly affect the competitiveness of the cedent and the reinsurer. At the same time, ensuring the competitiveness of reinsurance operations does not always lead to the economic efficiency of the cedent and the reinsurer. We give the definition of the concept of competitiveness of reinsurance operations. The features ensuring the competitiveness of reinsurance operations of the cedent and the reinsurer in the domestic and international insurance market. The use of these features allows you to not only improve the quality of reinsurance protection, which has a beneficial effect on the financial stability of the cedent, but provides such necessary, confidential professional and personal relationship of the cedent and the reinsurer.

Keywords: competitiveness, reinsurance transactions, cedent, reinsurer.

**CONSOLIDATED SUMMARY OF
Xth INTERNATIONAL CONFERENCE
DECEMBER READINGS
"INNOVATIVE RESOURCE OF THE INSURANCE MARKET IN MODERN CONDITIONS"
(DIR'2014)**

December 4-5, 2014
Department of insurance and risk management
Faculty of Economics
Taras Shevchenko National University

The meeting brought together 378 high level participants representing education, science sector, government, civil society, business community to engage in dialogue and consultations on how to address and identify practical solutions for common insurance concerns.

Within the conference the work of the scientific round table for professors and representatives of insurance business and the work of the session meetings for students, post graduated students and young scientists considered:

1. Innovative development of the insurance market and its regulation
2. Innovation on the market of the social-oriented types of insurance
3. Innovation in the field of risk management of entities
4. Innovation in the field of integration of banks and insurance companies
5. Innovation on the market of the risky types of insurance
6. Innovation on the reinsurance market

SUMMARY NOTE OF RECOMMENDATIONS AND CONCLUSIONS:

Key recommendations:

1. Unification of insurance conditions
2. Introduction of mandatory health insurance in Ukraine
3. Approvement the Strategy of the insurance market in Ukraine
4. Creation the innovation fund of insurance

Organizers of the Conference,
Prof. Bazylevich V., Prof. Pikus R., Assist. Sholoiko A.

ANNOTATION AND REFERENCES (IN LATIN): TRANSLATION / TRANSLITERATION / TRANSCRIPTION

R. Pikus, PhD in Economics, Professor,
D. Nesterova, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

EFFICIENCY OF THE INVESTMENT STRATEGY OF THE INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE

The article explores the theoretical basis for the formation of an effective investment strategy of the insurance company. It was determined that, depending on the insurer's conduct and risk factor and yield of funds, investment strategy can be aggressive, moderate and conservative. The main factors that characterize conservative, aggressive and moderately conservative investment strategy are defined. The characteristic of the structure of the investment portfolio of domestic insurance companies is determined. There are insurance companies which conduct an aggressive, conservative and moderately conservative investment strategy. In the article defined the main directions of investments of insurance companies in Ukraine which include bank deposits, government securities and shares. Determined that majority of insurance companies in the insurance market of Ukraine followed a conservative investment strategy which is the least risky. It is noted that in view of difficult economic situation in Ukraine, insurance companies need to develop an effective investment strategy to ensure their ability to pay.

1. Bazylevych V. D. Strakhuvannya: pidruch. V. D. Bazylevych, K. Bazylevych, R.V. Pikus ta in., za red. V. D. Bazylevych, Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. – K.: Znannya, 2008. – 1019 s.
2. Vasylenko A.V. Derzhavne rehulyuvannya investytsiynoyi diyal'nosti strakhovoykh kompaniy: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: spets. 08.00.08 "hroshi, finansy i kredyt", A.V. Vasylenko; KNU imeni Tarasa Shevchenka. – K., 2008. – 16 s.
3. Tkachenko N. V. Investytsiyna diyal'nist' strakhovoykh kompaniy : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 "Finansy, hroshovy obih i kredyt", N. V. Tkachenko; NAN Ukrainy; In-t ekonomich. prohnozuv. – K., 2004. – 20 s.
4. Nebylytsya O. Otsinka investytsiynoyi stratehiyi strakhovoyi kompaniyi. Ekonomist. – 2001. – №3. – S. 48–49.
5. Lakhmetkina N.I. Investytsiyna stratehiya pidpryemstva : navch. posib. N.I. Lakhmetkina. – M.: KNORUS, 2006. – 184 s.
6. Mayorova T.V. Investytsiyna diyal'nist': pidruch. dlya stud. vyshch. navn. zakl., T. V. Mayorova. – K.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2009. – 472 s.
7. Elektronnyy zhurnal pro strakhuvannya "Forinsurer". Informatsiya pro reytny strakhovoykh kompaniy zhyttya v Ukraini za 2013 rik <http://forinsurer.com/ratings/life/>
8. Ofitsiynyy sayt strakhovoyi kompaniyi "Renesans Zhyttya", struktura investytsiynoho portfelya za dany my finansovoyi zvitnosti kompaniyi za 2011 – I pivr. 2014 rr.: [Online] <http://www.renlife.com/company/disclosure/portfolio.html>
9. Ofitsiynyy sayt strakhovoyi kompaniyi "Planeta strakhuvannya", struktura investytsiynoho portfelya za dany my finansovoyi zvitnosti kompaniyi za 2011 – I pivr. 2014 rr.: [Online] <http://planetlife.com.ua/index.php?id=18>
10. Informatsiya pro strakhovu kompaniyu PrAT "UASK ASKA – ZHYTTYA": [Online]. – Rezhym dostupu: http://www.aska-life.com.ua/news/REZULTATY_8174.html
11. Finansova zvitnist' strakhovoyi kompaniyi PrAT "UASK ASKA – ZHYTTYA" za 2013 rik: [Online] <http://www.aska-life.com.ua/docs/zvit2013.pdf>

O. Gamankova, PhD in Economics, Professor,
S. Shimkiv, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

INSTITUTIONAL SUPPORT SOCIAL INSURANCE AGAINST OCCUPATIONAL ACCIDENTS IN UKRAINE

The paper deals with the peculiarities of formation of relationships in the reform of social security. Examines institutional support provided social insurance accidents with the latest trends reform of the sector. The study notes that the organization of social security is lost insurance principle, the general principles of the Social Insurance Institute, added other excess principles that form the basis for misappropriation of funds and various abuses. These problems are urgent and require research. The paper reviews the basic principles to achieve the optimal balance of economic and social needs of providing social protection of citizens of Ukraine. The results emphasize the need for heightened security procedures for consolidation of compulsory state social insurance against industrial accidents and the State Mandatory Social Insurance against disability.

1. Encyclopedia of the International Labour Organisation (2014), "Safe work in the world", available at: www.safework.ru/ilo/Enciclopedia (Accessed 4 January 2014).
2. Koval', O.P. (2014) Modernizatsiia systemy sotsial'noho strakhuvannya v Ukraini [Modernization of the social insurance system in Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "Pro zahal'noobov'iazkove derzhavne pensijne strakhuvannya" vid 09.07.2003, No.1058-IV, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (Accessed 3 January 2014).
4. International Labour Organization (2014), "Recommendations of the International Labour Organization", available at: www.ilo.org/ilolex/english/index.htm (Accessed 5 January 2014).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "Pro zahal'noobov'iazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannia vid neschasnoho wypadku na vyrobnytstvi ta profesijnoho zakhvoriuvannia, iaki sprychynyly vtratu pratsezdatsnosti" vid 23 veresnia 1999, No.1105, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1105k/99-bp> (Accessed 5 January 2014).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "Pro reformuvannia zahal'noobov'iazkovoho derzhavnoho sotsial'noho strakhuvannia ta lehalizatsiiu fondu opłaty pratsi" vid 29.12.2014, No.1573, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/56-19> (Accessed 5 January 2014).

7. The explanatory note to the draft Law of Ukraine "Pro reformuvannia zahal'noobov'iazkovoho derzhavnoho sotsial'noho strakhuvannia ta lehalizatsiiu fondu opłaty pratsi" vid 29.12.2014, No.1573, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53067 (Accessed 7 January 2014).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine "Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahal'noobov'iazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannia" vid 14.01.1998, No.16/98-VR, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-bp> (Accessed 5 January 2014).

9. Koval', O.P. (2014) "The principle of insurance as a dominant principle of social insurance", *Stratehichni priority*, vol.№1 (30), pp. 91-95.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Pro zbir ta oblik iedynoho vnesku na zahal'noobov'iazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannia" " vid 8 lypnia 2010, No.2464 –VI, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (Accessed 5 January 2014).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2000), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia strakhovykh taryfiv dlia pidpriemstv, ustanov ta orhanizatsij na zahal'noobov'iazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannia vid neschasnoho wypadku na vyrobnytstvi ta profesijnoho zakhvoriuvannia" vid 13.09.00, No.1423, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1423-2000-p> (Accessed 5 January 2014).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2000), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine" Pro zatverdzhennia proportsij rozpodilu iedynoho vnesku na zahal'noobov'iazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannia" vid 30.01.15, No.30, available at: <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/6502-postanova-kmu-vid-26-11-14-675-pro-zatverdzhennya-proportsij-rozpodilu-edinogo-vnesku-na-zagalnoobov-yazkove-derzhavne-sotsialne-strakhuvannya> (Accessed 5 January 2014).

13. Fund of social insurance against accidents at work and occupational diseases Ukraine (2014), "Statistical data: records and insured income of the Fund in 2009-2014", available at: <http://www.social.org.ua/activity/stat> (Accessed 7 January 2014).

L. Volokhova, PhD in Economics, Associate Professor,
O. Evseenko, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SUSTAINABLE INSURANCE AS A KEY FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT SUPPORT

The role of the insurance sector in the sustainability development support was determined and the possible measures of economic and social loss reduction, based on risk management, risk transfer, and sustainable investment, were proposed. A crucial necessity of the community resilience improvement and cooperation with other stakeholders was indicated.

Sustainable insurance sector plays a determinant role in the process of sustainable development as it possess vital leverages to enable and facilitate community resilience, and, therefore, to reduce the possible loss from Economic, Social and Governance issues (ESG issues). First of all, this could be achieved by the means of proper risk management, namely risk assessment and risk reduction. Second, risk transfer will help communities to cope with actual damage made and cover the loss. Finally, sustainable investment activity may be used to make sure that business sector respects the key principles of sustainable development in its day-to-day activity. Cooperation with all the stakeholders of sustainable development, especially governments and communities, will help to develop a better expertise of risk management and create more effective tools for risk reduction. Implementing principles of sustainable investment into the core of their business values, insurance companies are likely to enjoy the improvement of their image and status, higher quality of their investment portfolio, and smaller refund sums paid on claims.

1. As World Convenes for First United Nations Environment Assembly, UN and World's Insurers Unite to Tackle Natural Disaster Risk. United Nations Environmental Programme, June, 2014, 3 pp. Available at http://unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2014/06/201406_PSI_press_release.pdf

2. Building Disaster-recilient Communities and Economies. The PSI Global Resilient Project, PSI Principles for Sustainable Insurance. UNEP Finance Initiative Report, June, 2014, 82 pp.

3. Baerenklau, K. A. (2005) Some simulation results for a Green Insurance Mechanism, *Journal of Agricultural and Resource Economics*, Vol. 30, No 1, pp. 94-108.

4. Human Rights and Corporate Insurance, CRO Forum, November 2014, 20 pp.

5. Insuring Climate Resilience. How insurers are responding to climate change. And how they can be part of an effective government response. UNEP Finance Initiative Report, November, 2013, 32 pp.

6. PSI Principles for Sustainable Insurance, UNEP Finance Initiative Report, June, 2012, 12 pp.

7. Song, X. and Feniosky, P.-M. (2012) Introducing the Concept of Emissions Liability Insurance in Managing Greenhouse Gas (GHG) Emissions and Promoting Sustainability in Construction Projects. *Construction Research Congress*, ASCE, pp. 1850 – 1858.

DOI: dx.doi.org/10.1061/9780784412329.186

8. Swiss Re Sigma Report (2014). Available at http://media.swissre.com/documents/sigma1_2014_en.pdf.

9. Understanding the Links: Insurance Regulation and Sustainable Development, UNEP Finance Initiative, 6 pp. Available at <http://unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2015/01/PSI-UNEPInquiry-GlobalConsultation.pdf>.

10. World Bank 2014 World Development Report. Available at: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTWDRS/EXTNWDR2013/0,,contentMDK:23459971~pagePK:8261309~piPK:8258028~theSitePK:8258025,00.html>

S. Berezina, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kiev, Kiev

MODERN TRENDS IN REFORMING OF SOCIAL INSURANCE IN UKRAINE

In this article an analysis of social insurance in social infrastructure in Ukraine was made. The main problems of social maintenance were distinguished. Priorities goals for social insurance funds were set. The forecast results of consolidation social insurance funds was made. Development issues of current social insurance system were researched and the main problems of proposed reforms were found. Diagnostic of results for the modernizations of social sphere by the effectiveness criteria was held. Optimization options of the process of reforming the national system of social insurance were made.

1. General declaration of human rights. Zagalna deklaracia prav lydunu, 10.12.1948, Official newspaper of Ukraine, 2008, №93, p.3103
2. Roik V. (2014) "Social insurance", Socialne strahuvannia, Urait, Moscov.
3. Parliament website [Online] – <http://rada.gov.ua>
4. Arhipov A. (2014) "Social insurance", Socialne strahuvannia, Urait, Moscov.
5. Bazilevich V., Basilevich K. (2006) "Insuranse business", Strahova sprava – Kiev.
6. Bulat G., Fedchyshina N. (2014) "Going is near reformation of system of social security in Ukraine", Pidhodi do reformuvannia sistemu socialnogo strahuvannia v Ukraini, – Young Scientist №18 (11), – P.68-71.
7. Pavluk K., Stepanov O. (2012) "Modernization of system of social protection in the context accumulation of social capital in Ukraine", Modernizacia sistemu socialnogo zahusty v konteksti nakopuchennia socialnogo kapitaly v Ukraini, Ekonomik of Ukraine. – №6. – P.15-29.
8. The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the reform of compulsory state social insurance and legalization of payroll", Zakon Ukrainu pro vnesennia zmin do deyakuh zakonodavchuh aktiv Ukrainu shchodo reformuvannia zagalnooboviazkovogo socialnogo strahuvannia ta legalizaciju fondu oplati praci, 28.12.2014. №77-VIII. – Golos Ukraine №252-1 (6002)/30.12.2014. P.1-10.
9. Koval O. (2014) "Modernization of social insurance system in Ukrain", Modernizacia sistemi socialnogo strahovania v Ukraini – Kiev.
10. "Resolution Fund Social insurance of temporary disability about bill", Pologennia Fondu socialnogo strahuvannia pro zakonoproekt № 5080 15.09.2014 "Reformation of compulsory state social insurance and legalization of wages fund", reformuvannia zagalnooboviazkovogo socialnogo strahuvannia ta legalizaciju fondu oplati praci 26.09.2014.
11. Balakireva O. (2011) "Effect of social economic in equality on the behavior of the population of Ukraine", Vpliv socilnoekonomichnoi nerivnosti na ekonomichny povedinky naselennia Ukrainu, Economy of Ukraine, № 11. – pp. 60-68.
12. Polozenko D. (2010) "Main directions social policy at the present stage of Ukraine development", Osnovni napriamki socialnoi politiki na suchasnomy etapi rozvitku ekonomiki Ukraini, Economy of Ukraine, № 7, pp.83-89.
13. Tkachenko N. (2010) "The role of non-governmental pension funds at Ukraine market development", Rol nederjavnih pensinih fondiv y rozvitky finansovogo runky Ukrainu, Ukraine finances, № 12, pp. 69-79.
14. Yarosh O. (2011) "Overcome ways of social injustice and inequality in Ukraine", Shliahi podolannia socialnoi nespravedlivosti i nerivnosti v Ukraini, Economy of Ukraine, № 3, pp. 70-77.

A. Zaletov, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

POLICY OF INSURANCE PROTECTION AND STRATEGY OF ITS REFORM IN UKRAINE

The article deals with the essence of the role and tasks of the insurance policy in modern conditions. Insurance is defined as a system of policy measures authorities and business entities to use the tools of insurance and financial resources of insurers in order to effectively manage risks and ensure the implementation of the goals and objectives of socio-economic development of the country (region) and business entities. Allocated to the insurance policy of the state, the corporate sector, households and insurance (reinsurance) companies.

The economic, social and informational categories of state regulation in the insurance industry, underlined the need to reform the insurance market taking into account the influence of external and internal threats. Define the objectives and principles of the strategy of reforming the system of state regulation of the insurance market of Ukraine.

Proposed priorities for the development of the insurance market on the basis of deregulation and simplification of the regulatory environment, improvement of activity control and efficiency of state supervision, protecting the interests of insurance consumers and restore confidence in the insurance market.

1. Vasilik O. D. (2000) Teoriya finansiv – NÍOS. – 416 s.
2. Londar S. L. (2009) "Finance", Fínsansi. – Vinnitsya: Nova Kniga, – 384 s.
3. Galasyuk O. V. (2012) Strakhuvannia – skladova chastina finansovoï diyal'ností derzhavi. Ínovatsiyna yekonomika. – №5 (31). – S. 282-284.
4. Maksimenko S. G., Pirogova M. V (2010) Kontseptual'ni zasadi rozvitku sistemi derzhavnogo reguluyuvannia strakhovoï diyal'ností v Ukraïni v umovakh krizi, available at: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58185.doc.htm
5. Kíreytsev G. G., Aleksandrova N. M., Maslova S. O. (2001) "Money, Finance, Credit", Groshí, Fínsansi, Kredit – Zhitomir: ZHÍTÍ. – 312 s.
6. Grachova Y.U., Tolstopyatenko G.P. (2003) Finansovoye pravo – "OOO" TK Velbi ", – 124 s.
7. Tyagunov A. A. (2002) Evolyutsiya rossiyskogo strakhovogo zakonodatel'stva Reformirovaniye rossiyskogo strakhovogo rynka v kontekste vstupleniya v silu Soglasheniya o partnerstve i sotrudnichestve Rossiyskoy Federatsii i Yevropeyskogo Soyuza i predstoyashchego vstupleniya v VTO. Materialy. – S. 13.

8. Rasshivalov D. P. (2002) Strakhuvannya yak skladova svitovoi finansovoi sistemi. Visnik Kiiv'skogo natsional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Mizhnarodni vidnosini. – Vip. 21-24. – S. 204-209.
DOI: dx.doi.org/10.17721
9. Boronos V. G. (2011) Metodologichni zasady upravlinnya finansovim potentsialom teritorii – Sums'kiy derzhavnyi universitet, 2011. – 310 s.
10. Osadets S. S (2002) "Insurance", Strakhuvannya. – KNEU, – 599 s.
11. Fedosov V. M. (2008) "Theory of Finance", Teoriya finansiv. – Znannya, – 611s.
12. Gridchina M. V., Zakhozay V. B., Osipchuk L. L. (2004) "Finance", Finansi (teoretichni osnovi). – MAUP, – 312 s.
13. Zhabinets' O. (2004) Derzhavna strakhova politika v Ukraini ta osnovni napryamki iї vdoskonalennya. Visnik L'viv'skogo natsional'nogo universitetu imeni Ivana Franka. – L'viv. – Vip. 33. – S. 470-474.
14. Khandshke E. (2002) "Teoretichni i praktichni aspekti strakhovoi politiki". Strakhova sprava. – №8. – S. 34-35.
15. Spletukhov Y. U. (2000) "Gosudarstvennoye regulirovaniye strakhovoy deyatel'nosti". Auditor. – №2. – S. 44-47.
16. Stigler, G. (1957) 'Perfect competition, historically contemplated', Journal of Political Economy 65(1).
17. Joskow P.L., Noll R.C. (1981) "Regulation in Theory and Practice: An Overview. In: Studies in Public Regulation". Ed. by Fromm G. MIT Press.
18. Kolomak E. (2007) "Subfederal administrative regulation in Russia". EERC.
19. Bernstein M.H. (1955) "Regulating Business by Independent Commission". Princeton. University Press.
20. Peltzman S. (1976) "Toward a More General Theory of Regulation". Journal of Law and Economics 19 (2), p. 211-240.
21. Becker G. A (1983) "Theory of Competition among Pressure Groups for Political Influence". Quarterly Journal of Economics 98 (3), p. 371-400.
22. McChesney F. (1987) "Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation". Journal of Legal Studies 16, p. 101-118.
23. Acemoglu D., Verdier T. (2000) "The Choice Between Market Failures and Corruption". The American Economic Review 90 (1), p. 194-211.

N. Prikazyuk, PhD in Economics, Associate Professor,
T. Motashko, PhD in Economics, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

NEW VECTORS OF THE MOTOR INSURANCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

The essence and features of different forms of motor insurance are studied. As investigated, the motor insurance is one of the most popular types of insurance in many countries, and continues its further quality development. It is stated that the following new vectors of development has been recently observed in developed countries: Internet sales are getting significantly prevalent along with the traditional channels of insurance distribution; insurers' websites provide a wide range of online features in motor insurance; innovations in motor insurance based on the use of telematics, particularly the usage-based insurance, are widely spread.

Basic types of motor insurance, which represent the domestic market, are analyzed. It was found that the share of motor insurance in the insurance market of Ukraine is significant. As established, the proportion of net premiums of motor insurance is decreasing, because its development is significantly influenced by economic factors.

Measures, applied by insurance companies in the domestic market of motor insurance to attract new customers and retain the existing ones, are defined. In particular, insurers are trying to develop the implementation of insurance services online, and use possibilities offered by mobile technologies.

It was found that the domestic market of motor insurance is characterized by a high level of fraud, that is why some innovative measures in the domestic and international motor insurance agreements are taken to decrease it, such as the introduction of mandatory registration of insurance agents, who have the right to perform mediatory activity in compulsory civil liability insurance of owners of motor vehicles (CCLIMV), and procedures for contracting the international insurance "Green Card" agreements with simultaneous entering the information on concluded agreement into a unified centralized database of Motor (transport) insurance bureau of Ukraine using the "Green Card online" subsystem.

1. Bazylevych V.D., Pikus R.V., Prykaziuk N.V., Motashko T.P. (2014) "Insurance service", Strakhovi posluhy – Ch. 2 – K.: Lohos. – 544 s.
2. Hamankova O.O. (2009) "Market of insurance service in Ukraine", Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia. praktyka – KNEU. – 283 s.
3. Osadets S.S. (2007) "Insurance service", Strakhovi posluhy – KNEU. – 464 s.
4. Yavorska T.V. (2008) "Insurance service", Strakhovi posluhy – Znannya, – 350 s.
5. James M. Anderson. (2010) "The U.S. Experience with No-Fault Automobile Insurance". – Santa Monica: RAND Corporation, – 190 p.
6. Mezhebytskyi M. (2010) "Priame vrehuliuvannya: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy vprovadzhennia v Ukraini". Fynansovye usluhy. – № 3–4. – S. 17–19.
7. Hryshan Iu. (2012) "Mozhno ly prekratyty dempynh v OSAHO?". Fynansovye usluhy. – № 6(96). – S. 24–26.
8. Kenneth Cannar. (2005) "Motor Insurance: Theory&Practice". – London: Witherby & Co., – 440 r.
9. Zaliyev O.M., Kneisler O.V., Stetsiuk V.M. (2012) "Avtomobilne strakhuvannya v systemi bezpeky dorozhnogo rukhu". – Mizhnarodna ahentsiia "BeeZone", – 509 s.
10. Ivaniuk I. (2009) "Tendentsii ta problemy rozvytku rynku obov'iazkovoho strakhuvannya tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykh nazemnykh transportnykh zasobiv". Fynansovye usluhy. – № 1–2. – S. 20–22.
11. Libikh K.O. (2011) "Priame vidshkoduvannya zbytkiv u strakhuvanni tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykh nazemnykh transportnykh zasobiv". Finansi, oblik i audyt. – № 18. – S. 129–136.
12. Romanyshyn V. (2009) "Interesy strakhuvannya – nash spilnyi priorytet". Fynansove usluhy. – № 1–2. – S. 2–4.
13. Hovorushko T.A. (2011) "Insurance service", Strakhovi posluhy. – Tsentri uchbovoi literatury. – 376 s.
14. Dema D.I., Vilenchuk O.M., Demianiuk I.V. (2010) "Insurance service", Strakhovi posluhy. – Zhytomir: ZhNAEU. – 482 s.
15. Fysun V.I. (2011) "Insurance", Strakhuvannya. – Tsentri uchbovoi literatury. – 232 s.

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "Pro strakhuvannia" 07.03.1996, No. 85/96-VR, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "Pro oboviazkove strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykh nazemnykh transportnykh zasobiv" vid 1 lypnia 2004 roku N 1961-IV: [Online] // Verkhovna Rada Ukrainy: [Online]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
18. European Insurance in Figures [Online] // Insurance Europe: [Online]. – Elektron. dani // // Insurance Europe Statistics. – № 46. – January 2013. – Rezhym dostupu: www.insuranceeurope.eu.
19. Digital distribution in insurance: a quiet revolution [Online] // Swiss Re sigma. – № 2. – 2014. – Rezhym dostupu: http://www.the-digital-insurer.com/wp-content/uploads/2014/06/295-sigma2_2014_en.pdf.
20. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2010 rik. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh: [Online] http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202010.pdf.
21. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2011 rik. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh: [Online] http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202011.pdf.
22. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2012 rik. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh: [Online] http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf.
23. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2013 rik. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh: [Online] http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202013.pdf.
24. Pidsumky diialnosti strakhovi kompanii "PZU Ukraina" za 2013 rik. Strakhova kompaniia "PZU Ukraina": [Online] <http://www.pzu.com.ua/about/finance/Pidsumky%20diyal%CA%B9nosti%20za%202013%20rik.html>.
25. Deiatelnost AO "PROSTO-strakhovanye" za 9 mesiatsev 2014 hoda. Strakhova kompaniia "PROSTO-strakhuvannia": [Online] <http://www.pro100.ua/ru/o-kompanii/otchetnost>.
26. Strakhuvannia avtotransportnykh zasobiv. Strakhova kompaniia "Oranta": [Online] http://www.oranta.ua/ukr/vehicles_insurance.php.
27. Avtostrakhovanye. Strakhova kompaniia "AKhA Strakhuvannia": [Online] <http://axa-ukraine.com/ru/insurance/auto-insurance/>
28. Strakhovi produkty. Strakhova kompaniia "Providna": [Online] <http://www.providna.ua/uk/content/strahovie-producti>.
29. Avto. Strakhova kompaniia "UNIKA": [Online] http://www.unika.ua/home/02_Private/Auto/
30. Avtostrakhuvannia. Strakhova kompaniia "PZU Ukraina": [Online] <http://www.pzu.com.ua/individual/avto.html>.
31. Avtostrakhovanye. Strakhova kompaniia "PROSTO-strakhuvannia": [Online] <http://www.pro100.com.ua/ru/fizicheskim-licam/avtostrahovanie>.
32. Prykaziuk N.V., Motashko T.P. (2014) "Rol Internetu v realizatsii strakhovykh posluh". Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – № 156. – S. 45 – 52.
DOI: dx.doi.org/10.17721
33. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), "Poriadok reiestratsii strakhovykh ahentiv, yaki maiut pravo zdiisniuvaty poserednytsku diialnist z obov'iazkovoho strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykh nazemnykh transportnykh zasobiv, u Motornomu (transportnomu) strakhovomu biuro Ukrainy". Zatverdzheno rozporiadzhenniam Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh vid 18.04.2013 № 1270: [Online] <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0760-13/conv>.
34. Motorne (transportne) strakhove biuro Ukrainy. Richni pidsumky funktsionuvannia Reiestru strakhovykh ahentiv: [Online] <http://www.mtsbu.kiev.ua/ru/presscenter/news/112725/>.
35. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Polozhennia pro yedynu tsentralizovanu bazu danykh shchodo obov'iazkovoho strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykh nazemnykh transportnykh zasobiv" Zatverdzheno rozporiadzhenniam Derzhavnoi komisii z rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh Ukrainy 09.07.2010 N 566: [Online]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0691-10/print1389890191796144>

A. Sholoiko, PhD in Economics, Senior Fellow, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FEATURES OF ACCOUNTING AND AUDIT OF INSURANCE ORGANIZATIONS IN UKRAINE

Features of accounting and audit of insurance organizations in Ukraine that are based on the specific characteristics of the insurance activity and legislation are considered. The main of them are the next: the proper organization of accounting is a necessary condition of the activity of the financial institution; there are three groups of requirements to accounting of insurer, including: accounting of contracts; accounting of insurance reserves, formation financial reports in the Ukrainian insurance legislation; the use of IFRS instead of national accounting standards in preparing financial reports of insurance organizations in Ukraine is obligatory and despite of this compilation of primary documents and application of National Chart of Accounts by insurance organizations of Ukraine remains mandatory; it is necessary to follow the frequency of reporting according to national legislation; insurance companies are classified as institutions that must necessarily publish annual financial statements together with the auditor's report about its accuracy, and this category of institutions are prohibited from using such form of organization of accounting and reporting as directly by the owner or the head of organization; audit of the annual financial statements and consolidated financial statements of insurance companies is mandatory and conducted in accordance with International quality control, auditing, review, other assurance, and related services pronouncements which adopted as national auditing standards by the Audit Chamber of Ukraine.

These generalizations are done to make possible the further investigations of developing and improving in this field.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini" 16.07.1999, No. 996-XIV, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Accessed 17 January 2015).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh" 12.07.2001, No. 2664-III, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page> (Accessed 17 January 2015).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "Pro strakhuvannia" 07.03.1996, No. 85/96-VR, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 17 January 2015).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "Pro audytorsku diialnist" 22.04.1993, No. 3125-XI, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12> (Accessed 17 January 2015).
5. The Ministry of finance of Ukraine (2015), "Mizhnarodni standarty finansovoi zvitnosti", available at: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&time=1423500775962 (Accessed 12 February 2015).
6. International Federation of Accountants, Audit Chamber of Ukraine (2013), "Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnykh posluh" in 2 parts, P 1., 1026 p.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2000), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Pro zatverdzhennia Poriadku podannia finansovoi zvitnosti" 28.02.2000, No. 419, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF> (Accessed 17 January 2015).
8. The State Commission for Regulation of Financial Services (2004), The Disposition of the State Commission for Regulation of Financial Services "Pro zatverdzhennia Poriadku skladannia zvitnykh danykh strakhovykh" 03.02.2004, No. 39, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04> (Accessed 17 January 2015).
9. The Ministry of finance of Ukraine (2012), The Order of The Ministry of finance of Ukraine "Pro zatverdzhennia Planu rakhunkiv bukhgalterskoho obliku ta Instruksii pro yoho zastosuvannia" 30.11.1999, No. 291, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (Accessed 17 January 2015).
10. Len, V.S. (2012), Oblik i audyt u strakhovykh orhanizatsiakh [Accounting and audit of insurance organizations], 2nd ed, Navchalna knyha Bohdan, Ternopil, Ukraine.
11. Boiko, K.V. and Sofiiuk, O.H. (2013), "Features of preparation of the financial statements for the insurance companies by international standards", Zbirnyk naukovykh prats Luts'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. Seriya Oblik i finansy, Vol. 10, No. 37, P. 1, pp. 55 – 64.
12. Kantsurov, O.O. Shvets, V.H. Zasadnyi B.A. and Lovinska, L.H. (2013), Normatyvno-metodychne zabezpechennia bukhgalterskoho obliku v umovakh zastosuvannia mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti [The normative and methodological support of accounting in the condition of application of International Financial Reporting Standards], DNU Akademiia finansovoho upravlinnia, Kyiv, Ukraine.
13. National commission for the state regulation of financial services markets (2012), "As for features of insurers reporting data compilation in connection with passing to International Financial Reporting Standards", available at: <http://nfp.gov.ua/files/MSFZ/osoblusk0312.pdf> (Accessed 17 January 2015).
14. The Ministry of finance of Ukraine (2014), "The list of countries that adopt IFRS", available at: <http://msfz.minfin.gov.ua/uk/lfrsOtherCountries/AboutIFRSInOtherCountries/Pages/ListCountriesUsingIFRS.aspx> (Accessed 17 January 2015).
15. National commission for the state regulation of financial services markets (2012), The Disposition of the National commission for the state regulation of financial services markets "Pro vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakyykh rozporiadzhen Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy ta opyriudnennia informatsiinoho povidomlennia shchodo zaprovadzhennia mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti ta skladannia audytorskykh vysnovkiv (zvitiv), yaki podaiutsia do Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh, pry rozkrytti informatsii finansovymy ustanovamy" 20.11.2012, No. 2316, available at: <http://document.ua/pro-vyznannja-takimi-sho-vtratyli-chinnist-dejakih-rozporjad-doc136887.html> (Accessed 17 January 2015).

A. Tlusta, PhD in Economics, Associate Professor,
V. Erastov, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FOREIGN EXPERIENCE IN INTERNET INSURANCE OPERATION

This paper examines the current state and characteristics of the relationship between the insurance entities in the implementation of online insurance in foreign countries. Studied the basic conditions and development trends of the Internet insurance market in the process of informatization of insurance companies. The basic concept of interaction between the subjects of the insurance market through the website were noticed. The study reveals the necessity and expediency of using new approaches of the acquisition of insurance services via Internet. The problems of implementation and development of online insurance remains valid for all countries, regardless of the state of the insurance market and the financial market as a whole.

1. Bazylevytch V.D. (2009) "Insurance business", Strakhova sprava. Kyiv. – Znannya, – 250 s.
2. Bazylevytch V. D. (2008) "Insurance", Strakhuvannia. Kyiv. – Znannya, – 1019 s.
3. Kovtun I.S. (2013) "Rukovodstvo pol'zovatelia PP Fort:Polis8". – 130 c.
4. Orlov A., Anan'ev A. (2001) "Vo Vsemirnoy Torgovoy Organizatsyi net soglasiya po elektronnoy torgovle". – № 1–2.
5. Pikus R.V. (2011) "Insurance: practice", Strakhuvannia: praktykum. Kyiv. – Znannya, – 607 s.
6. Pikus R.V. (2008) "Teoretyko-metodolohichni osnovy integratsii bankivskykh i strakhovykh institutiv". Visnyk Kyivskogo natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – Kyiv. – ed. 104. – s. 20-25.
DOI: dx.doi.org/10.17721
7. Rasshyvalov D. (2008) "Poserednytski posluzhy u strakhuvanni". Visnyk Kyivskogo natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – Kyiv. – ed. 106. – s. 35-37.
DOI: dx.doi.org/10.17721
8. Naumenkova S.V., Mishchenko S.V. (2010) "Rynok finansovykh posluh". Kyiv. – Znannya, – 532 s.
9. Insurance Industry Institute available at: <http://www.iii.org/stat/sandbox/> (Accessed 15 December 2014).
10. Kirzner I. (1973) "Competition and Entrepreneurship". – Chicago. – 523 p.
11. Operkent A. (1999) "Global Economy & Electronic Commerce". – London: Business School Press.
12. Wall Street Journal available at: <http://online.wsj.com/sandbox/archive/admin/> (Accessed 25 December 2014).
13. Wholesale distribution of internet-insurance for human use //Official Journal of the European Communities EN – L113 – 30.04.1992 – available at: <http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html> (Accessed 5 January 2014).

O. Lobova, PhD in Economics, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FEATURES OF PROFESSIONAL LIABILITY INSURANCE REALIZATION IN UKRAINE

The signs of professional liability insurance are generalized in the article. It is the presence of losses, additional costs that require mechanisms and sources of compensation. The essence of the professional responsibility concept is determined and it is characterized like specialists material liability of different professions, lack of qualifications, errors and omissions are due to carelessness or negligence may cause harm to the client. The main elements of the professional liability insurance contract, such as insurance objects, insurance compensation, insurance risks are described. The types of professional liability insurance are characterized. There are such types of the professional liability insurance: professional liability insurance of architect, lawyer, auditor (accountant), appraiser, notary, customs broker and doctor. It is determined, that the most widespread in Ukraine is the professional liability insurance of lawyer and customs broker because the policy is purchased for the sole purpose to obtain a license. The size of insurance rates in the provision of professional liability insurance in different insurance companies of Ukraine are analyzed. It is established that insurance rate depends on the type of professional activity, scope of service, qualifications and the other factors. The development impulse can only provide judicial and legal definition of professions wide list that are subject under mandatory professional liability insurance.

1. Shakhov V.V. (2011) "Insurance", Strakhovanye. – YuNYTY-DANA, – 311 s.
2. Osadets S. S (2002) "Insurance", Strakhuvannya. – KNEU, – 599 s.
3. Fedorova T.A. (2004) "The insurance bases", Osnovy strakhovoy deyatel'nosti. – BЭK, – 875 s.
4. Spletukhov Y.A. (2006) "Insurance", Strakhovanye. – Ynfra-M, – 311 s.
5. Bazylevych V.D., Pikus R.V. (2011) "Insurance", Strakhuvannya. – Znannya, – 607 s.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "Pro strakhuvannya" 07.03.1996, No. 85/96-VR, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 17 January 2015).
7. Dorosh N. (2008) "The professional liability insurance of auditor", Strakhuvannya profesiynoyi vidpovidal'nosti audytoriv. Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu im. T. Shevchenka. Ekonomika. – # 101. – S. 29-31. DOI: 10.17721
8. Drozd I.M. (2006) "The features of professional liability insurance", Osoblyvosti strakhuvannya profesiynoyi vidpovidal'nosti. Universytet-s'ki naukovi zapysky. – #2 (18). – S. 367-370.

A. Oleynik, PhD in Economics, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM TO REDUCE SOCIAL RISKS

Abstract. The role of public-private partnership in the overall development of the country and its regions is determined in the article. The opinions of foreign and domestic scientists on the interpretation of the concept of PPP are analyzed, the main causes and social factors in favor of the introduction of PPP in Ukraine are determined. Singled out the main components of the PPP in the social sphere, including: public-regulation, public policy, transparency and accountability of PPP, financing and benefits of the project, the division of responsibilities between the public and private partners, taking into account the interests of consumers. Author determined the main provisions of the law of Ukraine "On Public Private Partnership". The essence of social risk factors that cause them, their main features are determined. Differentiated concept of social risk and social insurance risk, the role of insurance in PPP agreements and key factors for cooperation between the state and the insurance segment are determined. Risk sharing agreement between the parties to the PPP when the state is a partner insurance company or other private partner is demonstrated.

1. Volohyna Z.H. (2012) "Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo na sovremennom etape". Aktual'nie voprosi yurydycheskykh nauk, p.p. 43-45.
2. "What are Public Private Partnerships?" available at: <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/overview/what-are-public-private-partnerships>
3. Stratan D. (2013) "Mekhanyzm realizatsyyi hosudarstvenno-chastnoho partnerstva v sotsyal'noy sfere Rossyyskoy Federatsyy". Problemy ekonomiky, 3, p.p. 300-305.
4. Tochenaya T. (2013) "Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo kak sovremenniy factor rehyonal'noho razvytiya", available at: <http://regec.ru/articles/2013/vol3/5.pdf>
5. Braylovs'kyy I. (2013) "Derzhavno-privatne partnerstvo yak uhoda pro vzayemni vyhody". Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya". Seriya "Ekonomika": zbirnyk naukovykh prats'. 24. – S. 15–18.
6. Mitchell M. "An Overview of Public Private Partnerships in Health", available at: <https://www.hsph.harvard.edu/ihsg/publications/pdf/PPP-final-MDM.pdf>
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Pro derzhavno-privatne partnerstvo" 01.07.2010, 2404-VI, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
8. Zhmaylo A. (2008) "Sotsyal'niy rysk kak pokazatel' sotsyal'noy transformatsyyi sovremennoho obshchestva". Vestnyk Yuzhno-Ural'skoho hosudarstvennoho universyteta. Seryya: Sotsyal'no-humanytarne nauky. 21 (121).p.p. 83-88.
9. "Sotsyal'nie risky", available at: <http://www.risk24.ru/sozialriski.htm>
10. Muzhylyvs'kyy V. (2012) "Derzhavno-privatne partnerstvo yak zasib udoskonalennya obov'yazkovoho strakhuvannya v Ukraini". Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. 37. p.p. 60-65.

R. Pikus, PhD in Economics, Professor,
V. Zakolodiazhnyi, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INSURANCE ACTIVITY AS BASIS FOR INCREASING ITS EFFICIENCY

The essence and place of innovation as a factor of insurance business effectiveness growth are discussed. Peculiar attributes of innovations development resulting from insurance industry being a part of financial system is revealed. Unique

features of innovations' development in insurance business across different countries are discovered and analyzed. Fundamental trends of insurance products development are characterized: social networking, cloud computing, internet, business processes automation, market share growth of direct sales. Implementation of modern information technologies in insurance business is substantiated. Automation, internet-insurance and on-line insurance are justified to be essential for management of insurance business.

1. Akkozov B. "Strahovshhiki RK gotovy k online-strahovaniju, a zakonodatel'stvo – net": [Online] http://www.kursiv.kz/news/details/finansy/strakhovshhiki_rk_gotovy_k_online_strakhovaniyu_a_zakonodatelstvo_net/.
2. Bazilevich V.D. (2006) "Istorija ekonomichnih uchen". – Znannja, – S. 312-324.
3. "Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data", Kerivnictvo Oslo. Rekomendacii zi zboru ta analizu danih stosovno innovacij. UNESCO: [Online] http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/OECD OsloManual05_rus.pdf.
4. Pavlova O. "Strahovoj biznes beret kurs na innovacii": [Online] <http://www.pcweek.ru/idea/article/detail.php?ID=123103>.
5. Pikus R.V. (2009) "Innovacii v strahuvanni: svitovij dosvid, naprjamki rozvitku v Ukraïni". Teoretichni ta prikladni pitannja ekonomiki. – №18. – S. 135-140.
6. Pogorleckogo A.I, S.F. Sutyryna. (2014) "Mezhdunarodnyj biznes. Teorija i praktika". Jurajt, – S. 261-275.
7. "Richnij zvit SK "Alfa strahuvannja" za 2013 rik" [Online]: <https://alfa.ua/page/otchety-i-dokumentatsiya>.
8. Solomatina A.S. (2014) "Povyshenie konkurentosposobnosti strahovoj kompanii na osnove primenenija sbalansirovannoj sistemy pokazatelej" dis. k-ta jekon. nauk: 08.00.10. Federal'noe gosudarstvennoe obrazovatel'noe bjudzhetnoe uchrezhdenie vysshego professional'nogo obrazovaniya "Finansovyj universitet pri Pravitel'stve Rossijskoj Federacii". – Moskva, – S. 3-180.
9. Christensen C. Christensen. "We are living the capitalist's dilemma". CNN Edition: International, 2013 [Online] <http://edition.cnn.com/2013/01/21/business/opinion-clayton-christensen/index.html>.
10. "Friendsurance" [Online]: <http://www.friendsurance.com/>.
11. Insurance @ Digital – 20X by 2020 // The Boston Consulting Group. – 2014. – P. 3-38.
12. Insurance Customers Would Consider Buying Insurance from Internet Giants, According to Accenture's Global Research [Online]: <http://newsroom.accenture.com/news/insurance-customers-would-consider-buying-insurance-from-internet-giants-according-to-accentures-global-research.htm>.
13. "Insurethebox" [Online]: <http://www.insurethebox.com/>.
14. Katkov N. (2011) "IT Spending Trends in the Japanese Insurance Industry". Katkov, KyongSun Kong, [Online]: <http://www.celent.com/reports/it-spending-trends-japanese-insurance-industry-2011>.
15. Kong KyongSun. "Online Insurance in Japan: Seeking Avenues for Greater Growth" [Online]: <http://www.celent.com/reports/online-insurance-japan-seeking-avenues-greater-growth>.
16. Martin J. "The Innovation Imperative" [Online]: <http://www.wzresearch.com/pdf/innovation.pdf>.
17. Mini-roundtable: Innovation in the insurance industry // Risk&Compliance. – June. – 2014. – P. 3-16.
18. The Accenture 2013 Consumer-Driven Innovation Survey: Explore the data [Online]: <http://www.accenture.com/microsites/consumerdriveninnovation/Pages/index.aspx>.
19. The digital insurer. A new era in insurance: Cloud computing changes the game // Accenture. – 2012. – P. 4-19.

V. Veretnov, Senior Teacher Insurance Department
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv

FEATURES TO ENSURE THE COMPETITIVENESS OF REINSURANCE OPERATIONS OF THE CEDENT AND THE REINSURER IN THE DOMESTIC AND INTERNATIONAL INSURANCE MARKET

Cost-effectiveness of reinsurance operations significantly affect the competitiveness of the cedent and the reinsurer. At the same time, ensuring the competitiveness of reinsurance operations does not always lead to the economic efficiency of the cedent and the reinsurer. We give the definition of the concept of competitiveness of reinsurance operations. The features ensuring the competitiveness of reinsurance operations of the cedent and the reinsurer in the domestic and international insurance market. The use of these features allows you to not only improve the quality of reinsurance protection, which has a beneficial effect on the financial stability of the cedent, but provides such necessary, confidential professional and personal relationship of the cedent and the reinsurer.

1. Gerathewohl K. "Reinsurance Principles and Practice", Volume 2, S.80,81.
2. Pikus R. (2013) "The theory and practice of efficient capital market hypothesis". Visnuk Taras Shevchenko Kyiv National University, – s.5-7.
3. Grishin G., Pierce B. (2003) "Bringing the curtain down...and not before time". Insurance in the Eastern Europe. London. – s.67.
4. Heilmann Wolf (1986) "Rudiger Rizikotheorie – rin Elfrnbeinturn der Versichern gswissenschaft". Versicherungswissenschaft. – S. 879.
5. Hergesell M. "Efficiency of Reinsurance as a Corporate Risk Management Tool" – report CEO ZAO Allianz of Third Moscow Reinsurance Conference – 29-30.03.07. – s.15
6. "Overview of Dynamic Financial Analysis". The Dynamic Financial Analysis Committee of Casualty Actuarial Society, 1999. – s.44.
7. Williams C.A. jr I in. "Principles of risk Management and insurance". T.2. – Mavlem, Pensylvania, USA, 1981-1981. – P.7.
8. "Solvency subcommittee". Issues Paper. March 2000. – p.12.
9. Standardon Supervision of Reinsurers. //International of Insurance Supervisors – Singapore, 2003. – October. – p. 65.
10. Penttinen T., Bonsdorff H., Pesonen M., Rantala J., Ruohonen M. Insurance Solvency and Financial Strength. Finnish Training and Publishing Co, Helsinki, 1989. – p. 25.

INFORMATION ABOUT AUTHORS (META-DATA)

Березина Світлана Борисівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: svieta_berezina@ukr.net

Березина Светлана Борисовна – кандидат экономических наук, доцент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Berezina Svetlana B. – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Insurance and risk management, Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kiev.

Веретнов Володимир Іванович – старший викладач кафедри страхування, ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана",

Контактна інформація: 067-245-85-55, (044)371-62-33, veretnov@kneu.edu.ua,

Веретнов Владимир Иванович – старший преподаватель кафедры страхования, ГБУЗ "Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана"

Veretnov Volodymyr I. – senior teacher insurance department, National Economic University named after Vadym Hetman – self-governing (autonomous) research university Kiev Institute of Market Relations

Волохова Людмила Федорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: (050)994-1190, volokhova-lf@ukr.net

Волохова Людмила Федоровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Volokhova Liudmila F. – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Insurance and risk management, Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kiev.

Гаманкова Ольга Олексіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри страхування, Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

Контактна інформація: 044-371-61-87, gamankova@ukr.net

Гаманкова Ольга Алексеевна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой страхования, Киевский национальный университет имени Вадима Гетьмана

Gamankova Olga O. – Doctor of Science (Economic), Professor, Head of Department of Insurance, National Economic University named after Vadym Hetman – self-governing (autonomous) research university Kiev Institute of Market Relations

Ерастов Василь Ігорович – аспірант (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Контактна інформація: 097-257-26-58, abbadonische@mail.ru

Эрастов Василий Игоревич – аспирант (Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко)

Vasyl Erastov I. – postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Євсєєнко Ольга Федорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри статистики та демографії, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: (050)274-6677, evseenko-o@ukr.net

Евсєєнко Ольга Федоровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры статистики и демографии, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Evseenko Olga F. – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Statistic and Demography, Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kiev.

Заколюдажний Володимир Олегович – аспірант (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Контактна інформація: +380-93-919-11-44, zakolodiazhnyi@gmail.com.

Заколюдажний Владимир Олегович – аспирант (Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко).

Zakolodiazhnyi Vladimir O. – postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Залєтов Олександр Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри страхування та ризик менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: (067)236-25-62, zaletov@ukr.net

Залєтов Александр Николаевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры страхования и риск менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Zaletov Olexander N. – Ph.D. in Economics, Associate Professor, Assistant professor of Department of insurance and risk management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Лобова Оксана Миколаївна – кандидат економічних наук, асистент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: 096-266-54-10, lobova.ksu@gmail.com

Лобова Оксана Николаевна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Lobova Oksana M. – PhD in Economics, Assistant of the insurance and risk management department, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Моташко Тетяна Петрівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: 096-903-03-93, mishchenko@ukr.net

Моташко Татьяна Петровна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Motashko Tatiana P. – PhD in Economics, assistant of Department of Insurance and Risk Management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Нестерова Дар'я Сергіївна – аспірант III року навчання кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: 050-541-12-67 dnesterova89@gmail.com

Нестерова Дарья Сергеевна – аспирант III года обучения кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Nesterova Daria S. – doctoral student of Department of Insurance and risk-management of the Faculty of Economics of Taras Shevchenko Kyiv National University.

Олійник Ганна Ігорівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: (044) 219-49-08, oliynik_anna@ukr.net

Олейник Анна Игоревна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Oleinik Anna I. – PhD in Economics, assistant of Department of Insurance and risk management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Пікус Руслана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Пікус Руслана Владимировна – кандидат экономических наук, профессор, заведующий кафедрой страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Picus Ruslana V. – Ph.D., Professor., Head of the Department of Insurance and risk management of the Faculty of Economics of Taras Shevchenko Kyiv National University.

Приказюк Наталя Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: 067-93-22-795, pnvuniv15@ukr.net

Приказюк Наталия Валентиновна – кандидат экономических наук, доцент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Prikazyuk Natalia V. – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Insurance and Risk Management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Тлушта Ганна Юріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: amar4enko@rambler.ru

Тлустая Анна Юриевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Tlуста Anna Y. – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Insurance and Risk Management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Шимків Світлана Анатоліївна – аспірант (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Контактна інформація: 093-609-63-32, sh.ss.aa@mail.ru

Шимкив Светлана Анатольевна – аспирант (Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко)

Shymkiv Svitlana A. – postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Шолойко Антоніна Сергіївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, асистент кафедри страхування та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: 068-197-79-13, (044)521-33-96, sholoiko@ukr.net

Шолойко Антонина Сергеевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ассистент кафедры страхования и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

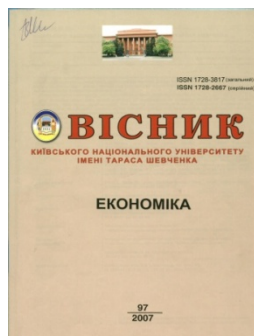
Sholoiko Antonina S. – PhD in Economics, Senior Fellow, assistant of Department of Insurance and risk management, Taras Shevchenko National University of Kyiv



Faculty of Economics
Taras Shevchenko National University of Kyiv
90-a, Vasyl'kivs'ka St., Kyiv, 03022



CALL FOR PAPERS



The deadline for submission of papers for the next issue of the Journal **"BULLETIN OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV. ECONOMICS"** ends on every month, 10th.

"BULLETIN OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV. ECONOMICS" is a peer-reviewed journal published monthly and dedicated to increasing the depth of research across economic field. The "BULLETIN OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV.



ECONOMICS" is a professional journal included in the list of peer-reviewed scientific periodicals published in Ukraine and rated by the methodology of the High Attestation Commission of Ukraine and the Ministry of Education of Ukraine.

The Journal has been published since 1958. Issued monthly.

ABSTRACTED AND INDEXED in:

RINC (E-Library), Science Index, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, RepEc, Socionet, Index Copernicus (ICV 2013 = 6.54), CyberLeninka, OCLC WorldCat, CrossRef, J-Gate, Microsoft Academic Search, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), IDEAS, EconPapers, CiteFactor, the Maksymovych Scientific Library of the Taras Shevchenko Kyiv National University, National Library of Ukraine Vernadsky

Since 2013 "BULLETIN OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV.

ECONOMICS" is published in **Ukrainian, Russian, English and German.**

"BULLETIN OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV. ECONOMICS" welcomes the submission of manuscripts that meet the general criteria of significance and scientific excellence in this subject area, and will publish:

- Original articles in basic and applied research
- Case studies
- Critical reviews, surveys, opinions, commentaries and essays

Focus on:

- current problems of economic theory,
- international economics,
- business economics,
- management,
- theory of finances, banking,
- insurance,
- statistics,
- accounting and auditing,
- environmental safety,
- economic-mathematical modeling,
- information technology in the economy.

In case you accept this invitation, please follow the publishing guidelines as laid down: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua> and kindly send us your manuscript by email to: visnuk.econom@gmail.com.

Наукове видання



ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЕКОНОМІКА

Випуск 3(168)

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.



Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 11,4. Наклад 300. Зам. № 215-7368.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № ЕЗ.
Підписано до друку 14.07.15

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; тел./факс (38044) 239 3128
e-mail: vpc@univ.kiev.ua
[http: vpc.univ.kiev.ua](http://vpc.univ.kiev.ua)
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02